

**Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyası**

**TƏRLAN SEYİDOVA
İTHAF**

Xatirələr...

Bakı – 2024

Tərtibçi-redaktorlar:

Sevda MƏMMƏDOVA

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının direktoru,
BMA-nın dosenti, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru*

Aytən İBRAHİMOVA

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının elmi-metodiki işlər
üzrə direktor müavini, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru*

Redaktorlar:

Şəfəq HACIYEVA

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının böyük elmi işçisi*

Günay MƏHYƏDDİNLİ

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının elmi işçisi*

Texniki redaktor:

Natəvan FƏRZƏLİYEVƏ

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının baş metodisti*

Tərən Seyidova ithaf. Xatirələr... Bakı, “Səda” nəşriyyatı, 2024, 220 s.

Təqdim olunan kitab Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, professor Tərən Seyidovun əziz xatirəsinə həsr olunub. Bu nəşrdə görkəmli alim və pedaqoq haqqında Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin xadimləri, Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professor-müəllim heyəti, BMA-nın Məktəb-studiyasının kollektivi və məzunları, həmçinin T.Seyidovun tələbələrinin xatirələri yer almışdır.

*Bakı Musiqi Akademiyasının professor və müəllim heyəti –
Профессора и педагогу Бакинской музыкальной академии*

Fərhad BƏDƏLBƏYLİ

*Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru,
SSRİ və Azərbaycanın Xalq artisti,
“Şöhrət”, “İstiqlal” və “Şərəf”
ordenləri sahibi,
fransız “İncəsənət və Ədəbiyyat
ordeni kavaleri”, professor*

**MUSIQI MƏDƏNİYYƏTİNƏ VERDİYİ DƏYƏRLİ TÖHFƏLƏR
ONUN XATİRƏSİNİ ƏBƏDİLƏŞDİRƏCƏK**

Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin tarixində nadir hallarda özündə hərtərəfli bacarıq, fikir enerjisi, gözəl təşkilatçılığı müvəffəqiyyətlə uzlaşdıran, öz işinə olduqca sədaqətli olan yaradıcı şəxsiyyətə rast gəlmək olar. Belə şəxsiyyətlərdən biri də Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq doktoru, professor Tərən Seyidovdur. Onun yarım əsrə yaxın bir vaxt ərzində musiqinin tərbiyə, maarifçilik, elmi-tədqiqi prosesləri sahəsində apardığı işlərin həcmi həqiqətən də heyrətləndirici və təqdirə layiqdir.

Tərən Seyidov Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının “İxtisas fortepiano” kafedrasının nüfuzlu müəllimlərindən biri idi. O, Azərbaycanda və digər ölkələrdə fəaliyyət göstərən 100-ə yaxın pianoçu yetişdirib. Professorun şagirdləri arasında beynəlxalq və respublika müsabiqələri laureatları da az deyil. Pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı o, elmi fəaliyyətlə də məşğul olurdu. Belə ki, T.Seyidov doktorantların dissertasiya tədqiqatlarına rəhbərlik, dissertasiya tədqiqatlarının müdafiələrində opponetlik edirdi. O, daim Azərbaycan musiqisinin təbliğatı ilə əlaqədar tədbirlər təşkil edən, respublikamızda ümumi musiqi təhsilinin islahat problemlərinin həll olunması sahəsində fəal və müvəffəqiyyətlə çalışan əsl maarifçi idi.

Bunlardan savayı, Seyidov müxtəlif dövrlərdə BMA-nın prorektoru vəzifəsində işləmiş, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının musiqi ifaçılıq şöbəsinə və Təhsil Nazirliyinin Elmi-metodiki Şurasının musiqi sənəti bölməsinə rəhbərlik etmiş, musiqi məktəb müəllimlərinin təkmilləşmə kurslarını aparmışdır. On beş il ərzində o, namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsi üzrə dissertasiya Şurasında, 2009-cu ildən isə Azərbaycan

Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının incəsənət sahəsində elmi dərəcə və adların verilməsi üzrə ekspert işləmişdir.

Tərən Seyidovla tanışlığım hələ keçən əsrin 60-cı illərinin sonunda baş vermişdir. Mən Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasına daxil olduğum zaman Tərən artıq professor Mayor Rafailoviç Brennerin assistenti idi. Onun professional pedaqoji fəaliyyətə olan məsuliyyətli münasibəti, enerjisi, məqsədyönlülüüyü, geniş maraq dairəsi mənə böyük təsir bağışlamışdı. Yeri gəlmişkən, Tərənlə ikimiz də Brenner məktəbini keçmişik, bu işə möhkəm peşəkarlıq, tələbkarlıq, musiqi mətninin bütün xırdalıqlarının təfərrüatlı işlənməsi deməkdir.

Musiqişünas-alım kimi Tərən Seyidov Azərbaycan ifaçılıq musiqişünaslığının başlanğıcında dayanıb. O, XX əsrin Azərbaycan milli fortepiano mədəniyyətini (pedaqogika, ifaçılıq və bəstəkar yaradıcılığı sahələri üzrə) dərinədən və hərtərəfli araşdırmışdır. Namizədlik və doktorluq dissertasiyaları ilə yanaşı onun bu mövzuda görkəmli pianoçu və müəllimlərə həsr olunmuş bir çox monoqrafiya, broşür və məqalələri çapdan çıxmışdır.

Ümumiyyətlə, onun daim müxtəlif maraqlı, cəsarətli, orijinal ideyaları və layihələri olurdu. Mən həmişə onların həyata keçirilməsində Tərənlə dəstəkləmiş və həvəslə bu tədbirlərdə iştirak etmişəm. Onlardan ən əlamətdarları 40 il ərzində əvvəl akademiya daxili, sonradan isə respublika səviyyəsində mütəmadi olaraq keçirdiyimiz elmi-ifaçılıq konfrans və müsabiqələrdir. 2010-cu ildə Azərbaycanın və digər ölkələrin musiqi və ümumiyyətlə, mədəni həyatında böyük rezonansa səbəb olan Qara Qarayev adına Pianoçuların Birinci Beynəlxalq elmi-ifaçılıq konfrans və müsabiqəsini birgə təşkil edərək yüksək səviyyədə keçirmişik.

Tərən Seyidov daim tematik konsertlər təşkil etmiş və burada ifaçı, habelə, məruzəçi kimi çıxış etmişdir. Bunlar arasında Bethovenin, Şopenin, Şumanın, Qara Qarayevin, Cövdət Hacıyevin və eləcə də Mayor Brennerin və onun müəllimi Leonid Nikolayevin xatirəsinə həsr olunmuş konsertləri qeyd etmək olar. Tərənlənin respublikamızda təşkil etdiyi Azərbaycan fortepiano musiqisinin miqyaslı konsertlər silsiləsi xüsusilə böyük rezonansa səbəb olmuşdur.

Onun digər, demək olar ki, ən miqyaslı və perspektivli layihəsi 80-ci illərdən etibarən üzərində işlədiyi Bakı Musiqi Akademiyasının Məktəb-studiyasıdır. Bura uşaqların musiqi tərbiyəsi və təhsil mərkəzi olmaqla yanaşı, BMA-nın tələbələrindən gələcəyin peşəkar müəllimlərini yetişdirmək üçün hazırlıq bazasıdır. Onun bu işə nə dərəcədə ciddi yanaşdığını aşağıdakılar sübut edir. XX əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində (xatırladım ki, bu çətin dövr idi)

mənin BMA-nın rektoru təyin olduğum zaman o, bir müddət, məktəb-studiyanın rəhbərliyindən uzaqlaşmadan birinci prorektor vəzifəsində çalışmış və asanlıqla hər iki vəzifənin öhdəsindən gəlmişdir.

Deməliyəm ki, Tərmanın rəhbərliyi altında bu məktəb tədris işinin yeni növlərinin işlənilməsinə dair eksperimental elmi-metodiki laboratoriyaya çevrilmişdir. Onu demək kifayətdir ki, yalnız burada yeni tədris proqramları hazırlanmış və “İfa olunan əsərlərin bədii və quruluş təhlili”, “Qədim Azərbaycan xalq alətləri” kimi fənlər və həmçinin, Tərmanın tərəfindən adaptasiya olunmuş və nəşr edilmiş Üzeyir Hacıbəylinin “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” kitabı əsasında Azərbaycan məqamlarının mütləq ifası tədrisə daxil edilmişdir.

Kompleksli təhsilin vacib və ən əsası – uşaqlar üçün cəlbedici olan növlərdən biri də Uşaq Musiqi Teatrının fəaliyyətidir. Onun yaradılması ideyası da Seyidova məxsusdur. Bu teatr uşaqların səhnə sənəti, səhnədə hərəkətlərin plastikası, artistik vərdişlərinə yiyələndikləri opera hazırlığı sinfində tədrisən yaranmışdır. Əvvəlcə bu, sadə, kiçik tamaşalar idi. Sonradan isə yaradılmasında uşaqlar ilə birgə təcrübəçi-tələbələr, müəllimlər, təcrübəli baletmeysterlər və xormeysterlər iştirakı baş tutan mükəmməl opera tamaşalarına çevrilir.

Onun uzun illər ərzində tədris-tərbiyə prosesinin effektivliyinə və optimallaşmasına yönələn islahatlar sahəsində apardığı usanmayan fəaliyyətinin şahidi olduğum zaman mən Seyidovu dəstəkləməyə bilməzdim. Çünki Tərmanın professorun bütün layihələri daim hiss olunan dərəcədə faydalı olmuş və özünü tamamilə doğrultmuşdur. 2010-cu ildə biz məktəb-studiyanın eksperimental işinin nəticələrinin respublikamızın digər məktəblərində də tətbiq olunması təklifi ilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə müraciət etmiş və onun təsdiqini almışıq.

Bizim ən son birgə işimiz musiqi məktəbləri və kolleclərinin şagirdləri üçün dərc olunmuş “Üzeyir Hacıbəylinin elmi sistemi əsasında milli lad təfəkkürünün inkişafı” adlı Proqramdır.

Düşünürəm ki, Tərmanın Seyidovun yaratdığı məktəb onun ənənələrini davam etdirəcək. Böyük alimin musiqi mədəniyyətinə verdiyi dəyərli töhfələr onun xatirəsini əbədiləşdirəcək. Ümid edirəm ki, professor Seyidovun illərini həsr etdiyi və “övladı” kimi sevdiyi bu musiqi təhsil-tərbiyə ocağına tezliklə onun adı verilecəkdir.

Nərimnə QULIYEVA

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
tədris işləri üzrə prorektoru,
Azərbaycan Respublikasının Əməkdar müəllimi,
pedaqoji elmlər üzrə fəlsəfə doktoru,
“Əmək” ordeni sahibi, professor*

TƏRLAN SEYİDOV ADI İLƏ BİRGƏ ÇƏKİLƏN, ONUN “ÖVLADI” OLAN MƏKTƏB-STUDİYA...

Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Tərən Seyidov Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin ən mühüm, dəyərlı simalarından biri olmuşdur. O, yüksək səviyyəli fortepiano ifaçılığı məktəbinin əzəmətli nümayəndələrindən idi.

Mən illərlə Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının “İxtisas fortepiano” kafedrasında onunla çiyin-çiyinə çalışmışam. Lakin birgə iş mühitindən lap öncə də, hələ tələbə ikən mən Tərən müəllimi tanıyır, onun fəaliyyətindən xəbərdar idim. Çünki Seyidov Bakı Musiqi Akademiyasının (əvvəlki ADK-nın) aparıcı pianoçu-pedaqoqlarından idi. İfaçılıq fəaliyyəti ilə yanaşı o, olduqca böyük dəyərə malik monoqrafiya və kitabların müəllifi kimi musiqi tariximizə daxil olmuşdur. T.Seyidovun musiqili-pedaqoji sahədə yaradıcılığı, musiqi incəsənəti tarixinin öyrənilməsi, hər şeydən öncə, dünya və Azərbaycan fortepiano ifaçılığı sənətinin mənimsənilməsi ilə bağlı fəaliyyəti təqdirə layiqdir.

Yaradıcılığı boyunca ayrı-ayrı musiqiçi-pianoçuların həyat və yaradıcılığını araşdırmışdır. Onun 1988-ci ildə nəşr olunmuş “Видные деятели фортепианной культуры Азербайджана” monoqrafik toplusu, “XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti: pedaqogika, ifaçılıq və bəstəkarlıq yaradıcılığı” (2006, 2016) monoqrafiyası, “Азербайджанская советская фортепианная музыка” və s. kimi əsərləri milli fortepiano ədəbiyyatımızın qiymətli nümunələridir.

Professor Tərən Seyidov Azərbaycanın və SSRİ-nin Xalq artisti, professor, ictimai xadim Fərhad Bədəlbəylinin hələ pianoçu kimi gənc zamanlarından etibarən ilk addımlarını, yaradıcı fəaliyyətini və onun simasında milli fortepiano ifaçılıq məktəbinin yaranması prosesini yaxından izləmişdir. Bildiyimiz ki, F.Bədəlbəyli 1968-ci ildə Portuqaliyada keçirilmiş Viana da Mota

adına Pianoçuların IV Beynəlxalq müsabiqəsində I dərəcəli mükafata layiq görülmüşdü. Bu qalibyyətlə o, sanki öz imzasını möhürlədi. Çünki nüfuzlu beynəlxalq müsabiqədə azərbaycanlı pianoçunun ifaçılıq məktəbimizi təmsil edərək birincilik qazanması əhəmiyyətli hadisə idi. Təsadüfi deyil ki, alim 2007-ci ildə özünün “Поэт фортепиано. Творческий портрет Фархада Бадалбейли” kitabını nəşr etdirir. 2019-cu ildə professorun F.Bədəlbəylinin həyat və yaradıcılığına “Жизнь и творчество Фархада Бадалбейли” kitabı işıq üzü görür. 2022-ci ildə “Путешествие в музыку” kitabı oxucu kütləsinə təqdim olunur. Hər iki nəşrdə onun pianoçu, ansambl ifaçısı, ictimai-siyasi xadim kimi obrazı əksini tapır. Seyidov özü F.Bədəlbəyli yaradıcılığı ilə bağlı kitabların ərsəyə gəlməsi haqqında qeyd edirdi: *“Fərhad Bədəlbəylinin sənəti hələ 60-cı illərin ortalarında, hər ikimizin də müəllimi olmuş professor Mayor Brennerin sinfində assistent kimi çalışdığım dövərdə məni cəlb etmişdi. Mən F.Bədəlbəylinin yaradıcı yüksəlişinin şahidi olmuşam. Məhz bu illərdə gənc pianoçunun beynəlxalq müsabiqələrə hazırlanması istiqamətində intensiv iş aparılırdı. Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti sahəsində 40 ildən artıqdır ki, davam edən elmi fəaliyyətimin başlanğıcı olan – müəllim və şagirdin yüksək bədii əhəmiyyətə malik dərslərinin qeydlərini aparmışam... Pianoçu haqqında ən böyük məqalə mənim Azərbaycan fortepiano mədəniyyətinin görkəmli xadimlərinə həsr olunmuş kitabımda – “Видные деятели фортепианной культуры Азербайджана” (1988) dərc olunmuşdur. 1997-ci ildə isə F.Bədəlbəylinin yaradıcılığına həsr olunmuş ilk monoqrafiyam işıq üzü gördü (nəşrin hazırlanması zamanı mənə Fərhad haqqında zəngin materialları – qəzet və jurnallardan qayğı ilə topladığı parçaları təqdim edən Fərhadın anası, unudulmaz Leyla xanımı xüsusi hərərətlə xatırlayıram.”*

Həm 2019, həm də 2022-ci ildə işıq üzü görmüş kitablara Fərhad Bədəlbəylinin həyat və yaradıcılığından bəhs edən mötəbər sənədlər, 300-ə yaxın qəzet və jurnal nəşrləri, resenziyalar, analitik məqalələr, müsahibələr, həmçinin qəhrəmanın özünün məqalə və şərləri daxil edilib.

Tərən Seyidov adı ilə birgə çəkilən, onun “övladı” olan məktəb-studiya... Bu ocaq onun uzun illərə dayanan nəzəri təhlillərinin, müşahidələrinin, tədqiqatlarının məntiqli nəticəsi idi və adi məktəb deyildir. Məktəb-studiya baza-laboratoriyadır. Çağdaş dövrümüzdə pilot məktəb anlayışı dəbdir. Pilot layihəli məktəblər üçün müxtəlif innovativ metodik üsulların təcürbədən keçirilməsi xasdır. Tərən müəllimin əsasını qoymuş olduğu məktəb də belədir.

Tərən müəllim böyük fantaziya malik insan idi və onun yeniliyə istiqamətlənmiş çoxlu kreativ ideyaları vardı. Onun müəllif layihəsi kimi həyata keçirilmiş müsabiqələrə baxdıqda söylədiyimiz fikrin bariz təsdiqini görə

bilərik. Tədris və təcrübənin yüksək professionalıqla yanaşı aparılması təhsil sahəsində xüsusi hadisədir. Məhz məktəb-studiya bu vacib amalı uğurla həyata keçirən musiqi təhsil ocaqları arasında birincilərdəndir. Lakin əsasını professor Tərlan Seyidovun qoyduğu və 1980-ci ildən ömrünün son gününədək rəhbərliyini həyata keçirdiyi məktəb-studiyanın məziyyətləri bununla məhdudlaşmır. Seyidovun müəllif layihələri əsasında elmi-ifaçılıq konfrans və müsabiqələrin işlənilib hazırlanması və reallaşdırılması, yeni dərslərlərin, metodiki göstərişlər, proqram-konseptlər və s. kimi vəsaitlərin hazırlanması, həm ölkə daxilində, həm də vətənimizdən kənarında fəaliyyət göstərən musiqiçiləri bir amal ətrafında toplamaq, daima yaradıcı mühiti qoruyub saxlamaq, habelə, onu “alovlandırmaq” uzun illərə dayanan təcrübəyə malik mütəxəssisin, alim, ifaçı, pedaqoqun – professor Tərlan Seyidovun necə deyərlər, şəkəridir. Bu sıradan “Akademik, xalq və caz musiqisi” müsabiqəsini vurğulamamaq olmaz. Hamıya məlumdur ki, onun müəllifi olduğu layihələr nəinki ölkəmizdə, hətta vətənimizin hüdudlarından kənarında həyata keçirilir və böyük marağa səbəb olurdu. Yaxşı xatirimdədir ki, 1983-cü ildə Azərbaycanda birinci elmi-ifaçılıq müsabiqəsi baş tutmuşdur. Həmin müsabiqədə mən iki turda elmi məruzə ilə çıxış etmişdim və Qara Qarayevin yenidən dərc olunmuş “Orta çətinlikdə altı pyes” məcmuəsinin ilk ifasını təqdim edərək birinci mükafata layiq görülmüşdüm. Daha sonra belə bir müsabiqə sərhədləri aşaraq Moskvada baş tutdu. Xatirimdədir ki, buraya dəvət olunan musiqiçi və pedaqoqlar bir səsədən bu layihəni məmnuniyyətlə qarşıladılar və çox əhəmiyyətli və maarifləndirici başlanğıc olduğunu qeyd etdilər. Hətta bu təcrübəni öz təhsil qurumlarında tətbiq etmək istəyirdilər.

Bir layihəni xüsusilə qeyd etmək istərdim – “Üzeyir Hacıbəylinin milli lad sistemi gənc musiqiçilərin tədris repertuarında” respublika festivalı... T.Seyidov bizim milli ladların öyrənilməsinə xüsusi tələbkarlıqla yanaşırdı. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasında duran 7 əsas ladı dərindən mənimsəmək, dinləmək və eşitmək, habelə, oxuma qabiliyyətinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi onun əsas istəklərindən idi. Məhz təşkil olunmuş müsabiqələrdə iştirakçılar ifa edəcəkləri əsərin lad əsasını müəyyənləşdirməyi bacarmalı idilər. Sevindirici haldır ki, bu təcrübə artıq Azərbaycanın bütün musiqi məktəblərində yayılmışdır. Məsələn, Qara Qarayev adına Pianoçuların Birinci Beynəlxalq elmi-ifaçılıq müsabiqəsi və “Fortepiano Qara Qarayev yaradıcılığında” Birinci Beynəlxalq elmi-ifaçılıq konfransı (2010), Q.Qarayev adına “Təhlil və ifa edir gənc musiqiçilər” respublika elmi-ifaçılıq müsabiqələri, məktəb-studiyanın 40 illik yubileyinə həsr olunmuş “Akademik, xalq və caz musiqisi” I Beynəlxalq onlayn müsabiqəsi (2020), “Akademik, xalq və caz musiqisi” respublika

müsabiqəsi (2023) və s. kimi mühüm layihələr Azərbaycan musiqisində xüsusi hadisələrdir. Əgər indi hətta ən uzaq rayon və kəndlərdə yerləşən musiqi təhsil müəssisələrində hələ də yaradıcılıq özünü göstərsə bu, professor Tərən Seyidovun mütəmadi olaraq həyata keçirdiyi layihələrin sayəsindədir.

Tərən Seyidov işinin fənatı idi. İndi onun komandası – məktəb-studiya Seyidovun ideyalarını davam etdirir. Mən ümid edirəm ki, onlar böyük musiqçinin xatirəsinə hər zaman sadıq olacaqlar. Ötən il məktəb-studiya daim bu haqqda danışır, keçirdikləri bir çox tədbir və konsertləri ona həsr edir və fikrən onunla məsləhətləşirdilər... Buna görə də, məktəb-studiya kollektivinə xüsusi təşəkkür düşür. Ola bilər ki, müəyyən mənada Tərən müəllim olduqca mürəkkəb, ciddi xarakterə malik idi. Lakin bu ondan irəli gəlirdi ki, Seyidov hər şeyə, xüsusilə də musiqiyə, işinə ciddi yanaşırdı. Eyni zamanda hər şeydən öncə o, özünə qarşı tələbkar idi.

Bir professor kimi o indi dünyanın müxtəlif ölkələrində keçirilən beynəlxalq müsabiqələrdə milli ifaçılıq məktəbimizi təmsil edən bütöv musiqiçi-ifaçılar pleyadasını yetişdirmişdi. Axı o, böyük, əzəmətli pedaqoq idi. Özü də Tərən müəllim Azərbaycanda indi bizə məlum olan pianoçu kadrların yetişdirilməsində, ifaçılıq mədəniyyətinin inkişafında böyük rolu olmuş SSRİ Xalq artisti, pianoçu Mayor Rafailoviç Brennerin məktəbini keçmişdi. Bu böyük irs T.Seyidov vasitəsilə onun şagirdlərinə, tələbələrinə ötürülmüşdür. BMA-nın dosenti Emil Xındırstanski, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktorları, BMA-nın dosentləri Sevda Məmmədova və Sevda Məmmədli, məktəb-studiyanın tədris işləri üzrə müavini Nərminə Əliverdi-zadə, məktəb-studiyanın müəllimləri, respublika və beynəlxalq müsabiqələr laureatları Nuranə Zeynalova, Anna İsrailova, Fəqan Həsəni və s. kimi pianoçular onun yetirmələri olmuşdur.

Unudulmaz həmkarım, professor Tərən Seyidov Azərbaycan musiqi sənətinə şərəflə xidmət etmişdir. Tərən müəllimin Azərbaycan musiqi təhsili sahəsindəki əməklərini hər hansısa bir meyarla qiymətləndirmək, zənnimcə, mümkünsüzdür. Çünki bütün bu zəhmət və səylər hansısa təriflərdən yüksəkdə durur. O, ömrünün son dəqiqələrinə kimi bu ideya ilə yaşayırdı və bütün həyatını Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafına həsr etmişdi. Seyidov milli elmimiz üçün yeri doldurula bilməyəcək, əvəzolunmaz alimdir. Daim onu sevgi və hörmətlə xatırlayacağıq. *Allah rəhmət eləsin!*

Gülnaz ABDULLAZADƏ

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi
Akademiyasının elmi və yaradıcılıq
işləri üzrə prorektoru,
Azərbaycan Respublikasının
Əməkdar incəsənət xadimi,
fəlsəfə elmləri doktoru, professor*

ONUN FƏALİYYƏTİNİN HƏR BİR İSTİQAMƏTİNDƏ NOVATOR İDEYALARI MÜŞAHİDƏ ETMƏK MÜMKÜNDÜR

Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində əvəzsiz xidmətlərə malik görkəmli şəxsiyyətlərdən biri də pianoçu, tədqiqatçı-alim, Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq doktoru, professor Tərlan Mirəşrəf oğlu Seyidovdur (1943 – 2023). T.Seyidovun həyat və yaradıcılığı bilavasitə olaraq Azərbaycan musiqi mədəniyyəti ilə sıx bağlı olmuşdur. Belə ki, o, Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixinə hərtərəfli biliyə və istedadla malik musiqiçi-şəxsiyyət, eyni zamanda Azərbaycan fortepiano musiqisini dərinlən tədqiq edən musiqişünas-alim, musiqi elmimizdə ifaçılıq musiqişünaslıq istiqamətini formalaşdıran ilk pianoçulardan biri kimi düşmüşdür. Eyni zamanda yüksək insani keyfiyyətə malik özündə kübarlığı, dünyaviliyi daşıyan bir şəxsiyyətdir. Azərbaycan musiqi mədəniyyətində çoxşaxəli yaradıcılıq yoluna malik nadir simalardan biri olmuşdur. Onun istər müəllim, istərsə də tədqiqatçı kimi fəaliyyətinin hər bir istiqamətində novator ideyaları müşahidə etmək mümkündür.

Musiqi mədəniyyətimizdə XX əsrin 70-ci illərindən başlayaraq XXI əsrin 20-ci illərinə qədərki 50 ildən artıq bir dövr T.Seyidovun fəaliyyəti illərini təşkil edir. O, bütün ömrünü Azərbaycan fortepiano musiqisinin öyrənilməsinə həsr etmiş və bu sahədə böyük və fundamental əhəmiyyətə malik dəyərli elmi irs qoymuşdur. Belə ki, T.Seyidov Azərbaycan fortepiano musiqisi tarixi dərinlən öyrənən, onun sistemləşdirilməsini həyata keçirən ilk musiqişünas alim olmuşdur. Onun elmi əsərlərində demək olar ki, Azərbaycan bəstəkarlarının fortepiano musiqisi bütünlüklə təhlil edilmiş, həm janr, həm üslub, həm də tarixi kontekstdə dərinlən araşdırılmış və eyni zamanda həmin kitablarda müxtəlif interpretasiya problemləri öz əksini tapmışdır.

Böyük alimin bu və ya digər pianoçular haqqında yazdığı və tərtibatçısı olduğu kitablar da öz elmi dəyərini və aktuallığını qorumaqdadır. Həmin kitablar Azərbaycan fortepiano musiqisinin tədqiqatçıları üçün dəyərli və mühüm mənbə rolunda çıxış edir. Qeyd edək ki, T.Seyidov çoxsaylı monoqrafiya, metodik vəsait, program və məqalələrin müəllifi olmuşdur.

T.Seyidovun elmi yaradıcılığına bu və ya digər pianoçuların portretlərinin yaradılması mühüm yer tutur. Tədqiqatçının tərtibatçısı olduğu “Azərbaycan fortepiano məktəbinin görkəmli nümayəndələri” adlı kitabda G.G.Şaroyev, M.R.Brenner, K.Səfərəliyeva, V.M.Kozlov, L.Yeqorova, R.Siroviç, N.Usubova, R.Ataqişiyev, F.Quliyeva, E.Nəzirova, E.Səfərova, T.Mahmudova, Z.Adıgözəlzadə kimi pianoçuların həyat və yaradıcılığına müraciət edilmişdir. Xüsusilə, T.Seyidovun yaradıcılığının son illərində SSRİ və Azərbaycan Xalq artisti, professor F.Bədəlbəli haqqında yazdığı iki hissədən ibarət kitabı da elmi irsimiz üçün mühüm töhfələrdəndir.

Qeyd edək ki, T.Seyidovun pedaqoji və metodist kimi əsas prinsipi hərtərəfli biliyə malik musiqçinin hazırlanması olmuşdur. Məhz bu prinsipdən irəli gələrək o, müxtəlif konfranslar təşkil etmiş, müxtəlif tematik konsertlər hazırlanmışdır. Bu prinsipin nəticəsi kimi məktəb-studiyanı yaratmış və öz novator ideyalarını, təcrübə-eksperimental layihələrini həmin məktəbdə tətbiq etmişdir. Ona görə də T.Seyidovun pedaqoji və metodoloji fəaliyyətini bir-birindən ayırmaq qeyri-mümkündür. Qeyd etmək lazımdır ki, T.Seyidovun təşkilatçılığı ilə keçirilən Q.Qarayevin 30 illik yubileyinə həsr edilən Qara Qarayev adına pianoçuların Birinci Beynəlxalq elmi ifaçılıq müsabiqə-konfransı böyük maraqla qarşılanmışdır və 2010-cu ildə UNESCO-nun tədbirlər planına salınmışdır.

T.Seyidovun təşkilatçılığı ilə keçirilən Q.Qarayevin yaradıcılığına həsr edilmiş elmi ifaçılıq konfransları, Respublikanın bütün musiqi məktəblərini əhatə edən metodiki fəaliyyəti, Ü.Hacıbəylinin xalq musiqisi elmi sistemi əsasında milli lad təfəkkürünün inkişafı ilə bağlı həyata keçirdiyi işlər onun çoxşaxəli yaradıcılığının digər mühüm istiqamətidir. Qeyd edək ki, T.Seyidov 100-dən çox pianoçu yetişdirmişdir. Onlar Respublika və Beynəlxalq müsabiqələrdə laureat adını qazanmışlar və hal-hazırda da Azərbaycanın müxtəlif musiqi ocaqlarında öz fəaliyyətlərini davam etdirirlər.

Yeganə AXUNDOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının Beynəlxalq əlaqələr və tərbiyə işləri üzrə prorektoru, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, "Tərəqqi" medalı sahibi, professor

BÖYÜK HÖRMƏT VƏ EHTİRAMLA

Dərin hörmət bəslədiyim və xoş xatirələrlə andığım Azərbaycan Respublikasının Əməkdar İncəsənət xadimi, Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru Tərlan Seyidovu çox gənc yaşlarımdan tanımışam. Onun ismi hər zaman Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə böyük töhfə vermiş musiqiçi-alimlər sırasında çəkilib. Milli mədəniyyətimizin inkişafı və çiçəklənməsi naminə elm və təhsilimizə bəxş etdiyi innovativ fikir və düşüncələri bu böyük şəxsiyyəti digərlərindən daim fərqləndirirdi.

Güclü intellekt sahibi Tərlan Seyidov yalnız yüksək daxili mədəniyyəti ilə deyil, eyni zamanda zahiri görkəmi ilə də hər kəsin diqqətini cəlb edirdi. Belə ki, bəzən şahid olduğum, dəhliz boyu addımlayan hündürboy, yaraşlıq, xüsusi səs tonu və danışığa malik Tərlan Seyidov öz simasında əsl nümunəvi Azərbaycan ziyalı obrazını təcəssüm etdirirdi.

Tərlan Seyidovu tanıyan hər kəs onun yüksək savadına, bütün dövrlərdə baş verən tarixi və mədəni proseslərdən agah olduğuna bələd idi. Müəlliyə etməyi sevən, dünya musiqi klassikasını, eyni zamanda müasir dövrün musiqi dili və üslubunu dərinləndirən mənimsəyən, daim inkişafda olmağı vacib amil kimi gören professor yaradıcı söhbətlər zamanı müxtəlif mövzular ətrafında geniş diskussiya aparırdı.

Ümumiyyətlə, Tərlan Seyidov o şəxsiyyətlərdən idi ki, müxtəlif tədbirlərdə və yaxud dərc olunan müəllifi olduğu yazılarda cəsur və yeni fikirləri ilə çıxış etməkdən çəkinmirdi. Onun tənqidi fikirləri, ədalətli söyləmələri yalnız və yalnız Azərbaycan musiqi elminin inkişafına hesablanmışdır.

Tələbələr illərimizdə Tərlan Seyidovun tövsiyələrini diqqətlə dinləyər, onun ifadəli xüsusiyyətləri və müəyyən bir musiqi əsərinin geniş təhlili haqqında təkrarsız fikirlərindən bəhrələndirdik. Onun hər bir maraq doğuran düşüncəsini yüksək dəyərləndirərək, yetişməkdə olan bir gənc nəsil kimi sonrakı fəaliyyətimizdə tətbiq etməyə çalışırdıq.

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında təhsil aldığım illərdə Azərbaycanın “nəhəng” musiqiçilərindən dərslər almışam. Onlardan biri, mənə xüsusi dəyər verdiyim müəllimim professor Nigar xanım Usubova olmuşdur. Bir müəssisədə işləyən Nigar xanım və Tərlan Seyidov arasında çox yaxın dostluq münasibəti vardı. Nigar xanım dostunun müxtəlif yönündəki fikirlərini əsas tutaraq yaradıcılıq yolunda onunla çiyin-çiyinə çalışırdı.

Vurğulamalıyam ki, Xədicə Qayıbova, Kövkəb Səfərəliyeva, Fərhad Bədəlbəyli, Rauf Atakişiyev və digər tanınmış pianoçuların yaradıcılıqları ilə zənginləşən Azərbaycan fortepiano sənətinin inkişafında Tərlan müəllimin misilsiz rolu olmuşdur. Onun bu istiqamətdə dərc etdiyi “XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti: pedaqogika, ifaçılıq və bəstəkarlıq yaradıcılığı” fundamental elmi əsəri, çoxlu sayda metodik tövsiyələri hal-hazırda musiqişünasların, eyni zamanda ifaçıların istinad etdikləri dəyərli mənbələrdəndir.

Çoxşaxəli fəaliyyəti ilə seçilən, usanmaz gücə malik Tərlan Seyidovun Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin çiçəklənməsinə istiqamətlənən işləri arasında onun Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdində yaratdığı və 40 ildən artıq rəhbərlik etdiyi Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyası olmuşdur. Bu ocaq Azərbaycan musiqi təhsili və tədrisinin irəliləməsi yönündə öndə gedən musiqi məktəblərindəndir. Azərbaycanın çox tanınmış nümayəndələri bu məktəbdə musiqi təhsili almış və hal-hazırda yüksək məqamlarda yaradıcı fəaliyyətlərini davam etdirirlər. Məktəb-studiyanın yüksək ixtisaslı müəllimləri Tərlan Seyidovun çizdiyi yolun davamçıları olaraq böyük nailiyyətlərə imza atırlar.

Tərlan müəllim çağdaş musiqi aləmində baş verən proseslərə və ifaçıların fəaliyyətinə biganə qalmayaraq, mənə də yaradıcılığımıza çox həssaslıqla yanaşırdı. Nigar xanım Tərlan müəllimi mənə çıxış edəcəyim konsertlərə dəvət edirdi və mən onun çox ciddi və sərt tənqidçi olduğunu bildiyimə görə, daha böyük həyəcan keçirirdim. Nəinki mən, bütün ifaçılar ondan çəkinirdi və hər kəsə məlum idi ki, Tərlan müəllimin tələbləri olduqca böyükdür. Qeyd etməliyəm ki, yalnız bu xüsusiyyət musiqiçini irəliyə doğru apara bilər.

Tərlan Seyidov hər bir ifaçıda intellektual səviyyənin yüksək olmasını görmək arzusunda idi. Onun prinsipial düşüncələrindən biri – fənlərarası əlaqənin yaradılması olmuşdur. İfaçı tək ifası üzərində işləməli deyil, eyni zamanda dünya musiqi nəzəriyyəsi, tarixi və ədəbiyyatının sirlərini mənimsəməlidir. Həmin istiqamətdə Tərlan Seyidov bir çox işlər görmüş və innovativ layihələrə müəlliflik etmişdir ki, bu da gənc nəslin geniş dünyagörüşünün artırılmasına səbəb olmuşdur.

Tərən müəllim ciddi və sərt insan kimi tanınırdı, lakin illər keçdikcə və biz yaşa dolduqca anladığımız ki, əslində bu böyük insanın sərt tərəfi ilə yanaşı daha çox mülayim xüsusiyyətləri var. Əlbəttə ki, həyat təcrübəsi artdıqca insan bunu daha aydın dərk edir.

Qədim tarixə malik Azərbaycan musiqi mədəniyyəti yalnız Tərən Seyidov kimi fədakar, işinə sadıq və daim gələcəyə nəzər salan musiqiçilərin sayəsində yaşayacaq və təkamülə doğru yönələcəkdir.

Гюльзар МАХМУДОВА

*Декан историко-теоретического факультета
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
Заслуженный учитель Азербайджана,
доктор искусствоведения, профессор*

ОН БЫЛ ИЗ КАТЕГОРИИ ЭНТУЗИАСТОВ И ПОДВИЖНИКОВ

Имя Тарлана Ашрафовича Сеидова – основателя и директора Средней специальной музыкальной школы-студии при Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли, профессора кафедры «Специальное фортепиано» БМА, доктора искусствоведения, члена Союза композиторов и Союза музыкальных деятелей Азербайджана – заслуженно вошло в историю музыкальной культуры нашей страны. Он был из той категории энтузиастов и подвижников, которые своей неиссякаемой энергией, фанатичной преданностью общему делу и неустанным трудом способствовали расцвету азербайджанского музыкального искусства на рубеже двух веков.

Музыкант тонкий, артистичный и многогранно одаренный, талантливый пианист, Т.Сеидов принадлежал к числу авторитетных и опытных представителей фортепианной школы Азербайджана. Он – среди тех, кто сразу и прочно занял свое место в музыкальной жизни республики.

Тарлан Ашрафович много сил отдал воспитанию творческой молодежи, возвращению в молодых музыкантах чувства духовной

сопричастности искусству. Высокие требования, предъявляемые студентам, стремление показать их возможности с самой лучшей стороны, раскрытие своеобразия их творческой индивидуальности – вот основные критерии педагогической деятельности Заслуженного деятеля искусств Тарлана Сеидова.

За годы работы в Бакинской музыкальной академии профессором Сеидовым было выпущено около 100 пианистов, которые ныне работают и выступают в ведущих концертных залах не только нашей республики, но и далеко за ее пределами. Многие из их числа являются лауреатами престижных республиканских и международных конкурсов музыкантов-исполнителей.

Мои первые воспоминания о профессоре связаны с годами учебы в АзГосКонсерватории. Педагогическая практика в школе-студии, вечерние занятия, когда не только мы, студенты, но и преподаватели Школы с замиранием сердца ждали проверок строгого директора.

Его поистине кипучую деятельность, рождение новых творческих инициатив, как-то проведение не имеющих аналогов на постсоветском пространстве первых научно-исполнительских конференций и конкурсов, педагогических чтений, организация фестивалей республиканского и международного уровня я имела возможность наблюдать, уже, будучи членом дружного педагогического коллектива школы-студии.

Являясь неутомимым пропагандистом азербайджанской музыкальной культуры, Т.Сеидов принял активное участие в подготовке к изданию трехтомника «Азербайджанское исполнительское искусство: страницы истории», посвященного 100-летию юбилею Бакинской музыкальной академии. Как составитель и ответственный редактор названных книг, я находилась в постоянном творческом общении с профессором Сеидовым – членом нашей редакционной коллегии, возглавляемой ректором БМА Фархадом Бадалбейли. Мы постарались «внедрить в жизнь» все ценные и высокопрофессиональные советы и рекомендации, полученные нами от Тарлана Ашрафовича. В первый том этого фундаментального издания «Видные деятели азербайджанского фортепианного исполнительского искусства» вошли и замечательные статьи самого профессора Т.Сеидова, воссоздавшие творческие портреты Майора Бреннера, Рауфа Атакишиева, Зохраба Адигезалзаде и Фархада Бадалбейли.

«Лебединой песней» профессора стало исследование, обращенное к жизни и творческой деятельности пианиста с мировым именем, лауреата

международных конкурсов, замечательного педагога, композитора, поэта, публициста и видного музыкально-общественного деятеля, обладателя государственных премий, кавалера целого ряда отечественных и зарубежных орденов, ректора Бакинской музыкальной академии им.Узеира Гаджибейли, профессора Фархада Бадалбейли, приуроченное к 100-летию БМА. Презентация масштабного двухтомника состоялась 5 октября 2022 года в международном выставочном центре «Экспо» в рамках VIII Бакинской книжной выставки.

Открывший торжественное мероприятие автор книг “Fərhad Bədəlbəyli. Nəyat və yaradıcılıq”, “Fərhad Bədəlbəyli. Musiqiyə səyahət”, профессор Тарлан Сеидов рассказал о процессе создания книг, о тщательном и скрупулезном сборе важных фактов биографии выдающегося музыканта.

Т.Сеидов дал емкую характеристику новых изданий, отметив, что книги содержат около 300 газетных и журнальных публикаций, аналитических статей, отзывов о творческой деятельности прославленного пианиста.

Несомненно, особый интерес вызывают статьи и интервью самого Фархада Бадалбейли, позволяющие читателю заглянуть в «святая святых» мыслей и переживаний большого Музыканта, в мир его чаяний и надежд, размышлений о прошлом и планов на будущее. Тематика авторских публикаций Фархада Шамсиевича поражает своим широким спектром – о музыке и музыкантах, о времени и культуре, об образовании, о фестивалях и конкурсах, о себе...

Прекрасной задумкой создателей двухтомника оказалось завершение обеих книг избранными стихами Фархада Бадалбейли.

По просьбе Тарлана Ашрафовича я написала и опубликовала в газете «Бакинский рабочий» рецензию на презентацию, а впоследствии большую статью в журнале «Мусиги дуньясы», посвященную столь знаменательному событию. И еще раз убедилась, что высокая оценка публикаций, данная настоящим профессионалом, каковым всегда был профессор Т.Сеидов, дорогого стоит. Благодарный профессор, читая статью, вновь и вновь погружался в праздничную атмосферу презентации, на которой присутствовали и выступали с поздравлениями ректор БМА, профессор Ф.Бадалбейли, проректор по учебной работе, профессор Н.Гулиева, ведущие профессора и преподаватели Академии.

В завершении презентации замдиректора школы по научно-методической работе, член редакционной коллегии презентуемых изданий

Айтен Ибрагимова в своем выступлении отметила, что «*Книги сделаны в школе-студии, сделаны с любовью!*».

Именно так, с любовью, были подготовлены и изданы книги профессора. Именно так, с любовью, дружный коллектив школы-студии провел трогательный вечер воспоминаний, где читались стихи, посвященные памяти Т.Сеидова, звучали прекрасные произведения в исполнении его учеников. Именно так, с любовью, педагоги и ученики школы под чутким руководством преданной и верной ученицы профессора, долгие годы заместителя Т.Сеидова по учебной работе, а ныне директора школы-студии Севды Мамедовой продолжают чтить традиции своего незабвенного руководителя, внедрять в творческий процесс его мудрые научные идеи и воплощать в жизнь все задуманные им начинания.

Ульвия ИМАНОВА

*Заведующая кафедрой «История музыки»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
Заслуженный учитель Азербайджана,
доктор философии по искусствоведению,
профессор*

СИЛЬНАЯ И ПРЕДАННАЯ СВОЕМУ ДЕТИЩУ ЛИЧНОСТЬ

С Тарланом Сеидовым я познакомилась в далекие студенческие годы. Он учился курсом старше меня, и так получилось, что, несмотря на наши разные консерваторские специальности, в аспирантуре мы оказались связанными некой общей исследовательской идеей, приведшей к написанию диссертации.

Консерватория, созданная великим Узеирбеком, для меня всегда была любима и по сей день я с теплом вспоминаю самые разные концерты, события, отдельные факты, и т.д. связанные с ней. Консерватория тех лет отличалась какой-то удивительной теплотой и по сей день, эти годы остаются для меня как нечто особо дорогое и значимое.

С Тарланом мы поступали в аспирантуру в одно и то же время. Вспоминая сегодня дни далекой и беспечной юности, я могу только сказать, что мы были абсолютно счастливыми и удачливыми людьми. Все

наши проблемы, так или иначе были связаны с нашей профессией и нам надо было просто заниматься исследовательской работой.

С Т.Сеидовым меня связывали общая увлеченность – наша консерватория. Обращаясь ко мне с какой-то определенной просьбой, Тарлан всегда использовал фактор нашей принадлежности этому очагу. И это со временем стало тем долгом, перед которым я была бессильна.

С Тарланом всегда было интересно общаться. Умный и широко образованный, прекрасный собеседник и умеющий в нужный момент сделать какой-то комплимент и даже польстить, он неизменно добивался намеченной цели, а я должна была познакомиться с каким-то написанным текстом.

Покойный Тарлан Ашрафович был не только умным и тонким музыкантом. Он оказался сильной и преданной своему детищу личностью, что не может не вызывать уважение. Allah rəhmət eləsin!

Кенуль НАСИРОВА
*Заведующая кафедрой «Теория музыки»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
Заслуженный учитель Азербайджана,
доктор философии по искусствоведению,
профессор*

ВСПОМИНАЯ ТАРЛАНА СЕИДОВА...

Много людей проходит через нашу жизнь, оставляя мимолетные следы на страницах времени. Лишь единицы из них способны проникнуть глубоко в наши сердца и остаться навсегда в памяти. Одним из таких стал Тарлан Сеидов – пианист и педагог, неординарная личность, постоянно стремящаяся к новым горизонтам в музыкальном образовании.

...Наше тесное общение с ним началось около пятнадцати лет тому назад, когда он попросил прочитать и оценить работу молодого музыковеда. Вероятно, высказанные мной мысли были созвучны его собственным убеждениям, поэтому наше общение стало гораздо ближе. Это были телефонные разговоры, во время которых я узнавала что-то новое о музыке и о его душевных качествах. Ведь многие считали, что у

него был сложный характер, и это правда. Тарлан Ашрафович был нестигаем в своих убеждениях, что являлось одним из его важных качеств. Страсть к музыке и образованию была так сильна, что он готов был идти на самые неожиданные и сложные решения, чтобы достичь своих целей. Однако его неуклонность и целеустремленность были заразительными. Тарлан Ашрафович всегда стоял на стороне истины, даже если это требовало от него борьбы с общепринятыми убеждениями. Его принципиальность и гордость за то, во что он верил, вдохновляли всех, кто с ним общался. Несмотря на сложность характера, Тарлан Ашрафович был готов поддержать и помочь тем, кто разделял его страсть к музыке и образованию. Преданность делу этого удивительного человека всегда преодолевала любые трудности...

Наши беседы, в основном, касались учебного процесса и, я замечала, что каждое слово и мысль для него имели свое место и значение. Иногда мы делились не только профессиональными делами, но и жизненными ценностями и убеждениями. В такие моменты он с удовольствием вспоминал о том, как учился в консерватории, как писал кандидатскую диссертацию. Эти рассказы свидетельствовали о нестигаемой воле, страсти к выбранной профессии и к исследовательской деятельности. Тарлан Ашрафович вспоминал о диссертации, написанной под руководством профессора Генриха Литинского, о бесчисленных часах, проведенных в библиотеке. Он гордился всеми своими работами и был убежден в том, что исследование азербайджанской пианистической культуры, фортепианных сочинений отечественных композиторов необходимо для создания целостной картины отечественной музыкальной истории.

Работая в одном из архивов Азербайджана, я обнаружила письмо профессора Г.Литинского старейшему азербайджанскому музыковеду Кубаду Касимову, который на тот момент руководил отделом Истории азербайджанской музыки Академии Наук АССР. Это письмо Г.Литинского – свидетельство того, с каким вниманием Т.Сеидов относился к своей научной работе. Генрих Ильич подчеркивал, что это – крайне ответственный аспирант, систематически работающий над диссертацией. Даря ему копию данного письма, я приятно удивила Тарлана Ашрафовича, поскольку он не знал о его существовании.

Думая о тех моментах, я понимаю, что его стремление к совершенству было неразрывно связано с пониманием ценности национальной музыкальной культуры. Это был не просто увлеченный

музыкой пианист-педагог, а человек, чей взгляд на искусство и образование отличался удивительной глубиной. Своими работами он внес неоценимый вклад в развитие азербайджанского исполнительского музыковедения. Еще одним подтверждением его успехов стало вступление в виде исключения в Союз Композиторов Азербайджана, куда принимали только композиторов и музыковедов.

Тарлан Ашрафович был одержим жадной культурного обогащения. Именно поэтому, в возглавляемой им школе-студии, уделял особое внимание тому, чтобы учащиеся всех возрастов обсуждали исполняемые ими музыкальные произведения. Он считал, что истинное понимание музыки приходит через анализ сочинения, и поэтому при содействии Фархада Шамсиевича организовывал исполнительские конкурсы-конференции. Это было новым начинанием, где учащиеся разных музыкальных школ могли продемонстрировать свой талант и поделиться мыслями об исполняемых музыкальных произведениях. На протяжении свыше тридцати лет проходили научно-исполнительские конференции, конкурсы, способствующие интеграции различных сторон музыкального образования.

Благодаря Тарлану Ашрафовичу, Музыкальная школа-студия при Бакинской Музыкальной Академии стала своеобразным музыкальным сообществом, где у каждого была своя функция. Его идеи были неисчерпаемыми и оживляли работу школы, объединяли учеников и учителей, вдохновляли на множество проектов и мероприятий. У него была негибкая убежденность в том, что каждый может внести вклад в музыкальную культуру. Поэтому он учил детей и студентов не только играть на инструментах, но и размышлять о музыке, исследовать что-то новое и раскрывать свой творческий потенциал. Его страсть к музыке и образованию расцвела в этой школе-студии, принося радость и вдохновение всем ее участникам.

Да, действительно, Тарлан Ашрафович был честен и абсолютно справедлив в оценках по отношению к учебному процессу и науке. Он бывал резок и безапелляционен в суждениях, и в то же время нередко демократичен в общении с людьми, которых уважал. Его ученикам повезло, так как их личностное и профессиональное становление проходило рядом с ним. Образованный ученый и педагог, бесконечно влюбленный в свое дело, музыкант широкой эрудиции, он был преданным «служителем» своего дела. Его трудолюбие, общая культура, любовь к искусству ежедневно проявлялись в тех или иных поступках, неосознанно,

непроизвольно влияя на окружающих. Тарлан Ашрафович относился ко всем учащимся очень строго и корректно, не позволял фамильярности. Он был требовательный, старался привить им трудолюбие и чувство ответственности.

Время от времени, будучи в хорошем настроении, Тарлан Ашрафович не мог пройти мимо кафедры Теории музыки по пути к своему кабинету. Вскоре сложилась маленькая традиция: в такие моменты посещения кафедры, он обязательно делился какой-то забавной историей или шуткой. Было интересно наблюдать, как он мог внезапно «зарядить» всех своим смехом. Это было настоящим открытием для тех, кто не подозревал о его способности так искренне чему-то радоваться.

Такие мгновения навсегда останутся «живыми», значимыми и не сотрутся с течением времени. Поэтому вспоминая Тарлана Ашрафовича сегодня, я осознаю, что наше знакомство, связанное с просьбой оценить работу, переросло в теплые отношения, которые оставили неизгладимый след в моем сердце.

Elnarə MƏMMƏDOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına

Bakı Musiqi Akademiyasının

“Metodika və xüsusi pedaqoji hazırlıq”

kafedrasının müdiri, sənətşünaslıq üzrə

fəlsəfə doktoru, professor

TƏRLAN SEYİDOV HAQQINDA SƏMİMİ ÜRƏK SÖZLƏRİM

Şəxsiyyətinə və professionallığına dərin hörmət etdiyim tanınmış pianoçu, pedaqoq Tərлан Seyidov haqqında yazmaq mənim üçün həm çətindir, həm də böyük məsuliyyət tələb edir.

Musiqişünas, pianoçu, pedaqoq, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, professor Tərлан Seyidovun şəxsiyyətində geniş dünyagörüşü, sənətinə yaradıcı münasibət bəsləmək və müdirliklik birləşmişdir. T.Seyidovun əsas fərqləndirici xüsusiyyəti mühitin onu deyil, onun öz mühitini formalaşdırmaq bacarığına malik olması idi.

Çox müdrik, təmkinli və səbrli bir insan olan T.Seyidovla ilk tanışlığım 1991-ci ilə təsadüf edir. Həmin il mən konservatoriyada Dövlət imtahanı verəndə Tərən müəllim tədris işləri üzrə prorektor vəzifəsini icra edirdi və imtahan komissiyasının tərkibinə daxil idi. İfandan sonra o, zaldan çıxaraq mənə yaxınlaşdı və kamera-ansamblı üzrə müəllimimlə maraqlandı. Bəstəkar-pianoçu Elmira Nəzirovanın sinfini bitirdiyimi bilsə də, mənim digər müəllimlərimi də soruşdu. Çox fikirləşmədən mənə “*Çox gözəl məktəb keçmişən, səni məktəb-studiyada işləməyə dəvət edirəm*” – deyə bildirdi. Bu çox gözəlnilməz təklif oldu və həmin an mən olduca həyəcanlandım. Mənim “*Nə üçün səni seçdiniz?*” sualına Tərən müəllim özünə xas olan təmkinlə “*Mən sizin öz fikirlərinizi ifadə etməyinizi çox bəyəndim*” – deyə bildirdi. Konservatoriyanı təzə bitirən gənc qız üçün bu dəyərli və məsuliyyətli bir təklif idi. Həmin illər, yəni 90-lar hamıya məlum olan faciəli, mürəkkəb zaman kəsiyi idi. Digər tərəfdən, Tərən müəllim kimi işinə tələbkar və yaradıcı bir pedaqoqla çalışmaq da özlüyündə böyük məsuliyyət idi. Tədrisin keyfiyyətini yüksəltmək üçün keçirilən imtahanlar, açıq dərslər, müxtəlif elmi-nəzəri metodiki işlərin yazılması məktəb-studiyanın hər bir müəlliminə olan əsas tələb idi. Mən böyük pedaqoji təcrübəmi məktəb-studiyada keçdim və Tərən müəllimin məsləhətləri mənim gələcək pedaqoji fəaliyyətimə böyük dəstək oldu.

1993-cü ilə qədər məktəb-studiyada çalışdım və sonra Tərən müəllimin məsləhəti ilə Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının “Metodika və xüsusi pedaqoji hazırlıq” kafedrasında müəllim kimi fəaliyyətə başladım. Lakin buna baxmayaraq, böyük alimlə olan əməkdaşlığım onun ömrünün son günlərinə qədər davam etdi. Məktəb-studiyadan uzaqlaşmağıma baxmayaraq Seyidov təcrübəli bir pedaqoq kimi həmişə öz tövsiyə və məsləhətlərini verərək, mənim iş təcrübəmin formalaşmasına dəstək olurdu.

2016-cı ildə mən kafedraya müdir təyin olundum. Xatırimdədir ki, Tərən müəllim bu təyinatla hədsiz dərəcədə sevinmiş və mənim bu işin öhdəsindən layiqlə gələcəyimə inanmışdı. Məktəb-studiya kafedraların laboratoriyası kimi nəzərdə tutulsa da, həmin dövrdə onlar arasında demək olar ki, əlaqə yox dərəcəsində idi və Tərən müəllim bu iki tədris sahəsinin bağlılığını yaratmağı arzu edirdi. Mənim təyinatımla məktəb-studiya və kafedra arasında əlaqələrin bərpa olunacağına əminliyini bildirən Tərən müəllim birlikdə müxtəlif işlərin həyata keçirilməsi istiqamətində müxtəlif təkliflər irəli sürdü. Doğrudan da, 2016-cı ildən başlayaraq, məktəb-studiya və kafedra arasında çoxsaylı tədbirlər layihəsi hazırlanaraq maraqlı işlər həyata keçirildi. Tərən müəllimlə çalışdığımız bu altı il müddətində çoxlu səmərəli işlərimiz oldu. Bu illər həm kafedra, həm də məktəb-studiya üçün yaradıcı mühitin formalaşması

baxımından uğurlu bir dövr oldu. Hətta xəstəliyi ilə əlaqədar işə gəlməyəndə belə biz onunla zəngləşərək, müəyyən məsələləri, problemləri müzakirə edirdik və o, həmişə uzaqgörənliklə müəyyən layihələrin reallaşması üçün məsləhətlərini verirdi.

Tərlan müəllim gənc musiqiçilərin bacarıq və qabiliyyətlərini üzə çıxarmaq missiyasını hər zaman göstərməyə çalışırdı. Onun həyata keçirdiyi layihələr və müxtəlif tədbirlər tələbələrin özünü inkişaf etdirməsinə yönəlirdi və hər zaman verdiyi xeyirli məsləhətlər ifaçıda özünə əminliklə yanaşı, tələbkarlığı da formalaşdırırdı. Tərlan müəllimin dərin və müdrək düşüncələri sözün əsl mənasında yalnız mənim üçün deyil, onunla ünsiyyətdə olan hər bir kəs üçün böyük həyat məktəbi idi.

Tərlan müəllim fortepiano musiqi mədəniyyətini araşdıran fədakar musiqişünas olmaqla yanaşı, həm də böyük pedaqoji məktəb yaratmış bir şəxsiyyət olmuşdur. Onunla ünsiyyət zamanı pedaqoji metodikanın xüsusiyyətlərini canlı şəkildə müşahidə etmək mümkün idi. Elm sahəsində apardığı tədqiqat işləri Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti tarixinin araşdırılması istiqamətində dəyərli mənbə əhəmiyyətinə malikdir.

Geniş və səmərəli fəaliyyət sahəsinə malik olan Tərlan Seyidov milli ifaçılıq sənətimizin, musiqişünaslıq və musiqi təhsili ənənələrinin ən parlaq davamçısı olmuşdur. Onun səmərəli fəaliyyəti sayəsində məktəb-studiyanın yaradıcılıq uğurları Azərbaycan musiqi təhsili sahəsində mühüm işlərin həyata keçirilməsi ilə diqqəti cəlb edir. Tərlan müəllim məktəb-studiyanın hər zaman inkişaf etdirilməsi və yeni pedaqoji təcrübələrlə təkmilləşməsi üçün çalışırdı. O, əksər hallarda gənc mütəxəssisləri bura cəlb edərək, onların bacarıqlarının üzə çıxarılmasına nail olurdu və püxtələşmiş bir pedaqoq kimi formalaşmasına böyük dəstək göstərirdi.

Yüksək insani keyfiyyətlərə malik olan Tərlan müəllimin işə olan tələbkarlığı, etik mədəniyyəti və alicənablığı onu tanıyanların xatirəsində hər zaman yaşayacaqdır. Tərlan müəllimin vəfatı mənim üçün böyük itki oldu. Amma mən ümidvaram ki, onun yaratdığı məktəb-studiyanın kollektivi həmişə Tərlan müəllimin pedaqoji prinsiplərini davam etdirəcək və onun ənənələrini qoruyub saxlayacaqdır.

İmruz ƏFƏNDİYEVA

*Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
“Musiqi nəzəriyyəsi” kafedrasının professoru,
AR Bəstəkarlar İttifaqının idarə heyətinin üzvü,
Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət
xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru,
Prezident təqaüddçüsü, “Əmək” ordeni sahibi*

YÜKSƏK ƏNƏNƏLƏRİ YAŞADAN MƏKTƏB-STUDIYA HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏRİM

*“Həyatını müəllimliyə həsr edən insanlar həqiqətən fədakar, xalqına,
millətinə sədaqətli və eyni zamanda qəhrəmanlıq göstərən insanlardır.
Müəllimlik peşəsi asan peşə deyil. Bəziləri hesab edirlər ki, hər adam müəllim
ola bilər. Bəzən olur ki, müəllimliyə layiq olmayan adam da müəllimlik edir.
Belə hallar bu gün də var, gələcəkdə də ola bilər. Ancaq Azərbaycan
müəllimlərinin tam əksəriyyəti layiqli müəllimdir”.*

Ümummilli lider Heydər Əliyev

Biz bu gün ən layiqli, vicdanlı, olduqca zəhmətkeş, dəyərli insan olmuş professor, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, Əməkdar incəsənət xadimi, Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının yaradıcısı və həyatının son gününə qədər fəaliyyətini dayandırmayan Tərən Seyidov haqqında söhbət açacaq.

90-cı illərin əvvəli... Çox çətin, ağır və gərgin günlər yaşamışıq. Bu dəhşətli, mürəkkəb günlərdə bizim hörmətli kolleqamız, Bakı Musiqi Akademiyasının “İxtisas fortepiano” kafedrasının professoru, uşaqları sevən və daim onların haqqında düşünən bir şəxsiyyət Tərən Mir Əsrəf oğlu Seyidov Məktəb-studiyamı yaradır. Yaxşı yadımdadır, mən də onun yaratmış olduğu bu ocaqda işləməyə dəvət olunan ilk müəllimlərdən biri idim. Elementar musiqi nəzəriyyəsi, harmoniya, solfecio fənlərini tədris edirdim. Sonralar həmin fənlərə aid Proqramlar hazırladım və çap etdirdim. Həmin Proqramların daxilində bizim metodik tövsiyələrimiz, göstərişlərimiz eyni zamanda, təklif etdiyimiz biletlər də öz əksini tapır. Tərən müəllim bütün Proqramları diqqətlə oxuyurdu və çox zaman öz arzu və istəklərini bildirirdi. Qeyd edirəm ki, Seyidov olduqca məsuliyyətli insan idi. Hazırlanmış hər bir vəsaiti, proqramları diqqətlə oxuyar və yalnız özünün süzgəcindən keçirərək çapına qərar verərdi. Beləliklə, məktəb-studiya üçün on, iyirmi, otuz, qırxıncı onilliklər irəliləyirdi. Onilliklərin sonunda isə biz yubileylər keçirdirdik.

Yubileylərlə əlaqədar Elmi konfranslar, konsertlər təşkil olunurdu. Tələbə Elmi Cəmiyyətinin sədri və elmi rəhbəri kimi biz öz tələbələrimizi (müxtəlif fakültələrdə oxuyanlar) bu konfranslara cəlb edir və hazırladırdıq.

Xüsusi olaraq, qeyd etməliyəm ki, Tərən müəllim – ilk Elmi-ifaçılıq konfransın yaradıcısıdır. Belə ki, ifaçı çıxır səhnəyə məruzəni təqdim edir və sonra ifa edir. Eyni zamanda təhlil məqamlarında öz fikirlərini ifa edərək əsaslandırılmalı və izah etməli idi.

Yaxşı yadımdadır, bu konfransların təşkilində Tərən müəllim çox əziyyət çəkirdi; bəzi müəllimlərə çox qəribə görsənirdi: necə tələbə səhnəyə çıxarkən həm danışır, həm ifa edir... Lakin illər keçdi və hamı başa düşdü ki, Tərən müəllim əsl pedaqoq-novatordu. Burada biz yenə də insan Ulu Öndərin düşüncələrini xatırlatmaq istəyirik. O, Azərbaycan müəllimlərinin XI Qurultayında nitq demişdir: *“Ona görə də müəllimlik peşəsi həmişə fədakarlıq tələb edir. Bu, belə olubdur. Mən hesab edirəm ki, insan cəmiyyətində ən yüksək yerdə mənəviyyat durur”*.

Bizim Tərən müəllim haqqında müxtəlif jurnal, qəzet, elmi toplularda çoxlu məqalələrimiz çap olunub. “Axtarış yollarının bəhrəsi” kitabımızda Tərən Seyidov haqqında üç məqaləm çap olunub: “60 yaşınız mübarək, Tərən müəllim”, «Профессор музыки. Творческий портрет», «Азербайджанская фортепианная культура XX века: педагогика, исполнительство и композиторское творчество».

2013-cü ildə Tərən müəllim onun haqqında çıxan gözəl, ən yüksək səviyyədə nəşr olunan kitabı mənə bağışladı. Tərtibçilər çox böyük və məsuliyyətlə çalışmış və yüksək bədii əhəmiyyətə malik kitab ərsəyə gətirmişlər. Bu miqyaslı, sanballı kitab milli mədəniyyətimizin qiymətli incisidir.

Təəssüflər olsun, böyük alimimiz və xeyirxah insan haqqında keçmiş zamanda bəhs edirik... Ruhunu şad olsun. Lakin sevindiricidir ki, onun əməlləri və nailiyyətləri yaşayır. Son onillikdə (bəlkə də bir az çox) biz çox dəyərli alimlərimizi itirmişik: Nərminə Əliyeva, Boris Yermolayev, Leyla Mehmandarova, Validə Şərifova-Əlixanova, Şahnabat Bağrova, Şəhla Həsənova... Hər il sentyabr ayı başlayanda, dərs dediyim qruplarda bütün tədris prosesi zamanı bu böyük musiqiçilər haqqında danışır, onları anıram.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz “Azərbaycan müəllimi” qəzetinin lap əvvəlində Ulu Öndər Heydər Əliyevin sözləri yazılıb: *“Təhsil millətin gələcəyidir”*. Biz məqaləmizi Heydər Əliyevin sözləri ilə başladığımız və onun dahi düşüncələri ilə tamamlayırıq: *“Biz nadir bir irsin varisləriyik, hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu*

irsə layiq olmağa çalışaraq böyük bir tarixi keçmiş, mədəniyyəti, yüksək mədəniyyəti olan ölkəmizin həm dünəninə, həm bu gününə, həm də gələcəyinə dərin bir məsuliyyət hissi ilə yanaşmalıdır”.

Земфира КАФАРОВА

*Профессор кафедры «История музыки»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
Секретарь Союза композиторов АР,
Заслуженный деятель искусств
Азербайджанской республики*

СЛОВО О КОЛЛЕГЕ ПО МУЗЫКАЛЬНОМУ ИСКУССТВУ

Мое знакомство с Тарланом Сеидовым состоялось в далеком 1961 году прошлого столетия, когда он поступал на фортепианный факультет Азербайджанской государственной консерватории (ныне Бакинская музыкальная академия им. Узеира Гаджибейли), а я – на историко-теоретический факультет.

Именно поэтому взялась писать о нем, как о человеке, все этапы деятельности которого проходили на моих глазах. Я помню, что им всегда двигало, как и многими музыкантами нашего поколения, активное, созидательное отношение к жизни, интерес к современности, уверенность прирожденного пропагандиста музыкальной культуры.

Авторитетный наставник педагогической молодежи, человек нестареющей души и неиссякаемой творческой энергии, таков характерный облик известного представителя азербайджанской музыкальной культуры, заслуженного деятеля искусств, доктора искусствоведения, основателя и директора школы-студии Бакинской музыкальной академии, члена Союза композиторов Азербайджана Тарлана Сеидова.

Тарлан является выходцем из семьи врачей, которые не только поощряли в своем сыне интерес к музыкальному искусству, но и привили ему любовь к людям, желание поддерживать и помогать нуждающимся. «В семье, где я рос – говорил Тарлан, – высоко ценили такие качества, как воля, работоспособность, тяга к знаниям. Они-то и лежат в основе всей

моей жизни. Своим родителям-врачам я обязан тем, что они внушали мне высококонрастные этические идеалы».

Возвращаясь к замечательным студенческим годам учебы в консерватории, вспоминаю, что Тарлан отличался всегда особой дисциплинированностью, трудолюбием и стремлением к развитию общего музыкального кругозора. Я помню, он еще в 1962 году стал лауреатом вузовского конкурса на лучшее исполнение классической сонаты. А на выпускном экзамене в 1966 году по специальности он был высоко оценен государственной экзаменационной комиссией. Тогда экзамены проходили в Большом зале консерватории, и они были открытыми. До сих пор у меня осталось в памяти исполнение Тарланом одного из труднейших сочинений концертного репертуара – Концерта № 1 С.Прокофьева. Пианисту удалось продемонстрировать в этом Концерте юношескую энергию и силу, одушевляемую музыкой сочинения.

Успешно завершив консерваторию, Т.Сеидов начал свою многогранную активную деятельность музыканта. И как верно сказал о нем Фархад Бадалбейли: *«В истории азербайджанской музыкальной культуры редко можно встретить творческую личность с таким удачным сочетанием разносторонних способностей, энергией мысли, замечательными организаторскими качествами»*. И действительно, Т.Сеидов был фанатически преданным своему делу музыкантом, успешно проявляющим себя в разных сферах многогранной творческой деятельности.

После окончания консерватории он начинает свою преподавательскую работу вначале на кафедре общего фортепиано консерватории, одновременно ведет класс специального фортепиано в Средней специальной музыкальной школе им. Бюльбюля. Некоторое время работает также концертмейстером на кафедре духовых инструментов. Однако преподавательскую деятельность Т.Сеидов сочетал всегда с исполнительской работой. Так, на одном из концертов в консерватории он сыграл сольную программу. На страницах прессы тогда отмечалось исполнение им Баллады Шопена и Сонаты Шумана.

Являясь одним из вдумчивых и серьезных выпускников класса М.Р.Бреннера, он в 1969 – 1971 гг. был также ассистентом его класса. Как яркий музыкант азербайджанской пианистической школы он отличался крепким профессионализмом, высокой требовательностью к себе и к студентам, умением всегда добиваться точной обработки всех деталей

музыкального текста. *«Работа с молодыми дает мне огромное творческое удовлетворение»*, – говорит Тарлан.

Охотно выступал в те годы Т.Сеидов и как аккомпаниатор концертов своих коллег. Так, на одном из концертов он аккомпанировал концерт Р.Шумана (солистке И.Казаковой), Листа № 2 (Т.Сулеймановой), М.Равеля (Дж.Караеву).

Отмечу также, что, будучи преподавателем специального фортепиано консерватории, Т.Сеидов проявляет большой интерес к исследовательской деятельности. И когда он стал аспирантом Института архитектуры и искусства АН Азербайджана по специальности «Музыковедение», мы и там стали с ним часто встречаться при сдаче кандидатских минимумов, обменивались мнениями о своих научных работах, старались поддерживать друг друга в области научных изысканий. Научным руководителем Тарлана был один из крупнейших ученых, профессор Московского государственного музыкально-педагогического института им. Гнесиных Г.И.Литинский (у которого когда-то по полифонии учились Кара Караев и Джевдет Гаджиев в Москве). Помню, как мы в 1971 году выступали на научной конференции аспирантов АН Азербайджана. Он выступал тогда с докладом на тему: «24 прелюдии Кара Караева», а я – «Об оперной эстетике Узеира Гаджибекова». Затем он неоднократно обращался к творчеству выдающегося азербайджанского композитора, являясь одним из первых ученых-пианистов, посвятивших ряд научных статей и рецензий фортепианной музыке Караева.

Не останавливаясь на достигнутом, стремясь к дальнейшему совершенствованию своего исполнительского искусства, он поступает в 1971 году в Московский государственный педагогический институт им. Гнесиных, где проходит ассистентуру-стажировку в классе опытного преподавателя фортепиано Т.Д.Гутмана. На высоком профессиональном уровне прошел отчетный концерт пианиста, включающий Сонату Гайдна, Симфонические этюды Р.Шумана, Балладу Шопена и Сонату Скрябина.

По окончании стажировки работает в БМА в качестве преподавателя специального фортепиано. За годы педагогической деятельности он подготовил ряд пианистов, многие из которых стали лауреатами республиканских и международных конкурсов.

В 1973 году Т.Сеидов успешно защитил кандидатскую диссертацию на тему «Азербайджанская советская фортепианная музыка (1930 – 1970)». Как исследователь азербайджанского фортепианного искусства является автором ряда монографий, брошюр, научных статей и докладов,

посвященных азербайджанским пианистам и педагогам. Избранное автором поле деятельности – это глубокое изучение национальной фортепианной исполнительской культуры, а также труд наших пианистов в развитии этой культуры.

Накопив значительный научно-исследовательский, исполнительский и педагогический опыт, он в 2007 году успешно защищает и докторскую диссертацию по теме: «Азербайджанская фортепианная культура XX века – педагогика, исполнительство и композиторское творчество».

Надо сказать, что вся деятельность Т.Сеидова как музыканта шла всегда по линии органической связи научно-исследовательской, исполнительской и педагогической сфер. Так, еще в 1974 – 1976 гг. он на базе методического кабинета при Министерстве культуры Азербайджана разработал и вел цикл лекций на курсах повышения квалификации для педагогов фортепианных классов музыкальных школ. Он оказывал многим музыкальным школам и средним музыкально-учебным заведениям методическую помощь, приглашался в качестве председателя государственной комиссии по специальности «Фортепиано».

Рассказ о Тарлане Сеидове будет неполным, если не отметить его огромную роль в создании Средней специальной музыкальной школы-студии – экспериментальной и практической базы консерватории (ныне БМА) в области педагогики и методики преподавания. Я помню, сколько сил, упорства и веры требовалось, чтобы отстоять свою идею. Несмотря на неоднозначное восприятие этого начинания, как показало время, эта школа стала подлинным центром музыкального воспитания и образования детей. Она стала также базой профессиональной подготовки будущих педагогов БМА. В этой школе разработаны новые учебные программы и ведутся такие дисциплины, как «Художественный и структурный анализ исполняемых произведений», «Старинные азербайджанские народные инструменты», а также введено обязательное практическое исполнение азербайджанских ладов по адаптированному Т.Сеидовым изданному научному труду У.Гаджибейли «Основы азербайджанской народной музыки». В этой школе Тарлан считает, что развитие музыкального вкуса у подрастающего поколения должно сочетаться с углубленным профессионализмом, овладением исполнительской техникой, освоением фольклора.

Ему также принадлежит идея создания Детского музыкального театра, который сформировался в классе оперной подготовки, где они занимались сценическим искусством, обработкой пластических движений

на сцене, приобщением к артистическому мастерству. Силами учащихся Детского музыкального театра был поставлен ряд опер зарубежных и азербайджанских композиторов, получивших положительные отклики в прессе.

Отмечу также, что в самое сложное для нашей страны время 90-х годов Т.Сеидов, будучи профессором кафедры специального фортепиано и директором школы-студии, некоторое время успешно совмещал эти должности с работой первого проректора по учебной части консерватории. Именно в эти годы школа-студия получила статус структурного подразделения консерватории и обрела признание и поддержку ректора Фархада Бадалбейли.

Тарлан Сеидов всегда был полон творческих сил, он никогда не удовлетворялся достигнутыми результатами, он все время находился в поисках, ибо его личность была полна огромного запаса энергии и знаний. Творческая неутомимость, взыскательность к себе и к товарищам по работе – эти качества служат примером для творческой молодежи. Сегодня Тарлана нет среди нас, но его творческие свершения в каждой сфере его многогранной творческой деятельности являются основой для новых начинаний продолжателей традиций этого Мастера.

Ramiz QULIYEV
*Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti,
Dövlət Mükafatı laureatı,
“Şöhrət” və “Şərəf” ordenləri sahibi,
Prezident təqaüdcüsü, professor*

BÖYÜK SƏNƏTKARLARIN DOĞUM GÜNÜ OLUR, LAKİN VƏFAT GÜNÜ OLA BİLMƏZ..

60 ildən çox zaman kəsiyində musiqi sferasında neçə-neçə şəxsiyyətlər görmüşəm. Amma heç zaman unutmadığım və hər zaman xüsusi hörmətlə xatırladığım bir isim – Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər

doktoru, professor Tərən Seyidovun adıdır. Konservatoriyada təhsil aldığı illərdən onu tanıyırdım. Lakin Tərən müəllimlə yaxından ünsiyyətimiz onun prorektor kimi çalışdığı zamanlara (1991 – 1993-cü illər) təsadüf edir. Professorun təklifi ilə mən “Xalq çalğı alətləri” kafedrasının müdiri kimi çalışmağa başladım.

T.Seyidov nümunəvi insan idi. Mən ondan daim nələrsə öyrənirdim. Bir alim kimi çox dərin və iradəli, məqsədyönlü idi. Onun ifaçı kimi yaradıcılığı ilə paralel elmi fəaliyyətini mən hər zaman diqqətlə izləyirdim. Professorun “Видные деятели фортепианной культуры Азербайджана” (“Azərbaycan fortepiano mədəniyyətinin görkəmli xadimləri”) monoqrafik toplusu, “XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti: pedaqogika, ifaçılıq və bəstəkarlıq yaradıcılığı” (2006, 2016) monoqrafiyası, “Азербайджанская советская фортепианная музыка” (Azərbaycan sovet fortepiano musiqisi”) və s. kimi əsərləri milli fortepiano ədəbiyyatımızın qiymətli nümunələridir. Seyidovun ən böyük layihəsi onun şəxsən yaratmış olduğu və ömrünün son dəqiqələrinə kimi rəhbərlik etdiyi məktəb-studiyadır. 44 il əvvəl əsasını qoyduğu bu təhsil ocağı ilə sanki yeni dünya açıldı. O, musiqiyə, xüsusilə, musiqi təhsili və tədrisinə tamamilə fərqli bir bucaqdan baxırdı. Yeni ideyalar və fikirlər ilə coşub daşan bir şəxsiyyət idi. Bu məqam onun ard-arda keçirdiyi layihələr, müsabiqələrdə öz təsdiqini tapırdı.

Professor Tərən Seyidovun müəllif layihəsi kimi həyata keçirdiyi bir sıra müsabiqə və konfranslarda onun dəvəti ilə mən də münsif kimi iştirak edirdim. O, Azərbaycan xalq musiqisinin öyrənilməsinə, təbliğinə çox böyük önəm verirdi. Bu baxımdan “Üzeyir Hacıbəylinin milli lad sistemi gənc musiqiçilərin tədris repertuarında”, Q.Qarayevin 95 illik yubileyinə həsr olunmuş “Təhlil və ifa edir gənc musiqiçilər” elmi-ifaçılıq müsabiqəsi və s. kimi müsabiqələri qeyd etməyə bilmərəm. O, elm fədaisi idi. İfaçı olmağıma baxmayaraq, o məni də tez-tez müxtəlif mövzularla bağlı məqalə yazmağa cəlb edirdi.

Bu gün təəssüf ki, Tərən müəllim cismən bizimlə deyil. Amma onun əməlləri yaşayır. Seyidovun musiqi təhsili və tədrisindəki ənənələrini məktəb-studiya kollektivi uğurla davam etdirir. Hal-hazırda nəvələrimin üçü də musiqi təhsillərini mənim üçün də doğma olan Tərən müəllimin məktəbində alırlar. Mənim Həcər nəvəmin şagirdlik dönməni xatırlayıram. Seyidov nəinki ona, məktəbin hər bir şagirdinə mehriban münasibət bəsləyər, diqqətlə yanaşardı. Ona görə də məktəb-studiyada həm yaradıcı, ciddi akademik mühit, həm də mehriban ab-hava hökm sürürdü. Bu, onun sayəsində idi.

Böyük sənətkarların doğum günü olur, lakin vəfat günü ola bilməz...
Professor Tərən Seyidov ölməz şəxsiyyət, unudulmaz alimdir.

Allah rəhmət eləsin!

Тамилла КЕНГЕРЛИНСКАЯ

*Профессор кафедры «Методика и
специальная педагогическая подготовка»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
Заслуженный учитель Азербайджана,
доктор педагогических наук*

ПАМЯТИ ВИДНОГО ДЕЯТЕЛЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Всесторонняя и плодотворная музыкальная деятельность Заслуженного деятеля искусств, доктора искусствоведения, профессора Тарлана МирАшрафовича Сеидова оставила яркий след в истории музыкальной культуры Азербайджана.

Выросший в эпоху яркого расцвета Азербайджанской музыкальной культуры, получивший высокопрофессиональное образование, он всей своей активной музыкально-просветительской деятельностью смог осуществить преемственность культурных традиций и передать современному поколению ту высокую духовную составляющую, которая была присуща его эпохе и, в частности, её выдающимся представителям. Он прекрасно понимал роль и значимость своего поколения и лично свою в осуществлении передачи богатейших музыкально-просветительских традиций, заложенных выдающимся Узеиром Гаджибейли. Так как, именно в подготовке профессиональных музыкальных кадров исполнителей, ученых, педагогов осуществляется функция передачи воспитательной и художественно-просветительской роли музыкального искусства, функция созидания высококультурной музыкальной среды. Во всем ощущалось его уважительное отношение к богатому и ценному опыту прошлых поколений. Он считал, что исполнительского мастерства можно достигнуть, уважая исторические традиции. Будучи глубоко интеллигентным, высокообразованным и всесторонне развитым

человеком, он смог достойно выполнить высокую миссию служения музыкальному искусству – его настоящему и будущему развитию.

Личность Т.М.Сеидова была удивительно многогранна, в ней гармонично сочеталась педагогическая, научно-исследовательская и организаторская деятельность. Воспитанники его класса ежегодно выступали на классных концертах, демонстрируя высокий профессионализм и мастерство. Наиболее одарённые выступали с сольными концертами и ежегодно участвовали на Республиканских и Международных конкурсах, завоёвывая звания лауреатов. Открытые уроки Тарлана Ашрафовича были большим и ярким событием в жизни школы-студии и всей музыкальной академии. Проводимые им регулярные педагогические консультации помогали не только учащимся и студентам, но и молодым педагогам совершенствовать свой профессиональный музыкально-педагогический опыт. Под его непосредственным руководством выросло не только новое поколение учащихся и студентов, но и высокопрофессиональных педагогов-музыкантов.

Особого внимания и высокой оценки заслуживает научно-исследовательская деятельность Т.А.Сеидова. Он автор нескольких монографий, многочисленных учебных и методических пособий, научных статей и учебных программ. В качестве редактора-составителя он обобщил и создал несколько научных сборников, которые представляют собой значительный вклад в Азербайджанское музыковедение. Как музыкант-учёный он заложил фундамент в изучении истории, теории и практики азербайджанской фортепианной культуры. Его многочисленные труды являются ценными учебными пособиями для каждого нового поколения студентов-пианистов, изучающих азербайджанскую фортепианно-исполнительскую культуру во взаимодействии композиторского творчества, исполнительства и педагогики.

В частности, студенты фортепианного факультета, изучая такие учебные дисциплины как «История фортепианного искусства», «Методика фортепианного обучения» опираются на его труды, в которых обобщается вся история, теория и практика в области развития отечественного пианизма.

Под его непосредственным руководством многие молодые музыканты-учёные успешно занимались научно-исследовательской деятельностью. Он считал, что этот процесс эффективно помогает музыканту в приобретении исполнительского мастерства. Для профессора Т.Сеидова оно представляло собой, прежде всего, интеграцию

эмоционального, интеллектуального, технического и волевого потенциала. Он считал, что настоящий музыкант-исполнитель должен быть не только музыкально одарённой личностью, но глубоко образованным и всесторонне развитым человеком, чтобы уметь говорить на своём музыкальном языке, стремиться к собственному музыкальному высказыванию, обладать авторским исполнительским стилем.

Наравне с педагогической и научно-исследовательской деятельностью Т.Сеидова, особого внимания заслуживает и организаторская, в которой наиболее ярко воплотился его неиссякаемый творческий потенциал. Более сорока лет существует Средняя Специальная Музыкальная школа-студия при Бакинской Музыкальной Академии имени Узеира Гаджибейли, которой со дня основания руководил профессор Тарлан МирАшрафович Сеидов.

Изначально созданная в 1980 годах, как научно-исследовательская и практическая база при Музыкальной Академии, в настоящее время она стала одним из ведущих специальных музыкальных учебных заведений в республике, выпускающих учащихся по различным музыкальным специальностям. Относительная камерность контингента учащихся и педагогического коллектива не помешала созданию высокой профессиональной и глубоко творческой атмосферы в деятельности школы-студии.

В настоящее время, Средняя специальная музыкальная школа-студия при БМА, созданная профессором Тарланом Сеидовым, представляет собой своего рода уникальное научно-исследовательское учебное заведение, на базе которого его педагогами совместно с преподавателями БМА проводятся, научно апробируются и внедряются многие музыкально-педагогические инновации. Содержание, структура и динамика учебно-воспитательного процесса представляет собой органичный пример взаимодействия теоретической и практической музыкальной педагогики. Педагогический коллектив, воспитанный на лучших классических традициях, органично сочетает в своей работе *традиционное и новаторское*.

Согласованные и целенаправленные действия педагогов школы-студии и вуза по всем музыкальным дисциплинам направлены на путь *общей интеллектуализации* учебно-воспитательного процесса, на осуществление столь актуальных в современной музыкальной педагогике принципов развивающего и воспитывающего обучения. Значимость этой титанической работы трудно переоценить, но результаты её вот уже много

лет подтверждаются высоким качеством и уровнем профессиональной подготовки учащихся, их ежегодными успешными выступлениями.

Педагогический коллектив школы-студии активно сотрудничает с кафедрой «Методики и специальной педагогической подготовки», а также создаёт и организовывает возможность приобретать специальную педагогическую подготовку для студентов всех факультетов Бакинской музыкальной академии. Большинство студентов БМА осуществляют и совершенствуют свою педагогическую подготовку на базе учебно-воспитательного процесса школы-студии. Многие из них, приобретая здесь большой практический опыт, в дальнейшем успешно осуществляют свою педагогическую деятельность в различных музыкально-учебных заведениях республики. Особого внимания заслуживает опыт проведения совместных научно-исполнительских конференций студентов и учащихся школы-студии, который создаёт положительную конкуренцию среди участвующих, а также активно способствует развитию и совершенствованию их музыкально-творческих и научно-исследовательских качеств.

Благодаря организаторскому таланту Т.А.Сеидова, деятельность данного учебного заведения и сегодня носит глубоко творческий и новаторский характер, так как в её учебно-воспитательном процессе успешно осуществились многие педагогические и научно-исследовательские инновации, выдвинутые творческой энергией Т.М.Сеидова

Творческая креативность профессора Т.М.Сеидова была просто неисчерпаема. Будучи опытным и высокопрофессиональным музыкантом, он всегда искал эффективные пути всестороннего и полноценного процесса музыкального обучения и воспитания учащихся. Особое внимание он уделял единству теоретического изучения и практического (исполнительского) освоения музыкального материала. Он считал, что возможности данной интеграции в учебном процессе полноценно не реализуются, учащиеся часто развиваются односторонне, не достигая гармонического взаимодействия интеллектуальных и эмоциональных возможностей, целостности и единства индивидуально-личностного всестороннего развития.

Именно методическая значимость данной проблемы и поиск эффективных способов, способствующих её практической реализации, обусловила проведение на базе музыкальной школы-студии в Бакинской музыкальной академии научно-исполнительских конкурсов и

конференций, идея создания и организация которых принадлежала профессору Т.М.Сеидову. Он считал, что современные музыканты-исполнители за редким исключением больше демонстрируют высочайшие технические достижения. Они *чаще* поражают слушателей виртуозностью, скоростью, точностью исполнения и реже глубиной осознания исполнительской трактовки произведения, неповторимостью его воссоздания, эмоциональной насыщенностью и звуковой красочностью, непосредственностью процесса воспроизведения. Вместе с тем, чтобы стать музыкантом-художником, чтобы уметь говорить языком музыки необходимо иметь, что говорить или о чём говорить. Если исполнитель не обладает собственными переживаниями, внутренней духовной содержательностью, то ему, безусловно, не дано увлечь слушателей, воздействовать на их «умы и сердца». Другими словами, исполнительский талант не может состояться без высокой духовной культуры, без богатого внутреннего содержания личности музыканта.

Учитывая эти важные задачи, проведение научно-исполнительских конкурсов и конференций приобретало особую социальную значимость, так как их проведение стало активным стимулом для реального взаимодействия исполнительской теории и практики, а также серьёзным основанием для повышения роли и значимости этих важных критериев музыкально-исполнительского искусства.

В целом, на всем протяжении своего руководства школой-студией профессор Т.Сеидов в ограниченных рамках учебного плана смог реально осуществить серьёзные и масштабные идеи *развивающего музыкального обучения*, успешно реализовать задачи развития музыкального мышления учащихся.

Сегодня, сохраняя верность традициям, заложенным профессором Т.Сеидовым, педагогический коллектив школы-студии активизирует и направляет процесс музыкального обучения и воспитания учащихся на их всестороннее музыкальное развитие. И задача эта возлагается не только на педагога по специальности, а на весь целостный учебный процесс, её осуществлением занимается весь педагогический коллектив школы. И результаты, подтверждают, что коллективом школы избран верный путь, что их труд оправдан.

Прошлое, настоящее и будущее музыкальной школы-студии неразрывно связано с именем её талантливой создателя и организатора Тарлана Сеидова. И если мы Бакинскую Музыкальную Академию не представляем себе без имени Узеир-бека, и уверенно называем его

детищем, то и музыкальную школу-студию при ней невозможно представить без имени Тарлана Сеидова, который, посвятив её становлению и совершенствованию все свои личные и профессиональные силы, достойно выполнил долг Гражданина и Музыканта. Именно таким значительным вкладом можно охарактеризовать и обобщить всю многогранную и насыщенную творческую деятельность Тарлана МирАшрафовича Сеидова.

Обобщая значимость всей плодотворной музыкально-просветительской деятельности профессора Т.М.Сеидова, отметим что во всех своих творческих проявлениях он выступал как *музыкант-новатор*, опирающийся на богатейшие исторические *традиции* развития азербайджанской музыкальной культуры. А традиция рассматривалась им как «... линия исторической преемственности, предполагающая развитие, и з м е н е н и е конкретных форм. Сохранение же форм – это не традиция, а консерватизм».

Весомый личный вклад Т.М.Сеидова в историю развития отечественной музыкальной культуры и роль его активной и глубоко новаторской музыкально-просветительской деятельности определяется самим *Временем*, и с каждым новым поколением музыкантов, оно будет становиться все более значимым.

Zümrüd AXUNDOVA-DADAŞZADƏ

*Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının
“Musiqi tarixi” kafedrasının professoru,
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Respublikasının
Əməkdar incəsənət xadimi*

XARİZMATİK ŞƏXSİYYƏT, ƏMƏL ADAMI

(Tərlan Seyidovun işıqlı xatirəsinə ithaf)

2023-cü ilin əvvəlində Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında “Azərbaycan ifaçılıq sənəti: tarixin səhifələri” adlı üçcildliyin təqdimatı keçirildi. Bu cildlərin qəhrəmanları arasında musiqi ifaçılığı salnaməsinə qiymətli töhfələr bəxş etmiş Tərlan Seyidovun adını xüsusi qeyd edərdim. Təəssüf, nəşrin I cildi üçün özü də bir sıra məqalə yazmış Tərlan müəllimi həmin təqdimatda görmədik: o, bir neçə vaxt öncə, 80 illik yubileyini

qeyd etdikdən sonra dünyasını dəyişmişdi. Hamı musiqi mədəniyyətimiz və təhsilimiz üçün bu itkinin nə dərəcədə ağır olduğunu dərk edib sarsılmışdı...

Xarizmatik şəxsiyyət idi – unikal, təkrarsız, bəzən sərt, bəzən çılğın. Tərən müəllim pianoçu kimi gözəl bir məktəb keçmiş, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını M.Brennerin sinfi üzrə bitirmişdi. Moskvada – həm P.İ.Çaykovski adına konservatoriyada, həm də Qnesinlər adına musiqi-pedaqoji institutda təcrübə keçib Bakıya döndəndən sonra pianoçu və müəllim kimi fəaliyyət göstərməyə başlamışdı. Eyni zamanda T.Seyidovda elə əvvəlcədən elmə, araşdırıcılığa maraq oyanır. Beləliklə, öz çeşidli, ən əsası – ardıcıl və məqsədyönlü tədqiqatları ilə Tərən müəllim Azərbaycanda ifaçılıq musiqişünaslığının əsasını qoyur.

Sənətkarın başlıca nailiyyəti isə 1980-ci ildə konservatoriyamızda öz fərdi layihəsi əsasında qurduğu məktəb-studiya oldu. Burada, musiqişünas Rəna Səfərlibəyovanın yazdığı kimi, tədris prosesinin təkmilləşdirilməsinin eksperimental yolları işlənib ortalığa qoyulur və musiqi elmi ilə ifaçılıq praktikasının yaxınlaşmasının yeni metodları təcrübədən keçirilir.

Təxminən 60 il davam edən yaradıcılıq fəaliyyəti müddətində Tərən müəllim 100-dən artıq pianoçu yetişdirmiş, neçə-neçə faydalı işlər reallaşdırmışdı: tədris vəsaitləri – notlar, metodiki araşdırmalar, məktəbin tələbələrinin iştirakilə tamaşalar, elmi-praktiki konfranslar, müsabiqələr.

BMA-nın Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyası xüsusi bir söhbət tələb edir. 1980-ci ildə yaradılanda, yəqin, bəzi kəslər onun gələcək perspektivlərinə skeptik yanaşdı. Belə ki, o zaman Bakıda musiqi məktəbləri artıq yetərincə idi. Bir çoxumuzun bitirdiyi, 2023-cü ildə 95 illiyini qeyd edən Bülbül adına məktəb, yeganə orta ixtisas musiqi məktəbi – nüfuzlu və şöhrətli – özünü təhsil sistemində təsdiqləmişdi. Belə təqdirdə yeni bir musiqi təhsil ocağının yaradılması hansı ehtiyacdən doğdu? Əsas məqsəd ali təhsil müəssisəsi olan konservatoriyanın tələbələrinə – gənc ifaçılara, musiqişünaslara pedaqoji təcrübə qazanmaq üçün bir baza yaratmaq idi. Lakin bu başlıca vəzifə ardıcıl olaraq yeni ideyalar hesabına genişlənməyə, zənginləşməyə başladı, “palitra” əlvanlaşdı. Təşəkkül mərhələsinə qədəm basan məktəb-studiya tədrisən öz hədəfini müəyyənləşdirdi və təzə, fərqli cığırarla məqsədlərinə doğru inamla addımlamağa başladı. Heç də təsadüfi deyil ki, bu tədris ocağının adında açar söz “studiya” idi: məhz bu ad məktəbin elə əvvəlcədən axtarışlar, eksperimentlər, pedaqogika sahəsində innovasiya xarakterli metodların tətbiqi dalğasına kökləndiyinə işarə edirdi.

Uzun illər ərzində burada nələr gerçəkləşdirilməyib! Məktəbdə cari tədris prosesi bir-birindən maraqlı tədbirlər – musiqi tamaşaları, konfrans və festivallar

hesabına daim canlandırılır. Bu ocaqda həyat durmadan çağlayır, daim yeni ideyalar, yeni layihələr təklif olunur. Və ən əsası – onlar uğurla həyata keçirilir – əzmlə, həvəslə, istedadla!

Bu təhsil ocağının 40 illiyi qeyd olunduğu zaman mən studiyanı Bakı Musiqi Akademiyasının ən müvəffəq və şərəfli övladı adlandırmışdım. Bu övladı dünyaya gətirən, onu qayğı ilə bəsləyən, boya-başa çatdıran – rəngarəng palitranı yaradan nadir enerjiyə malik Tərən Seyidov idi – sənəşünaslıq doktoru, professor, Əməkdar İncəsənət xadimi.

T.Seyidov öz şəxsində ixtisasımızın müxtəlif şaxələrini ehtiva edirdi – ifaçılıq, alimliyi, müəllimliyi. Odur ki, nə edirdisə, öncə öz təcrübəsinə, zəngin biliklərinə və geniş dünyagörüşünə, bir musiqçi kimi sahib olduğu dərin mədəniyyətə dayaqlanırdı. Tərən müəllim Azərbaycanda piano ifaçılığına dair nə varsa, hər şeydən xəbərdar idi. Onu fortepiano sənətimizin bir növ *salnaməçisi* adlandırardım – bütün dəyərli pianoçular (fəxri ad və vəzifəsindən asılı olmayaraq) haqqında informasiyanı toplayaraq ümumiləşdirmiş, həm də fortepiano üçün yaradılan ədəbiyyatı hərtərəfli təhlil etmişdir. Onun başlıca – fundamental tədqiqatının adı da kifayət qədər səciyyəvidir: “XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti: pedaqogika, ifaçılıq və bəstəkarlıq yaradıcılığı”. Son illər Tərən müəllim fəaliyyətini daim diqqətlə izlədiyi Fərhad Bədəlbəyli haqqında ikicildlik nəşrin hazırlanması üzərində xüsusi sevgi ilə çalışırdı. “Fərhad Bədəlbəylinin həyat və yaradıcılığı (məqalələr, rəylər, müsahibələr, materiallar)” (Bakı: Şərq-Qərb, 2019) adlı bu nəşr öz sanbalı, strukturunun səlisliyi, əhatə etdiyi materialların əlvanlığı ilə valeh edir. Yuxarıda xatırlanan “Azərbaycan ifaçılıq sənəti. Tarixin səhifələri” (Bakı: 2021) üçcildliyində T.Seyidov ünlü müəllimi Mayor Brenner, həmkarları Rauf Atakişiyev, Zöhrab Adıgözəl-zadə, Fərhad Bədəlbəylinin portretlərini təqdim edir. Əlbəttə, bu kitabda, qeyd etdiyimiz kimi, T.Seyidov haqqında məqalə də (müəllif: R.Səfərəlibəyova) yer alıb.

Fortepiano üçün musiqi bəstələyən müəlliflər T.Seyidova etibar edirdilər, onun ekspert rəyinə ehtiyac duyurdular. Yadımdadır, təxminən on il öncə – 2014-cü ildə, gərək ki, isti iyul günündə biz tamamilə “sakinsiz” Musiqi Akademiyamızın bəstəkarlıq kafedrasında böyük sənətkar Arif Məlikovun yenicə tamamladığı Forteplano konsertini (əsər bəstəkarın vaxtsız vəfat etmiş qızı Şirin xanıma həsr olunub) birinci dinləyicilər qismində Ceyhun Allahverdiyevin ifasında, partituraya baxa-baxa bahəm – həyəcanla və maraqla – dinlədik. Dinləyisdən sonra Tərən müəllimin səsləndirdiyi fikirlər necə də sərrast və mənalı idi!

T.Seyidova xas bir cəhət mənim üçün xüsusən dəyərlidir: o, ən müxtəlif təmayüllər məcrasında çalışan bəstəkarlardan yazırdı, yəni estetikə, zövq məhdudluğu ona yabançı idi. Tədqiqatının qəhrəmanları arasında klassiklər də, cavan, yaradıcılıq axtarışında olan müəlliflər də var idi. İsmayıl Hacıbəyov, Cavanşir Quliyev, Rəhilə Həsənova, hətta Salman Qəmbərov, Zaur Fərhadovun əsərləri haqqında ilk rəyi məhz o bildirmişdi. Özü də onu fəxri ad və ya vəzifə amili maraqlandırmırdı: əsas – əsərin bədii keyfiyyətləri, obrazın yeniliyi və musiqi dilinin özünəməxsusluğu idi. Bu da məni – çağdaş musiqinin ən yeni tendensiyalarına daha çox diqqət yetirən müəllifi çox sevindirirdi. Vacibdir ki, T.Seyidov musiqini geniş kontekstdə, müasir sənətin əsas istiqamətləri məcrasında nəzərdən keçirir və dəyərləndirir. Bu da onun qənaətlərinə əlavə bir sanbal və həcm əsərləyir.

Tərən müəllim olduqca mütəhərrik bir təfəkkür sahibi idi, uzaqgörən idi və ən başlıcası – laqeyd adam deyildi. Yəqin bir çoxları kimi, konservatoriyada öz pedaqoji və elmi fəaliyyəti ilə rahatca məşğul ola bilərdi və elə bununla da, şübhə etməyən, musiqi təhsilimizə öz töhfəsini verərdi. Amma Tərən müəllimə sakit, aramlı həyat tərzini tam yabançı idi. Onu akademik musiqinin, ümumən, bizə miras qalan sənətin gələcəyi narahat edirdi. Kimlər musiqimizin ənənələrini davam etdirəcək? Ən əsası – necə? Musiqi təhsili necə qurulmalıdır ki, maksimum səmərəsi olsun, düşünən, peşəkar və zövqlü gənclər yetişsin. Elə gənclər ki, dünya musiqi mədəniyyətinin müxtəlifliyini əxz etsinlər, eyni zamanda öz köklərini də unutmasınlar, başqa sözlə müdrik Üzeyir Hacıbəylinin vəsiyyətlərinə dayaqlanaraq, yeni sahələrə istiqamət alsınlar. Bütün bu şəraitə məqsədlərin gerçək olması naminə Tərən müəllim çoxşaxəli fəaliyyət proqramı reallaşdırırdı.

Studiyada musiqi nəzəriyyəsi fənlərinin mənimsənilməsi elə musiqi ifadəliliyi ilə sıx təmasda baş tutur – tədris formalı xarakter daşımır, bir növ canlı nəfəs əsələnir. Burada müntəzəm olaraq müxtəlif dərəcəli vəsaitləri – not materialları (bir çox əsərlər ilk dəfə işıq üzünə görüb), müntəxəbatlar, musiqi məktəbləri üçün proqram-konpektlər hazırlanıb nəşr olunur, yaradıcılıq prosesi innovativ metodlar hesabına məzmunca dolğunlaşır, musiqi teatrında səhnələşdirilən çeşidli tamaşalar isə uşaqların yaradıcılıq potensialının aşkarlanması və gerçəkləşməsini təmin edir. Belə bir polifoniya – məktəb-studiyanın direktoru üçün isə musiqinin bütün üslub təzahürləri – caz, folklor, ənənəvi sənət eynilə vacib idi – bu ocağın heç kimə bənzəməyən özünəxas simasını müəyyənləşdirir.

Tərən Seyidovu əsl maarifpərvər adlandırardım, XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində miqyaslı fəaliyyət həyata keçirən aydınlarımızın, ilk öncə

Üzeyir bəyin yolunun davamçısı. Tərən Seyidov öz ətrafında gözəl mütəxəssislər, əməkdaşlar, ən başlıcası – musiqini səmimi qəlbədən sevən həmfikirilər toplayaraq, ideyalarının həyata keçməsi naminə günbəgün yorulmadan çalışırdı.

Tərən müəllim heç zaman əldə olunan nailiyyətlərlə kifayətlənmirdi. Ömrünün son illərində fəaliyyət çərçivəsini dönmədən genişləndirən usanmaz pedaqoq və alim Azərbaycanın bütün bölgələrində musiqi təhsilinin səviyyəsini yaxşılaşdırmaq məqsədilə müsabiqələr təşkil edirdi. Məsələn, “*Müxtəlif ölkələrin musiqi ədəbiyyatını öyrənirik*” müsabiqəsində məktəblilər təqdim etdikləri mövzu haqqında məlumat verir və həmən musiqi illüstrasiyalarını – əxz etdikləri alətdə müəyyən musiqi parçalarını sərgiləyirdilər. 2022-ci ilin “*Musiqiçilərin pedaqoji ustalığı*” müsabiqəsində isə artıq məktəb müəllimlərinin prezentasiyalarını mühakimə edirdik – özümün də daxil olduğu sanballı münəsilər heyəti onlarla videoçarxı seyr edib iştirakçılarını qiymətləndirir, imkan daxilində onlara tövsiyələr verirdi. Əlbəttə, qaliblər də var idi. Amma əsas axı bu, deyil. Əsas – uşaqlarımızın musiqiyə cəlb olunması, onlarda zövqün formalaşması, müəllimlərin isə yaradıcılıq axtarışlarına sövq edilməsi idi. Müsabiqələr beynəlxalq formatda keçirilirdi – Türkiyə, Qazaxıstan, Özbəkistan, başqa ölkələrdən də yarışa qatılanlar var idi. Amma mənim üçün ən əsası bizim balalarımızın çıxışları idi – Yevlax, Bərdə, Şəki, Ağdam, neçə-neçə başqa şəhərdən və hətta ən ucqar kənddən məktəblilərin və onların müəllimlərinin bu müsabiqədə iştirakı şəxsən mənə çox sevindirdi. Məsələn, Yevlaxın Xaldan kəndindən qızçıqaz opera haqqında danışanda və sonra, kələ-kötür də olsa, çalmağa çalışanda, mən hətta kövrəldim..

Ən vacib məqsəd uşaqlarda musiqi, ümumən incəsənət, ədəbiyyat haqqında geniş təsəvvür formalaşdırmaqdır. Müəllimlər musiqi materialının tələbələr tərəfindən sadəcə mənimsənilməsi ilə işlərini bitmiş hesab etmirlər. Onlar şagirdləri daim musiqiyə, incəsənətə dair çeşidli kitablarla işləməyə, təhlil etməyə, əsərin mahiyyətinə varmağa, onun bədii obrazlar aləmini anlamağa səsləyirlər. 2024-cü ilin ilk günlərində Bakıya təşrif buyurmuş tanınmış pianoçu, dirijor, pedaqoq Boris Bloxla söhbətdə biz bu mühüm məsələyə toxunduq: bu və ya digər bəstəkar əsərini ifa edən tələbə həmin müəllifin yaradıcılığına bütövlükdə yaxşı bələd olmalı, deyək, Şostakoviçin prelüdlərini çalırsa, onun simasını müəyyənləşdirən simfoniyaalarını da araşdırmalıdır.

Yadımdadır: bir dəfə Moskvada dünya şöhrətli pianoçunun afişası qarşısında yaşlı musiqi müəlliməsi belə bir fikir söylədi: “*Gözəl çalır, amma kitab az oxuyur*”. Bax məktəb-studiyada müəllimlər, əgər belə demək mümkünsə, geniş mənada yozulan “kitab oxumaq” vərdişinin uşaqlara

aşlanması yönündə çalışırlar, düşünən, araşdırmağı bacaran musiqiçilər yetişdirməyə can atırlar.

Onu da deyim ki, yaşadığımız heç də birmənalı olmayan, gərgin, ziddiyyətli və, yəqin, haradasa maraqlı dövr musiqi təhsili qarşısında çox böyük və məsuliyyətli vəzifələr qoyur. Cəhalətə, qeyri-peşəkarlığa, zövqsüzlüyə qarşı mübarizənin ön cərgələrində olanlar sırasında Tərhan Seyidovun məktəb-studiyası da var. Məhz Tərhan müəllimin qurduğu təhsil sistemi, onun həmfikirlərinin ardıcıl fəaliyyəti məyus olmamağa, gələcəyə nikbin baxmağa əsas verir, ümidlərimizi qanadlandırır.

Məktəb-studiya ilə “şəxsi münasibətlərimi” də açıqlamaq istərdim. Demək olar ki, biz “həmyaşdıq”. 1980-ci ildə Konservatoriyaya daxil olmuşam və “pedaqoji təcrübə” fənni çərçivəsində məktəbin ilk şagirdlərinə musiqinin əlifbasından dərs demişəm. Həmişə müəllim olmaq istəyirdim, odur, bu ocağın mənə və onlarla başqa tələbəyə verdiyi imkanları yüksək dəyərləndirirəm. Sevinirəm ki, vaxtilə konservatoriyada “Musiqi tarixi” kursunda mənim mühazirələrimi dinləyən tələbələr də hal-hazırda məktəb-studiyada çalışır və gözəl nailiyyətlər sərgiləyirlər.

2016-cı ildə Cənubi Koreyanın paytaxtı Seul şəhərində beynəlxalq konfransda iştirak etmək üçün dəvət aldım. Həmin konfransın önəmli – nəcib və xoşməramlı bir mövzusu var idi: “Cəmiyyətin humanist əsaslarının bərpası məqsədilə təhsildə ənənəvi sənətlərin rekonstruksiyası və tətbiqi”. Mən “Muğam müasir Azərbaycanın mədəni paradigmasında” adlı məruzəmdə bu sənətin təşəkkülünə, ümdə keyfiyyətlərinə dair geniş panoram sərgiləməyə çalışmışdım: tarixə də üz tuturdum, muğamın “həyatında” ən önəmli hadisələr, dövlətimizin bu sənəti yaşatmaq naminə reallaşdırdığı sıra-sıra tədbirlər, layihələr haqqında məlumat verirdim. Amma hiss edirdim ki, mətn natamamdır və onun bəzi mühüm əlavələrə ehtiyacı var. Xüsusən də muğamın tədrisi, bu sənətə gənc nəslin münasibəti ilə bağlı məsələlər auditoriya üçün maraqlı ola bilər. Konfrans ərəfəsində mənə bəlli oldu ki, məktəb-studiyada Azərbaycan musiqisinin məqam əsaslarını şagirdlərə öyrətmək məqsədilə diqqətəlayiq işlər görülür. Uzaq ölkəyə səfərdən öncə mən Tərhan müəllimlə onun xudmani kabinetində görüşdüm və ətraflı söhbət etdim. İbrətəməz bir söhbət alındı. Öyrəndim ki, burada “Üzeyir Hacıbəylinin milli lad sistemi gənc musiqiçilərin tədris repertuarında” adlı Respublika festivalı (2015) keçirilib. Ən əsası – Üzeyir bəyin “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” risaləsinin adaptasiya olunmuş versiyası, məqamların musiqidə təzahürünün müxtəlifliyini əks etdirən iki cild müntəxəbat kimi qiymətli vəsaitlər əsasında uşaqlara elə erkən təhsil illərindən milli musiqinin muğam-məqam quruluşunun özəllikləri barədə qiymətli məlumat verilir:

beləliklə, təhsilin elə lap başlanğıcında onlar milli ənənəvi musiqimizin başlıca qanunauyğunluqlarını mənimsəyirlər. Deməli, musiqi zövqünün, duyumunun formalaşdığı çox həssas bir yaşda uşaqlara çox mühüm vərdişlər aşılır. Güman etmək olar ki, o vərdişlər sonralar səmərəsini verəcək. Vaxtilə Qara Qarayev Üzeyir Hacıbəylinin dərslərinin əsas məqsədini belə müəyyən etmişdi: *“O (Ü.Hacıbəyli – Z.A.-D.), mənim milli qəlbim naminə mübarizə aparırdı”*. Bu fikri məktəb-studiyanın fəaliyyətinə şamil etsək, deyə bilərik ki, burada şagirdlərin milli ənənəvi sənətdən uzaq düşməməsi uğrunda müntəzəm bir iş həyata keçirilir.

Seul xatirələrinə dönərək qeyd etməliyəm ki, konfransda mütəxəssislərin əksəriyyəti məhz həmin problemdən – milli ənənələrə gənc nəslin marağının azalması, əsrlərin mirası olan sənət xəzinəsinə laqeyd münasibəti barədə təşvişlə danışdı. Odur mənim müzakirə zamanı səsləndirdiyim fikirlər, Azərbaycanda musiqi təhsilində gerçəkləşdirilən konkret addımlar haqqında məlumatım hamının diqqətini cəlb etdi, hətta deyərdim ki, heyranlıqla qarşılandı. Mən bir daha Tərən Seyidovun uzaqgörənliyi və müdrikliyinə, gördüyü işlərin səmərəsinə əmin oldum.

Əlbəttə, Tərən müəllimin portretini təkcə çəhrayı boyalarla yaratmaq fikrindən uzağam. Onun xarakteri heç də mülayim deyildi – olur hövsələsizlik sərgiləyirdi, sinirlənirdi, hətta hiddətlənirdi. Məsuliyyətsizliyə, qeyri-peşəkarlığa qarşı dözümsüz olan, ali sənət meyarlarını rəhbər tutaraq çalışan T.Seyidov bəzi məqamlarda sərt və qaba da görünə bilərdi. Yəqin musiqi sənətində ilk addımlarını atan, hələ çox zərif, kövrək qəlbli uşaqlarla davranış tərzini qədər fərqli olmalı idi. Amma çoxları da – əsl istedad sahibləri – Tərən müəllimin tələbkarlığını anlayır, qəbul edir və daha artıq səylə çalışmaq yolunu seçirdi. Sonucda məktəbin məzunlarının müvəffəqiyyətləri çox şey deyir.

Tərən müəllimlə ünsiyyətimi də hamar adlandırmazdım. Anlaşılmazlıq, mübahisələr də olurdu, amma nəhayət orta məxrəcə gələ də bilirdik. Çünki T.Seyidov xırda incikliklərin fəvqünə qalxmağı bacarır və istedadlı insanları, uca məqsədlər naminə çalışanları qiymətləndirə bilirdi. Azərbaycan fortepiano mədəniyyətinə dair kitabımı o, mənə belə bir xatirə yazısı ilə bəxş etmişdi: *“Hörmətli və əziz Zümrüd xanım Dadaşadəyə musiqi təhsili sahəsində müştərək məhsuldar fəaliyyətə görə dərin minnətdarlıqla”*. Məncə, çox səciyyəvi sözlərdir – Tərən müəllimin hər zaman təhsilə, onun problemlərinə hədəfləndiyini əks etdirir.

Mən 2023-cü ilin martında Bakı Musiqi Akademiyasında keçirilən “İthaf” adlı anım məclisini də xatırlamaq istərdim: həmin məclis haqqında “525-ci qəzət”də “Şəxsiyyətin cazibəsi: Tərən Seyidovun vəsiyyətləri” adlı məqaləm

dərc olunub. Bu, Tərən müəllimin vəfatından sonra keçirilən ilk məclis idi, odur ovqatı kədər və qüssə çalarları ilə aşılarmışdı. Həmin gün Akademianın Böyük zalında sevgi və ehtiram hökm sürürdü. Rektor, xalq artisti, professor Fərhad Bədəlbəyli “dost itirmək çox çətindir” – Tərən müəllim isə həqiqətən nadir vəfası ilə seçilən dost və həmkar, əsl arxa idi – etirafı ilə nitqini başlayıb, T.Seyidovla birgə təhsil illərinə döndü, onun tədris naminə inadkarlıqla reallaşdırdığı işləri, bir alim kimi ərsəyə gətirdiyi tədqiqatlarının əhəmiyyətini nəzər-diqqətə çatdırdı. Xüsusi olaraq vurğuladı ki, məktəb-studiyaya Tərən müəllimin adının verilməsi ədalətli bir qərar olardı. Məclisdə söz alan hər bir kəs – BMA-nın elmi və yaradıcılıq işləri üzrə prorektorunu fəlsəfə elmləri doktoru, professor Gülnaz Abdullazadə, Bəstəkarlar İttifaqının katibi professor Zəmfira Qafarova, 1994–2002-ci illərdə məktəb-studiyanın elmi-metodik işlər üzrə direktor müavini olmuş, indi ADMİU-nun musiqi tarixi və nəzəriyyəsi kafedrasının müdiri professor Kamilə Dadaşzadə, BMA-nın dosenti, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Turan Məmmədəliyeva, bu sətirlərin müəllifi Tərən müəllimin bir şəxsiyyət kimi ümdə cəhətlərini – nadir məqsədyönlülüüyünü, polad iradəsini, təhsil işinə sədaqətini, sənət eşqini, dürüstlüyünü, ümumiyyətlə, uca amallarla yaşadığını vurğulayırdı. K.Dadaşzadə müqtədir alim İ.Zemstovskinin “*tədqiqat işinin çatışmazlıqları ola bilər, amma əgər müəyyən elmi konsepsiya varsa, onda xırda xətalardan vaz keçmək mümkündür*” fikrini səsləndirərək, T.Seyidovun məhz düşünülmüş konsepsiya çərçivəsində çalışdığını vurğuladı.

Xatirə xarakterli çıxışlar arasında səslənən musiqi – məktəb-studiyanın məzunlarının, tələbələrinin xüsusi bir sevgi ilə ifa etdiyi əsərlər isə sözdən daha artıq qüvvə ilə məclisin əsas emosiyasını ifadə edirdi. Bədii rəhbəri F.Bədəlbəyli olan Bakı Kamera Orkestrinin çıxışı işıqlı kədər atmosferini bərqərar etdi. Dirijor pultu arxasında studiya yetirmələri – bu gün artıq ciddi, sanballı musiqiçilər kimi tanınan Fuad İbrahimovu, Mustafə Mehmandarovu görüb qürur duyuruq. İlk musiqi parçası – F.Bədəlbəylinin *Adagio*'sunun dramatik musiqisinin, hüzn dolu obrazlar aləminin təsir qüvvəsi çox böyük idi, Fərhad müəllimin qəlb çırıntılarını çox dolğun ifadə edirdi. A.Məlikovun “İki qəlbın dastanı” baletindən “Komdenin arzuları” (solist Nəzrin Aslanlı), B.Brittenin Sadə simfoniyasından “Sentimental sarabanda”, habelə məktəbin məzunu, 44 günlük Vətən müharibəsi qazisi Vüqar Məmmədzadənin simli kvartetindən II hissə (simli orkestr üçün versiya) olduqca ekspressiv səslənərək, hüzn emosiyasının müxtəlif çalarlarını üzə çıxardı. Musiqi bölməsində daha bir neçə bəstəkar öz töhfələrini – Zərif Kərimova prelüdünü, Nuranə Zeynalova violin və piano üçün Poemasını (violin partiyası: Emil Hüseynov) Tərən müəllimin əziz

xatirəsinə ərməğan etdilər. Tural Məmmədlinin kamança və piano üçün pyesinin adı səciyyəvi idi: Sızıltı. Mədinə Şahgəldiyevanın səsləndirdiyi kamançanın zərif, xəfif, qəmli sədaları sarı simimizə toxundu.

Tərlan Seyidovun ən istedadlı tələbələrindən biri – daim axtarışda olan pianoçu Fəqan Həsənli Şumandan bir parça ifa edib, işıqlı, amma ithaf məclisi kontekstində ürəyi göynədən xəyallar aləminə apardı. İncə musiqi duyumlu Nərgiz Kəngərlinin təqdimatında Azər Dadaşovun “Həmd-Səna” kompozisiyasının sakit, büllur kimi saf səslənmələri qəlblərə qərribə bir rahatlıq gətirdi. Coşqun Qadaşovun interpretasiyasında səslənən F.Əmirovun mahnısının sözləri – Mən səni araram – ürəklərimizdən xəbər verdi: biz Sizi hələ çox-çox arayacaq, əziz Tərlan müəllim!

M.Şuxun orqan və violonçel üçün “Ave Maria”sı məktəbin müəllimləri Gülnarə Mirqasım və Tahirə Mustafayevanın ifasında konsertin səslər palitrasını öz nurlu çalarları ilə rəvnəqləndirdi.

Xatirə məclisində məktəb-studiyanın bu gün dünyanın müxtəlif ölkələrində çalışan, təhsilini nüfuzlu musiqi akademiyalarında davam etdirən məzunlarının – Murad Abasov (Almaniya), Tural Rafael (Norveç), Jalə Rəsulova (Avstriya), Vüsalə Babayeva (İngiltərə), Mələk Qocayeva (Türkiyə), Ruslan Biryukov (ABŞ), Teymur Kazımovun (Rusiya) videomüraciətlərinin translyasiyası proqramı məxsusi lirik çalarlarla zənginləşdirdi. Onların bugünkü uğurlarının təməlinə, şübhəsiz, məktəb-studiyada qazandıqları biliklər və verdişlər durur.

Samara Dövlət Mədəniyyət İnstitutunun piano kafedrasının müdiri, musiqiçi-ifaçılar Assosiasiyasının elmi rəhbəri Tatyana Svitovanın məktubunun oxunması anım tədbirinə çox mühüm və kövrək notlar qatdı. Samaralı pedaqoq Tərlan müəllimi unikal mütəxəssis, istedadlı təşkilatçı və həssas həmsöhbət adlandırıb, onun hamı üçün – peşədə də, həyatda da – bir örnək olduğunu vurğulayırdı. *“Onunla istənilən, hətta qısa söhbətdən çox şey əxz etmək olardı”*, – deyən T.Svitova Bakıda (2010) və Moskvada, “Müasir bəstəkarların yaradıcılığının mədəniyyət və təhsil fəzası” başlığı altında P.İ.Çaykovski adına Dövlət Konservatoriyasında T.Seyidovun fərdi layihəsi kimi reallaşan elmi-ifaçılıq konfransında (2015) görüşləri xoş duyğularla xatırlayır, dəyərli tövsiyələrini həyatın bəxşişi adlandırır. Samaralı pedaqoqu ilk öncə azərbaycanlı gənclərin bu və ya digər əsəri ifa edərkən hər səsi mənalandırmaq cəhdləri yaxşı mənada təcəbbüləndirmişdi ki, bunu da o, T.Seyidov sisteminin konkret nəticəsi, bəhrəsi kimi dəyərləndirirdi. Sonda məktub müəllifi fikrən Tərlan müəllimə üz tutub aşağıdakı sualları səsləndirirdi: *Görəsən, o, hansı məsələləri ortaya qoyardı? Hansı məsləhətlər verərdi? Nəyə diqqət yetirməyi*

tövsiyə edərdi? T.Svitovanın təbirincə, əgər biz bu suallara cavab tapmaq iqtidarındayıqsa, deməli, Tərən müəllimin məktəbi, onun dəyərləri bizim düşüncələrimizdə, çalışmalarımızda, ürəklərimizdə yaşamaqdadır. Bəli, Tərən Seyidovun layihələri hər zaman hamda maraq doğururdu – bizim baş ucalığımız idi. Onu da deyim ki, Samara Dövlət Mədəniyyət Universitetinin sayına daxil olub öyrəndim ki, burada ənənəvi təhsil çərçivəsindən kənara çıxmağa çalışır, yaradıcılıq azadlığı, təxəyyülün təzahürləri üçün geniş meydan açır. Yəqin bu səbəbdən Tərən müəllimin kreativ layihələri belə heyratla qarşılanırdı.

Məclisə yekun vuran sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, vaxtilə Tərən müəllimin tələbəsi, illər onun ən etibarlı köməkçisi, məktəb-studiyanın tədris işləri üzrə direktor müavini, hazırda isə direktoru Sevda Məmmədova kollektiv adından çıxış edib həyəcanını, göz yaşlarını çətinliklə cilovlayaraq, ustadın ənənələrini yaşatmaq naminə dönmədən çalışacaqlarını vəd etdi. Ən kiçik məktəblilərdən ibarət xor kollektivi (bədi rəhbər Aqil Qafulov, solist Şəfəq Hacıyeva) müəllifi Aytən Baxşıyeva-İbrahimova (elmi-metodik işlər üzrə direktor müavini, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru) olan məktəb himnini yeni versiyada ifa etdi. Məktəbin müəllimlərinin də bir-bir səhnəyə qalxıb fidan balalardan ibarət xora qoşulması hamını duyğulandırdı.

Bütün məclis boyunca monitorda sərgilənən slydlar Tərən müəllimin zəngin və şərəfli həyat yolunu – gerçəkləşdirdiyi layihələri, görkəmli sənətkarlarla görüşlərini əks etdirir və söylənilənləri əyaniləşdirirdi. A.Baxşıyeva-İbrahimovanın vida xarakterli poetik misralarında da o qədər sevgi və itkidən doğan ürək ağrısı var idi!

Məclisin nəcib aparıcısı, “İthaf” kompozisiyasının ərsəyə gəlməsinə xeyli enerji sərf etmiş tanınmış rejissor Elvin Mirzəyevin rolunu da qeyd etməliyəm. Ustadın xatirəsinə layiq – saxtakarlıq və pafosdan uzaq – bir program alınmışdı.

Tərən müəllim əsl yaradıcı idi: o, dolğun, olduqca mənalı bir ömür yaşadı. Onunla günbəgün çalışmaq, əməkdaşlıq etmək heç də asan deyildi – məsuliyyətli, bəzən ifrat dərəcədə tələbkar idi, müəyyən məqamlarda, artıq qeyd etdiyim kimi, hövsələsiz və hətta sərt ola bilərdi. Amma axı insanları əməllərinə görə mühakimə etmək lazımdır. Tərən müəllim isə *əməl adamı* idi. O, gələcəyimizə istiqamətlənmiş, böyük, xeyirxah neçə-neçə əməli ilə musiqi tariximizdə silinməz iz qoydu. Bir də: Tərən müəllimin ümumi nəcib iş naminə xırda ixtilafı fəvqünə qalxmaq bacarığı ibrətamizdir!

Bir çoxlarımıza, T.Məmmədaliyevanın söylədiyi kimi, T.Seyidov mənəvi ata oldu. Onun yoxluğu sarsıdıcıdır. Bu məqamda Qara Qarayevin aşağıdakı sözləri necə də mənalı səslənir: “*Əgər insanların ömrü onların gördüyü işlərə*

uyğun uzansaydı – insanların xoşbəxtliyi naminə, yaşayışın yaxşılaşması naminə, tərəqqinin xeyrinə, yaxşılığın xeyrinə – bu, ədalətli iş olardı”. Amma həyatın, təəssüf, öz qaçılmaz sərt və amansız qanunları var...

Eyni zamanda inanıram ki, Tərən müəllimin vəsiyyətləri unudulmayacaq. Unudulmamalıdır! Məktəb-studiyada Tərən müəllimin yetirmələri, onun etibarlı həmkarları, yadigarları işləyir – onlar Ustadın xatirəsinə xüsusi bir zərifliklə yanaşır, onun vəsiyyətlərini uca tuturlar. Estafeti ustadından almış direktor Sevdə xanımın öz vəzifəsinə son dərəcə məsuliyyətli yanaşması da “Tərən müəllimin işi etibarlı əllərdədir”, – deməyə tam əsas verir.

2023-cü ildə məktəbin gerçəkləşdirdiyi tədbirlərə nəzər salıb əminliklə söyləməliyəm: 1980-ci ildə işə salınan mühərrik bir an dayanmadan çalışır, studiyada həyat qaynayır. Mayda Ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş elmi-ifaçılıq konfransı yüksək səviyyədə reallaşdırıldı. “Akademik, xalq və caz musiqisi” II Respublika müsabiqəsi də – Tərən müəllimin konsepsiyası əsasında – uğurla həyata keçirildi. Məktəb müəllimlərinin hazırladığı nəşrlərin təqdimatı, mütəmadi konsert-hesabatlar, məktəb-studiya şagirdlərinin iştirakı ilə BMA tələbələrinin açıq dərsləri – siyahını davam etdirmək olar – görülməli işlərin bir hissəsidir. Bu tədbirlər arasında Tərən Seyidovun Uşaq Musiqi Teatrının Fərhad Bədəlbəylinin “İlin fəsilləri” şeirləri əsasında hazırladığı konsert-tamaşa xüsusi diqqət tələb edir. 2023-cü il dekabrın 27-də sərgilənən həmin tamaşa Tərən müəllimdən həmkarı və dostu, elə həmin tarixdə ad gününü qeyd edən Fərhad Bədəlbəyliyə bir ərməğan idi. Söz, musiqi və rəssamlıq sənətinin vəhdətinə dayaqlanan bu layihənin gerçək olmasını özü görə bilməsə də, onun vəfəli ardıcılları bu işi uğurla yerinə yetirdilər. Tamaşa həm də Tərən Seyidovun xatirəsinə daha bir ithaf idi.

Azərbaycanın digər bölgələrində də T.Seyidovun tövsiyələri unudulmur. Şirvan şəhəri uşaq musiqi məktəbində *I.S.Bach*’ın doğum günü ərəfəsində polifonik musiqiyə həsr olunmuş konsertin keçirilməsi haqqında kiçik, amma çox səciyyəvi məlumat məni, doğrusu, çox duyğulandırdı. Ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə təşkil olunan tədbirlər çərçivəsində həyata keçirilən bu konsertdə şagirdlər çaldıqları əsər barədə – onun yaranma tarixi, musiqi dilinin xüsusiyyətləri haqqında məlumat da verirdilər. Məktəbin fortepiano şöbəsi müdiri Əfsunə Nağıyeva yazır ki, “həm ifa, həm də ifa olunanın təhlili Tərən Seyidovun bizə öyrətdikləridir. Ruhu şad olsun! Onun akademik musiqi və təhsil naminə çəkdiyi zəhmət bir çox istedadlı davamçıların yetişməsinə səbəb olmuşdur”. Necə də sevindiricidir! Deməli, Tərən Seyidovun ideyaları yaşayır!

Xatırladığım “İthaf” konsertində K.Dadaşzadə Nizamidən bir sitat səsləndirmişdi: “Yüz il sonra sorsan, bəs o hardadır? / Hər beyti səslənər: Burda, burdadır!”. Mənə elə gəlir ki, onilliklər sonra da biz Tərən müəllimin gözəl əməllərinin, səpdiyi xeyirxahlıq və bilik toxumlarının bəhrəsini görüb “o, burdadır” – deyəcəyik və hədsiz minnətdarlıq, şövq və qürur hissi yaşayacağıq.

Лейла МАМЕДОВА

Ученый секретарь Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли, профессор кафедры «Хоровое дирижирование» БМА, Заслуженный учитель Азербайджана

ВСПОМИНАЯ ТАРЛАНА СЕИДОВА

Трудно смириться с тем, что среди нас уже нет фаната своего дела, замечательного директора Специальной музыкальной школы-студии при Бакинской музыкальной академии им. У.Гаджибейли, нашего дорогого Тарлана Ашрафовича Сеидова. К сожалению, время неумолимо. Но в каждом деле есть личности, потеря которых оставляет ощущение глубокого вакуума и невозполнимости потери.

Как же быстро пролетел целый год! Вспоминая события годичной давности, мне бы хотелось поделиться с вами некоторыми воспоминаниями.

...Во время церемонии прощания с Т.А.Сеидовым, меня до глубины души тронул тот нескончаемый поток слез, который проливали сотрудники школы-студии, директором которой он был на протяжении более 40 лет. Это не были тихие слезы скорби. Это были слезы, разрушающей их горести, слезы большого несчастья и беды, которая постигла их. Их горе было абсолютным, и, думаю, все присутствующие прочувствовали их искреннюю безутешность.

Тарлан Ашрафович обладал многими достоинствами, он был яркой, неординарной личностью. При этом все мы также хорошо знали его не простой характер, его педантизм и перфекционизм, повышенную требовательность ко всем – к педагогам, к ученикам, к работникам школы. Возможно, он и был слишком требователен, но ведь только у хорошего руководителя может быть хороший результат, а хороший результат

возможен только лишь при 100% подготовке и самоотдаче. Именно поэтому школа-студия всегда славилась своими достижениями во благо развития музыкального искусства страны.

Представшая перед нами сцена ясно давала понять, что коллектив школы потерял очень близкого, более того – родного им человека. Свидетелем такого сострадания сослуживцев становишься очень редко. Есть такое понятие, что бездушные начальники вынимают душу у своих подчинённых, с чем трудно поспорить. Однако Тарлан Ашрафович относится к числу тех руководителей, который при всей своей строгости и принципиальности, наоборот – оставил в сердцах своих сослуживцев часть своей души, часть своего сердца.

Тут мне вспоминается одна замечательная кавказская притча: «Как-то давно, в одной семье, где было 5 сыновей, скоропостижно умер отец. Мать, будучи и сама еще молодой, понимала, что справиться с их воспитанием ей будет очень сложно и приняла решение не жалеть их, воспитывать в строгости и при малейшей провинности наказывать розгами. Она надеялась, что так они будут послушны и ей удастся воспитать достойных сыновей. ...Прошли годы. Сыновья выросли, каждый стал уважаемым молодым человеком. Но однажды братья повздорили, и чуть не подрались. Мать, несмотря на их возраст, взялась за розги и стала бить старшего из них. И вдруг она увидела, что он горько плачет, слезы рекой текут по его лицу. Ее поразило это, ведь ее сыновья были очень гордые и даже будучи детьми, не проронили ни одной слезинки! Поразившись увиденному, она спросила, в чем причина его слез. На что сын ответил, что столько лет они больше всего на свете боялись ее наказания, поэтому старались не огорчать ее и не сделать что-то не так. Но сегодня, когда она его била, он вдруг почувствовал, насколько ослабели ее руки и понял, что мать постарела. И эта боль прожгла его сердце».

Невозможно переоценить роль и значение Заслуженного деятеля искусств, доктора искусствоведения, профессора Тарлана Ашрафовича Сеидова в Бакинской Музыкальной Академии им. Узеира Гаджибеяли и, в целом, в развитии музыкального образования в Азербайджане. Разносторонний музыкант, проявивший себя во всех ипостасях своей специальности – педагог, научный деятель, лектор, методист, научный руководитель, исследователь. Но, думается, что главное, что он оставил после себя – это его детище школа-студия и ее замечательный коллектив, который стал, фактически, одной семьёй – крепкой, сплоченной, со своими устоями и традициями, где каждый – неотъемлемая часть одного целого. И

все потому, что он по-отечески относился к каждому сотруднику. А когда в семье уходит глава семьи – эта скорбь, оставляет всех в глубокой печали...

Светлая память Тарлану муаллиму!

Франгиз ГАДЖИЕВА

*доцент кафедры «Специальное фортепиано»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
Заслуженный учитель Азербайджана*

Нияр РАГИМОВА

*Доцент кафедры «Теория музыки»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли*

ОЖИВШИЕ ВОСПОМИНАНИЯ

У каждой из нас сложилась своя история отношений с Тарланом Ашрафовичем Сеидовым, его благородный образ присоединился в памяти к тем достойным представителям прошлого, о которых хочется говорить в настоящем... Красивый, статный, интеллигентный, мудрый.... Разве эти характеристики способны сложить мнение о человеке, который оставил после себя столько благодарных студентов и коллег, восторженных детей и их родителей...

Франгиз Гаджиева. Тарлан Ашрафович всегда создавал впечатление педантичного музыканта, преданного академическим традициям в фортепианном искусстве, не допускающем методических «вольностей» в педагогике. Мы и вправду нередко расходились в приверженностях собственным исполнительским ценностям, но это никогда не мешало нашему сотрудничеству и взаимопониманию. Во всяком случае, когда уезжала на работу в Сирийскую Арабскую Республику, даже не раздумывала, к кому направить своих студентов, которым до конца учёбы оставалась бóльшая половина. Затосковавшие поначалу девушки впоследствии неоднократно выражали признательность за подобное решение, судьба их сложилась удивительным образом: Севда Мамедова стала не просто заместителем Сеидова по работе в Школе-студии, а настоящим другом и заслуженным преемником Тарлана Ашрафовича; Севде Мамедли он помог найти себя в композиторском творчестве, сейчас и её карьера на этом поприще развивается успешно.

Хочется особо отметить очень важную заслугу Сеидова: в далёкие советские годы, когда ничто ещё не предвещало сегодняшних требований к исполнителям, активно привлекаемых к научной сфере деятельности, Тарлан Ашрафович усиленно убеждал пианистов в необходимости публиковаться, тогда ещё на абсолютно льготных условиях. Таким образом, каждый из нас имел возможность разместить свои статьи в методических сборниках и учебных пособиях; спустя годы коллеги Сеидова неизменно благодарили его за подобное подвижничество. Он вообще был неравнодушным человеком, невероятно дисциплинированным и требовавшим такой же неукоснительной дисциплины от других, при этом никогда не «приподнимал» себя над теми, с кем общался, напротив, всегда проявлял деликатность и заинтересованность в успехах, как преподавателей, так и студентов.

И вот совсем недавно личность Тарлана Ашрафовича для меня открылась с совершенно неожиданной стороны... Так как долгие годы отсутствовала в стране, то не могла знать о преимуществах образовательных проектов, которые с необыкновенной любовью создавал Сеидов в основанной им Школе-студии; участие же в жюри детского конкурса позволило осознать всю значимость предложенных Тарланом Ашрафовичем состязательных требований. Сочетание произведений из классической, джазовой и одновременно народной музыки предстало интереснейшей авторской идеей, позволившей раскрыться юным музыкантам с самых различных сторон.

Нигяр Рагимова. Продолжу, наверное, мысль Франгиз ханум о редкой способности Тарлана Ашрафовича, с одной стороны, горячо отстаивать свои творческие убеждения, а с другой, соглашаться с теми предложениями, которые, хоть и противоречили некоторым его принципам, тем не менее, казались привлекательными. Помнится, как обсуждали кандидатуры преподавателей школы: судьба некоторых музыковедов, кто сегодня благополучно трудится в этом учебном заведении, часто складывалась в таких беседах, к которым профессор был всегда открыт. Тарлан Ашрафович никогда не вмешивался в составление или редактирование учебных материалов для Школы-студии: он всегда знал, к кому следует обратиться, чтобы обеспечить успех задуманному им предприятию.

Сеидов стал тем самым человеком, который выхлопотал учебные часы у Эльмиры ханум Абасовой для меня, Рауфа Фархадова, Нигяр Алиевой, таким образом, привлекая в Школу-студию перспективных

молодых специалистов, которые могли бы направить студентов в их самостоятельной педагогической деятельности. И мы с большой отдачей относились к этим вечерним занятиям, неизменно выражая признательность Тарлану Ашрафовичу за возможность работать на кафедре теории музыки. Позже, когда Сеидов стал проректором по учебной работе, точно так же рекомендовал меня на должность старшего преподавателя, причём, никогда впоследствии не упоминая о своих добродетелях. Несмотря на масштабы личности Тарлана Ашрафовича, в жизни он был человеком скромным, и все его амбициозные задачи, с успехом претворяемые, на самом деле являлись отражением верности избранному пути, музыкальному воспитанию детей.

В памяти сохранился последний, запечатлённый мною случайно, силуэт Тарлана Ашрафовича, медленно ступающего по лестнице в свою любимую школу. Хотелось его окликнуть, не решилась, осознавая, каких усилий даётся ему это восхождение. Он не переставал трудиться, строить планы на будущее, которого у него оставалось всё меньше и меньше...

«Воспоминания не умирают, – признаётся герой «Величайшего урока жизни» Митча Элбома, – до тех пор, пока мы любим друг друга и сохраняем это чувство любви, мы, умирая, не исчезаем». Как не исчезнут добрые деяния людей, выдающихся создателей образования, к которым сегодня с полным основанием можно причислить дорогого каждому из нас профессора Тарлана Ашрафовича Сеидова...

Рена САФРАЛИБЕКОВА
доцент кафедры «История музыки»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
доктор философии по
искусствоведению

ЧЕЛОВЕК, КОТОРЫЙ НЕ УМЕЛ ОТДЫХАТЬ...

Ещё при жизни Тарлана Мир Ашраф оглу Сеидова о его многогранной и поистине неутомимой деятельности в области музыкальной культуры и образования и мной, и другими музыковедами (впрочем, не только музыковедами) было написано достаточно много. Не только в книгах, брошюрах, периодической печати, интернете, но даже и в

диссертации моей дипломницы выпуска 2023 года – года его восьмидесятилетнего юбилея и кончины – содержится почти исчерпывающая информация об этой деятельности.

Но по смерти – особенно личности столь необычной, неординарной, как Тарлан Сеидов – всё-таки хочется вспомнить то, что в нём было чисто по-человечески интересного, оригинального, что выделяло его среди других именно как личность.

Впервые я увидела Тарлана Сеидова – ещё не имея представления о том, кто это – когда он проходил по коридору третьего этажа Азгосконсерватории мимо нас, стайки студенток третьего курса музыковедческого отделения. Меня сразу поразил весь его облик: и строгое, серьёзное лицо с крупными выразительными чертами, и величественная осанка. Это был очень высокий, представительный человек лет сорока, державшийся очень прямо, какой-то весь замкнутый в себе, похожий на памятник, который сошёл с пьедестала. Двигался он тоже как ожившее изваяние, казалось, никого вокруг не замечая, ибо смотрел прямо перед собой, поверх всех, кто находился в его поле зрения. Остановившись у 412 класса, в котором у нас должен был проходить семинар по истории азербайджанской музыки, он решительным движением открыл дверь и вошёл внутрь. Заинтригованные, мы через несколько секунд заглянули в класс...

И тут я увидела поразительную метаморфозу человека-памятника. Уважительно склонившись перед нашим педагогом и заведующей кафедры истории музыки, Аидой ханум Тагизаде, он взволнованно говорил что-то, энергично потрясая большими кистями рук с широко расставленными пальцами. По знаку Аиды ханум мы зашли в класс, сели и поняли, что разговор касается именно нас.

Тарлан Ашрафович говорил о необходимости разрешить нам на общественных началах вести уроки в Средней специальной музыкальной Школе-студии, которую он планирует основать при консерватории в ближайшее время. При этом он усиленно напирал на то, что он уже обсуждал этот вопрос с бывшим заведующим кафедрой истории музыки, незадолго до того скончавшимся, Д.Х.Даниловым, и получил от него устное одобрение. И теперь ему нужна выписка из протокола заседания кафедры об утверждении этого одобрения.

Аида ханум была настроена весьма скептически. *«Даниил Христоворович, – сказала она с вежливой улыбкой, – слишком много брал на себя всякого рода обязательств. Но это не значит, что я, как его*

преемница, должна утверждать официально все его обещания. Тем более, что это группа студентов вечернего отделения, они не только учатся, но ещё и работают, так что едва успевают справляться с учебными дисциплинами, а Вы хотите ещё больше нагрузить их».

Не успели мы облегчённо выдохнуть, как Тарлан Ашрафович, совершенно не впечатлившись доводами нашего педагога, образно говоря, «двинул в ход тяжёлую артиллерию». Он заявил, что ректор консерватории, Эльмира ханум Абасова, очень высоко оценила его инициативу, то есть, его проект создания Школы-студии не только как центр музыкального воспитания и образования детей, но и как базу для профессиональной практической подготовки студентов консерватории к педагогической деятельности. А также – что крайне важно! – и как экспериментальную научно-методическую лабораторию по разработке новых видов работы по усовершенствованию музыкального образования. Более того, даже и письмо в министерство образования он уже подготовил, получив перед этим устное одобрение тех, от кого в министерстве зависит решение этого вопроса. Так что приказ об основании Средней специальной школы-студии при консерватории будет утверждён в самое ближайшее время, дело только за оформлением и отсылкой в министерство всех необходимых бумаг. Он уверен, что это займёт очень мало времени, и занятия он планирует начать уже к концу этого семестра. А то, что эти студенты – и тут он провёл в воздухе рукой поверх наших голов таким жестом, словно проводил глиссандо по клавишам невидимого рояля – вечерники, так это же очень хорошо! Значит, у них уже есть некоторый практический опыт преподавания, которым они смогут делиться со студентами дневного отделения, которых он позже тоже привлечёт к педагогической практике. Кроме того, в качестве консультантов он пригласил – и об этом он тоже уже договорился – некоторых преподавателей из музыкальной школы имени Бюль-Бюля и доцентов консерватории И.В.Абезгауз и Ю.С.Габая. Расписание занятий тоже уже намечено и позже нас ознакомит с ним его помощница для уточнения и утверждения. Аида ханум беспомощно развела руками – и сдалась.

Мы были ошеломлены его напором, оперативностью, и особенно – тем, что ни де-юре, ни де-факто и школы-то самой ещё нет, а нам уже вменяют в обязанность регулярно вести в ней уроки по расписанию, причём в самое ближайшее время. Как я убедилась позже, проработав по совместительству в Школе-студии более тридцати лет, Тарлан Сеидов всегда добивался любой поставленной цели даже при самых

неблагоприятных обстоятельствах и в невероятно сложных условиях, искусно используя все доступные ему средства и методы. Имея авторитарный характер, невероятно сильную интуицию, незаурядные волевые качества, исключительные организаторские способности и дипломатический талант, он отлично понимал те тайные пружины, благодаря которым вертится жизнь, выстраиваются деловые отношения и достигаются любые цели.

За долгие годы работы в Школе-студии я также поняла, что вся жизнь Тарлана Сеидова является самым точным следованием одному важнейшему принципу, которым он руководствовался – очевидно, по примеру своих родителей, типичных представителей сталинской эпохи. Особенно наглядно этот принцип был сформулирован Б.Н.Стругацким: *«Всю жизнь мы были уверены, что человек живёт, чтобы работать, а не работает, чтобы жить»*. Тарлан Сеидов действительно жил именно для того, чтобы работать, а также – чтобы заставлять других работать по тому же самому принципу.

Он абсолютно не умел отдыхать. Будучи его заместителем по научной работе Школы-студии с 2008 по 2011 год включительно и неимоверно уставая от объёма и непрерывного потока поручений и заданий, я в его отсутствие иногда позволяла себе расслабиться до полного отключения внимания и соображения. Расслабляться удавалось недолго, так как он имел обыкновение неожиданно появляться, чтобы проверить, чем в его отсутствие занимаются его работники. Зайдя в свой кабинет и застав меня сидящей за компьютером с закрытыми глазами, то есть, как он выразился однажды, «бездарно и без дела проводя время», он сразу интересовался: *«О чём Вы думаете, Рена?»*. На мой честный ответ: *«Ни о чём»* – он возмущённо возражал: *«Этого не может быть! У Вас же есть мозги!»*. Попытка объяснить, что у меня есть также руки и ноги, но это же не значит, что я должна ими постоянно двигать только потому, что они у меня есть, что мозгу тоже нужен хотя бы небольшой отдых, возмутила его ещё больше: *«Какой отдых?! Мозг должен постоянно работать! Перемена занятий – вот отдых! Кстати, Вы обзвонили всех педагогов по поводу срочной сдачи научно-методических работ?... Что значит – обещают сдать на следующей неделе? Требуйте точную дату, перезвоните им прямо сейчас и запишите с их слов, кто, какого числа, в котором часу обещает представить работу!»*.

Мало того, что Тарлан Сеидов был трудоголиком, он был к тому же ещё и перфекционистом: всегда и во всём находил какие-то недочёты,

ошибки, неточности, недоработки. Он неуклонно добивался безупречности качества выполнения всех своих заданий. Любые его поручения должны были выполняться под его пристальным, постоянным и самым строгим контролем. В частности, каждый написанный мной текст – от короткой информационной заметки в газету до годового отчёта о научно-методической работе Школы-студии и объёмной проблемной статьи – всегда подвергался его анализу, придирчивой критике и должен был переделываться по несколько раз.

Его девиз был: *«Я всегда прав!»*. Любимый лозунг: *«Идите, работайте!»*. Энергии, запасу сил и упорству Тарлана Сеидова в достижении им любой цели можно было только позавидовать.

Даже летом, находясь в отпуске, он всё время обдумывал какие-то новые идеи, строил планы, проекты оптимизации музыкального образования в своём любимом детище – Школе-студии, кому-то звонил, с кем-то советовался, спорил, что-то обсуждал, что-то поручал.... Фируза ханум Кухмазова, в течение многих лет работавшая зав.отделом кадров консерватории и некоторое время жившая по соседству с ним, рассказывала, как однажды жаркой августовской ночью, страдая от бессонницы, она вышла на балкон и увидела, что Тарлан Сеидов стоит на балконе, курит и о чём-то думает, причём так сосредоточенно, что даже не замечает её. Заснуть ей не удалось, она ещё несколько раз на протяжении той ночи выходила на балкон и была поражена: он стоял на том же месте, курил и о чём-то размышлял, не замечая ничего вокруг. *«Но что самое удивительное – говорила Фируза ханум, – это был не единичный случай. Я потом очень часто наблюдала такую картину по ночам, и не только летом!»*.

Помимо педагогической работы в Азгосконсерватории и Школе-студии Тарлан Сеидов активно занимался также просветительской, научной деятельностью. Он был идеальным администратором, умевшим создавать наилучшие условия для работы своих сотрудников. Будучи сам ярко выраженным трудоголиком, он умел заставить и нас, своих сотрудников, работать просто до изнеможения. А при необходимости – подключал к работе даже тех, кто не являлся его непосредственными подчинёнными и не были обязаны выполнять, какие бы то ни было, его поручения. При этом он скрупулёзно отслеживал, насколько оперативно и точно выполняются все его поручения и указания, мог кому-то звонить по телефону по несколько раз в день. Если педагоги на его звонки не отвечали и не перезванивали, он посылал смс-сообщения с требовательным

напоминанием о том, что им нужно сегодня же срочно представить ему то, что надо было сдать ещё позавчера.

Мне не раз приходилось выслушивать жалобы педагогов консерватории, не имевших никакого отношения к Школе-студии, на то, что Тарлан Ашрафович обязывает их участвовать в разработке новых учебных программ, составлять методические пособия, рекомендации, проекты и планы уроков новых дисциплин и тому подобное, и всё это – в авральном режиме. На моё крамольное предложение: «А Вы бы взяли и отказали ему – Вы же не обязаны это делать» – они растерянно умолкали, не зная, что ответить и сами не понимая, почему не смогли отказаться сразу и не могут сделать это сейчас. Очевидно, помимо организаторских и дипломатических талантов, Тарлан Ашрафович обладал ещё и незаурядными способностями к гипнозу.

Он вообще был очень интересной, яркой, сложной, неоднозначной, и, безусловно, невротической личностью, отчего и сам жил в крайне напряжённом режиме, и держал своих подчинённых в соответствующем тоне, причём, не только в официально установленное рабочее время. Вместе с тем, он очень трогательно заботился о материальном благосостоянии всех своих сотрудников, стремился пробудить в них творческую инициативу, совершенствовать их интеллектуальный уровень, привить интерес к научно-методической работе. Не менее усердно он опекал в этом плане талантливых учеников Школы-студии, студентов своего класса, упорно продвигая их, способствуя их участию и успехам на различных исполнительских конкурсах в разных странах, не говоря уже о регулярных Республиканских и Международных научно-исполнительских конкурсах, и конференциях, которые организовывал сам.

Любой успех его консерваторских студентов, учеников Школы-студии, новые сборники статей её преподавателей, инновационные проекты, вообще все сколько-нибудь значительные события – включая торжественно отмечавшийся концертами, конференциями, конкурсами и представлениями Детского музыкального театра, каждый пятилетний юбилей Школы-студии – всё это должно было незамедлительно и широко освещаться в периодической прессе, в развёрнутых сообщениях в интернете.

Кто-то назвал его генератором идей. Ему это очень понравилось, и он любил это повторять. Но он не мог себе даже представить, что его брошенное мимоходом короткое недоуменное замечание о странности Вальса из балета «Семь красавиц»: *«Ну что это за вальс у Караева?!»* –

кстати, полностью проигнорированное мной в тот момент – спустя двенадцать лет, совершенно неожиданно, послужит отправной точкой для моего доклада «Эффект Чёрного лебедя: Вальс из балета «Семь красавиц» Кара Караева» на Международной научной конференции «Балет в музыкальном театре: история и современность» в ноябре 2022 года. Опубликованная весной следующего года в научном журнале Казанской государственной консерватории «Музыка. Искусство, наука, практика» (№ 1(41) 2023), моя статья под тем же названием вызвала большой интерес в научных кругах.

Не только за этот единичный факт, конечно, но и за многое другое мне следовало бы выразить благодарность Тарлану Ашрафовичу ещё при его жизни – жаль, что понимание этого пришло так поздно, но пусть моя благодарность, по крайней мере, останется запечатлённой в этом сборнике, который посвящён его памяти.

Эмиль ХИНДРИСТАНСКИЙ
*Доцент Бакинской музыкальной
академии имени Узеира Гаджибейли*

ГЛАВНЫЙ ЧЕЛОВЕК МОЕГО ДЕТСТВА

Образ Тарлана Сеидова я бережно храню в своей памяти. Именно он был главным человеком моего детства.

Тарлан Сеидов был не просто моим учителем: это был отчасти психолог, наставник, он был мне, можно сказать, отцом.

Пришёл я к нему в класс в 7 лет, и до конца мы были вместе. Рука об руку шли при создании Школы-студии (я в эти годы был ассистентом Тарлана Ашрафовича).

Мой родной учитель с раннего детства заложил в меня те качества, которые помогают на протяжении всей моей жизни.

Это был очень грамотный, умный и ответственный человек. Он всегда спокойно и рассудительно объяснял учебный материал. Благодаря

профессионализму Тарлана Сеидова я достиг хороших результатов в учёбе.

В жизни человека очень многое зависит от того, кто был и будет его учителем. Ведь педагоги нам дают не только знания, но ещё и учат нас жизни. Воспитывают в маленьком человеке умение радоваться и любить, надеяться и верить, быть сильным, выносливым и верным, умным и уверенным в своих силах. Для меня этим человеком был Тарлан Сеидов и в школе, и в студенческие годы, и на всю жизнь!

Тарлан Ашрафович всё своё свободное время посвящал работе (никогда не следил за временем). Был на уроках и весел, и любил пошутить, рассказать интересные истории. И в тоже время был строг в требованиях (всегда добивался нужного результата). Я был одним из первых его учеников. Тарлан Ашрафович стал для меня образцом тактичности, одухотворённости, итelligentности, собранности и целеустремлённости.

Я гождусь, что моим учителем и в учёбе, и в жизни был Тарлан Сеидов, который полностью отдавал себя любимому делу. Он переживал за каждого ученика.

В памяти моей любимый мой учитель всегда останется умным, красивым, с добрыми глазами и мягким голосом.

Как же хочется оказаться вновь в родном кабинете музыки с любимым учителем!

Имина АЛИЕВА

*Ведущий научный сотрудник лаборатории
«Исследования азербайджанской
профессиональной музыки устной традиции
и их новые направления: органология и акустика»
БМА имени Узеира Гаджибейли,
член Союза композиторов Азербайджана,
доктор философии по искусствоведению*

ШКОЛА ТАРЛАНА АШРАФОВИЧА СЕИДОВА

Заслуженный деятель искусств доктор искусствоведения, профессор Тарлан Ашрафович Сеидов, создатель и бессменный директор Школы-студии, являлся, безусловно, очень яркой личностью. Некоторые

его проекты — научно-исполнительские конкурсы, конференции, конкурс «Академическая, народная и джазовая музыка» и многие другие — уникальны.

Мои коллеги из Московской консерватории были удивлены, узнав, что ученики Школы-студии с 5-го класса пишут аннотации к исполняемым произведениям — полифоническим, крупной формы, пьесам. Как оказалось, в Московской консерватории подобная форма работы введена относительно недавно для студентов исполнительских специальностей 5-го, выпускного, курса. Аннотации, без которых ученик Школы-студии не допускается к сдаче экзамена по специальности, содержат биографию композитора, перечисление его основных произведений, они включают анализ формы и художественного содержания произведения, стиля, жанра, описание технических сложностей и проч. Написание аннотаций с самого раннего этапа ученичества приучает будущих музыкантов к всестороннему постижению исполняемого произведения. По сути, в этом Т. Сеидов является последователем и продолжателем идеи целостного анализа профессора МГК им. П. И. Чайковского Виктора Абрамовича Цуккермана, у которого в 70-е годы он учился на факультете повышения квалификации.

Та же цель воспитания образованного, мыслящего музыканта-исполнителя лежит в основе научно-исполнительских конференций и конкурсов, которые были введены Тарланом Ашрафовичем еще в 1980-е годы. С тех пор они проводились регулярно, а последнее время приобрели и международную известность.

Нововведением были и ежегодные коллоквиумы для всех учащихся, которые проходили в форме свободной беседы на самые разные темы, относящиеся не только к теории музыки, сольфеджио, но и к таким школьным предметам, как литература, история, география и др. На этих коллоквиумах от ученика также требовалось вспомнить произведения, пройденные ими за прошедшие годы как по специальности, так и по музлитературе, и исполнить хотя бы в отрывках.

Когда в 2009 году я предложила развивать ладоинтонационный слух учащихся на основе азербайджанских ладов и разработала модели для более легкого их усвоения, распознавания на слух, подобно мажору и минору, Тарлан Ашрафович сразу оценил это, деятельно развил, и вот уже почти 15 лет азербайджанские лады включены в учебную программу и изучаются по всем предметам и специальностям начиная с первого класса.

Им был организован органнй класс — весьма редкое явление для музыкальных школ на всем постсоветском пространстве. Начиная с 3-го класса, занятия вела заведующая кафедрой органа Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли профессор Таира ханум Якубова, а выпускники продолжали обучение уже в стенах академии. Другое новшество Тарлана Сеидова было связано с предложением с первого класса обучать всех учеников игре на двух музыкальных инструментах (к примеру, пианисты обучались игре на скрипке).

Средняя специальная музыкальная Школа-студия при Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли — дело, которому Тарлан Ашрафович посвятил себя без остатка. Он создал Школу в самом высоком смысле. Школа живет, сохраняя заложенные им основы и принципы, воспитывает талантливых учеников, сплотила педагогов-единомышленников. Высокопрофессиональный, преданный своему делу педагогический коллектив — это тоже заслуга Т. Сеидова, задававшего самую высокую планку, скрупулезного в работе и предельно требовательного.

Поражает объем работы, проведенной за год после кончины Тарлана Ашрафовича: концерты, конференции, конкурсы, фестивали, открытые уроки, нотные сборники, методические разработки и учебные пособия, научные и публицистические статьи и, конечно, продолжение, и осуществление его авторских проектов. Совсем недавно, в декабре, прошел прекрасный концерт-спектакль по стихотворному циклу ректора БМА им. У. Гаджибейли профессора Фархада Бадалбейли «Времена года». Этот концерт-спектакль был задуман Тарланом Ашрафовичем как творческий подарок ко дню рождения ректора, и Школа-студия достойно его осуществила.

Sevda MƏMMƏDLİ

*Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
“İxtisas fortepiano” kafedrasının dosenti,
Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü,
Beynəlxalq müsabiqələr laureatı,
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,
pianoçu, bəstəkar*

XATIRLAYARKƏN BELƏ MAARİFLƏNDİRƏN ŞƏXSİYYƏT

*Böyük şəxsiyyətin fikirlərini
izləmək özü maraqlı bir elmdir.
A.S.Puşkin.*

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının “İxtisas fortepiano” kafedrasının professoru, BMA-nın Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının yaradıcısı və direktoru... Tərən Mir Əsrəf oğlu Seyidovun saymaqla bitməyən fəxri titullarından mənim üçün ən doğma olanı isə onun şərəfli “MÜƏLLİM” adıdır.

Məşhur bir aforizm var: *“Həyatımızda rast gəldiyimiz hər bir insan bizim müəllimimizdir”*. Haqqında söz açacağım MÜƏLLİM isə deyərdim ki, mənim hətta peşə, karyera müqəddəratımın həllinə bilavasitə təsir edən əvəzsiz insan olmuşdur. Hər hansı insan haqqında kənardan baxmaqla, sənədlər toplamaqla, faktları öyrənməklə nəsə yazmaq olar. Amma ərsəyə gələn yazının daha səmimi olması üçün haqqında fikir söyləyəcəyiniz insanı yaxından tanımağın uğurlu bir şərtidir. Bu baxımdan Tərən müəllimi uzun illərdir ki, tanıdığım üçün onun haqqında söyləyəcəklərim, şirin xatirələrim çoxdur. Uzun illər ünsiyyətdə olduğum, xasiyyətinə, fəaliyyətinə yaxından bələd olduğum üçün bu şəxsiyyət haqqında söz demək ilk baxışda asan gəlir, lakin mənə ağır gələn onun haqqında keçmiş zamanda fikir söyləməkdir.

Böyükliyi qədər həyatda sadə və qayğıkeş olan Tərən müəllim mənim üçün hər zaman professionallığın, zəhmətsevərliyin və insanpərvərliyin bariz nümunəsi idi və olaraq da qalır. Onunla qısa bir ünsiyyət belə kifayət edirdi ki, şəxsiyyətinə, əqlinə, çalışqanlığına valeh olasan. Azərbaycanda fortepiano

ifadəliyi mədəniyyətinin formalaşmasında böyük rol oynayan pianoçu professor Brennerin tələbəsi olmuş Tərən Seyidov bu böyük pedaqoqun yanında yiyələndiyi peşəkarlığı, ifadəliyi metodikasını, dünya ifadəliyi mədəniyyətinin qabaqcıl ənənələrini hər zaman öz tələbələrinə təqin etməyə çalışırdı. Hər bir tələbəsini həm nəzəri, həm də praktik biliklərə dərinlən yiyələnməyə sövq edən Tərən müəllim onların yaradıcılıq potensialının inkişafına, müstəqil düşünməyə qadir insan kimi yetişməsinə xüsusi diqqət yetirirdi. Buna görə də “Onun özü kimi hər bir tələbəsi də müəlliminin etimadını doğrultmağa çalışaraq, həm də artıq ənənəyə çevrilmiş M.Brenner – T.Seyidov varisliyinə sadıq qalaraq, ifadəliyi sənətinə sanki yeni bir nəfəs, fərqli axtarırlar ab-havasını gətirməyə çalışır” desək, yanılmırıq.

Professor Tərən Seyidovla ilk tanışlığım Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında təhsil aldığı illərə təsadüf edir, daha dəqiq desək, 1990-cı ilə. Doğrusu, ilk tanışlığımızda bu şux qamətli insanın çox ciddi və zəhmli baxışları mənə böyük məsuliyyət hissi yaratdı. Xüsusilə onun birinci gündən mənə çətin proqram verməsi, bu proqramın artıq ikinci, üçüncü dərsləndən əzbər çalınaraq, tez bir zamanda ərsəyə gəlməsini tələb etməsi, hər bir əsərə fərqi, xüsusi yanaşma tərzi məsuliyyətimini daha da artırdı. Hər dərslər sanki növbəti imtahan kimi keçirdi. Lakin tədris mən onun tələbkarlığına da, fərqli tədris rejiminə də alışdım. Hətta zaman keçdikcə onun ciddiliyi ilə yanaşı qayğıkeşliliyinin də şahidi oldum. Anladım ki, Tərən müəllim üçün müəllimlik yalnız onun yiyələndiyi və gündəlik yerinə yetirdiyi bir peşə deyil, Ulu tanrıdan ona verilən bir missiyadır (məşhur rus kəlamında deyildiyi kimi, “ТРЕДАГОГ ОТ БОГА!”). Tərən müəllim dərslər zamanı tələbə ilə nəinki bu və ya digər əsər üzərində çalışır, həm də əsərin yazıldığı dövr və bəstəkarı haqqında söhbət açır, onun portretini yaradır, bir sözlə, əsərə və bəstəkarı böyük maraq oyadır, onu sevdirməyi bacarırdı. Elə bu səbəbdəndir ki, bəzən balaca bir epizod üzərində saatlarla işləməyimiz, əsərin obraz mətnini cilalayib, mükəmməl şəkllə salmaq üçün müəlliminin inadlı tələbi artıq mənə yorucu gəlmir, əksinə bu yaradıcı prosesləndən zövq alır və növbəti dərslərimi səbirsizliklə gözləyirdim. Tədris başa düşürdüm ki, mən və yəqin ki, mənə kimi onun bir çox tələbələri bu dərslərdə nəinki professional ifadəliyi kimi yetişir, püxtələşir, eyni zamanda, pedaqoji sirləri, hər tələbəyə fərqi yanaşma metodunu, onların potensial imkanlarını üzə çıxarıb, düzgün dəyərləndirmək səriştəsini, məntiq və səbrlə qarşıya qoyulan məqsədə çatmaq prinsiplərini də mənimsəyirlər.

Tərən müəllim hər bir tələbəyə böyük diqqət və qayğı ilə yanaşır, hətta onların problemləri ilə maraqlanır, nəinki ifadəliyi, digər istedadlarının da aşkar olunmasına çalışırdı. Tələbəlik illərində mənə görkəmli bəstəkar Leonid

Vaynşteyndən bəstəkarlıq dərsləri almağım yetirmələrinin hər bir uğuru ilə qürur duyan Tərən Seyidovun nəzər-diqqətindən yan keçməmişdi. O, daim məni yeni-yeni yaradıcılıq nailiyyətlərinə ruhlandırır, hər yeni əsərimə öz münasibətini bildirməklə mənə şərəf və stimül verirdi. Tərən müəllimlə bağlı mütəmadi təkrarlanan ən şirin xatirələrimdən birini sizinlə bölüşmək istəyirəm. Ona zəng edib “*Salam, Tərən müəllim. Sevdadır Sizi narahət edən*” deyəndə telefonun o biri başından səs gəlirdi: “*Hansı Sevdadır? Kompozitor?*” Onun məni bəstəkar adlandırmağı mənim yaradıcılıqla bağlı məsuliyyətimi daha da artırır və mən illər sonra bu adı şərəflə daşımaq, bu peşənin sirlərinə daha da dərinləndirmək üçün ikinci ixtisas olaraq Bakı Musiqi Akademiyasının Bəstəkarlıq fakültəsinin magistratura pilləsinə daxil olub, çoxsaylı irihəcmli simfonik əsərlər yazaraq təhsilimi fərqlənmə diplomu ilə bitirdim. Hal-hazırda Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvüyəm. Tərən Seyidovun yaradıcısı və rəhbəri olduğu məktəb-studiyanın xor kollektivi də mənim bir neçə əsərimi sevə-sevə ifa etmişdir. Bu əsərlərdən söz və musiqisi mənə aid olan “*Biz səndən öyrəndik, Tərən müəllim!*” mahnısını əziz müəllimim böyük sevgi və rəğbətlə qarşılımış, əsərin görkəmli incəsənət xadiminin məhz özünə həsr olunan “*Məqalələr. Resenziyalar. Müsahibələr. Materiallar.*” (2013) adlı kitabda yeganə not materialı kimi dərc olunmasına dair göstəriş vermişdi.

Vaxtilə bizdən atalıq qayğısını əsirgəməyən Tərən müəllim bizim musiqiçi övladlarımıza da nəvəsi və qayğı ilə yanaşırdı. Hər zaman “*Sizin övladlarınız mənim nəvələrim sayılır*” deyirdi. Tərən müəllim məktəb-studiyanın məzunu, beynəlxalq müsabiqələr laureatı, Prezident təqaüdçüsü, qızım Vüsalə Babayevadan dəyərli məsləhətlərini heç vaxt əsirgəməzdi. Xüsusilə, beynəlxalq müsabiqələrə hazırlaşarkən proqram seçimində yardımçı olaraq onu düzgün istiqamətləndirmişdir. Nəticədə Vüsalə Babayevanın ardıcıl uğurları – bir sıra beynəlxalq müsabiqələrdə birincilik qazanması, qazandığı uğurlara görə Prezident təqaüdünə layiq görülərək adının Azərbaycanın gənc istedadlarının “*Qızıl kitab*”na daxil edilməsi və ən nəhayət dünyanın ən nüfuzlu konservatoriyaları sırasında 1-ci yerdə qərarlaşan London Royal College of Music – London Kral Musiqi Kollecinin (QS World University Ranking – Performing Arts No.1) magistratura pilləsinə qəbul olması kimi nailiyyətlər məzunları ilə fəxr edən Tərən müəllimin böyük sevincinə səbəb olmuşdur. Onu da xüsusilə vurğulamaq istərdim ki, Vüsalə Babayeva bu nüfuzlu konservatoriyada təhsil alan ilk azərbaycanlı pianoçudur. Bütün bunlar varisliyin təntənəsi deyilmi?

Professor Tərən Seyidovun fəaliyyəti yalnız müəllimliklə kifayətlənmirdi, onun yaradıcılıq fəaliyyəti çoxşaxəli idi. Tərən müəllim eyni

zamanda novator xüsusiyyətləri ilə seçilən səriştəli bir təşkilatçı kimi BMA-nın məktəb-studiyasına rəhbərlik edirdi. Tələbələrin hərtərəfli tədrisinə fikir verən, həyatda əsas məramı professional kadrlar yetişdirmək olan Tərən müəllimin məktəb-studiyanın yaradılmasında əsas məqsədi gənc musiqiçilərin təcrübə fəaliyyətlərini mükəmməl şəkildə təmin etmək idi. Bəzi hallarda tələbələrdə zəif texnika, vaxtilə düzgün qoyulmayan əl quruluşu, əsərin obraz aləminə yanlış yanaşma tərzii və s. kimi müxtəlif ifaçılıq problemləri ilə rastlaşırsan ki, bunların da kökündə vaxtilə şagirdin musiqi duyumunun düzgün istiqamətləndirilməməsi, ümumiyyətlə, qeyri-peşəkar musiqi təhsili durur. Mən belə hesab edirəm ki, məktəb-studiyanı yaratmaqda Tərən Seyidovun ən başlıca məqsədlərindən biri də bu idi ki, istedadlı uşaqlar hələ çox kiçik yaşlarından peşəkarlara həvalə edilsin. Və o özü şəxsən uşaqları nəzarətdə saxlayır, inkişaf etmələri üçün mütəmadi olaraq məsləhətlər verirdi. “Məktəb-studiya rəhbərlik Tərən müəllimin yalnız icra etdiyi bir vəzifə deyil, həyatının əsl mənası idi, bu təhsil ocağı isə onun doğma evi idi”, – desək, yanlışdır.

Daim yenilikçi ideyalarla çıxış edən Tərən Seyidovun az öncə qeyd etdiyim novatorluğunun bariz nümunəsi kimi dünyada analoqu olmayan respublika və beynəlxalq elmi-ifaçılıq müsabiqələrini xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Belə ki, mütəmadi şəkildə keçirilən bu müsabiqələrin şərtlərinə əsasən hər bir iştirakçı ifa etdiyi əsəri həm də təhlil etməli idi. Beləliklə, Tərən müəllim musiqi mədəniyyətində yeni bir cığır açaraq, ilk dəfə ifaçılıq-musiqişünaslıq kimi mühüm bir istiqamətin təməlini qoymuşdur. Öz mövqeyini hər zaman yeni fikir, yeni ideya, fərqli metodologiya, tədqiqat axtarışlarında təsdiq edən və fərqli elmi – estetik mövqedən çıxış edən müəllimin elmi fikirləri külli miqdarda nəşr olunmuş monoqrafiya, broşürlər və məqalələrdə öz əksini tapmışdır. Tam əminliklə deyə bilərəm ki, Azərbaycan fortepiano ifaçılığı mədəniyyətinin bu günə kimi keçdiyi inkişaf tarixinin elə bir mərhələsi yoxdur ki, Tərən müəllimin tədqiqatlarında, çoxlu sayda məqalələrində işıqlandırılımasın.

Görkəmli musiqi aliminin ərsəyə gətirdiyi “Видные деятели фортепианной культуры Азербайджана”, “Азербайджанская фортепианная культура XX века” kimi milli qürurdan qaynaqlanmış əsl yaradıcılıq axtarışlarının bəhrəsi olan fundamental elmi əsərləri həm fortepiano mədəniyyətinə, həm də musiqişünaslığımıza çox böyük bir töhfədir. Çünki bu əsərlərdə Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin çox mühüm bir sahəsi işıqlandırılır, Azərbaycan fortepiano mədəniyyətinin keçdiyi bir əsrlik şanlı təşəkkül yolu müxtəlif rakurslardan tədqiq olunur, milli fortepiano ədəbiyyatı, onun özünəməxsusluğu, ənənəvililiyi izlənilir. Bu əsərləri bir araya gətirən ən

mühüm cəhət Tərən müəllimin fortepiano sənətinin özəlliklərini həm nəzəri, həm də praktik cəhətdən bilən bir alim səriştəsilə onu ifaçılıq, pedaqoji prinsiplər, bəstəkarlarımızın fortepiano üçün yazdığı əsərlər müstəvisindən həm tarixi, həm sosial, həm də mədəni prinsiplər nöqtəyi-nəzərindən təhlil etməsidir. Bu əsərlərdə T.Seyidovun qarşısına qoyduğu məqsəd Azərbaycan milli fortepiano ifaçılığı nümayəndələrinin milli dəyərlərimizə dayaq olaraq öz sələflərinin nailiyyətlərini davam etdirdiyini və gündən-günə daha yüksək pillələr mənimsəmək əzmində olduğunu sübuta yetirməkdir. Qeyd etmək lazımdır ki, Tərən müəllimin elmi fəaliyyətinin dəyərlili cəhətlərindən biri də ondan ibarətdir ki, onun elmi mülahizələri heç vaxt kağız üzərində qalmır, irəli sürdüyü nəzəri müddəalar, fikirlər dərhal tədris prosesində həm nəzəri, həm də praktik şəkildə sınaqdan keçirilir. Bu da təbii ki, onların dəyərini daha da artırır.

Azərbaycan musiqi tədrisinə daim yeni-yeni töhfələr verən Tərən Seyidovun əvəzsiz layihələrindən biri də Üzeyir Hacıbəylinin milli musiqişünaslığımızın şah əsəri sayılan “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” elmi əsərinin musiqi məktəbləri və texnikumları üçün adaptasiya olunmuş variantını işləyərək, “Üzeyir Hacıbəylinin elmi sistemi əsasında milli lad təfəkkürünün inkişafı proqramı”nı ərsəyə gətirməsi olmuşdur. Görkəmli musiqişünasın Azərbaycan xalq musiqi mədəniyyəti ənənələrinin öyrənilməsinə xidmət edən bu dərslilik və proqramı yetişməkdə olan gənc nəslin nümayəndələrində milli köklərə bağlılığı möhkəmləndərək, milli dəyərlərimizə olan marağı gətdikcə daha da artırmaqda davam edir.

Bu gün mən artıq Bakı Musiqi Akademiyasının “İxtisas fortepiano” kafedrasının dosenti kimi fəaliyyət göstərərək, Tərən müəllimin bənzərsiz dərslərində mənimsədiklərimi öz tələbələrimə aşılamağa çalışıram. Azərbaycan ifaçılıq mədəniyyətini hərtərəfli şəkildə həm özü irəli aparan, həm də irəli aparmağa qadir olan professional musiqiçi kadrlar yetişdirməyi öz amalı hesab edən müəlliminin ideallarına sadıq qalaraq, bir tələbəsi kimi mənə bəslədiyi ümidləri doğrultmağa çalışmış, bundan sonra da çalışacağam... Və hər zaman Tanrıya şükür edirəm ki, həyatımda belə bir MÜƏLLİMİM olub!..

Təbii ki, kiçik bir məqalə Tərən müəllimin tam portretini yaratmağa imkan vermir. Mən bu iddiada da deyiləm, yalnız bu böyük, hər zaman öz fəaliyyətinə yeni bir rəng qatan şəxsiyyətin portretinin bəzi cizgilərinə toxunmağa çalışdım. Məhz bu məqamda dahilərin həyatından nə vaxtsa oxuduğum bir hadisə istər-istəməz yadıma düşdü: “Bir dəfə Kazan Universitetinin professoru N.N.Zininin yanına bir tələbə gələrək, deyir ki, “*Mən təhsilimi bitirdim*”. “*Doğrudanmı?*” – deyər professor soruşur və əlavə edir:

“Mən isə hələ yenidən başlayıram...” Mən bu faktı oxuyanda gözümlə qarşımda ilk canlanan obraz usanmadan çalışan əzəmətli müəlliminin obrazı oldu. Son nəfəsinədək öyrənməyə və öyrətməyə davam edən Tərən müəllim ömür vəfa etsəydi hələ çox başlanğıclara imza atmaq, yeni-yeni ideyalar, layihələr reallaşdırmaq əzmində idi.. Bu yüksək keyfiyyətləri ilə o bizim üçün hər zaman bənzərsiz örnək olub və yaddaşımızda məhz bu cür də qalacaqdır!

Yazımın əvvəlində A.S.Puşkindən gətirdiyim sitat təsadüfi deyildi. Bilirdim ki, əziz müəllimim Tərən Seyidovla bağlı olub-keçənlərə nəzər salsam, fikrimdə bu böyük şəxsiyyətin, sözün əsl mənasında ziyalının yaradıcılıq fəaliyyətinə kiçik bir yürüş etsəm, qazanan yenə də mən olacağam: daha da maariflənəcəm, zənginləşəcəyəm. Əsl dahilər belədir – xatırladıqca maarifləndirir!

Turan MƏMMƏDƏLİYEVƏ

*Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının
“Musiqi nəzəriyyəsi” kafedrasının dosenti,
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,*

ZİRVƏYƏ UCALAN ÖMÜR

*Dörtnala gəlir Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısırak başı gibi uzanan
bu memleket, bizim.*

*Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.*

*Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim....*

*Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim...*

Nazim Hikmət

Professor, müəllim, tədqiqatçı və neçə-neçə ixtisaslarda əksini tapan gözəl istedadlarla seçilən insanlar, xüsusən də Tərhan Seyidov haqda fikir bölüşmək, düşünürəm, ilk anda bir qədər çətinliklər doğurur. Onun bir insan, rəhbər, həmkar kimi portretinin yaradılması bir mühüm məsələ olub, sənət və təhsil xadimi kimi səciyyələndirilməsi, elm və təhsil sahəsində xidmətlərinin dəyərləndirilməsi bir-birini tamamlayıb, onun dolğun simasını yarada bilən məqamlardır. Bu kimi fərqli mövqelər düz və dolayısı qovuşaraq Tərhan müəllimin simasının başlıca bir cəhətini önə çıxarır. Bu – əsl ziyalılıqdır!

Ziyalılığın başlıca meyarı, zənnimcə, öncə öz xalqına, onun maariflənməsi, elmi və təhsilinə, mədəniyyəti və yaradıcılığına verilən dəyərdir. Tərhan Seyidovu maarifpərvər bir sima kimi səciyyələndirən məhz budur. Onun istər pedaqoji fəaliyyətinin, istərsə də tədqiqatçı yaradıcılığının istiqamətləndiyi əsas şüar da məhz Azərbaycan xalqının maariflənməsi, mədəni və intellektual inkişafıdır.

Hələ 1960-cı illərdən öz ilk tədqiqatçı fəaliyyətinə addımlayanda Azərbaycan fortepiano ifaçılığı tarixini araşdıraraq və müxtəlif janrlı fortepiano əsərlərini müxtəlif Azərbaycan ifaçılarının təfsirləri əsasına təhlil edərək, Tərhan Seyidov Azərbaycan musiqi elmində *ifaçı-musiqişünaslıq* kimi istiqamətin əsasını qoymuşdur.

İlk monoqrafiyası ilə bu istiqaməti başlayaraq, sonralar daha da geniş, fundamental şəkildə böyük tədqiqat işlərini, eləcə də ayrıca ifaçılar, xüsusən də Respublikanın Xalq artisti, görkəmli pianoçu Fərhad Bədəlbəylinin ifaçı fəaliyyətinə həsr etdiyi “Musiqiyə səyahət”, “Fortepianonun şairi. Fərhad Bədəlbəylinin həyat və yaradıcılığı” və digər monoqrafiyalarını ərsəyə gətirmişdir.

Xalq musiqisinə, milli musiqi şüurunun və milli musiqi eşitmə bacarığının formalaşması kimi ümdə məsələlərə maraqlı Tərhan Seyidovun pedaqoji və tədqiqatçı, hətta əlavə edək – təşkilatçı fəaliyyətinin də ana xəttidir. Onun işləyib hazırladığı “Təhlil və ifa edir gənc musiqiçilər” layihəsi ölkəmizin ən nadir təhsil layihələrindən biri olub, ölkədaxili və beynəlxalq səviyyələrdə keçirilmiş, Rusiya, Tatarıstan, Bolqarıstan və digər ölkələrin təhsil sistemində böyük rəğbətlə qarşılanmışdır.

Tərhan müəllimin xüsusi rəğbət bəslədiyi, bir ideal kimi rəhbər tutduğu şəxsiyyət – dahi klassikimiz Üzeyir Hacıbəyli olmuşdur ki, onun həm musiqi və

elmi-publisistik irsi, eləcə də işləyib yaratdığı unikal nəzəri konsepsiya olan azərbaycan xalq musiqi əsaslarının, xüsusən muğam-məqam sisteminin öyrənilməsi qaydaları, “Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları” kimi fundamental elmi, metodiki və tədrisi tədqiqatı daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Ü.Hacıbəylinin məqam konsepsiyasını lokal tədris sistemində tətbiq edilməsi məqsədinə sadıq qalaraq, həmin tədqiqatın uşaq musiqi məktəbləri üçün adaptə edilmiş nəşrini işləmişdir.

Tərən Seyidov – musiqi ifaçılığının və musiqi təhsilinin, tarix-nəzəriyyə təlimlərinin orta və ali məktəblərdə tədris edilməsinə xüsusi nəzəri-konseptual yanaşması ilə seçilən və hətta öz nadir layihələri ilə müəyyən islahatları gerçəkləşdirmiş, təməlini qoyub rəhbərlik etdiyi Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası nəzdində Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasının təmsalində böyük bir tədris sistemi yaratmışdır.

Heç nə əbədi olmur, – ziyalılıq və münəvvərlikdən başqa..!

Onlar daim dövran edərək öz qüdrətini yaşadı, öz xalqının, millətinin, mədəniyyəti və təhsilinin təkmilləşməsi yolunda əvəzsiz bəhrələrini verir.

Tərən Seyidov kimi insanların təmsalında... Ruhu şad olsun!

Leyla ZÖHRABOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına

Bakı Musiqi Akademiyasının

“Azərbaycan ənənəvi musiqisi və müasir texnologiyalar” kafedrasının dosenti, sənətşünaslıq üzrə elmlər doktoru

SƏNƏT FƏDAİSİ TƏRLAN SEYİDOV

“... Sənətkar öz həyatının mənasını, varlığını yaratdığı böyük sənətin saflığında, yüksəkliyində və xalqa xidmətində görməlidir.

Belə yaradıcı əsl mənada sənətkardır onun qələmindən çıxan hər bir əsər ictimai həyatımızda mühüm bir hadisə olur”.

Görkəmli bəstəkar Fikrət Əmirovun “Musiqi düşüncələri” adlı kitabında söylədiyi bu fikirlər doğrudan da söhbət açdığımız Əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, professor Tərən Seyidovun yaradıcılıq qalereyası ilə necə də səsleşir.

Çox çətin olsa da tanınmış sənətkar, ifaçı, musiqişünas-alim Tərən müəllim haqqında bu gün biz öz xatirələrimiz ilə bölüşürük...

Gərgin iş rejimində əzmlə çalışan, daim axtarışda olan Tərən müəllimin yaradıcılığı öz rəngarəngliyi və zənginiyi ilə seçilir. Onun əsas yaradıcılıq kredosu Azərbaycan musiqisini onun gözəlliklərini, özəlliklərini yorulmadan, usanmadan təbliğ etmək, bütün həyatı boyu yazıb yaratmaqdır. Yaratdığı əsərlər bunun bariz göstəricisidilər. Təkcə fortepiano ifaçılıq sənətinin təbliğinə Tərən müəllimin həsr etdiyi işlərin müəyyən qisminə nəzər yetirdikdə bunu aydın şəkildə görmək olar. “Azərbaycan sovet fortepiano musiqisi”, “Azərbaycan fortepiano musiqi janrlarının inkişafı”, “XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti: pedaqogika, ifaçılıq və bəstəkarlıq yaradıcılığı”, “Azərbaycan fortepiano mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri” və s. monoqrafiyaları, “Fərhad Bədəlbəylinin həyat və yaradıcılığı (məqalələr, rəylər, müsahibələr, materiallar)”, “Rauf Atakişiyev. Məqalələr. Xatirələr. Materiallar” kitablarını və s. bütün musiqiçilərin stolüstü kitabıdır.

Sənətkarın yaradıcılığını bir neçə aspektdə araşdırmaq olar. Tanınmış pedaqoq, ifaçılıq sənətinin yüksək peşəkari, onun təbliğatçısı, digər tərəfdən ömrünün sonuna qədər ağır təşkilatçılıq missiyasını öz üzərində daşıyan müdir və həmçinin Azərbaycan milli musiqisini həm yaratdığı, təsis etdiyi dərslərdə, dərslər vəsaitlərində təbliğ edən, həm də onu orta məktəblərin tədrisində yüksək səviyyədə keçməsi üzərində çalışan musiqişünaslardan idi.

O, qəlbinin bütün atəşini sənətə bağlamış, xalqın musiqisini, ümumilikdə Azərbaycanın musiqi mədəniyyətini inkişaf etməyə çalışmış və buna yüksək səviyyədə nail olmuşdur. Özümü çox xoşbəxt sayıb bilərəm ki, Tərən müəllim ilə yaxın ünsiyyət mənə də nəsib olub. Hətta bizim birgə iş birliyimiz də var idi. Tərən müəllimin təklifi ilə sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Aytən İbrahimova ilə birgə həmmüəllif olduğum “Azərbaycan lədlərinin tədrisinə dair müntəxəbat” (I hissə Azərbaycan xalq mahnı və rəqsləri) adlı dərslər vəsaitində birgə iş prosesinin olması mənim üçün çox dəyərlidir.

Tərən müəllimdən söhbət açdıqda gənclərə olan böyük qayğı və diqqəti də xüsusilə qeyd etmək lazımdır. 2021-ci ildə elmlər doktorluğu işimin müdafiəsi zamanı dissertasiya işimə rəy verməyini xahiş etdikdə, Tərən müəllimin razılıq verməsi, məni dəstəkləməsi, müzakirə sonrası söylədiyi gözəl fikirlər heç zaman yadımdan çıxıb bilməz. Hər bir sənətkara nəsib olmayan yüksək insani keyfiyyətlərə malik olan Tərən müəllim, əminliklə deyə bilərəm, bir çox gənclərin inkişafında, onların sənətdə düzgün yol seçmələrində böyük arxa, dayaq olub.

Doğrudan da, həyatda elə insanlar var ki, onlar özləri üçün deyil, öz xalqının inkişafı və çiçəklənməsi üçün yaşayırlar. Biz həmişə yüksək professionalıqla seçilən şəxsiyyətlərimiz, əməksevərliyi və təşkilatçılıq xüsusiyyətləri ilə fərqlənən əziz Tərən müəllim kimi sənətkarlarımız ilə fəxr edirik.

Könül HÜSEYNOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına

Bakı Musiqi Akademiyasının professoru,

sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,

“Tərəqqi” medalı sahibi

AZƏRBAYCAN MUSIQI ELMİNİN GÖRKƏMLİ NÜMAYƏNDƏSİ

Həyatımızda hər zaman böyük hörmət duyduğumuz, yaxşı mənada qibtə, pərəstiş etdiyimiz, şəxsiyyətlərimizdən ilhamlandığımız insanlar olur. Xüsusilə də tələbəklik illərində gənc bir insanda bu duyğu özündə tamam başqa əlamətləri daşıyır. Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, professor Tərən Seyidov şəxsiyyəti mənim diqqətimi məhz tələbəklik illərimdən cəlb etməyə başladı. Onun sinfində təhsil alan tələbə yoldaşlarımızın müəllimləri haqqında dilə gətirdikləri maraqlı fikirlər isə, bu insanın şəxsiyyətinə olan hörməti daha da artırır. Ciddiyəti, əzmi, peşəkarlığı, zəngin elmi fəaliyyətlə pedaqoji fəaliyyəti bir araya sığdıran musiqiçi, yaratdığı 11 illik Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının direktoru və daha nə qədər fəaliyyət sahələrini özündə birləşdirən bilən bir insan. Ən əsası isə onun Azərbaycan musiqi elminə gətirdiyi yeniliklər və o yeniliklərin gənc nəslin formalaşması yolunda, milli dəyərlərimizin, muğamlarımızın mənimsənilməsi baxımından əhəmiyyəti xüsusilə vurğulanmalıdır. Sözsüz ki, professor Tərən Seyidovun elmi-pedaqoji fəaliyyəti elə məhz bu topluda da geniş şəkildə işıqlandırılır. Onun ərsəyə gətirdiyi çoxsaylı elmi monoqrafiyalar Azərbaycan fortepiano mədəniyyətinə və ümumiyyətlə musiqi elmi sahəsində əvəzsiz və gərəkli tapıntılardır desək, heç də yanılmırıq. Məhz bu yol o zaman tədqiqat sahəsində axtarışlar etmək istəyənlər

gənclərə sanki bir mayak oldu. Mən heç ağıma da gətirə bilməzdim ki, gələcəkdə elmi fəaliyyətlə məşğul olarkən, mənim də tədqiqat mövzumu Azərbaycan fortepiano sənətinin görkəmli nümayəndəsi SSRİ və Azərbaycanın Xalq artisti, Beynəlxalq müsabiqələr laureatı, professor Fərhad Bədəlbəyliyə həsr olunacaq. Bu mövzuya müraciət etmək fikri əlbəttə ki, böyük pianoçunun sənətinə olan pərəstişdən və o sənətin özəlliklərini qələmə alaraq tarixin bir parçasına çevirmək istəyindən yarandı. Bu fikri elmi rəhbərim, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar İncəsənət xadimi, gözəl alim, fəlsəfə elmlər doktoru, professor Gülnaz xanım Abdullazadəyə bildirdim. Onun da razılığı və mənə olan ümidləri məndə daha çox əminlik yaratdı. Ancaq bizi düşündürən əsas bir məsələ var idi – bu yaradıcılıq yolunun tədqiqində böyük axtarışlar edən, çoxsaylı elmi məqalələr ərsəyə gətirən professor Tərən Seyidovun xeyir-duasını qazana biləcəyikmi? Bu mənim üçün çox vacib bir məsələ idi. Baxmayaraq ki, dissertasiya işim professor Fərhad Bədəlbəyli yaradıcılığının bütün sahələrinin – indiyə kimi tədqiq olunmamış bəstəkarlıq, rejissorluq, elmi-nəzəri baxışlarının araşdırılmasına, o cümlədən inkişafda olan bu yaradıcılıq yolunun digər qollarının – ifaçılıq, elmi-pedaqoji, ictimai-siyasi fəaliyyət sahələrinin də ilk dəfə dissertasiya işi səviyyəsində dərin tədqiqinə həsr olunurdu amma yenə də məsuliyyət hissi bir anlığa belə olsun məni tərk etmirdi. Mənə dəyərli olan bir insandan, əziz müəllimim, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar İncəsənət xadimi, professor Nailə xanım İbrahimovanın da dissertasiya işimə olan dəstəyi mənə qol-qanaq verdi. Fərhad Bədəlbəylinin həyat yoldaşı olaraq onun yaradıcılığı ilə bağlı ən yeni və maraqlı məlumatları, arxiv materiallarını mənimlə paylaşaraq, qəhrəmanımızla canlı görüşlər əsnasında bu işin daha rəvan, məzmunlu və orijinal alınmasına təkan yaratmış oldu. Mən isə bütün bu məlumatlarla bəhəm, Tərən müəllimin tədqiqatlarından da bəhrələnərək öz yanaşmamı nümayiş etdirirdim. Üç ilə yaxın gedən axtarışlar öz həllini gözləyirdi. 2008-ci ilin mart ayında dissertasiya müdafiəsi ərəfəsində elmi rəhbərim professor Gülnaz xanım Abdullazadə rəsmi opponent olaraq namizədləri məsləhət gördü. Pedaqoji elmlər doktoru, professor Minarə Dadaşova ilə bəhəm, opponentlərdən biri olaraq Tərən Seyidovu təklif etməsi məni çox həyəcanlandırdı və professorla ilk görüşümüz də məhz həmin əsnada baş tutdu. Çəkinərək otağına daxil olub dissertasiya işimi, avtoreferatı və bu mövzuda nəşr olunmuş “Musiqimizin Fərhadı” adlı monoqrafiyami professoru təqdim etdim. Ciddiyəti eyni zamanda da mehriban gülüşü ilə məni xoş qarşılayaraq uğurlar dilədi. Bir neçə həftədən sonra irad və tövsiyələrini öyrənmək üçün yenidən görüşdük. Düşünürdüm ki, ömrünün böyük hissəsini məhz Azərbaycan fortepiano nümayəndələrinin yaradıcılıqlarının tədqiqinə həsr etmiş

alim mənim tədqiqat işimlə bağlı bir çox qüsurlar tapacaq, iradlar bildirəcək. İçimi çox böyük bir qorxu hissi almışdı və həyəcanla Tərhan müəllimin fikirlərini gözləyirdim. Mənə böyük hörmətlə müraciət edərək sözünə başladı:

–“İlk olaraq onu demək istəyirəm ki, siz bu işi mütləq davam etdirməlisiniz. Dərin elmi araşdırmalarınız, təhlilləriniz, yazı diliniz məni çox qane etdi. Fərhad Bədəlbəyli yaradıcılığını layiqincə tədqiq etmişiniz”.

Özümü çox xoşbəxt hiss etdim. Böyük alimdən belə sözləri duymaq məni ruhlandırdı. Sözün əsl mənasında onun böyüklüyünü bir daha duydum... Səmimiyyətini və təmiz qəlbini ciddiyəti ilə ön plana çıxarmayan bir insanın şahidi oldum. Təqdim etdiyi opponent rəyində də dissertasiya işimi yüksək qiymətləndirdiyini vurğulamışdı.

Tərhan Seyidov gənc nəsəl ruh, stimula, yaradıcı istiqamət verən bir pedaqoq, alim idi. Sözsüz ki, bu da onun vətənpərvərlik mövqeyindən irəli gələn amillərdən qaynaqlanırdı. Azərbaycan gəncini hər zaman mütərəqqi ideyaların daşıyıcısı, cəmiyyətin aparıcı qüvvəsi kimi öndə görmək onun üçün çox vacib idi. Yetşirdiyi tələbələri, yaratdığı Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasındakı ab-hava, təhsil sistemi bu fikrin bariz nümunəsidir. Bütün bunlardan əlavə mənim üçün onun portretinin ən unudulmaz cizgisi doktorluq dissertasiyası əsasında ərsəyə gətirmiş və mənə bağışladığı “XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti” monoqrafiyasının ön səhifəsindəki avtoqrafındakı fikirlərdir. Bu məqaləmdə sizlərə həmin avtoqrafı təqdim edərək demək istəyirəm ki, bəlkə də o, çoxlarının dilinə gətirməkdən çəkindiği və ya deməyə qıymayacağı fikirləri yazmışdı... Namizədlik dissertasiyasını yenidən müdafiə etmiş bir gəncə öz vaxtında doktorluq dissertasiyasını müdafiə etməsini arzulamışdı. Hətta ən yaxın zaman da başlamağımı tövsiyə etmişdi. Bu qədər böyük etimadı görkəmli alimdən görmək, sevgi dolu təmiz qəlbın şahidi olmaq bəlkə də hər gənc alimə nəsb olmaıyb... Bu hərəkəti ilə o, özünün nə qədər ali hissələrə malik olmasını sübut etdi.

Уважаемый Кюль-ханов,
многогоу, успешному человеку
с поздравлением с окончанием
защиты докторской диссертации
21.11.08

К. Кюль

Ötən ilə qədər məhz Tərhan müəllimin təklifi ilə onun nəşr etdiyi çoxsaylı toplularda mənim Fərhad Bədəlbəylinin yaradıcılığının müxtəlif sahələri ilə bağlı məqalələrim yer aldı. Hər zaman mənim yaradıcılığımı yüksək qiymətləndirərək dəstəkçim oldu.

Onun haqqında keçmiş zamanda danışmaq çox çətinidir. Nə yaxşı ki, 2022-ci ilin oktyabr ayında Bakı Expo Mərkəzində Tərhan müəllimin Fərhad Bədəlbəyli haqqında nəşr etdirdiyi məqalələr toplusunun təqdimatında onunla bağlı fikirlərimi tamaşaçı auditoriyası ilə bahəm, məhz özünə də bildirə bildim...

Bu böyük alim özü yaşamasa da, qoyub getdiyi zəngin elmi-mədəni irsi əsrlər boyu Azərbaycan mədəniyyətinin ayrılmaz bir hissəsi kimi yaşayacaqdır.

Ruhunuz şad olsun, hörmətli oponentim, ölkəmizin dəyərli alimi!

Aqil QAFULOV

*Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
“Xor dirijorluğu” kafedrasının dosenti,
BMA-nın Orta ixtisas musiqi
Məktəb-studiyasının müəllimi,
Azərbaycan Respublikasının Əməkdar müəllimi,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

SƏNƏTƏ HƏSR EDİLMİŞ ÖMÜR

Tərhan müəllimlə mənim tanışlığım 1991-ci ildə baş verdi. Həmin il Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası adını daşıyan indiki Bakı Musiqi Akademiyasını bitirmişdim və Akademik Dövlət Opera və Balet Teatrında işləyirdim. Amma arzum pedaqoji fəaliyyət ilə məşğul olmaq idi. O vaxt Musiqi Akademiyasının dirijorluq kafedrasının müdiri, professor Zərifə İsmayılova mənə müraciət edərək bildirdi ki, Akademiyanın nəzdindəki məktəb-studiyada xor müəllimi vəzifəsi vakantdır və beləliklə, mən ilk dəfə olaraq Tərhan müəllimlə görüşdüm. Bu görüşdə Tərhan müəllim məktəb-studiyadan danışaraq, qeyd edirdi ki, onun rəhbərlik etdiyi məktəb Bakı Musiqi Akademiyasının elmi-tədris bazasına çevrilmişdir. İlk söhbətdən mənə aydın oldu ki, o, dərin bilikli, geniş dünyagörüşünə malik çox məsuliyyətli, peşəkar və öz sənətini sevən bir insandır. Bu ilk təəsürat yanlış olmadı. Hər bir işində – rəhbərlik, elmi və pedaqoji fəaliyyətində, Seyidov geniş erudisiya göstərərək hər bir məsələnin həllində düzgün çıxış yolu tapırdı.

1991-ci ildə prof. Tərlan Seyidov məktəb-studiyanın direktor vəzifəsi ilə yanaşı Akademiyanın tədris işləri üzrə prorektoru vəzifəsini də icra edirdi. Mən o vaxtlar istehsalat təcrübəsinin müdiri idim və həmin dövrdə Tərlan müəllimlə gündəlik ünsiyyətdə olurdum, onun tapşırıqlarını icra edirdim. Şəxsən mənim üçün onun rəhbərliyi altında işləmək həm çətin həmdə asan idi. Çətin idi ona görə ki, Seyidov həç bir zaman işə biganə yanaşmağa imkan vermirdi. Gecə-gündüz icra etdiyi vəzifənin və rəhbərlik etdiyi məktəbin qaygılarına qalırdı və elə vaxtlar olurdu ki, Tərlan müəllim istirahət günü də işin xətrinə mənə zəng edərək öz layihələri və gələcək planlarını bölüşürdü, bu barədə fikirlərini bildirirdi. O, bütün bunları sevdiyi sənət naminə edirdi.

Digər tərəfdən isə Tərlan müəllimlə işləmək asan idi. Çünki onunla söhbətlər zamanı həmişə məsələnin həlli yollarını tapmaq mümkündür.

T.Seyidov həm də elmi fəaliyyət ilə məşğul idi və sənətsünəşliq doktoru adına layiq görülmüşdü. Onun elmi əsərləri indiyədək öz aktuallığını itirməyib və musiqişünas alimlər tərəfindən geniş istifadə olunur. Tərlan müəllimin çoxsaylı tələbələri Akademiyanı bitirib Azərbaycanın və xarici ölkələrin müxtəlif tədris ocaqlarında səmərəli və peşəkar fəaliyyət göstərirlər.

Böyük alim 40 il ərzində rəhbərlik etdiyi məktəbdə müxtəlif beynəlxalq müsabiqələr, elmi konfranslar, çoxsaylı konsert tamaşaları keçirilmişdir. O, əsl novator bir rəhbər idi. Odur ki, tədrisdə yeni innovasiyalı metodikalarn istifadəsini dəstəkləyir və öz işində tətbiq edirdi.

Tərlan müəllimin sıfırdan yaratdığı məktəb-studiyanın maddi-texniki bazasının da genişləndirilməsində böyük zəhməti olmuşdur. Bütün siniflər piano və royallarla, habelə, digər lazımı avandanlıqlara təmin edilmişdir. Məktəb-studiya Akademiyanın əvəzolunmaz pedaqoji təcrübəsi bazasına çevrilmişdir. Tələbələr burada pedaqoji təcrübə keçərək gələcək müəllimlik fəaliyyətinə hazırlaşmaq imkanı qazanırdılar. Bir sözlə desək məktəb-studiyanın fəaliyyəti çoxşaxəli və hərtərəfli idi.

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, məktəb-studiyanın direktoru Tərlan Mir Əşrəf oğlu Seyidovun Azərbaycan musiqisinin inkişafında böyük əməyi var. O, həm görkəmli pianoçu, musiqişünas-alim, pedaqoq, həm də bacarıqlı rəhbər idi. Tərlan müəllim öz ömrünü sevdiyi sənətə fəda etmişdir. Yaratdığı və bəslədiyi məktəb-studiya bizim gözümüz qarşısında böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. Sevindirici haldır ki, məktəbin gələcək fəaliyyəti etibarlı əllərdədir. Tərlan müəllimin yetişdirdiyi inzibati və pedaqoji kadrlar məktəb-studiyanın ənənələrini davam edir. Məktəb-studiyanın gələcəyi ümüdvericidir. Mən buna inanıram.

Nairə QULAMOVA

*Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
“Metodika və xüsusi pedaqoji hazırlıq”
kafedrasının baş müəllimi, BMA-nın Orta ixtisas
musiqi Məktəb-studiyasının müəllimi*

ƏSL MÜƏLLİM...

Tərən Seyidovun geniş və çoxşaxəli yaradıcılığı onun ətrafında çalışan insanlara böyük təsir göstərmiş və hər zaman örnək olmuşdur. Mənim üçün də o, hər zaman nümunəvi alim, musiqiçi, pedaqoq idi. Nə qədər tələbkar, ciddi və məsuliyyətli olsa da, bir o qədər də həssas və uzaqgörənliyi vardı. Bütün bu amilləri onunla ünsiyyətdə olduqca görürdüm və özüm üçün onu kəşf edirdim.

Danılmaz faktıdır ki, Tərən müəllim kamil bir insan, gözəl pedaqoq və direktor idi. O, hər tələbənin müvəffəqiyyətinə imza atan yüksək professionallığı ilə fərqlənən əsl müəllim olmuşdur. Mənim müəllim kimi püxtələşməmdə də onun böyük rolu vardır.

Tərən Seyidov çoxillik pedaqoji fəaliyyəti müddətində çox sayda tələbələr yetişdirib. Onlar mütəmadi olaraq nüfuzlu festival və müsabiqələrdə, müxtəlif konsertlərdə yüksək səviyyədə iştirak ediblər, bu da Tərən müəllimin çəkdiyi əziyyətin bəhrəsidir. Bu gün də, baxmayaraq ki, müəllimləri həyatda yoxdur, tələbələri onun adını hörmətlə anır və əziz xatirəsinə aid müxtəlif tədbirlər keçirirlər. Onun yetişdirdiyi tələbələr indi öz şagird və tələbələrinə Tərən müəllimdən öyrəndiyi nüansları tətbiq edirlər.

Tərən müəllimin rəhbərliyi altında yaradılan məktəb-studiya prestijli məktəblər sırasına daxil olaraq Azərbaycanın ən qabaqcıl məktəblərindən birinə çevrilib. Onun səyi nəticəsində məktəbin texniki bazası və mütəxəssislərdən ibarət müəllim heyəti yaradılmışdır. Uzun illər ərzində burada maraqlı tədbirlər, konfranslar və festivallar baş tutmuşdur. Bu ocaqda həyat durmadan çağlayır, yeni fikirlər irəli sürülür.

Yadımdadır ki, Tərən müəllim bizim imtahanlarda fəal iştirak edər, şagirdlərin dünyagörüşünü yoxlamaq üçün müxtəlif suallar verərdi. Şagirdlərin

bütün konsertlərində iştirak edirdi, onları həvəsləndirirdi. Onun iştirakı həm tələbələr üçün, həm də müəllimlər üçün böyük bir dəstək idi.

Pandemiya dövründə o nə müəllimləri, nə şagirdləri istirahət etməyə qoymazdı, daim onlayn dərslərdə iştirak edir, bizdən tədris prosesinin video yazılarını tələb edirdi. Biz də onun tapşırıqlarına əməl edərək, video yazılar hazırlayıb şöbə müdürünə göndərirdik. Düşünürdüm ki, bu qədər materiala yəqin ki, Tərən müəllimin baxmağa vaxtı olmaz. Lakin, sonradan bildim ki, o, hər bir videoya diqqətlə baxır və təhlilini aparır.

Bəli, Tərən Seyidov istəyirdi ki, hər bir müəllim öz işinə məsuliyyətlə yanaşsın, şagirdlərə maksimum bilik versin. Buna görə də pandemiya dövründə təhsilə daha artıq diqqət yetirirdi. Bu da bizi rahat olmağa qoymur, həmişə gərgin vəziyyətdə saxlayır, öz üzərimizdə çalışmağa vadar edirdi. İndi anlayıram ki, o, heç nəyi boşuna etmir, hər işi görməzdən öncə mütləq ölçüb-biçirdi və nəticədə faydasını da görürdü.

Yadımdadır ki, yeddi il bundan öncə Seyidov istəyirdi ki, pianoçu şagirdlər violın alətində də ifa edə bilsin, yəni bir növ ümumi violın dərsləri keçsinlər. Uşaqlar çox həvəslə dərslərə gəlir alətə maraqla göstərirdi. Alət haqqında məlumat alırdılar və məşğələlərə həvəslə gəlir, imtahanlarda da uğurla çıxış edirdilər. Tərən müəllim şəxsən imtahanlarda oturur, öz fikirlərini söyləyir, tövsiyələrini verirdi, şagirdləri həvəsləndirirdi.

Böyük fəxrdir ki, bizim şöbənin şagirdləri müxtəlif ölkələrdə keçirilən müsabiqələrdə iştirak edərək uğurlar əldə etmişdir.

Tərən müəllimin yaratdığı Məktəb-studiyada və onun idarəçiliyi altında müəllim kimi çalışmaq mənim üçün böyük bir fəxr idi. Artıq o bizimlə olmasa da, onun etdiyi əməllər yaşayır, onun qoyduğu qaydalara riayət edərək, xatirəsini layiqincə yaşatmağa çalışırıq. Allah rəhmət eləsin!

*Tərlan Seyidovun dostları və həmkarları –
Друзья и коллеги Тарлана Сеидова*

Lalə KƏRİMOVA

*Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Elm, təhsil və gənclərlə iş sektorunun müdiri,
Əməkdar mədəniyyət işçisi
(1990 – 1994-cü illərdə BMA-nın Məktəb-studiyasının
tədris işləri üzrə direktor müavini)*

FƏDAKAR MUSIQIÇI

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, professor Tərlan Seyidov ölkəmizin musiqi tarixinə tanınmış pianoçu, istedadlı alim və pedaqoq, bacarıqlı təşkilatçı kimi daxil olmuşdur.

Azərbaycan fortepiano sənətinin tədqiqi, milli musiqi mədəniyyətimizin təbliği, istedadlı pianoçu kadrların yetişdirilməsi sahəsində uzun illər səmərəli fəaliyyət göstərmiş Tərlan Seyidov həm pedaqoq, elm xadimi, həm də musiqi təhsilinin təşkilatçısı kimi öz məktəbini yarada bilmişdir.

Tərlan Seyidov ölkəmizin musiqi təhsili müəssisələri arasında özünəməxsus yeri olan Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasının banisidir. Onun böyük zəhməti, sonsuz inamı nəticəsində ərsəyə gəlmiş bu unikal təhsil müəssisəsi tələbələr üçün pedaqoji təcrübə bazası, eksperimental elmi-metodiki laboratoriya kimi nəzərdə tutulmuş studiyadan orta ixtisas musiqi məktəbinə qədər böyük inkişaf yolu keçmişdir.

Professor Tərlan Seyidovla ilk tanışlığım Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında təhsil aldığı illərdə olsa da, bu fədakar musiqiçi ilə daha sıx əməkdaşlığımın başlanması Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqında çalışdığım dövrə təsadüf edir. Bəstəkarlar İttifaqının üzvü olan T.Seyidov 1989-cu ildə “Azərbaycan bəstəkarlarının əsərləri tədris repertuarında” adlı musiqi festivalının keçirilməsi təşəbbüsü ilə çıxış etmişdi. Bəstəkarlarımızın

yaratıcılığının təbliği, uşaq musiqi və incəsənət məktəblərinin repertuarının genişləndirilməsi baxımından çox önəmli olan bu festivalın hazırlanması və keçirilməsi zamanı onun yüksək təşkilatçılıq istedadının, ətrafındakıları öz ideyası ilə ruhlandırmaq bacarığının şahidi oldum.

1990-cı ildə professor T.Seyidovun səyləri nəticəsində məktəb-studiya dövlət müəssisəsi statusu aldıqda və Tərən müəllim məni məktəbin tədris işləri üzrə direktor müavini vəzifəsinə dəvət etdikdə bu təklifi böyük məmnuniyyətlə qəbul etdim.

Məktəb-studiyanın bugünkü nailiyyətlərinin bünövrəsi həmin illərdə qoyulurdu. Tərən Seyidov kadr seçiminə böyük diqqətlə yanaşır, qabaqcıl təhsil müəssisələrinin ən təcrübəli müəllimlərini buraya dəvət edir, eyni zamanda məktəbin gələcəyini düşünərək istedadlı, bilikli, fəal, təşəbbüskar gəncləri işə cəlb etməyə çalışırdı. Onun kadr siyasəti, komanda qurmaq bacarığı, özünə və həmkarlarına qarşı yüksək tələbkərligi, hədəfləri müəyyən etmək qabiliyyəti, mütərəqqi baxışları, fəvqəl zəka və istedadı məktəbin bugünkü uğurlarını şərtləndirmişdir.

Tərən Seyidov daim musiqi təhsilinin inkişafına yönəlmiş cəsarətli ideyaların müəllifi, orijinal layihələrin təşəbbüskarı, islahatçı-maarifçi kimi tanınmışdır. Onun yaratdığı və bədii rəhbəri olduğu Uşaq Opera Teatrının tamaşaları böyük maraqla izlənilir, kiçik aktyorların çıxışları geniş əks-səda doğurur. Tərən müəllimin təşəbbüsü ilə 1983-cü ildən keçirilməyə başlayan elmi-ifaçılıq müsabiqələri və konfransları bu gün də aktuallığını itirmir, uşaqların yaradıcılıq qabiliyyətlərinin üzə çıxarılmasında və intellektual inkişafında əhəmiyyətli rol oynayır.

Pedaqoq və musiqişünas kimi fəaliyyəti dövründə Tərən Seyidov onlarla istedadlı musiqiçi yetirmişdir. Alim-pianoçunun bütün ömrünü sərf etdiyi işi, onun məktəbinin ənənələri tələbələri tərəfindən uğurla davam etdirilir. Onun yaratdığı məktəblər bu gün də yaşayır və inkişaf edir.

Lalə HÜSEYNOVA

*Azərbaycan Milli konservatoriyasının
elmi işlər üzrə prorektoru,
Azərbaycan Respublikasının Əməkdar
incəsənət xadimi, sənətşünaslıq üzrə
fəlsəfə doktoru, professor*

AZƏRBAYCAN MUSIQI TƏHSİLİNİN GÖRKƏMLİ NÜMAYƏNDƏSİ TƏRLAN SEYİDOVU XATIRLAYARKƏN

Həyat belə gətirib ki, insanın əsl qədir-qiyməti adətən dünyasını dəyişəndən sonra bilinməyə başlayır. Amma zənnimizcə, bu fikrin mərhum professor Tərhan Seyidova heç bir aidiyyəti yoxdur. Artıq sağlığında bəlli idi ki, Tərhan müəllimdən sonra onun layiqli davamçısını tapmaq asan məsələ olmayacaq. İstedad, savad və peşəkarlıq bir yana, Tərhan müəllimi səciyələndirən əsas xüsusiyyət, şübhəsiz ki, işinə olan böyük tələbkərligi və prinsipliliyi idi. O, yaratdığı və 40 ildən çox rəhbərlik etdiyi məktəb-studiyada yüksək keyfiyyətli kadr hazırlığına xidmət edən və heç bir halda heç nəyi bundan üstün tutmayan ciddi prinsiplərinə axıra kimi sadıq qala bildi və bu ümdə vəzifəni yerinə yetirmək üçün əlindən gələni əsirgəmədi.

Professor Tərhan Seyidov qarşısına daim yeni məqsədlər, yeni perspektivlər qoyan bir şəxsiyyət idi və onlara nail olmaq üçün həm özünü, həm də rəhbərlik etdiyi kollektivi səfərbər etməyi bacarırdı. Hələ sovetlər dönəmində o, pedaqoji fəaliyyətlə bəhəm apardığı elmi fəaliyyətində elmlər doktoru dərəcəsinə qədər yüksəlmişdi ki, o zamanlar musiqi elmində bu ada layiq görülənlər ümumiyyətlə barmaqla sayılırdı. Azərbaycan bəstəkarlarının fortepiano yaradıcılığını bu səviyyədə araşdırdığı və təbliğ etdiyi üçün Tərhan Seyidovu hətta istisna hal kimi 1981-ci ildə SSRİ Bəstəkarlar İttifaqına üzv (İttifaqa yalnız bəstəkar və musiqişünas diplomu almış şəxslər üzv ola bilər) qəbul etmişdilər. Bütün bu fəaliyyət istiqamətləri məntiqi surətdə 1980-ci ildə Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında (indiki Bakı Musiqi Akademiyası) Tərhan müəllimin rəhbərliyi altında Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının açılması ilə nəticələndi.

Elə il olmurdu ki, məktəb-studiya yeni bir layihənin, konfrans və festivalın, və ya tədrisə lazım olan sanballı nəşrlərin təqdimatı ilə musiqi ictimaiyyətinin qarşısına çıxmasın. Tam əminliklə demək olar ki, Respublikanın

musiqi məktəblərində mütəmadi olaraq keçirilən elmi-ifaçılıq konfransları və müsabiqələri Tərən müəllimin adı ilə bağlıdır. Bu konfransların əsas məqsədi ifaçılarda çaldığı əsərin mahiyyətinə varmaq, forma və məzmununu dərinlən araşdırmaq vərdişini formalaşdırmaqdır. Hər kəsə yaxşı məlum idi ki, belə tədbirlər qətiyyən formal xarakter daşımır və buna görə də konfrans-müsabiqələrə qatılan müəllim və şagirdlər ona böyük məsuliyyətlə hazırlanırdılar.

Mən də bir musiqişünas kimi qürurluyam ki, vaxtilə Tərən Seyidovun rəhbərlik etdiyi məktəb-studiyada musiqi-nəzəri fənlərin müəllimi qismində çalışmışam. Bu həm çətin, həm də maraqlı bir proses idi: dərsləni elə qurmalı idim ki, şagirdin lazımi bilik alması ilə dərslə marağının artması üst-üstə düşsün. Bütün nəzəri imtahanlarda Tərən müəllim şəxsən özü iştirak edirdi (adətən bu imtahanlar onun kabinetində keçirilirdi) və şagirdi əməlli-başlı sorğu-suala tuturdu. Professor üçün ifaçının həm də nəzəri biliklərə mükəmməl yiyələnməsi, geniş dünyagörüşünə malik olması çox vacib idi. Bu zaman şagirdlərin həyəcanı da yerə-göyə sığmır və bəzən qəribə, hətta gülməli hallar da baş verirdi ki, sonradan lətifə kimi dildən-dilə dolayırdı. Məsələn, deyilənə görə imtahanların birində Tərən müəllim başının üstündən asılmış Üzeyir Hacıbəylinin portretini şagirdə göstərib soruşur ki, bu kimdir? Həyəcandan özünü itirmiş şagird isə bir eynəklil Üzeyir bəyin şəklinə, bir də eynəyin altından ciddi baxışlarla onu süzən Tərən müəllimə baxıb qorxa-qorxa demişdi – buuu... sizsiniz. Təsəvvür edirəm həmin anda Tərən müəllim necə əsəbiləşmişdi – axı Üzeyir bəyi necə tanımmamaq olar? Tərən Seyidov üçün Üzeyir Hacıbəyli ən müqəddəs şəxsiyyətlərdən biri idi və onunla bağlı olan hər bir şey – dahi bəstəkarın nəcib simasından tutmuş çoxşaxəli yaradıcılığına kimi – tələbə və şagirdlərin yaddaşına əbədi həkk olunmalı idi. Təsədüfi deyil ki, məhz onun təşəbbüsü ilə Üzeyir Hacıbəylinin məqam nəzəriyyəsini şagirdlərə daha münasib üsulla öyrətmək üçün xüsusi dərslə vəsaitləri hazırlandı və bu məsələ məktəb-studiyanın gündəmindən heç vaxt düşmədi. Hətta bu sahədə aparılan axtarırlar və eksperimentlər gələcək sanballı elmi işlərin əsasında durdu.

Tərən Seyidov ümumiyyətlə Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinin təbliğatı və tədris repertuarına salınması məsələsinə xüsusi diqqətlə yanaşırdı. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı ilə müştərək keçirdiyi “Azərbaycan bəstəkarlarının əsərləri tədris repertuarında” adlı festivallarda məktəb şagirdləri həvəslə milli musiqi nümunələrini ifa edirdilər. Məktəb-studiya böyük əziyyətlə qatlaşaraq bəstəkarlarımızın əsərlərini, uşaq operalarını da səhnələşdirirdi. Tofiq Quliyevin, Sevda İbrahimovanın, Adilə Yusifovanın uşaqlar üçün yazdığı əsərlər ilk dəfə məhz məktəb-studiyanın müəllim və şagirdləri tərəfindən səhnə

üzü görmüşdü. Beləcə, vaxtilə konservatoriya tələbələrinin pedaqoji təcrübə keçməsi üçün açılmış məktəb-studiya tədrisən orta ixtisas musiqi tədrisinin yeni metodlarını ortaya qoyan qabaqcıl bir təhsil ocağına çevrilə bilmişdi.

Əlbəttə, Tərən Seyidovun fəaliyyəti barədə çox yazmaq olar. Ancaq bir həqiqət danılmazdır ki, Tərən Seyidov Azərbaycan musiqi təhsilinə şərəflə xidmət etdi və onun adı daim böyük hörmət və ehtiramla anılacaq. Ona da şübhəm yoxdur ki, ustadın pedaqoji prinsiplərini tələbələri və məsləkdaşları, onu sevən həmkarları layiqincə davam etdirəcəklər.

Kamilə DADAŞ-ZADƏ

*Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət
Universitetinin «Musiqi tarixi və nəzəriyyəsi»*

kafedrasının müdiri, professor,

sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

*(1994 – 2002-ci illərdə BMA-nın Məktəb-studiyasının
elmi-metodiki işləri üzrə direktor müavini)*

USTADIMI ANARKƏN...

İnsan yaddaşının qəribə bir xüsusiyyəti var... İtirdiyimiz yaxınlar, dostlar, həmkarlar haqqında düşünərkən çox vaxt onların bitkin portreti əvəzinə yaddaşımızda ayrı-ayrı hadisə və söhbətlərin fraqmentləri, ötəri anımlar (assosiasiyalar), bəlkə də, keçmişdə o dərəcədə önəm vermədiyimiz anlar canlanır. Ustadımız, professor Tərən Seyidov haqqında da düşünərkən zaman-zaman onun özünün söylədiyi misralar yada düşür:

Sima aydın görünməz üz-üzə dayananda,

Nəhəng nəsnə uzaqdan daha aydın görünər.

Bəli, artıq Tərən müəllimin vəfatından bir il ötdükdən sonra onun Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixindəki rolu daha qabarıq şəkildə, daha dolğun və “aydın görünür”.

Bu unudulmaz şəxsiyyətin unikalığı nədən ibarət idi? Suala bir cümlə ilə cavab verməli olsam, belə deyərdim: o, öz simasında XX əsr Azərbaycan fortepiano mədəniyyətinin ən müxtəlif aspektlərini, yəni ifaçılıq, pedaqogika, tədqiqat və təşkilatçılığı uzlaşdırmağa qadir olan nadir mütəxəssis, geniş anlamda Musiqiçi idi. Professor Tərən Seyidov innovativ düşüncəyə və analitik

təfəkkür tərzinə malik olan olan bir şəxsiyyət idi. Onun yaratdığı “XX əsr Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti” monoqrafiyası təkcə Azərbaycanda deyil, ümumiyyətlə postsovet məkanında ifaçılıq musiqişünaslığı sahəsində işıq üzü görün ən dəyərli tədqiqat əsərlərindən biridir. Əlbəttə ki, T.Seyidovdan əvvəl də bu sahədə müəyyən araşdırmalar aparılmışdır, bundan sonra da neçə-neçə kitab yazılacaqdır. Lakin professor Seyidovun fundamental tədqiqatı mövzuya konseptual yanaşması ilə seçilir. Təxminən 40 il bundan öncə məşhur etnomusiqişünas İ.Zemtsovski Bakı Musiqi Akademiyasında (o dövrdə Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında) oxuduğu mühazirələr zamanı maraqlı bir fikir söyləmişdi: *“Hər bir tədqiqat əsərində müəyyən xətlər ola bilər. Bu, qaçılmazdır. Amma əgər tədqiqatçı məntiqə əsaslanan bir konsepsiya ortaya qoya bilmişdirsə, o zaman araşdırma həqiqətən də önəmlidir, diqqətəlayiqdir”*.

Professor Tərən Seyidovun yaratdığı, boya-başa çatdırdığı ikinci azman əsəri, əlbəttə ki, Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən məktəb-studiyadır. Bu tədris ocağının tarixçəsini vərəqləyərkən biz bir daha onun hansı çətinliklər bahasına ərsəyə gəldiyinin şahidi oluruq. Onlarca musiqi məktəbi arasında öz “qeyri-adi sima”sı ilə seçilən bu tədris ocağı 40 ildən artıq sürən fəaliyyəti dövründə xeyli uğurlar əldə etmişdir. Bu gün məktəb-studiyanın məzun və şagirdlərinin sorağı beynəlxalq müsabiqələr və müxtəlif konsert salonlarından gəlir.

Burada aparılan elmi-metodiki işin səmərəliliyi özünü beynəlxalq və respublika səviyyəli konfransların, seminarların keçirilməsində, neçə-neçə metodiki vəsaitin, dərslərin, elmi məqalə toplularının işıq üzü görməsində göstərir. Söz yox ki, professor Tərən Seyidovun həmişə öz aktuallığı ilə seçilən fərdi layihələrinin gerçəkləşməsi Azərbaycan musiqi təhsilinin inkişafına təkan vermişdir. Eyni zamanda əlavə etmək olar ki, professorun bütün fəaliyyəti musiqi təhsili sahəsində müasir menecmentin çox uğurlu nümunəsidir. Bu mənada düşünürəm ki, Tərən müəllimlə çiyin-çiyinə çalışan musiqiçilər fəxrli deyə bilərlər: *“Biz Tərən Seyidov məktəbinin yetirmələriyik!”*

Ruhun şad olsun, Ustad!

Севи́ль ИСМАЙЛОВА
Директор издательства
«Шарг-Гарб»

ЧЕЛОВЕК С ПЕЧАЛЬНОЙ МЕЛОДИЕЙ В ДУШЕ

Наше первое знакомство с Тарланом Сеидовым состоялось в 2019 году, когда мы начали работу над его книгой о жизни и творчестве гениального музыканта и композитора Фархада Бадалбеги.

Меня поразила манера Тарлана муаллима к этой книге. Он начал работать с большим энтузиазмом, с трепетом относился к каждому материалу, каждой строчке, его интересовало любое фото. Он скрупулезно следил за тем, чтобы не было упущено ни одной детали.

Мы стали тесно сотрудничать, и, признаться, в первое время меня коробило то, что он неохотно принимал наши в хорошем смысле критические замечания.

Однако в процессе нашей совместной работы я поняла, какой это гениальный человек и какую гигантскую работу он проделал! Его гениальность заключалась не только в том, что он собрал такой огромный материал и смог художественно оформить его. Он мог совмещать творческий труд с повседневной работой – руководил авторитетным учреждением, воспитал достойных студентов.

По ходу работы мы стали сближаться, созваниваться, обмениваться мнениями, одним словом, подружились. Мы подолгу разговаривали и обсуждали рабочие моменты, связанные с книгой.

Книгу мы успешно завершили. И Тарлан муаллим и Фархад Шамсиевич были очень довольны. Тарлан муаллим радовался как ребенок. Спустя несколько месяцев он снова позвонил мне и радостно сообщил: «Севи́ль ханум, мы решили издавать второй том и будем дальше работать с Вами».

Наша работа возобновилась. Он приходил со своими сотрудниками Школы-студии, работал в тандеме с нашими редакторами и корректорами, принимал участие во всех рабочих процессах. Безусловно, выход в свет

двух томов книги «О жизни и творчестве Фархада Бадалбейли» – это большая заслуга Тарлана Сеидова.

Когда была готова уже вторая часть книги, мы решили презентовать ее на 8-й международной выставке-ярмарке, которая проходила в Баку в Экспоцентре. Презентация прошла в торжественной обстановке. На презентации присутствовал коллектив консерватории, проректора, педагоги, студенты. Тарлан муаллим вел презентацию сам. Было очень много выступающих, и он внимательно всех слушал. Все выступающие отмечали значимость его колоссального труда, говорили о достоинствах книги и о ее роли в истории музыкальной культуры Азербайджана, а также о самом Тарлан муаллиме, о его личных качествах и таланте, взыскательности к себе и окружающим. Все выступления сопровождалось музыкальными номерами.

Тарлан муаллим сидел очень скромно, и я бы сказала, был немного задумчив. Он поблагодарил всех участников презентации, выразил признательность всем, кто трудился над изданием книги. Подарил мне роскошный букет, чем очень тронул меня. Было очень приятно.

Еще хочу сказать, что в процессе нашего с ним общения я открыла для себя этого человека с новой стороны. Под его напускной суровостью скрывалась тонкая поэтическая, ранимая и нежная душа. Я, конечно, не музыкант, но у меня родилось ощущение, что в душе этого человека всегда звучит печальная мелодия. Не знаю, почему... Он остался в моей памяти как человек с печальной музыкой в душе.

Конечно же, хотелось бы, чтобы он еще пожил... Уход человека, тем более такого замечательного и талантливого, всегда невосполнимая потеря. Очень жаль, что его сегодня нет с нами. И я очень рада, что мы успели провести презентацию его книг, которыми он так дорожил. Allah ona rəhmət ebsin!

Я счастлива, что по роду своей профессиональной деятельности имею возможность общаться и работать с замечательными людьми и гениальными личностями, одним из которых был Тарлан Сеидов. Я надеюсь и верю, что печальная мелодия его души еще долго будет звучать в сердцах людей.

Агигат МАГЕРРАМОВА
*Профессор Атаюркского Университета,
доктор философии по искусствоведению*

БОЛЬ...

*Живут во мне воспоминания,
Живут во сне и наяву.
Р.Рождественский*

Рано утром 1 февраля 2023 г. ушел из жизни Тарлан Сеидов. 80...

Прощай дорогой друг, прощай Тарлан!... Ты был счастлив в школе – доме, который собственноручно построил. Ты выбрал этот путь, как единственно возможный и верный. Твой талант замечательного организатора с неиссякаемой энергией был и остается для меня непревзойденным. Ты был благословенным человеком, так как у тебя был особый взгляд на мир, на людей, на жизнь. Ты умел дарить свое сердце близким людям.

Известно, что наша жизнь долгая цепь случайностей. В жизни каждого человека бывают моменты, когда он обращается к воспоминаниям, перебирая в памяти события прошлых лет.

С чего начать?... Далекий 1975 год, первое знакомство. Я только вернулась в родные пенаты из Ленинграда, где обучалась в аспирантуре. На заседании кафедры специального фортепиано, руководимой тогда необыкновенной личностью и талантливым, блестящим музыкантом Р.И.Атакишиевым, я обратила внимание на молодого человека, который привлекал «лица необщим выражением» и аристократичностью. Это был наш незабвенный Тарлан Ашрафович Сеидов.

В дальнейшем я имела счастье видеть его в стенах Alma Mater. С полным основанием могу отметить его значительную роль в определении пути дальнейшего развития научно-методического направления и исследований консерватории. Смело можно сказать, что, приобщая

педагогов к научно-методической работе, которая получала освещение в многочисленных методических рекомендациях и пособиях, используемых в высшем, среднем и начальном звене, он тем самым открывал путь к научному росту молодых преподавателей-исполнителей. Результаты этих трудов неоднократно докладывались на различных семинарах, внутривузовских и всесоюзных конференциях, поднимая тем самым престиж вуза.

Эти научные изыскания нашли свое продолжение и воплощение в школе-студии, где им была найдена и разработана стройная система современного музыкального образования. Бесконечно преданный своему делу и требовательный, прежде всего к себе, он более 40 лет являлся бессменным руководителем этой школы, проводником и организатором, успешно внедряющим новые методы обучения. В своей школе Т.Сеидов определял уникальную политику стремления к новизне, которая обусловила организацию различных международных научно-исполнительских конференций и конкурсов, в основу которых был положен принцип всестороннего музыковедческого и исполнительского анализа с последующим исполнением всего произведения в целом.

Я лично была свидетелем, как после выступления юных участниц Школы-студии на Международной научно-исполнительской конференции по авторскому проекту Тарлана Сеидова, в знаковом для любого музыканта месте – Московской государственной консерватории им. П.И.Чайковского, заслуженный деятель искусств РФ, профессор МГИМ им.А.Г.Шнитке и РМА им. Гнесиных В.Б.Носина восторженно сказала: «Я просто поражена! Я считаю, что Вашу идею такого всестороннего развития и воспитания мыслящих, знающих, понимающих людей нужно всюду претворять в жизнь. Свободная игра, свободное исполнение – такое впечатление, что музыка в вас всех живет. Большое вам спасибо!». Следует отметить, что статус участников на этой конференции был достаточно широко представлен, от школьников до преподавателей и профессоров.

Хотелось бы подчеркнуть, что мысль перенести этот уникальный инновационный проект в Москву, который был заявлен в России впервые, принадлежит члену «Ассоциации музыкантов исполнителей России», лауреату Международных конкурсов, кандидату педагогических наук Т.Свитовой. Идея эта возникла уже после участия Т.Свитовой ранее в Баку на Международной научно-исполнительской конференции посвященной творчеству Кара Караева, организованной и вдохновленной Т.Сеидовым.

Что же было главным в творчестве Сеидова? Однозначно ответить трудно, но, несомненно, одно, – он ко всему относился творчески нетрадиционно, новаторски, изобретательно и самобытно. А смысл своей жизни видел в достижении гармонии и беспредельной фанатичной преданности искусству.

Наши пути пересеклись еще раз в начале двухтысячных, когда Т.А.Сеидов стал руководителем моей диссертационной работы. Он буквально заставил меня поверить в собственные силы. Никогда не забыть мне светящегося лица своего руководителя, после моей успешной защиты. И я не устаю благодарить его за терпеливое наставничество.

Чему я научилась у него? Прежде всего, открытости ко всему новому и, не останавливаясь на достигнутом, все время быть в движении навстречу нетрадиционному.

С гордостью могу сказать, что место его в музыкальном искусстве Азербайджана уникально.

Спасибо мой дорогой учитель, вы были для меня настоящим другом, на которого всегда можно было положиться, и которому я полностью доверяла. В любой жизненной ситуации Вы готовы были прийти на помощь и поддержать. Вы великодушно прощали мне мои слабости, ценили достоинства и, как добрый ангел, неизменно были рядом, оберегая и уча. Вы всегда говорили все, что думали, то, что другие не сказали бы. И люди на это часто обижались. Мне тоже говорили, и, СЛАВА БОГУ!

Увы, в схватке с болезнью Вы проиграли, а так хотелось верить, что победите... Теперь, когда Вас больше нет, когда неизмеримое расстояние, разделяющее нас, увеличивается день ото дня, для меня является утешением думать, что Вы, дорогой друг, слышите меня и я чувствую Ваше незримое присутствие в моей жизни. Я благодарна Вам за то, что имела честь быть вашим другом. Говорят, что незаменимых людей нет, а я с полным убеждением могу сказать, что Вы незаменимы. Светлая память дорогой учитель и друг. Я говорю Вам до свидания... «Благослови и не кори».

Лидия ФОМЕНКО

Заслуженный деятель искусств Республики Баикортостан, лауреат Международных конкурсов, заведующая кафедрой духовых и ударных инструментов Уфимского государственного института искусств имени Загира Исмаилова, профессор

НЕСЛУЧАЙНАЯ ВСТРЕЧА

Тарлан Ашрафович Сеидов... Впервые я услышала о человеке с этим именем от его ученика – талантливого пианиста Фагана Гасанлы, с которым познакомилась около 5 лет назад в Баку. Хорошо помню, что Фаган говорил о своем педагоге в связи с научным конкурсом, который основал Тарлан Ашрафович. Я еще отметила про себя, что не столь уж это частое явление, когда музыкант-исполнитель на таком серьезном уровне занимается научной работой. И помню, с какой теплотой рассказывал Фаган о многочасовых занятиях в квартире педагога с перерывами на обед, который сам Тарлан Ашрафович и готовил. Думаю, что на такое всепоглощающее единение с учеником способны не многие учителя.

Увидеться нам довелось только один раз, когда я приезжала в Баку для работы в жюри конкурса стран мусульманского мира, и Фаган отвел меня в Школу-студию познакомиться с Тарланом Ашрафовичем. Фаган предупредил, что Тарлан Ашрафович не очень хорошо себя чувствовал в этот день, но я была очарована тем вниманием и добротой, которые излучал Тарлан Ашрафович. С тех пор и завязалось наше общение с этим удивительным человеком. И, конечно же, предметом моей неизбывной гордости стало то, что позже Тарлан Ашрафович пригласил меня к сотрудничеству в очень представительное жюри двух конкурсов в Баку, которые он в очередной раз организовал.

Мне хочется думать, что Тарлан Ашрафович был очень рад, что нашел во мне единомышленника в его пристальном внимании к блок-флейте. Оказывается, использование этого простого инструмента для наиболее раннего обучения юных музыкантов всех специальностей было одним из педагогических методов Тарлана Ашрафовича, с чем мы друг друга поздравили, обнаружив однажды общую точку зрения! Мы много говорили с ним по телефону на эту тему, и я снова и снова убеждалась,

насколько широким кругозором обладал Тарлан Ашрафович во всем, что касалось его профессии. Замечательный пианист, маститый ученый, уважаемый профессор, умелый директор... такими разными гранями своей глубоко талантливой натуры открылся мне этот человек, личность во истине огромного масштаба. И при этом он умел загораться и быть юношески эмоционально ярким и страстным, если речь шла о вещах, которые по настоящему волновали его мысли и сердце.

Судьба была благосклонна ко мне, подарив встречу с яркой звездой музыкального искусства и науки Азербайджана Тарланом Ашрафовичем Сеидовым. Мир и бесконечная память его светлой душе!

С благодарностью – Лидия Борисовна Фоменко.

Адиля ЮСИФОВА
*директор Одиннадцатилетней
школы искусств № 6 имени Фикрета Амирова,
Заслуженный учитель Азербайджана,
профессор, композитор*

ТЕЛЕФОННЫЙ ЗВОНОК И ПЕРВОЕ ЗНАКОМСТВО

Впервые мы познакомились с Тарланом Ашрафовичем в 1982 году. В газете «Молодёжь Азербайджана» была опубликована статья о моей волонтерской помощи общеобразовательной школе № 174, в которой учились мои дети Эльнара и Рустам. В статье писалось о детских оперных спектаклях и обо мне как музыкального руководителя в этих постановках. Было непросто обучать детей пению арий, каватин, дуэтов, двигаться и произносить правильно слова. Однако, добиваясь конечной цели понимаешь, какой эффект в развитии музыкального образования учащихся приносят театральные постановки.

А далее случилось вот что. В один из осенних вечеров раздался телефонный звонок. Звонил Тарлан Ашрафович Сеидов и предложил мне сотрудничество, связанное с постановкой музыкального спектакля в школе-студии. В 80-е годы школа только формировалась, существовала на общественных началах как часть образовательного процесса студентов-практикантов консерватории (ныне БМА им. У.Гаджибейли). Все так

быстро завертелось и закрутилось! Первый оперный спектакль был «Маугли» Ш.Чалаева (1987), а далее Б.Бриттен «Давайте ставить оперу» (1989), Т.Кулиев «Альбом Джамили» (1994), «Волшебный сундук» А.Юсифовой (1989), сцены из оперы В.Рубина «Три толстяка» и из мюзикла А.Дадашева «Маленький Мук» (2000). Это были профессиональные детские постановки, где режиссером была народная артистка Азербайджана профессор Гюльджахан ханум Гюльяхмедова-Мартынова, балетмейстер Рашид Ахмедов, художник Сардар Пираеши. Вспоминая прошлые года, хотелось бы вспомнить учеников школы-студии, которые ярко проявляли себя в спектаклях. Детский оперный театр сыграл свою позитивную роль в их жизни. Среди участников спектаклей были сыновья Тарлана Ашрафовича, Теймур и Мурад. Тарлан муаллим любил свою школу всем сердцем, приглашал известных музыкантов, собрал прекрасный коллектив педагогов, некоторые из них были его бывшими учениками. Подчеркну то, что все новшества, которые вводил в учебный процесс Тарлан Сеидов, поддерживала ректор АГК им. У.Гаджибекова, профессор Эльмира ханум Абасова, а впоследствии, Фархад Шамсиевич Бадалбейли. Тарлан Сеидов обладал способностью легко общаться, не отклоняться от пути и идти к заветной цели.

Итак, статья в газете, вечерний звонок по телефону Тарлан муаллима и приглашение поставить спектакли – заложили основу нашей творческой совместной работе, которая продлилась до начала 2016 года. Позже 01.03.2016 приказом Министра Культуры Азербайджана А.Караева меня назначили директором 11-летней школы искусств № 6 имени Ф.Амирова, и я с головой погрузилась в административную и творческую работу.

... Городской телефонный номер больше не звонит. Но у меня сохранены в мобильном телефоне переписки и беседы с уважаемым Тарланом Ашрафовичем. *Ничего не забывается... Allah rəhmət eləsin!*

Жизнь продолжается...

В фойе театра Ла Скала на стене написаны слова великого композитора и музыкального драматурга Джузеппе Верди «...Требуется ансамбль, требуется целое...»

Профессор Тарлан Ашрафович Сеидов создал свой ансамбль – Среднюю специальную музыкальную школу-студию БМА им. Узеира Гаджибейли.

Завершая свои воспоминания, пожелаю его последователям и продолжателям сохранить на долгие времена традиции – новаторства, которые заложил Тарлан Ашрафович Сеидов.

Samir MİRZƏYEV
Akdeniz Universiteti
Antalya Dövlət Konservatoriyasının
dosenti, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə
doktoru, pianoçu

YÜKSƏK TƏŞKİLATÇILIQ **İSTEDADINA MALİK ŞƏXSİYYƏT**

Tərən müəllimlə şəxsən tanışlığımız 2000-ci illərin sonlarında, Məktəb-studiyanın şagirdlərinin beynəlxalq müsabiqələrdə geniş iştirakının başladığı zamanlar baş tutub. Təbii ki, tələbəlik illərindən onu tanıyırdım. Seyidov da mənim bir BMA-nın tələbəsi olduğumu bilirdi, amma şəxsi münasibətimiz yox idi. Bəhs etdiyim zamanlarda isə mənim beynəlxalq müsabiqələr sferasına azdan-çoxdan bələd olmağım sayəsində Tərən müəllimlə dialoqlarımız başlamışdı. Bir-birimizə münsiflər heyəti, proqram, zaman, ölkə baxımından sərfəli ola bilən müsabiqələr haqqında informasiya verirdik.

Aydın idi ki, elə o zamanlardan professor Tərən Seyidov artıq Bakıda da beynəlxalq müsabiqə, festival və konfranslar keçirmək planları üzərində düşüncəyə sahib idi. Və artıq 2010-cu ildə onun təşəbbüsü ilə şəhərimizdə Qara Qarayev adına Birinci Beynəlxalq elmi-ifaçılıq müsabiqəsi və “Fortepiano Qara Qarayev yaradıcılığında” elmi-ifaçılıq konfransı baş tutdu. Bu konfrans və müsabiqədə mən də türkiyəli tələbələrimlə bərabər iştirak etdim. Doğrusunu demək lazımdır ki, mən sadəcə tələbələrin iştirakını planlamışdım. Amma Tərən müəllim israr edərək mənim özümü də bu Konfransda çıxış etməyə inandıra bildi. Qara Qarayevin “Don Kixot” simfonik qravürləri süitasının tamamının Bakıdakı ilk ifaçısının mən olduğunu bilirdi və oradakı not mətnindəki bəzi dəyişikliklər etdiyimdən də xəbərdar idi. Orkestr partiturası əsasında olan və əsəri daha fərqli nöqteyi-nəzərdən sərgiləyən bu ifaçı redaksiyasının da mütləq geniş musiqiçi kütlələri ilə bölüşülməsinin əhəmiyyətini mənə məhz professor T.Seyidov anlatmışdır. Bunun üçün onu hər zaman minnətdarlıqla yad edirəm.

Bu Konfransdan sonra bizim dialoqlarımız daha da çoxaldı. Deyirdi ki, “Bakıda olanda baş çək, bir siqaret çəkək”. Mən də çalışırdım, şəhərdə olduğum qısa müddətlər ərzində mütləq onunla görüşüm. İdeyalarla, layihələrlə

dolub-daşan bir insan kimi onunla söhbət etmək çox maraqlı idi. Bu fikirlərin layihələrə dönməsi və sonra da ustalıqla həyata keçirilməsi məndə hər zaman heyranlıq oyadırdı.

Hətta dünyanı alt-üst edən Pandemiya (2020) zamanı belə Tərən müəllim öz təşkilatçılıq kredosuna sadıq qaldı və yeni bir ideya irəli sürdü. İfaçıların “Akademik, xalq və caz musiqisi” layihəsi.. Yadımdadır, bir gecə yarısı zəng edib, etiraza yer buraxmayan tərzdə mənim də mütləq bu müsabiqədə şəxsən iştirak etməyimin vacib olduğunu elan etdi. Mənim “*Tərən müəllim, axı mənim konkursant yaşım çoxdan keçib?*” – kimi arqumentimə isə heç qulaq asmaq da istəmədi. Bir neçə ay sonra da yenə gecə zəng edib, özünəməxsus yumor hissi ilə “*İcazə ver, sənə birincilik verək*” deyə mükafat aldığımı elan etmişdi. Bu epizodu xatırlamaqda məqsədim, professorun hər kəslə dil tapa bilmək bacarığının çox yüksək olduğunu qeyd etməkdir.

Professor Tərən Seyidovun nəşr etdirdiyi kitab və notlar, təşkil etdiyi konfrans və müsabiqələr Azərbaycanın musiqi həyatında unudulmaz izlər buraxmışdır. Uzun illər rəhbərlik etdiyi Məktəb-studiyanın şagirdlərinin səviyyəsi də onun uğurlu pedaqoji fəaliyyətinin bariz bir nümunəsidir. Əminəm ki, xarizmatik şəxsiyyəti, pedaqoji təcrübəsi, təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə Tərən müəllim yetirmələri və məsləkdaşlarının qəlbində hər zaman yaşayacaqdır.

Парвин МУРАДОВА-ДИЛЬБАЗИ

*Профессор музыкальной кафедры
Флоридского Технологического Университета,
основатель и художественный руководитель
международного музыкального конкурса
“Florida Keys”, директор по культуре и
образованию Азербайджано-Американской
ассоциации Флориды, основатель фонда
“Music education and Autism”*

ТВОРЧЕСКИЙ ТАНДЕМ ЧЕРЕЗ ОКЕАН

Наше творческое сотрудничество началось неожиданно, мне позвонил мой одноклассник и сообщил, что меня ищет Тарлан Сеидов. Это удивило немножко, но и заинтриговало, Алма матер не забывает своих

выпускников. Впервые имя его я услышала из уст моего отца, Джемдет Гаджиева, в тот период мой отец был ректором консерватории, а я еще училась при консерватории. Музыкальная школа Бюдь-Бюля была одним целым с консерваторией.

Мало кто знает, что наш дом являлся филиалом консерватории, мы знали каждого студента, их истории, неудачи, проблемы и достижения, и даже знали, кто из них был на пути к большому успеху. Все имена, которые звучали в нашем доме, оправдывали себя в полной мере, и даже превосходили все ожидания. Мой отец вслух размышлял о том, что Тарлан Сеидов мог бы стать прекрасным кандидатом на пост ректора консерватории. И вот через много лет судьба предоставила мне возможность убедиться в дальновидности моего отца, и умение видеть талант во всех его гранях.

Наше творческое сотрудничество с Тарлан Сеидовым, директором уже Средней специальной музыкальной школы-студии БМА имени Узеира Гаджибейли было необычным и вдохновляющим экспериментом, интересным опытом. Его талант и страсть к музыке, видение сразу же поразили меня, и я была глубоко впечатлена его умением вдохновлять и развивать творческий потенциал всех участников.

Он был источником новых идей и поддержки в реализации проектов. Его широкий кругозор, энергия, экспертиз в музыкальной индустрии помогали мне видеть многое через океан сквозь новую призму. Наше совместное творческое сотрудничество было необычным и вдохновляющим опытом, который оставил незабываемый след в моей жизни. Кроме того, важным аспектом нашего сотрудничества было включение соотечественников в свои проекты и его стремление объединить различные подходы к творчеству.

Он всегда был открыт к новым идеям и мнениям, и часто обращался ко мне и другим коллегам за советом. Мы спорили и не всегда соглашались друг с другом, отстаивали свою точку зрения, но важно отметить, что в этих спорах всегда присутствовало взаимное уважение и стремление к нахождению общего решения. Тарлан бей был истинным джентльменом во всех отношениях. Вместо того, чтобы просто диктовать свою точку зрения, он предпочитал искать компромиссы и искать новые пути вместе с нами. Его способность прислушиваться к мнению других и искать общий язык была вдохновляющей и позволяла нам совместно

достигать высоких результатов, на благо нашей Алма матер, нашего духовного храма.

Мой опыт в организации международного музыкального конкурса “Florida Keys”, чьи лауреаты выступали в Карнеги Холл, заинтересовал Тарлана Сеидова, так как наши цели были схожи: пропаганда азербайджанской культуры и музыки. Эта общая цель привела к зарождению идеи, то есть предоставить участникам конкурса возможность участвовать онлайн в проектах Баку, как в исполнительской, так и в научной категории.

Этот опыт показал, что даже в мире музыки искусство объединяет нас, преодолевая географические и культурные различия. Он также подчеркнул важность сотрудничества и обмена опытом между различными странами и культурами в продвижении и популяризации азербайджанской музыкальной культуры.

Уход Тарлана Сеидова стал большой, и думаю незаменимой потерей для всех нас, особенно для школы-студии, которую он создал. Однако его видение и наследие продолжают вдохновлять нас всех и указывать путь вперед. Как говорил Антуан де Сент-Экзюпери: “Влияние талантливых людей живет вечно”.

Тарлан Сеидов оставил свой след в наших сердцах и в нашей работе. Его многогранное влияние на образование, музыкальную культуру и воспитание молодого поколения Азербайджана будет жить вечно.

Светлая память, я благодарна ему за то, что он вернул меня в свою обитель, и помог отдать долг родной консерватории, которая вылепила меня духовно, и позволил мне поделиться уже своим, американским опытом.

Вера ВОЙХАНСКАЯ (Израиль)
*Выпускница историко-теоретического
факультета АзГосКонсерватории
им. Узеира Гаджибекова*

ЧЕЛОВЕК ТВОРЧЕСТВА, ЭНЕРГИИ И ВЫСОКОГО ПРОФЕССИОНАЛИЗМА

Мы познакомились с Тарланом Ашрафовичем в середине 80-х годов. Он обратился ко мне с просьбой написать статью о концерте учащихся тогда ещё совсем молодой Школы-студии при Азербайджанской Государственной Консерватории им. Узеира Гаджибекова.

Мне это было особенно приятно, так как я была выпускницей теоретического факультета этой консерватории.

Я уже не помню, кто рекомендовал обратиться ко мне.

Но мой первый опыт оказался довольно удачным. И с тех пор мы не раз контактировали по творческим вопросам.

До моего отъезда Тарлан Ашрафович ещё несколько раз обращался ко мне с подобными просьбами, которые я с большим удовольствием исполняла.

Так уж сложилось, что долгие годы, более четверти века, наши контакты прервались. Но после первого моего приезда в Баку мы снова стали общаться и по телефону, и по интернету. И тут случилось совсем для меня неожиданное. Я получаю звонок от Тарлана Ашрафовича с предложением, от которого невозможно было отказаться.

Под его руководством проводится конкурс работ по истории и теории музыки среди учащихся музыкальных школ не только города Баку, но и по всей республике. И что самое главное, по крайней мере, для меня, учащиеся должны были проиллюстрировать один или несколько отрывков по выбранной теме. В качестве инструмента для показа отрывков предлагался тот, на котором обучался ученик. На меня это произвело очень сильное впечатление. Это стало лишним доказательством того, что и

на народных инструментах классическая музыка может звучать не хуже, чем на европейских.

Я уверена, что все его начинания и проекты будут продолжены его коллегами и это придаст дополнительный импульс развитию музыкального и культурного образования молодого поколения Азербайджана.

Нушаба ГУЛИЕВА
*Преподаватель теоретического отдела
Одиннадцатилетней музыкальной
школы № 35 им. Георгия Шароева*

ТВОРЧЕСКОЕ ПРЕДВИДЕНИЕ

Луч света, пробивающий себе дорогу

Моя первая встреча с Тарланом Сеидовым произошла в 2010 году. Он пришел к нам в школу со своим очередным детищем – адаптированным научным трудом великого Узеир бека «Основы азербайджанской народной музыки».

Директор нашей школы Юсиф Велиев пригласил меня к себе в кабинет и познакомил с Тарланом Ашрафовичем. Сразу же началась интересная беседа. Тарлан мюеллим говорил о важности изучения азербайджанских ладов, о внесении их в учебную программу музыкальных школ, начиная с первого класса. По этому поводу он излагал свои мысли так: «Нужно возрождать интерес подрастающего поколения к нашей народной музыке, развивать национальное ладовое мышление на основе учения У.Гаджибейли».

Не скрою, среди педагогов поднялась волна недовольства: «Почему исполнители должны играть звукоряды ладов и знать их состав, да еще с первого класса?! Это же область тем теоретических дисциплин, дети не понимают и им очень сложно их исполнять». Понимание важности стремлений этого музыканта-ученого, истинного патриота своей страны пришло не сразу.

В истории музыки мы часто сталкивались с примерами противостояния новаторским идеям того или иного музыканта, и чем неординарнее была идея, тем сильнее был уровень сопротивления. Но, как правило, самые ценные и значимые из них, как луч света пробивали себе дорогу и занимали самую высокую нишу мирового музыкознания. Так, идеи и проекты Тарлана Ашрафовича со временем были приняты теми, кто когда-то не понимал и не принимал их.

Волею судеб, спустя несколько лет, по приглашению Т.Сеидова (с «легкой руки» Севды ханум Мамедовой, нынешнего руководителя Школы-студии), мне предложили вести уроки музыкальной литературы в старших классах. Никогда не думала, что буду работать на второй работе. Просто не было в этом необходимости. Но... почему-то, согласилась.

С этого момента я просто сроднилась с этим прекрасным коллективом педагогов-профессионалов, да и просто с прекрасными, интеллигентными людьми. Началось тесное сотрудничество с необычным для меня руководителем. Сколько ценных качеств сочеталось в нем! Дисциплина, профессионализм, строгость, благородство, умение в одночасье родить идею и работать параллельно сразу с несколькими из них, но главное, что я отметила для себя в этом человеке это его творческое предвидение.

Сотрудничество с Тарланом мнелимом в полном смысле этого слова было «тесным». Он участвовал почти во всем: интересовался, как идет работа, какова посещаемость учащихся, требовал написания аннотаций и т. д. Помню, как я готовилась к своему первому открытому уроку. Темой по плану была «Опера Ж.Бизе «Кармен» (9-ый класс). Для меня очень важен был его отзыв об уроке. Когда твою работу положительно оценивает такой руководитель, как Тарлан Ашрафович, то это очень приоритетно.

Я часто слышала, что Т.Сеидов, отстаивая свою точку зрения, мог резко высказаться, а во время творческих споров не терпел поражений. Но, мне видимо, посчастливилось, и меня коснулся лишь спор во мнениях.

Ничто не заменит творческих дебатов! Ведь это так интересно и занимательно, когда вступаешь в полемику с такой неординарной творческой личностью. Если что-то шло не по его «сценарию», он начинал слегка нервничать и заикаться, нетерпеливо останавливая меня словами: *«Подождите, подождите, ведь это же...»*. А, вы знаете, что, когда он смягчался и начинал соглашаться (что было очень и очень редко), в голосе его сразу появлялась детская наивность.

Хотелось бы немного вспомнить о том периоде, когда мы работали над учебниками по музыкальной литературе (для музыкальных школ). Для их составления были назначены 4 преподавателя. Мне было поручено составить учебник для VII и V (5) классов. Работа «кипела вовсю». Сколько же сил и кропотливого труда было вложено в их составление. Бывали моменты, когда я хотела бросить эту работу. И тогда Тарлан Ашрафович включал в себе «кота». Каким успокаивающим и сладким голосом он начинал настраивать меня на работу! Сопротивление становилось бесполезным. И... снова в бой!

Знания Тарлана Ашрафовича были безграничны, и это касалось не только музыки. Он был прекрасным знатоком истории, литературы, поэзии, изобразительного искусства, превосходно владел грамматикой русского языка. Он мог часами перечитывать тексты, совершенствуя каждый оборот и предложение.

Был воскресный день. Раздался звонок телефона:

– *Нушаба ханум, доброе утро. Компьютер включен?*

– *Доброе утро, Тарлан муаллим (а в сердцах: «Воскресенье же...»), нет, не включен.*

– *Ну, давайте, включайте, я жду. Буду сейчас учить вас азам компьютерного программирования (смеется).*

– *Меня???*

– *Да, это вам всегда пригодится. Вам очень повезло, вас буду учить я, а вот меня никто этому не учил. Мне сын подарил ноутбук, и я научился всему сам!*

Ну, не могла я отреагировать на это по-другому:

– *Tarlan müəllim, birdən xaker olarsınız, xəbərimiz olmaz?!*

Нужно сказать, что Тарлан Ашрафович был большим шутником, любил шутить и рассказывать анекдоты. И в такие минуты он превращался в настоящего балагура.

В 2018 году вся музыкальная общественность Азербайджана отмечала столетие со дня рождения выдающегося азербайджанского композитора К.Караева. К моей большой неожиданности, и не скрою радости, я была включена в состав жюри V Республиканского научно-исполнительского конкурса. Этого бы не случилось без согласия Тарлана Ашрафовича. Я надеюсь, что этим была дана оценка моей работе. Он не любил хвалить вслух, но всегда знал, что его педагоги достойны похвалы. Как говорится, «держа в ежовых рукавицах», ценил каждого своего преподавателя по-своему.

В связи с нехваткой времени, мне, к сожалению, пришлось оставить работу в Школе-студии, расстаться с полюбившимся мне коллективом.

Связь не прерывалась и после моего ухода. Предложений, советов, иногда и просьб Тарлана Сеидова ничуть не стало меньше. Так, по телефону я завершила все проекты, начатые когда-то под его руководством.

Очередной звонок:

– Добрый день, Нушаба ханум, я хочу посоветоваться с вами.

Ну, я, конечно, сразу догадалась, что мне сначала озвучат свою новую задумку, а вслед за этим предложат стать одним из участников ее осуществления. Так оно и вышло.

– Я вот о чем подумал, Нушаба ханум, а не провести ли нам Международный конкурс-фестиваль по педагогическому мастерству?

Вы не представляете, как я обрадовалась, ведь, наконец-то, свое мастерство могли показать и педагоги теоретических дисциплин! И я с большим удовольствием одобрила его новую идею.

– Нет, вы серьезно думаете, что нужно провести этот конкурс? Я вам очень благодарен, что поддержали меня.

Сразу же последовало нетерпящее отказа предложение участвовать в фестивале. Скорее всего, Тарлан муаллим и без нашего с ним разговора уже заведомо решил осуществить свой новый проект, но мне было приятно, что ученый-музыкант Тарлан Сеидов решил со мной «посоветоваться».

Говорят, что люди в наших жизнях появляются во благо или наоборот. Спасибо, Тарлан Ашрафович, за все, чему меня научили! И это воспоминание о вас я смогла напечатать благодаря вам (уроки компьютерных навыков прошли даром).

Лала ГУСЕЙНОВА

*Преподаватель Средней специальной музыкальной школы имени Бюль-Бюля
(заместитель директора по учебной работе Школы-студии БМА
в 1994 – 1996-е годы)*

НАСТАВНИК, ОБРАЗЕЦ ТРУДОЛЮБИЯ И НЕИССЯКАЕМОЙ ЭНЕРГИИ

Я всегда благодарю судьбу за то, что она сводит меня с необыкновенными, неординарными людьми. Каждый из них – это целый мир, соприкоснувшись с которым чувствуешь себя мудрее, спокойнее, увереннее.

Одним из таких людей был наш дорогой Тарлан Ашрафович Сеидов. Около 30 лет которые я проработала в Школе-студии при БМА он был для меня наставником, образцом трудолюбия, неиссякаемой энергии, которой заряжал и нас, своих педагогов. Его новаторство не иссякало. Его идеи не успев реализоваться, уже рождали новые идеи. Тарлан Ашрафович всегда искал не просто что-то новое, а именно то, что принесёт пользу растущему поколению, расширит их эрудицию, знания, будет прививать любовь к национальной музыке. Такие нововведения как обязательные ежегодные коллоквиумы и опросы по мугамам открывали учащимся новые знания в дополнение к основному курсу классической музыки.

Его творческая многогранность и ненасытность отражалась и на нашей жизни Школы-студии – детища, которому он посвящал большую часть своего времени и сил. Работать здесь было интересно и трудно одновременно. Надо было соответствовать его ритму.

Очень тяжело осознавать, что Тарлана Сеидова больше нет с нами. Но несмотря ни на что, налаженный и поставленный им на крепкие рельсы ритм и образ жизни Школы-студии не слабеет, не сбавляет обороты несмотря, что прошёл целый год как его не стало. Наоборот, все события и мероприятия, проведенные коллективом школы за этот год, говорят о том,

что Тарлан Ашрафович дал крепкую основу своему детищу, воспитав достойную смену.

Очень хочу, чтобы наследие, которое оставил Т.А.Сеидов, жило и процветало долгие годы в память о своём создателе.

Светлая память Тарлану Ашрафовичу.

С благодарностью и скорбью.

Татьяна СВИТОВА

*Заведующая кафедрой «Фортепиано и
музыковедение» Самарского государственного
института культуры,
кандидат педагогических наук, доцент*

ПАМЯТИ МУЗЫКАНТА, МАСТЕРА, УЧИТЕЛЯ

2010-й год. В мае защищена кандидатская диссертация по педагогике. Внимание переключилось на творчество, на развитие тогда созданной АНО "Ассоциация музыкантов-исполнителей". Совместно с коллегой, подругой, единомышленницей Марией Кургановой планируем поездки на фестивали, конференции и конкурсы – "места силы", где расширяется профессиональный кругозор, открываются новые знакомства. Санкт-Петербург (где мы познакомились с Октаем Гусейновичем Абаскулиевым), Дом творчества композиторов "Руза" в Подмоскowie. И вдруг информация о Первом международном научно-исполнительском конкурсе и конференции имени Кара Караева в Баку. Сомнения (он ведь только для пианистов) – решение (нужно уточнить!) – результат (ответ).

Из переписки:

Здравствуйте, уважаемый Оргкомитет научно-исполнительской конференции!

Очень заинтересовало Ваше мероприятие, синтезирующее в себе два равноценно важных направления подготовки музыканта-исполнителя.

Хотелось бы уточнить по программным произведениям для выступления (вокальным):

1. Можно ли получить ноты в электронном виде (или может быть, ссылку на них в интернете – самостоятельно найти пока не получилось) романсов К.Караева "На холмах Грузии" и "Я вас любил"?

2. Может ли выступить с докладом по вокальным сочинениям вокалист?"

С уважением, Свитова Татьяна Викторовна.

Уважаемая Татьяна Викторовна!

Высылаем Вам отсканированные ноты вокальных произведений Кара Караева.

В порядке исключения допускаем участие вокалиста на научно-исполнительской конференции. Для получения официального приглашения следует подать заявку согласно Условиям конференции, опубликованных на сайте Министерства культуры и туризма Азербайджанской Республики.

С уважением, Сеидов Тарлан Ашрафович.

Сейчас кажется, что это было уникальным провидением для последующих событий и мероприятий.

Первый визит в Баку после размещения в гостинице "Иршад" – конечно же, визит к организаторам мероприятия, напрямую в Бакинскую музыкальную академию и Школу-студию к Тарлану Ашрафовичу. И несколько дней погружения в страну, культуру, после которых можно было вынести только одно резюме:

Из переписки:

Здравствуйте, дорогой Тарлан Ашрафович!

Сейчас, когда волнения конференции улеглись, поздравляю Вас еще раз с её успешнейшим проведением! Вам – особая благодарность и низкий поклон за гостеприимство, радушие, тепло. Уезжали из Баку мы буквально со слезами на глазах – настолько родным стал за неделю город и академия.

...Выражаю надежду на сотрудничество с Вами как с Учителем. И, конечно, мы продолжаем концертную проектную деятельность и счастливы, что у нас открывается еще одна программа – азербайджанской музыки. Скажу по секрету – я играю У.Гаджибекова, и счастлива, что теперь репертуар будет расширяться до целой программы.

Дорогая Татьяна! Очень тронут Вашим тёплым письмом. Спасибо за присланные фотографии. Благодарю за предлагаемую Вами возможность для нашего коллектива печатать свои статьи и материалы на Вашей дистанционной конференции. Очень был рад знакомству с Вами, надеюсь на более частые творческие контакты. Хотелось бы иметь Ваши личные впечатления о конкурсе и конференции, изложенные в виде статьи для опубликования в местной прессе. Надеемся быть полезными Вам в отношении расширения программы азербайджанской музыки в Вашей концертной деятельности. Весь наш коллектив шлёт Вам свои самые лучшие пожелания, успехов и удач. С уважением, Тарлан Сеидов.

Эти тёплые дружеско-профессиональные отношения сохранились на все последующие годы. Взаимные публикации, возможность поделиться творчеством, знакомства с коллегами. Поддержка Тарлана Ашрафовича всегда значила очень много – это было некое мерило, лакмусовая бумажка качества деятельности. Если Тарлан муаллим дал позитивную оценку, значит, результат действительно того стоит. Но это накладывало и ответственность за дальнейший профессиональный рост! Изучение его проектов, изданий, монографий, автореферата докторской диссертации, вобравшей в себя всю национальную фортепианную школу, стало значительной частью мощного самообразования. Даже принятие решений и поиск ответов на непростые вопросы начинались с мысли: “А что сказал бы, посоветовал Тарлан Ашрафович?”.

Важный этап нашего взаимодействия – проведение научно-исполнительской конференции по авторскому проекту Т.А.Сеидова в Московской государственной консерватории имени П.И.Чайковского в мае 2015 года. Участие делегации из Баку – Сарии Мамедовой, Гюнель Гаджиевой, Туран Мамедалиевой и Фагана Гасанлы – вместе с мэтром мероприятия стали высочайшей планкой и, думаю, до сих пор непревзойдённым образцом настоящей, глубокой работы пианиста с

текстом музыкального произведения. Несколько дней бурного творчества и, конечно, прогулки по столице...

Затем сотрудничество в рамках Первого Международного конкурса "Академическая, народная и джазовая музыка" (2020 год), фестиваля «Педагогическое мастерство музыкантов» (2022 год)... Уверена, что идеи будут продолжать претворяться в жизнь усилиями коллег, единомышленников, друзей, и мы всегда откликнемся для их воплощения с открытым сердцем!

Как путеводная звезда передо мной одно из его пожеланий – *"блестящего осуществления самых креативных проектов в Вашей многогранной творческой жизни и, конечно же, крепкого здоровья, каждодневного позитива и высокого настроения в труде и личной жизни"*.

Спасибо Вам, Тарлан Ашрафович, за то, что были и остаётесь в нашей жизни, делах, сердце!

Мария КУРГАНОВА

*Создатель бренда и директор
АНО "Giusto Canto",
лауреат и обладатель Гран-при
международных конкурсов и фестивалей,
певица, преподаватель, композитор*

СПАСИБО, УЧИТЕЛЬ, СПАСИБО, НАСТАВНИК!

*«Ты был Учителем для нас,
Болея за всех душой.
Нам не забыть твой мастер-класс
И опыт твой большой!»*

*«Нам инновации нужны!» -
Ты говорил не раз...
Слова Наставника важны
Как воздух и сейчас...»*

Светлая память величайшему Человеку с большой буквы! Человеку с чистой светлой душой, великим добрым и отзывчивым сердцем, истинному профессионалу и величайшему **инноватору**.

Помнится, как нас с коллегой, Татьяной Свитовой, еще совсем молодых исполнителей, с теплотой, участием и заботой встретили в Баку Тарлан Ашрафович Сеидов вместе с Фархадом Шамсиевичем Бадалбейли, когда мы первый раз приехали на конкурс в 2010 году. Как впервые приняли участие в тогда ещё не знакомом для нас формате проведения научно-исполнительской конференции. Сколько эмоций, позитива, отеческого участия мы ощутили тогда... Так зародилась наша дружба)))

Потом, в 2015 году, Тарлан Ашрафович вместе со своими талантливыми учениками приезжал в Москву для участия в международном фестивале «Чайковский-наследие», где уже познакомились и подружились наши ученики. Мои дети, сын Алексей и дочка Лизочка, которые также участвовали в фестивале как пианисты и вокалисты, подружились с Сарочкой Мамедовой, блестящей девочкой-пианисткой. Дружба ребят настолько крепка, что теперь, когда они выросли, то поддерживают друг друга, выпускают подкасты, развивают культуру и искусство наших стран и народов!

Ссылка на подкаст импресарио Алексея Кичигина с Сарией Мамедовой «Азербайджан и музыка совместимы?»: https://vk.com/podcast-197264841_456239068

Мы часто переписывались с Тарланом Ашрафовичем, общались по скайпу, обсуждали разные моменты в профессиональной сфере. Особенно Тарлана Ашрафовича заинтересовал мой подход в изучении теоретических предметов, как помощь для учащихся и студентов. Это интерактивный метод, который позволяет ученику одновременно запоминать правила и сразу применять их на занятиях. Мы даже обсуждали, что было бы здорово, если сделать перевод на родной азербайджанский язык, чтобы было удобно ребятам. Так хочется, чтобы его мечта об этом смогла реализоваться хотя бы сейчас, когда Учителя уже нет с нами.

Также в России, по примеру опыта такого наставника как Тарлан Ашрафович, я создала новый формат работы конференции для педагогов, чтобы специалисты могли в большей степени реализовать себя как профессионалы и творческие личности. Это научно-творческий формат конференции, где любой педагог может себя проявить с разных сторон и передать свой бесценный опыт коллегам, особенно молодым. Эту конференцию я посвятила памяти Тарлана Ашрафовича.

Он своим примером показал всем нам, что нужно быть смелым, идти уверенно по выбранному тобой пути, помогать людям и самому всегда учиться и развиваться при любых обстоятельствах!

Как бы мне хотелось поделиться с последователями Тарлана Ашрафовича своими наработками, которые были сделаны за последние годы, при участии специалистов разных стран. Ведь в этом есть большая заслуга нашего друга-наставника, Учитель, который своим одобрением, мудрыми советами, поддержкой и восхищением, полученными мною результатами, дал уверенность мне в правильности выбранного пути.

И сейчас, я с гордостью наблюдаю тот факт, что огромное количество педагогов и исполнителей, образовательных и театральных организаций в разных регионах России, а также других республиках и странах начали применять новую форму работы с детьми – интерактивные занятия-спектакли на основе авторских произведений серии «Новые хиты XXI века» библиотеки «Giusto Canto».

Спасибо, Учитель, спасибо, Наставник!

*БМА-нын Мәктәб-studiyasının kollektivi –
Коллектив Школы-студии БМА*

Эльмира МУСТАФАЕВА

*Старший научный сотрудник и
преподаватель Средней специальной
музыкальной Школы-студии БМА
(2011 – 2020-е годы)*

ШТРИХИ К ПОРТРЕТУ МАСТЕРА

Вспоминая соратника и друга Тарлана Ашрафовича Сеидова

*Я благодарна Вам за то,
Что с Вами не было легко.*

Трудно писать о человеке, которого знаешь не очень хорошо. Еще труднее, оказывается, писать о том, кого знаешь всю жизнь – от ранней юности до глубокой старости.

На протяжении многих лет нашей долгой жизни, на разных этапах творческого пути я писала для него, Тарлана Ашрафовича, талантливого коллеги руководителя, Мастера, писала о его деле, планах о его школе, о новых замыслах и их осуществлении.

Сегодня я пишу о нем самом, друге и соратнике – ярком, трудном, незабвенном.

В начале 60-х годов прошлого века фортепианное искусство Азербайджана переживало свой подлинный расцвет, причём, как в исполнительстве, так и в педагогике. Наши пианисты уже были известны не только в Союзе, но и за рубежом. Вместе с их успехами получила признание и педагогическая фортепианная школа Азербайджана.

Одной из вершин этой педагогической школы был в Азербайджанской Государственной Консерватории класс профессора Бреннера Майора Рафаэловича.

Попасть в него было необыкновенно трудно, учиться – еще труднее. Класс М.Р.Беннера представлял собой, как правило, группу ярких

индивидуальностей, может и достаточно выделявшихся среди общей массы студентов, но трудно соперничающих между собой, так как не было среди них «серых личностей».

Но даже среди этих способных ребят как-то заметно выделялся высокий, красивый парень – Тарлан Сеидов. Да, в первый момент невольно обращала на себя внимание его внешность: высокий рост, необычайно благородные, строгие в своей красоте черты лица, подлинный аристократизм, который идет не от тела, а от духа. Прибавьте к этому блестящий пианизм и отличные мозги! Разве не редкостное сочетание? Любой другой мужчина, надели его так щедро природа, не прикладывал бы больше никаких усилий для достижения жизненного успеха, считая (и не без оснований!), что и так всего добьется.

И вот тут начинается самое интересное. Оказывается, что для Тарлана Сеидова все эти «дары природы» не имеют особого значения. Главное в его характере – это желание поставить перед собой цель (одну за другой – все сложнее и сложнее!), и с упорством и небывалой настойчивостью стремиться к ее достижению.

Преодоление и созидание – вот главные черты характера этого удивительного человека.

Пишу об этом не как свидетель, а как участник многих описываемых событий. Сначала, будучи также студенткой класса профессора М.Р.Бреннера, я имела возможность наблюдать за пианистическим ростом Тарлана Сеидова, что называется «изнутри». И вот, блестяще окончив консерваторию, он оставляется в ней же для работы на кафедре специального фортепиано. Тарлан Сеидов – ассистент самого профессора М.Р.Бреннера! О чём может мечтать молодой специалист?

Но Тарлан Сеидов продолжает работать над собой, совершенствуясь с подлинной страстью. Причём делает это не как обычно многие люди, ставящие себе цель написать диссертацию для получения степени, звания и так далее. У Тарлана Сеидова всё делается с точностью «до наоборот»: берётся колоссальная проблема, изучается, разрабатывается, систематизируется, совершенствуется и в процессе вырастает нечто новое, имеющее не околону научную, а подлинную ценность, как в теории, так и на практике.

Всем известны написанные Тарланом Сеидовым великолепные книги, нужнейшие монографии, научно-методические исследования, учебники и словари. Прибавьте к этому его учеников-студентов, ставших лауреатами многих фортепианных конкурсов. Но все это лишь частичное

отражение того колоссального труда, который, как тяжёлый крест, взвалил на себя Тарлан Сеидов, и нёс его достойно и терпеливо.

С течением лет, после московской аспирантуры, в разные периоды жизни к ним прибавлялась и научно-административная работа проректора Азербайджанской государственной консерватории, и почётная должность в ВАК-е, и многое другое.

И, конечно, создание уникальной Школы-студии – экспериментальной лаборатории Бакинской музыкальной академии и бесценное руководство в течение свыше 40 лет!

Судьба распорядилась так, что на некоторых этапах жизни мы с Тарланом Ашрафовичем сотрудничали очень тесно. Я была приглашена им на должность заместителя директора по научно-методической работе ещё не так давно созданной Школы-студии. И вот за эти годы совместной работы в Школе-студии я увидела Тарлана Ашрафовича не просто педагогом-пианистом, не только научным работником, а талантливым организатором, замечательным катализатором всё новых и новых научно-педагогических идей, и открытий (не побоюсь этого слова, называя созданные им научно-практические конференции с участием учеников, студентов, педагогов и распространившиеся не только в Республике, но и на международном уровне). А разработка и введение в программу новых предметов, таких, как «Структурный художественный анализ исполняемых произведений». А издание новых книг о замечательных деятелях нашего искусства. Пишу об этом со знанием и ответственностью, так как много лет вела новый предмет и являлась научным редактором многих изданий.

Итак, профессиональные качества Тарлана Ашрафовича были безупречны. А руководящие и даже чисто человеческие – иногда поражали. Сам «трудоголик», работавший до изнеможения, он требовал и от членов своего коллектива того же, то есть, рядом с ним нужно было или работать с полной отдачей или не работать у него вообще.

Предельно требовательный к себе, он был также требователен и к своим работникам, особенно к единомышленникам.

Если Тарлан Ашрафович видел и чувствовал, что ученик, студент или педагог его коллектива талантлив, он добивался, чтоб талант раскрывался «по максимуму».

Человек яркий, интересный, очень волевой он обладал сложным и совсем нелёгким характером, выдержать который способны были далеко не все. Беспредельно требовательный и дотошный ко всем и во всём – да,

терпеть это было сложно, тяжело. Но это же его качество имело обратную, куда более ценную сторону. Это был не столько педантизм (как думали многие, привыкшие работать «спустя рукава»), а стремление упорно добиваться лучшего из лучших.

Если вы когда-нибудь присутствовали на его уроке со студентами-пианистами и слышали, как Тарлан Ашрафович работал над звуком (а ведь музыка – это, прежде всего, искусство звука, о чём очень многие часто забывают!), если вы слышали, как «звучал» он сам – вы этого не забудете!

А через минуту этот романтик фортепиано представал перед вами жёстким и требовательным начальством, организатором, ставившим перед своим коллективом на первый взгляд невероятные, неисполнимые задачи, масштаб которых был виден ему одному. И что самое удивительное, – он всегда оказывался прав! И идеи его полностью воплощались в жизнь.

Эстет во всём, Тарлан Ашрафович любил красоту во всех её проявлениях. Иногда мне казалось, что он интуитивно собирает вокруг себя одарённых и красивых душой и телом людей, потому что они соответствуют его собственной природе, и ему с ними продуктивнее работать.

Мастер во всём – в исполнительстве, педагогике, науке, созидании и творчестве, он не просто создал своё детище – Школу-студию, но и отстоял её в нелёгких спорах и битвах. А, главное, успел дождаться замечательных плодов с того дерева, которое посадил и вырастил.

Астрономы рассказывают, что Солнце посылает своё тепло всем планетам солнечной системы. А они в свою очередь светят уже отражённым светом. В том числе и Земля, и Луна.

Но и Луна, и другие планеты, отражая солнечный свет, остаются постоянно холодными. Только Земля, впитывая жар Солнца, распалается и даёт тепло всему окружающему.

Так и со знаниями. Один впитывает их, потребляя или храня только для себя. А другой, наполняясь энергией знаний, перерабатывает и умножает её, чтоб передать другим – детям, ученикам, последователям, тем самым совершенствуя собственное мастерство.

Таким был и Тарлан Ашрафович Сеидов, обладавший неиссякаемым источником знаний, идей, проектов и всегда щедро делившийся ими с окружающими, объединяя и вдохновляя их своей неукротимой энергией. Он был беспредельно предан своему делу своему искусству, до последнего дня, до последнего часа своей жизни, потому что всегда оставался Мастером в самом высоком смысле этого слова.

Sevda MƏMMƏDOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının “İxtisas fortepiano” kafedrasının dosenti, BMA-nın Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasının direktoru, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, “Tərəqqi” medalı sahibi

USTADIMA İTHAF

Bizim hər birimiz elmi dərəcəmizdən, biliyimizdən, təhsil səviyyəmizdən asılı olmayaraq, bütün nailiyyətlərimizə görə məktəbə, müəllimə borchluuq. Özünü müəllimliyə həsr etmiş insan ən şərəfli insandır.

Heydər Əliyev

Vaxtilə tələbəsi olduğum, uzun illər çiyin-çiyinə çalışdığım Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli xadimlərindən biri, Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının qurucusu və direktoru, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Tərən Seyidov haqqında keçmiş zamanda yazmaq kədərli, melankolik hissləri bərqərar edir. Lakin həyatın amansız qanunları qarşısında hamımız acizik...

Bu gün müəllimin Tərən Seyidov olmadan, musiqişünas Turan Məmmədəliyevanın dediyi kimi, “mənəvi ata”sız doğma ocaqda çalışmaq mənim üçün çox çətindir. Onun cismani yoxluğunu xatırlayanda məyusluq, ənənələrini davam etmək vəzifəsini düşünəndə isə məsuliyyət hissi məni ağuşuna alır.

Məktəb-studiyanın yarandığı vaxtdan düz 43 il ötür. Geridə qalan dörd onilliyin tam 27 ilini Tərən müəllimin rəhbərliyi altında məsul vəzifədə çalışdığım üçün bu məktəb mənə çox doğma və əzizdir.

Sən demə, illərini həsr etdiyən bir məkənin, günlərin bir günü, heç özün də hiss etmədən həyatının ayrılmaz bir parçasına çevrildiyini aşkar etmək olarmış... Mənim də səhər gəlib, axşam döndüyüm, sevincli, fərəhli, bəzən də gərginliklə növbələşən günlərimin səbəbi olan, qəlbimdə sevgi bəslədiyim bir “ocağım” var...

Fikrimdə ötüb-keçən illərin səhifələrini vərəqləyirəm...

İlk dəfə Tərən Seyidovla görüşümü çox yaxşı xatırlayıram. Mənə xarici görünüşcə zəhmli və ciddi görünən insan əslində çox sadə və səmimi idi. Çexovun «İnsanda hər şey gözəl olmalıdır – görünüşü də, geyimi də, qəlbi də» sözləri məhz Tərən müəllimə şamil edilməlidir.

Deyirlər ki, insanın daxili keyfiyyətləri onun etik-estetik cəhətlərinə, onun sənətkarlığına bilavasitə təsir göstərən bir amildir. Tərən müəllimin hər iki cəhətini, yəni onu həm tam bir şəxsiyyət, həm də ustad kimi təmsil edən başlıca xüsusiyyət – onun özünə qarşı tələbkarlığıdır ki, bu da böyük alimin fəaliyyətinin ən müxtəlif yönlərində özünü parlaq büruzə verir.

Seyidovun bu şəkərini, hətta mən deyərdim ki, əsas yaradıcı prinsipini özüm üçün ilk dəfə müəllimimlə keçən dərs prosesində kəşf etdim. Yaxşı yadımdadır ki, ixtisas məşğələlərimiz zamanı istər kiçik həcmli miniatür pyeslər, istərsə də iri formalı və silsilə əsərlər üzərində çalışarkən Tərən müəllim hər bir elementə dair böyük tələbkarlıq əks etdirirdi. Əsərin öyrənilməsi prosesi öncə musiqi mətninin kamil surətdə mənimsənilməsindən və obraz üzərində axtarışlardan başlanırdı. Bu məsələ professoru həmişə narahat edən və onun ixtisas məşğələlərinin məğzini təşkil edən əsas meyar olaraq qalmışdır. Əsərin obrazının düzgün tapılması məqsədi ilə Tərən müəllim heyvətəmiz surətdə bütün vasitələrdən istifadə edirdi; o, inadkarlıqla hər hansı bir xırdalığın üzərində işləməyi tələb edir, hətta yumor hissini tətbiq edərək müxtəlif lətifələr və ya məzəli zarafatlarla nəzərdə tutduğu konkret obrazı və ya ifa üsulunu tələbəyə anlatmağa çalışırdı. Bir sözlə, Tərən müəllimin iş prinsipini «*musiqi əsərinin bütün ifadə vasitələri obrazın xidmətçisidir*» şüarı ilə ifadə etmək olar.

Düşünürəm ki, Tərən müəllimin məhz bu kimi yüksək səviyyəli pedaqoji istedadı, daha doğrusu, fortepiano pedaqogikasının sirlərinə bələd olması onun fəaliyyətinin aparıcı mahiyyəti olan Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasını yaradaraq, uzun müddət ərzində böyük məhəratlə rəhbərlik etməsini səbəbləndirirdi.

Mənim bu məktəblə, onun yaradıcısı professor Seyidov ilə bağlı çox xatirələrim var. Məktəb-studiyaya ilk gəlişimi yaxşı xatırlayıram... Təhsilimi bitirdikdən sonra BMA-da konsertmeyster vəzifəsində çalışmağa başladım. Bir müddət sonra isə prof. Tərən Seyidov məni təcrübə bölməsinin müdiri vəzifəsinə təqdim etdi və ömrünün sonuna qədər göz bəbəyi kimi qoruduğu Məktəb-studiyada tədris işləri üzrə direktor müavini vəzifəsinə təyin etdi. Və beləliklə, Məktəb-studiya ilə ilk “münasibətim” başlandı.

Bu vəzifələrin məsuliyyəti əvvəlcə məndə bir qədər qorxu hissi yaratsa da, Tərən müəllimin hər iki vəzifəni eyni bir şəxsin aparması taktikasını mən sonralar, işlədikcə başa düşdüm. Belə ki, tələbələri məktəb-studiyaya

yönəltmək, onların açıq dərslərinin cədvəlini qurmaq və həyata keçirmək, pedaqoji qiraət, konfrans və müsabiqələrdə mühazirəçi və konsertmeyster kimi çıxışlarını təşkil etmək və s. – bütün bunlar Məktəb-studiyanın əsas vəzifəsi olaraq, onun iş fəaliyyətinin tərkib hissəsi idi.

Bu tədris müəssisəsi BMA tələbələrinin gələcəkdə peşəkar musiqiçi kimi yetişməsi üçün hazırlıq bazası rolunu oynayır, eyni zamanda, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin tələbələri də məhz burada təcrübə keçir və gələcək dərs prosesinə hazırlaşır. Əvvəllər müxtəlif kafedraların tərkibində keçirilən pedaqoji təcrübə Məktəb-studiyanın yaranması və Tərən müəllimin gərgin əməyinin sayəsində tələbələrin praktiki fəaliyyətini ümumiləşdirməyə qabil olan vahid əlaqə mərkəzi əldə etdi. Lakin tələbələrin professional fəaliyyətinin təkcə pedaqogika ilə məhdudlaşmadığını nəzərə alaraq, biz bu tədris müəssisəsində konsertmeysterlik, ifaçılıq, lektorluq və s. təcrübə növlərini də tətbiq etməyə başladıq.

Bir müavin kimi onunla bir sıra layihələr üzərində çalışarkən Tərən Seyidovun həm insani təbiətinin, həm də sənət fəaliyyətinin çoxcəhətliliyindən irəli gələn mürəkkəbliyi ilə bərabər, bir sıra başqa məqamlarını da özüm üçün kəşf etmişdim. Bu, həm insanların daxili və xarici xüsusiyyətlərini dürüst təyin etməkdə, eləcə də ayrı-ayrı fərdlərin nəyə qadir olub-olmaması barədə düzgün fikrə gəlməkdə ona kömək edir və heç vaxt onu yanıltmırdı.

İlk gündən Tərən müəllimin nizam-intizam və hər xırda detalın üzərində saatlarla işləməyi tələb etməsi mənə gələcək həyatımda ayaq üstə möhkəm durmağı öyrətdi. Bir neçə işin eyni zamanda görülməsini tələb edərkən, mən impulsiv olaraq etiraz etdikdə, o, “polifonik” şəkildə işləməyi öyrənməyi tövsiyə edirdi. Mənsə etiraz əlaməti olaraq yalnız “homofonik” işləməyi bacardığımı söyləyirdim. Onun cavabında Tərən müəllimin gülümsəyərək, *“hər homofoniyanın tərkibində polifoniya elementləri var”* müdrikcəsinə dediyi bu kəlam yaddaşıma həkk olundu. Yaş üstünə yaş gəldikcə, Tərən müəllimin nə qədər uzaqgörən bir insan olduğunu anlayıram və həm müəllimim, həm də rəhbərim kimi onun ruhu qarşısında baş əyirəm.

90-cı illərin ortalarından bu günə qədər mənim professional həyatım eksperimental, təcrübə əhəmiyyətli Məktəb-studiyanın bazası əsasında BMA tələbələrinin praktiki təhsili ilə bağlı olub. Son illərdə Məktəb-studiya ən məhsuldar və qabaqcıl tədris ocaqlarından biri kimi rəğbət qazanmış, burada geniş həcmli və zəngin tədris proqramı işlənilmişdir.

Tərən müəllimin etdiyi innovasiyalardan birini və mənəcə, çox mühümünü qeyd etmək istərdim. Onu ən çox narahət edən məsələlərdən biri uşaqların kiçik yaşlardan major, minor sistemləri ilə tanış olmaları və onları

eşidərək ayırd etdikləri halda, bizim doğma Azərbaycan ladlarını bilməmələri idi. Buna görə Fərhad müəllimlə birgə Azərbaycan ladlarının kiçik yaşlardan öyrənilməsinə dair Proqram hazırladı və onun təşəbbüsü və təkidi, həmçinin Mədəniyyət Nazirliyinin göstərişi ilə həmin proqram respublikamızın bütün musiqi məktəblərinin dərs proqramına əlavə edildi. Bu, məncə, böyük bir qələbə idi, çünki uşaqlar bizim alışdığımız kimi 10 və 11-ci siniflərdən deyil, 1-ci sınıfdan Azərbaycan ladlarını öyrənmələri onlarda millilik ruhunu, gen yaddaşını daha da inkişaf etdirəcəkdir.

Məktəb-studiyada məhsuldar əmək sərf edilir və gələcək üçün ən fəal, professional musiqiçilərin yetişdirilməsi yolunda böyük nailiyyətlərə yol açılır. Bir sıra hallarda Tərhan müəllimin başçılığı ilə əldə edilən nailiyyətlər islahatçı səciyyəyə daşıyırdı. Lakin burada islahatçılıq məqsədindən də çox, xalqımızın milli və mənəvi sərvətlərinin, onun ənənələrinin qorunub yaşadılması, tədris prosesinin maksimal dərəcədə faydalı, dürüst olması məqsədi güdüldür. Bunun bariz nümunəsi kimi Ü.Hacıbəylinin «Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları» elmi əsərinin musiqi məktəbləri və texnikumları üçün adaptasiya şəklində nəşrini həyata keçirməkdə məqsəd – dahi Üzeyir bəy tərəfindən işlənmiş məqam sisteminin, ümumiyyətlə xalq musiqisinin düzgün qavranılmasını inkişaf etdirmək üsulunu daha da anlaşılıqlı, lakonik şəkildə gənc nəsillərə ötürməkdir. Məktəbin əsas qayəsini təşkil edən və daim aktual olan daha bir əsas məsələ – geniş erudisiyaya, hərtərəfli biliklərə malik mütəxəssis musiqiçilərin – ifaçı və nəzəriyyəçilərin yetişdirilməsi olmuşdur. Burada çalışdığım ilk gündən prof. Seyidovun təşəbbüsü ilə həmin istiqamətdə bir çox məqsədyönlü işlər aparılmışdır. Bir sözlə, məktəbimizin strategiyası, əsas etibarilə, islahatçılıqdan çox, milli-mənəvi dəyərlərin qorunub saxlanılmasına, onun gələcək nəsillərə çatdırılmasına çalışan və bütün fəaliyyəti boyu bu amala sadıq qalmağa yönəldilmişdir.

Əlbəttə ki, bütün bu işləri başında uzaqgörən, düzgün strateji bir yol çizən rəhbər olmadan həyata keçirmək mümkünsüz olardı. Bu baxımdan, məktəbin yaradıcısı və rəhbəri olan Tərhan müəllim Seyidovun xidmətlərini xüsusi vurğulamalıyam. Məktəb-studiyanın fortepiano bölməsinin rəhbəri olaraq, o, imkan düşdükdə, heç zaman öz metodiki tövsiyələrini əsirgəməirdi. Məlumdur ki, hər bir gənc ifaçının uğuru, onun inkişafı bir çox hallarda düzgün seçilmiş pedaqoji repertuardan asılıdır. Mən professor Seyidovun bu istiqamətdə də valehedici, fəvqəladə intuisiyaya sahib olmasının şahidiyəm. Bu və ya digər əsərin seçilməsinin ifaçının inkişafının məhz bu mərhələsinə nə dərəcədə uyğun olduğunu zaman göstərirdi. Bundan əlavə, onun müəllif layihəsi əsasında bizim birgə çalışdığımız elmi-ifaçılıq konfransları, müsabiqələr, festivallar, eləcə də

onun yaratmış olduğu yeni fənlər respublikamızın tədris prosesində müsbət mənada islahatçı yeniliklər kimi rəy qazanmışdır.

Tərən müəllimin uzaqgörən kadr siyasətinin nəticəsidir ki, bilikli, təcrübəli, peşəkar mütəxəssislərdən ibarət pedaqoji heyətimiz, istər tədris, istərsə də elmi sahədə göstərdiyi məhsuldar işi ilə bərabər, həm də səmimi, isti, doğma ab-hava yaradan bir kollektiv kimi öz yüksək insani keyfiyyətləri ilə də örnəkdir.

Bütün bu xüsusiyyətləri özündə cəmləşdirən doğma ocağımız neçə-neçə istedadlı və bacarıqlı musiqiçilər yetişdirmişdir. Məzunlarımızın bir çoxu Respublikada və onun hüdudlarından kənar da şöhrət qazanmış, hal-hazırda adlı-sanlı musiqiçilərdir. Məktəbimizin yetirmələrindən Almaniyada təhsilini bitirib vətənə qayıdaraq Üzeyir Hacıbəyli adına Böyük Simfonik Orkestrin dirijoru kimi fəaliyyət göstərən, eləcə də, bir çox xarici müsabiqə, festivallar, səfərlərdə Azərbaycanı məharətli bir dirijor kimi təmsil edən Əməkdar artist Fuad İbrahimovun, daha bir dirijorumuz, Ü.Hacıbəyli adına Böyük Simfonik Orkestrin dirijoru Mustafa Mehmandarovun, hazırda vətənimizi bir çox xarici ölkələrdə təmsil edən Fəqan Həsənlinin, bəstəkar-pianoçu Tural Məmmədlini, dosentlər, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktorları – Elmira Pənahova, Yeganə Taptıqova, Züleyxa Abdulla, baş müəllim Zərif Kərimova, Nərgiz Kəngərli, London Kral Musiqi Kollecinin ilk azərbaycanlı magistrantı Vüsalə Babayevanın, habelə, Almaniyada bakalavr pilləsini bitirərək, birbaşa doktoranturaya qəbul olunan ilk gənc azərbaycanlı doktorant Murad Abasovun, N.Rimski-Korsakov adına Sankt-Peterburq Dövlət Konservatoriyasının bakalavr tələbəsi Teymur Kazımovun və s. kimi bir sıra məharətli ifaçılarımızın adlarını çəkmə bilərəm. Tərən Seyidov məktəbinin yetirmələri ilə fəxr edirik, onların uğurunda bizim də payımızın olması çox qürurverici bir hissdir.

Tərən müəllimin bir sözü bizim daim xatirimizdədir. O söyləyirdi ki, *“mən özüm olmasam da. ruhum sizi göylərdən izləyəcək”*. Arzum budur ki, bu bilik ocağımızın fəaliyyəti uzun ömürlü olsun, nailiyyətləri tükənməsin, yaradıcı qüvvəsi, pedaqoji və elmi bazası gücünü daha da möhkəmləndirsin, görülən işlər gündən-günə, ildən-ilə daha çox bəhrə versin, məktəbimiz daim məşəli yanar bir ocağa çevrilsin və biz də Seyidov komandası, məktəb-studiya ailəsi olaraq, Tərən müəllimin gördüyü işləri, qoyduğu ənənələri davam etdirək.

Həyatımda və fəaliyyətimdə bir ustad və ağsaqqal kimi rol oynamış bu böyük insana ömür boyu rəğbət bəsləyəcəm. Allah rəhmət eləsin! Ruhu şad olsun!

Айтен ИБРАГИМОВА
*Заместитель директора
по научно-методической работе
Средней специальной музыкальной
Школы-студии Бакинской музыкальной
академии имени Узеира Гаджибейли,
доктор философии по искусствоведению,
музыковед*

ОСТАВИВШИЙ ЯРКИЙ СЛЕД В ИСТОРИИ...

Тарлан Мир Ашраф оглу Сеидов – видный учёный, музыкант, педагог, Заслуженный деятель искусств Азербайджана, доктор искусствоведения, профессор, оставивший глубочайший след в истории музыкально-общественной жизни Азербайджана.

Его с полным основанием можно причислить к одной из творчески активных личностей, которые большую часть своей жизни посвятили любимому искусству – музыке, ее процветанию, развитию и пропаганде.

Писать о таком человеке сложно и в то же время ответственно, но при этом подчеркнуть его значительную роль в музыкальной культуре Азербайджана важно и необходимо. Я – свидетель того, как он постоянно работал над собой, его творческие идеи всегда были безграничны, но не менее важными для него были дисциплина и добросовестность, от всех он требовал внимания и ответственности в работе. Таким он и остался в моей памяти...

Помню первую встречу с ним: по рекомендации нашего декана Гюльзар ханум Махмудовой я, только что окончившая магистратуру, с волнением подошла к директору Средней специальной музыкальной Школы-студии БМА Тарлану муаллиму со своими статьями. Он тогда искал научного сотрудника. Тарлан Ашрафович очень уважительно и почтительно принял меня, спросив, что я знаю о Школе-студии. Я сказала, что мы приходили сюда на практику во время учебы в БМА. Кстати, отмечу, что практические занятия, которые проводились в студенческие годы по методике преподавания в Школе-студии, я помню до сих пор.

После беседы директор дал мне материал об этом учреждении и сказал, что это не только школа для детей и студия для студентов-практикантов, но и научно-экспериментальная лаборатория, и попросил, чтобы я ознакомилась с многосторонней деятельностью Школы-студии, а затем написала статью. Вначале я была в растерянности от полученного задания, но, изучив материал, познакомившись с масштабом деятельности Школы-студии, написала статью «Удивительная школа, или Волшебник музыкального городка» (в нем я с первого взгляда уловила настоящего «волшебника»). Статья была одобрена Т.Сеидовым и стала моей визитной карточкой для поступления на работу в эту «сказочно волшебную» (как я ее тогда восприняла и как она сохранилась в моем сознании по сегодняшний день) школу, где работаю уже более десяти лет.

Директор предпочитал, чтобы работа велась «полифонически», то есть одновременно рассматривалось несколько проблем, касающихся нашей деятельности. Таким образом, он обучал нас не ограничиваться одной направленностью, четко исполнять указанную работу, перепроверять по несколько раз и делать все безукоризненно. Эти навыки впитались в нашу кровь и мы, в свою очередь, передаем приобретенные у него знания последующему поколению. Он был большим учителем и прекрасным руководителем. Всегда говорил мне: «Учитесь, пока я жив». Никогда не забуду его значимую роль в формировании меня как научного сотрудника, все то, чему он научил, я и сейчас вспоминаю с теплотой и благодарностью, работая над книгами и научными изданиями. Ведь он всегда тщательно все пересматривал, перечитывал, редактировал, проверял все точки, запятые, вплоть до пробелов между словами, будь то небольшая статья, информация или фундаментальная книга. Помню, как часами мы работали с ним над книгами, посвященными жизни и творчеству Фархада Бадалбейли, и как он искренне радовался на презентии этих книг...

Хочется немного рассказать о его многосторонней деятельности. Созданная Тарланом Сеидовым в 1980 году Средняя специальная музыкальная Школа-студия при БМА является уникальным научно-исследовательским и учебным заведением. За долгие годы существования она завоевала безукоризненный статус. Удачный эксперимент профессора Т.Сеидова и сейчас продолжает приносить «свои плоды». В этой волшебной школе детям помогают развивать не только музыкальные способности, но и эрудицию, интеллект, способность мыслить.

Особо подчеркну, что именно Т.Сеидову принадлежит идея внедрения в учебный процесс национальной ладовой системы, основанной

Узеиром Гаджибейли, благодаря чему азербайджанские лады включены в программу почти по всем предметам, начиная с I по XI классы. Он вводит в учебу новые предметы, среди которых надо прежде всего выделить «Художественно-структурный анализ исполняемого произведения».

Придавая большое значение воспитанию и обучению музыкантов-специалистов, профессор Т.Сеидов являлся организатором ряда республиканских и международных конкурсов и фестивалей. Ему принадлежит первая научная разработка конкурсов. Ярким продолжением этих традиций явилась Международная научно-исполнительская конференция по авторскому проекту Т.Сеидова, успешно проведенная в 2015 году в стенах Московской государственной консерватории имени П.И.Чайковского.

За долгие годы плодотворной работы Тарлан муаллим внес ценный вклад не только в музыкально-общественную жизнь страны, но и воспитал несколько поколений музыкантов, выдвигал новые кадры, умело сочетая научную работу с творчеством.

«Дети – это святое», – отмечал он и всю свою жизнь разрабатывал инновации для их целостного разностороннего развития.

Тарлан Ашрафович – автор большого количества книг, учебных и методических пособий, научных статей и рецензий. Одними из инновационных авторских проектов Тарлана Сеидова являются учебные пособия по теме «Времена года в поэзии, живописи и музыке». Именно по данному проекту и был создан развлекательно-познавательный спектакль-концерт «Времена года» на основе поэтических образцов выдающейся творческой личности, Народного артиста СССР и Азербайджана Фархада Бадалбейли.

Мне хочется рассказать об этом важном событии подробнее. Мысль о разработке новых учебных пособий по направлению «Времена года» и постановке спектакля появилась у Т.Сеидова, когда шла многолетняя работа над фундаментальными книгами в двух томах, посвященными жизни и творчеству Ф.Бадалбейли. В последнем разделе книг были опубликованы стихи автора, которые и подсказали идею создания необычного спектакля, представленного широкой общественности в день рождения Фархада Шамсиевича. Тем самым было исполнено и последнее желание Тарлана Сеидова. Помню, будучи в болезненном состоянии, он работал со мной по телефону над текстом афиши, расспрашивал о репетициях мероприятия. Отрадно, что мы смогли достойно осуществить его желание, которым он горел последние дни своей жизни.

Итак, в конце 2023-го года 27 декабря именно в день рождения нашего уважаемого ректора в Большом зале БМА состоялся Концерт-представление «Времена года» по проекту Тарлана Сеидова в прекрасной постановке режиссера, выпускницы класса Т.Сеидова Нигяр Гасанзаде. Стихи Ф.Бадалбейли в исполнении учащихся Школы-студии изящно переплетались с прелестной музыкой, олицетворяющей различные времена года. Красивая фоновая музыка, стихи, рисунки, демонстрация слайдов на экране – все это придавало особую цельность представлению.

Автор сценария и ведущая Нигяр ханым Гасанзаде, поприветствовав гостей, отметила, что это мероприятие – своеобразный подарок Тарлана Сеидова своему другу. Она рассказала о проекте, взаимосвязи поэзии, музыки и живописи, подчеркнула, что были подготовлены учебные пособия по данному направлению, и обратила внимание зрителей на рисунки учеников, которые демонстрировались на мероприятии.

...Первым временем года была представлена весна – светлая, теплая, полная любви и нежности. В исполнении ученицы 7-го класса Марьям Кадымовой прозвучали стихи о весне. Затем ученица 11-го класса Шахла Юсибова исполнила прелюдию Кара Караева «Весенняя».

Вслед за прелюдией в нежном и изящном исполнении Шафаг Гаджиевой прозвучал романс, написанный мною на слова Ф.Бадалбейли. Певучий и изысканный текст рисует прелестный образ природы, ассоциирующийся с самым ранним и лучшим возрастом человека. Здесь и любовь, и искренность, и красота, и могучая сила Всевышнего, создавшего неповторимую и полную тайн Вселенную.

Следующее время года – лето, по-детски капризное и шаловливое, напоминающее плеск морских волн о горячий песок. Его представляет ученица 8-го класса Дарья Ахмедова. Выразительное исполнение стихов ярко передает характер летнего солнечного настроения. Следом звучит «Эскиз» К.Караева в своеобразной интерпретации пианиста-виртуоза Фагана Гасанлы, олицетворяющего образ молодого Бадалбейли – «поэта фортепиано», как называл его Т.Сеидов. В стихах критикуется жаркое лето, но сколько здесь любви и ласки, света и надежды.

Последующие выступления показывают осеннее время года. Перешагивая через воображаемые лужи, гуляя в дождливую погоду под зонтиком, Дарья Ахмедова выразительно передает осеннее настроение. В исполнении детского хора Школы-студии под руководством доцента Агиля Гафулова звучит «Золотая осень» Сеида Рустамова. Осенняя

тематика всегда волновала поэтов, которых вдохновляла природа, окрашенная в багряные и золотистые тона. В стихотворении Ф.Бадалбейли осень связана с увяданием природы, грустью и тоской, зрелостью и близкой старостью, но вместе с тем неумирающей надеждой на светлое будущее.

Вот и наступила зима – дети появляются на сцене в теплой одежде, шапках и шарфах. Ученицы 5-го класса Сара Гаджиева и Джамиля Садыхова под сопровождением нежного вальса читают стихи о зиме, кружась в изящном танце и играя в снежки с воображаемым другом. В исполнении юного скрипача – ученика 8-го класса Юсуфа Мамедли звучит «Град» из балета «Времена года» А.Глазунова. Его сменяет виолончель Заслуженного артиста Эйюба Алиева, и мы слышим своеобразную музыку Нураны Зейналовой – «Морозная зима в окопе» из цикла «Четыре времени года в Шуше», посвященного солдатам доблестной Азербайджанской армии.

Сразу же после этого номера на сцену выбегают дети, радуясь первому снегу. В исполнении хора звучит песня «Зима» Нураны Зейналовой на слова Фархада Бадалбейли. Зима и детская радость от нежного белого снега, покрывшего шубой деревья, горы, дороги и дома. Жизнь может быть короткой, невзрачной, но также и долгой, насыщенной, яркой, полной разнообразных красок.

«Говорят, когда человек рождается, небеса улыбаются» – так начался искренний, затрагивающий сердца финальный монолог Нигяр Гасанзаде. В потрясающих стихах собственного сочинения она мастерски нарисовала образ Фархада Бадалбейли от рождения до сегодняшнего дня, выразив его чувства, желания, рассказала о его увлечениях, хобби и самой заветной мечте, которая наконец-то осуществилась, – вернуться в освобожденную Шушу, на землю предков Гаджаров.

Завершилось мероприятие возгласами «С днем рождения!» в адрес виновника торжества, после чего появился долгожданный торт. Именинник в свою очередь выразил благодарность дружному коллективу Школы-студии.

Это мероприятие – последнее желание Тарлана Сеидова – стало ценным и достойным творческим подарком ко дню рождения уважаемого ректора Фархада Бадалбейли и данью светлой памяти Тарлана Сеидова в честь дружбы двух корифеев.

Подытоживая статью, отмечу: да, он покинул этот мир, но память о нем будет жить в наших сердцах, в его воспитанниках, продолжающих его дело... Это будет доказательством того, что он продолжает жить в делах, идеях, книгах и высказываниях, направляющих нас – его последователей.

А напоследок хочу озвучить мои «мысли вслух» – своеобразное обращение и завершить статью своим стихотворением, посвященным памяти уважаемого Тарлана Сеидова.

Иногда в нашей жизни бывают моменты, когда не знаешь, что сказать, что делать, как быть, становишься уязвимым и беспомощным. Тогда задумываешься: а зачем столько труда, сил и стараний, если в один миг тебя не станет... Стоит ли столько мучиться, если все, что ты сделал, тебе вдруг ничем не поможет? Руки опускаются, мысли путаются, а сердце... продолжает пульсировать и чувствовать. Оно бьется не напрасно, оно направляет, и ты интуитивно идешь за ним, не зная, что же будет в конце пути, что же тебя ждет...

А ждет тебя самое лучшее, светлое, вперемешку с трудностями в дороге, которую выбрал и по которой, несомненно, доберешься до цели... Видишь свет впереди, к нему и иди...

Светлый путь просветительства проложили Вы, Тарлан Ашрафович, разработали, научили, воспитали и... отпустили. Вы считали, что мы готовы, наверное. Нет... мы не разочаруем Вас. Мы не опустим рук, просто нам надо немного оправиться, прийти в себя и подняться. Обещаем быть достойными Вас и Вашего имени, следовать Вашим заветам, осуществлять поставленные Вами цели, чтобы Вы были нами довольны.

Вы говорили: *«Я буду за вами наблюдать даже с того света»*. Я верю, душа Ваша всегда будет с нами, ведь Вы жили созданной Вами Школой-студией, дышали ею, любили ее, как свое дитя, были верны своим идеям до конца. Всем Вы дали частичку себя, делились своими знаниями, как никто другой. Мы многому научились у Вас и будем верны Вам и Вашим принципам. Просто надо немного времени, ну, совсем немного, чтобы смириться с потерей нашего наставника. Будем еще крепче, сильнее, еще продуктивнее. А награда – спокойствие души.

Вам нравились мои акростихи, хорошо, что я успела написать их и дать Вам на прочтение к 80-летию... Жаль, что это последнее стихотворение наполнено горем и печалью... Память о Вас будет жить вечно...

*Ушёл из жизни человек.
Красиво, гордо, в тишине.
Дела же будут жить вовек
Во всех из нас – в тебе, во мне...*

*Ушёл, но все желания его
Мы воплотить хотели в жизнь.
Ушёл... Нам трудно без него.
В том мире он продолжит жизнь...*

*Создал он сказочную школу,
Дитя его, его творенье.
Не забывал о ней всю жизнь
Он никогда, ни на мгновенье...*

*Он многому нас обучал,
Ругал, хвалил и направлял.
Оставил столько нужных книг,
Создав в ученье мощный сдвиг.*

*Пусть в будущем нас радость ждёт.
Дела нас радуют его.
Проект Сеидова живёт.
Мы не забудем ничего.*

*Ушёл... Нам трудно без него.
В том мире он продолжит жизнь...
В ином лишь мире будет жить
И будет с неба он следить...
И будет с неба он следить...*

P.S. Даже, несмотря на то, что Тарлана Ашрафовича сейчас нет среди нас, мы не можем расслабиться и продолжаем работать в том же темпе, будто чувствуем его строгий, требовательный, пронзительный взгляд, спрашивающий: «Ну, какая у вас текущая работа? Какие успехи? А над чем вы потом будете работать?». В каждом из нас он смог зажечь искорку огонька, который день ото дня пылает и продолжает гореть, согревая и освещая окружающих... И это нас подстёгивает и придает ещё бóльший энтузиазм. А что парадоксально – его нет, но он всё же с нами...

Светлая память... Allah rəhmət eləsin!

Нармина АЛИВЕРДИ-ЗАДЕ
*Заместитель директора по учебной
работе Средней специальной
музыкальной Школы-студии
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли*

МУДРЫЙ И ЧУТКИЙ НАСТАВНИК

У каждого из нас свои воспоминания о педагогах, которые оставили след в нашем сердце, вдохновляли нас и служили опорой в трудную минуту. Именно так можно охарактеризовать деятельность моего педагога и наставника Заслуженного деятеля искусств, доктора наук по искусствоведению, профессора Тарлана Сеидова. Он был основателем и свыше 40 лет руководителем Средней специальной музыкальной школы-студии Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли.

Познакомиться с Тарланом Ашрафовичем мне посчастливилось в 1993-ем году, будучи студенткой его класса Бакинской музыкальной академии. На первый взгляд он мне показался очень строгим и суровым, но по истечению времени наряду со строгой дисциплиной и требовательностью к нам я начала чувствовать также его бережное отношение к своим студентам. Несмотря на эмоциональность, частую вспыльчивость, он был очень мудрым и чутким педагогом-руководителем.

В классе Т.Сеидова шла кропотливая и тщательная работа над всеми элементами фортепианной фактуры, выразительностью, раскрытием содержания, фразировкой и динамикой. Он скрупулезно уделял внимание каждому такту, порою каждой ноте, так как одна из важнейших задач была добиться качественного звукоизвлечения, вслушиваясь в звучание инструмента, в итоге достигнуть естественной и мягкой окраски звука. От всех он требовал дисциплины и ответственного отношения к занятиям. Студенты очень трепетно относились к нему, слушались, боялись, в то же время любили и уважали своего Учителя.

Статная внешность, высокая эрудиция, энциклопедические углубленные знания, выступали в совокупности с большими организаторскими способностями – наряду с педагогической, научной

деятельностью он занимался и общественной работой. Его стремление идти всегда вперед, не останавливаться на достигнутом, постоянно совершенствоваться – было главной целью в формировании нас – музыкантов. Находясь в поиске, Тарлан муаллим всегда искал новые пути, инновационные методы обучения в подготовке всесторонне развитых музыкантов, в сближении научно-методической и учебной практики.

Вершиной творений Т.Сеидова стала созданная им в 1980 году Школа-студия – его «родное дитя», о которой он заботился до конца своей жизни. Он тщательно подбирал педагогический состав для работы в этой школе, и мне посчастливилось стать частью дружного коллектива семьи Школы-студии.

Тарлан Сеидов заряжал всех своей бесконечной энергией, его трудолюбие отражалось и на окружающих. Т.Сеидов постоянно был полон новых идей, которые всегда воплощал в жизнь. Поначалу нам казалось, что он требует с педагогов очень многого, но, справившись с поставленной задачей, в итоге все понимали, что нет ничего невозможного и, таким образом, поднималась самооценка. Так, он заставлял всех верить в себя, в свои силы и все время учиться чему-то новому, безустанно работать над собой, достигать поставленных целей.

Однозначно можно сказать, что знакомство с Тарланом Ашрафовичем сыграло большую роль в моей творческой деятельности и изменило всю мою дальнейшую жизнь.

Его бережное отношение я почувствовала и после того, как он покинул нас. Именно по его завещанию, которое он обговаривал с Севдой ханум, я была назначена заместителем директора по учебной работе Школы-студии. Это и приятно, и в то же время было очень печально для меня. Но вместе с грустью, которую Тарлан Ашрафович оставил после себя, он смог оставить о себе теплую и светлую память, продолжающую жить в его делах, заветах и наших сердцах.

Гюльнара КУЛИЕВА
*Заведующая отделом
«Оркестровые инструменты»
Средней специальной музыкальной
Школы-студии БМА, доцент*

ПЕДАГОГ, НАСТАВНИК, ДРУГ...

Тарлан Мир Ашраф оглу Сеидов – профессор Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли, Заслуженный деятель искусств Азербайджанской Республики, член Союза композиторов, музыкально-общественный деятель.

За долгие годы работы в школе мне повезло узнать его как компетентного, профессионального, мудрого, опытного педагога и руководителя.

Т.Сеидов создал и возглавил Среднюю специальную музыкальную школу-студию при Бакинской музыкальной академии в 1980 году. Будучи творческим и деятельным человеком, он стремился превратить школу в экспериментальную, научно-методическую лабораторию. И ему это удалось.

Под его руководством преподаватели выпустили большое количество статей, методических пособий, учебников, книг и нотных сборников; школа-студия организовывала и проводила фестивали, научно-исполнительские конкурсы и конференции, как на республиканском, так и международном уровне; студенты БМА проходили педагогическую и концертмейстерскую практику с учениками школы-студии.

У Тарлана Ашрафовича всегда было много идей. Вдохновленные его энтузиазмом и энергией педагоги с большой отдачей претворяли в жизнь планы и мечты уважаемого всеми наставника. Его вклад прослеживается во всех наших начинаниях и сейчас.

Наш директор был внимателен как к педагогам, так и к ученикам. Он лично присутствовал на всех экзаменах, отборах на конкурсы, давал

советы, нередко сам садился за фортепиано и показывал, как нужно исполнять то или иное произведение.

Т.Сеидов любил свой коллектив. Он был человеком большой души, был добр к своим педагогам, ратовал за их развитие и продвижение. При этом он был строгим руководителем, который требовал четкости и профессионализма в работе.

Всю свою жизнь Тарлан Ашрафович был учителем. И речь не только о его студентах-пианистах, многие из которых сами стали преподавателями. Он был учителем для всех нас и благодарность к нему останется в наших сердцах на долгие годы. Я признательна ему за доброту, компетентность, мудрость и мастерство.

Светлая память об ученом, прекрасном педагоге и замечательном руководителе навсегда сохранится в памяти его коллег и учеников.

Наргиз МАНСУРОВА
*старший преподаватель кафедры
«Специальное фортепиано»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли, заведующая
отделом «Фортепиано и орган»
Средней специальной музыкальной
Школы-студии БМА,
Заслуженный учитель Азербайджана*

ПОМНИМ И ЧТИМ

Приятно, когда с местом, где работаешь много лет, связаны самые лучшие воспоминания. И эти воспоминания живут с нами на протяжении всей нашей жизни.

Несмотря на сложности в рабочем процессе, в Средней специальной музыкальной школе-студии Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли всегда педагогический состав должен быть готов к нововведениям, инновационным методам и большим переменам такого рода, в первый момент казавшимися абсурдными и невоплотимыми в

жизнь. Но, постепенно, распределяя все по полочкам, эти принципы становятся явью, и коллектив вживается в них и развивает по своим методам. Таким образом, все, ранее, казалось бы, недостижимым, превращается в реальность. Да, так работает наша школа-студия.

Я в школе-студии работаю уже 30 лет, с 1993 года. До этого времени 5 лет я проработала в музыкальной школе № 8, где директором тогда была Рена ханум Рагимова. И когда я только пришла в школу-студию, Тарлан муаллим сразу взял меня на должность заведующей отделом. Он все время со мной советовался, интересовался тем, как поступала Рена Гусейновна в тех или иных определенных ситуациях, на экзаменах, разных мероприятиях, какие были нововведения, вообще, что было интересного. Так, началось наше знакомство и совместная деятельность в стенах родной школы-студии.

Тарлан Сеидов – автор бесконечных интересных идей и проектов. Одним из его нововведений в учебный процесс было составление аннотаций. Он всегда объяснял нам, что хорошо, когда дети сами пишут аннотации к своим произведениям, это помогает лучшему восприятию и раскрытию образа, характера исполняемого произведения. Мы – педагоги, поначалу, конечно, немного сопротивлялись этому, думая, что это будет сложно, непросто: ведь придется все время ребенку что-то объяснять, уяснять, направлять его. Наблюдая за процессом, мы видели, что ученик пытается сам писать аннотации, но у него не особо это получается, и тогда мы были вынуждены и считали своим долгом ему помогать. Дело в том, что сами мы пишем для того, чтобы потом открыть ученику смысл произведений и показать, как же пишется аннотация. Как, например, сочинение на какой-то образ или литературное произведение, а в данном случае у нас объектом является музыкальное сочинение. Конечно, работали над этим долго, но сейчас уже по истечению многих лет, мы понимаем, что это на самом деле нужное дело, ценное нововведение, инновационный метод, который, можно сказать, к сожалению, пока еще нигде в других музыкальных школах не прижился. Метод написания аннотаций к исполняемым произведениям нужно раскрывать, распространять и помогать, чтобы приходили к этому хорошему полезному для освоения материала в учебном процессе методу.

Эти аннотации Тарлан Ашрафович в основном возложил на меня, потому что я помогала, как заведующая отделом и поэтому как-то больше была с этим связана, и, таким образом, должна была, и сама активно участвовать в их составлении и требовать это от других. На основе этих

аннотаций у нас давно зародился научно-исполнительский конкурс по авторскому проекту Тарлана Сеидова, где дети рассказывают об исполняемых произведениях и затем исполняют их.

И сегодня, когда Тарлан муаллима вживую рядом нет, мы чувствуем, что он все равно с нами, потому что живет его традиция – традиция авторских научно-исполнительских конкурсов и конференций. Мы, безусловно, будем продолжать его дело, начатое много лет назад и следовать его заветам. Дело Т.Сеидова живо и всегда будет с нами.

Помню, иногда волнуясь и нервничая, он говорил: «Когда меня не станет, я буду вам и с иного мира сниться, чтобы вы продолжали мои дела». Мы помним его и чтим его память...

Şəfəq HACIYEVA

*Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasının
böyük elmi işçisi və
“Nəzəriyyə” şöbəsinin müdiri, musiqişünas*

ZƏNGİN RUHUN ƏTRAFƏ SİRAYƏTİ

*“Böyük insanlar dağa bənzəyir,
yaxınlaşdıqca əzəməti və qüdrəti daha da aşkar bilinir”.*

İ.Höte

Zənnimcə, məhz bu hikmətli deyimlə Tərłan Seyidov şəxsiyyətini səciyələndirmək olar.

Hələ Bakı Musiqi Akademiyasında təhsil aldığı illərdə Tərłan müəllini akademiyanın dəhlizində görərkən, arzu edirdim ki, gələcəkdə onun məktəb-studiyasında işləyim, lakin eyni zamanda qərribə bir qorxu hissi ilə bu arzunun gerçəkləşməyəcəyini və əlçatmaz olduğunu düşünürdüm. Əlbəttə, bu düşüncə

təsadüfi deyildir, çünki professor Tərlan Seyidovun nə qədər tələbkar insan olduğunu hər kəs bilirdi. Lakin taleyin bizə nə hazırlayacağını bilmirik...

Mənim Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasında işə başlamağım pandemiya dövrünə təsadüf etmişdir. Bir dəfə elə oldu ki, Tərlan müəllim onlayn şəkildə mənim keçirdiyim dərsə qoşularaq, dərs gedişatını izləyirdi. Həmin dəqiqələrdə məni bürüyən həyəcan və məsuliyyət hissi sözlə ifadə edilə bilməz. Bu, mənim üçün böyük bir imtahan olmuşdur. Dərsin son dəqiqələrində Tərlan müəllimdən mülayim səs tonu ilə – «*Спасибо. Продолжайте*» (“*Təşəkkür edirəm. Davam edin*”) sözlərini eşitdikdə, təsəvvür etdim ki, yenidən doğulmuşam. Həmin dərsdən sonra mən ondan nə tərif, nə də irad eşitmədim. Ümumiyyətlə, Tərlan müəllim tərif etməyi sevmirdi, mənəcə, o səbəbdən ki, istəyirdi müəllim arxayınlaşmasın və öz üzərində usanmadan çalışsın. O, daim bizdən iş gedişatında yeni metodlardan istifadə etməyimizi və yaradıcı olmağımızı tələb edirdi.

Dərin təfəkkürə və biliyə, nadir yaddaşa, güclü intuisiya hissənə malik T.Seyidov ətrafında olan hər kəsi heyrətləndirməyi bacarırdı. O, müdrik və uzaqgörən insan olaraq həyatını konkret bir amal – gənc nəslin dünyagörüşünün genişləndirilməsi və dərin savada sahiblənməsi, həmçinin yüksəkixtisaslı kadrların yetişdirilməsi üzərində qurmuşdur. Bunun üçün 50 ildən çox elmi-pedaqoji fəaliyyət yolu qət etmiş görkəmli professor Tərlan Seyidov musiqi elminin tək bir sahəsində deyil, müxtəlif istiqamətlərində əzmlə çalışmışdır. Musiqi elminə dair kitab nəşrləri, pedaqoji sahədə innovativ işlər, eyni zamanda Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin, ələlxüsus da uşaqların musiqi istəyi və istedadının inkişafı yönündə maraq doğuran yeni-yeni layihələr məhz Tərlan Seyidovun müəllifliyi ilə ərsəyə gəlmişdir.

Uzun illər Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin tarixi şəxsiyyətləri ilə çiyin-çiyinə işləmiş və onların fəaliyyətinə, baş verən hadisələrə dərindən bələd bir insan kimi Tərlan Seyidov hər zaman öz xatirələri ilə bölüşərək qarşıdakı insanların marağına səbəb olurdu.

Tərlan müəllimin maraqlı söhbətlərinin canlı şahidi olaraq söyləyə bilərəm ki, onun hər bir kəlməsi “böyük bir məktəb” idi. Punktualıq, ciddiyyət, eyni zamanda incə zövq və zərif yumor hissi Tərlan Seyidov simasını xarakterizə edən müsbət cəhətlərdən olmuşdur.

Məktəb-studiyanın hər bir əməkdaşı Tərlan Seyidovun nəsihət etdiyi qayda-qanunlarla çalışır və onun məsuliyyətini özündə dərk edir.

Uca Allahdan Tərlan müəllimə rəhmət diləyirəm və əziz xatirəsini hörmətlə anıram!!!

Айша АЛИЕВА
*преподаватель Средней специальной
музыкальной Школы-студии
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
Заслуженный учитель Азербайджана*

ШКОЛА-СТУДИЯ БЫЛА ЕГО ДОМОМ, А МЫ – ЕГО СЕМЬЕЙ

Прошел год, как мы работаем без нашего дорогого и уважаемого Тарлана Ашрафовича. В его кабинете на рояле поставлена его фотография и рядом цветы... Каждый раз, входя в кабинет возникает такое ощущение, что директор смотрит на нас и видит, как мы работаем.

Не бывает дня, чтобы мы не вспоминали его. Надо отметить большую роль Тарлана Сеидова в становлении нас педагогов. Он был очень требовательным, был полон идей и без конца ставил перед нами все новые и новые задачи. Хотя порой мы тихо бунтовали между собой, не соглашаясь с чем-то, но, по истечению времени жизнь показывала, что он был прав. Все его нереальные, как тогда нам казалось, идеи, со временем воплощались в жизнь и производили большой резонанс.

Конечно же, неоспорим тот факт, что мы многому научились у него. Тарлан Ашрафович был настоящим профессионалом своего дела, человеком энциклопедического ума, очень требовательным к себе и к окружающим.

Тарлан Сеидов создал профессиональную школу. Не буду перечислять все его звания и заслуги – их очень много. Скажу просто, в формировании моих учеников, таких как Наргиз Кенгерли, Мурад Абасов, Вюсалья Бабаева и др. Тарлан Ашрафович сыграл важную и незаменимую роль. Его мастер-классы имели немаловажное значение в развитии юных пианистов.

Школа-студия была его домом, а мы – его семьей. И наш коллектив считает своим долгом претворять в жизнь его идеи и замыслы.

Школа-студия Сеидова Тарлана Ашрафовича продолжает жить...

Медина ТУАЕВА
*доцент кафедры «Методика и
специальная педагогическая
подготовка» Бакинской музыкальной
академии имени Узеира Гаджибейли
и преподаватель Школы-студии БМА,
доктор философии по педагогическим
наукам, Заслуженный учитель
Азербайджанской республики*

ТВОРЧЕСКИЙ СТИЛЬ РУКОВОДИТЕЛЯ – КАК УСПЕХ ВСЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕКТИВА

Деятельность руководителя любого учебного заведения предполагает ряд важнейших не только профессиональных, но и сугубо личностных качеств, таких, как психологическая коммуникабельность, ответственность, талантливость. Необходимо проявлять свое мастерство и лучшие качества администратора, что позволяет педагогическому коллективу, вырасти в дружную и сплоченную команду, способную решать любые вопросы обучения и воспитания подрастающего поколения. От сложившихся в данном педагогическом коллективе традиций зависит его профессиональный рост и будущая карьера, поэтому роль руководителя, который создаёт и развивает эти традиции, весьма значима.

Сразу после окончания БМА я приступила к педагогической работе в Средней специальной музыкальной школе-студии БМА, созданной заслуженным деятелем искусств Азербайджана, профессором Тарланом Сеидовым. С тех пор прошло много лет. Остались позади трудные годы становления учебно-воспитательного процесса, материально-технической оснащённости. Сегодня школа-студия является лидирующим музыкальным учебным заведением республики, в которой апробируются новейшие технологии музыкального обучения и воспитания. Именно они послужили основанием для написания мною диссертационной работы «Содержание и формы экспериментальной работы по комплексному обучению учащихся школы-студии Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли». При непосредственной помощи профессора Т.А.Сеидова работа над столь важным и актуальным научным исследованием осуществлялась эффективно и плодотворно. Была проанализирована и обобщена вся научно-экспериментальная работа, проводимая школой-студией, её творческие результаты и успешные показатели. Вся эта исследовательская работа могла воплотиться в жизнь

благодаря руководству школы, и, в частности, профессору Т.А.Сеидову, его активной созидательной энергии, под влиянием которой воспитывался и в настоящее время работает весь педагогический коллектив.

Одной из значимых педагогических традиций, сложившихся в школе-студии, является преемственность музыкального обучения. Исторический опыт сложившихся музыкально-исполнительских традиций является главным ориентиром и направлением в работе педагогического коллектива школы. Именно благодаря сохранению и совершенствованию этих бесценных традиций сегодня в школе выросло и работает высокопрофессиональное поколение педагогов-музыкантов. Очень скрупулёзно и внимательно ведётся наблюдение за профессиональным ростом педагогов, в самой благожелательной обстановке анализируются и обсуждаются проводимые ими открытые уроки. Доброй традицией стали и музыкально-исполнительские вечера, на которых выступают сами педагоги. В школе тщательно ведётся наблюдение за профессиональным ростом учащихся, особенно способных, ярко одарённых, успехи которых демонстрируются на международных конкурсах, фестивалях.

Все эти достижения и успехи, осуществлялись всегда благодаря непосредственному контролю и индивидуальным консультациям, которые проводил профессор Т.Сеидов. Именно они способствовали поиску правильного направления в процессе музыкально-исполнительского обучения учащихся школы-студии. Занимаясь регулярно с учеником над разучиванием конкретного произведения, внимание педагога часто притупляется, оно теряет свежесть слухового восприятия, поэтому консультации играют неопределимую роль. Они помогают со стороны ясно увидеть определённые недостатки в исполнительском процессе и наметить дальнейшую перспективу, т.е. стратегию и тактику работы над учебным репертуаром. Периодически проводимые консультации способствуют интенсивности и эффективности процесса обучения ученика, они стимулируют в нём такие качества, как собранность, работоспособность, организованность.

Будучи знакомы с педагогическим стилем профессора, многие выпускники моего класса, поступив в Бакинскую музыкальную академию имени У.Гаджибеяли, продолжали своё дальнейшее профессиональное обучение в классе Т.Сеидова. Ярким показателем преемственности музыкально-исполнительских традиций является тот факт, что в настоящее время в школе работают бывшие ученики школы-студии, которые, осуществляя преемственность поколений, продолжают педагогические

традиции своих учителей. Среди них: лауреаты международных и республиканских конкурсов Фаган Гасанлы, Анна Бирюкова и другие, которые успешно продолжают свою педагогическую работу в школе-студии БМА.

Время является самым лучшим показателем ценности и результативности человеческих достижений, поэтому сохранение и продолжение традиций музыкального обучения и воспитания, являются главным стратегическим направлением руководства и педагогического коллектива школы-студии.

Сейчас его нет с нами, но память о нем живет. Вечная память профессору Сеидову – мудрому наставнику, яркому руководителю, оставившему после себя профессиональную школу, действующую по его же утвердившимся традициям...

Sevinc SULTANOVA

*Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
“Metodika və xüsusi pedaqoji hazırlıq”
kafedrasının dosenti, BMA-nın Orta ixtisas musiqi
Məktəb-studiyasının müəllimi*

GÖRKƏMLİ İNSAN...

Məktəbimizin yaradıcısı və direktoru Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq doktoru, professor Tərən Seyidov ətrafında həm təcrübəli, həm də gənc pedaqoqlardan ibarət mehriban, səmimi kollektiv yaratmışdı. Məktəb-studiyada məhz belə bir kollektivlə işləmək mənim üçün çox faydalı olmuşdur. Tərən müəllim işinə qarşı çox ciddi və tələbkar adam idi. Bu da bizim hər birimizdə ona qarşı hörmət və ehtiram hissi oyatmışdı. Onunla söhbət etmək, ondan məsləhət almaq çox maraqlı idi.

Mən, 1990-cı ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirdikdən sonra həmin müəssisənin Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasında fortepiano müəllimi kimi fəaliyyətə başlamışam. Artıq 30 ildən çoxdur ki, məktəb-studiyada çalışıram. Belə bir kollektivin üzvü olmaq çox qürurvericidir. Bura

artıq mənim də ikinci ailəmdir. Həmkarlarımızın hər zaman bir-birinə dayaq olduğunu, peşə təcrübələrini bölüşdüyünü bilmək çox xoş bir hissdır.

Bu məqamda Tərən Seyidovun həyat və yaradıcılığına, çoxşaxəli fəaliyyətinə nəzər salmaq və onun haqqında bəzi dəyərli düşüncələri təqdim etmək istəyirəm.

Musiqi mədəniyyətimiz üçün dəyərli olan bu şəxsiyyət haqqında bir qədər ətraflı məlumat vermək məqsəduyğundur, çünki onun həyat və yaradıcılığı musiqi elminin inkişafına böyük təkan olmuşdur. Onun yarım əsrdən artıq bir vaxt ərzində musiqinin tərbiyə, elmi-tədqiqi prosesləri sahəsində apardığı işlərin həcmi həqiqətən də heyrətləndirici və təqdirə layiqdir.

Tərən Seyidov nüfuzlu müəllimlərdən olan professor Mayor Brennerin sinfində təhsil alaraq fortepiano ifaçılığı sənətinin sirlərini mənimsəmiş və onları öz pedaqoji fəaliyyətində dolğun şəkildə əks etdirmişdir. O, illərdir Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının «İxtisas fortepiano» kafedrasının seçilən müəllimlərindən biri olmuşdur. Qeyd olunmalıdır ki, pedaqoq kimi Seyidov Azərbaycanda və digər ölkələrdə fəaliyyət göstərən 100-ə yaxın pianoçu yetişdirib. Onun şagird və tələbələri arasında beynəlxalq və respublika müsabiqələri laureatları da az deyil.

Tərən Seyidov simasını musiqiçi, alim, pedaqoq, ictimai xadim kimi bir sıra tanınmış şəxsiyyətlər dəyərləndirib, onun haqqında yazılmış “Tərən Seyidov. Məqalələr. Resenziyalar. Müsahibələr. Materiallar” (Bakı, 2013) adlı fundamental kitabda öz fikirlərini söyləmişdirlər.

Həqiqətən, Azərbaycanda hazırda xeyli inkişaf edən ifaçılıq musiqişünaslığının formalaşmasında Tərən Seyidovun rolu danılmazdır. O, “Azərbaycan bəstəkarlarının fortepiano musiqisini” özündə əks etdirən çoxlu sayda nəşr olunmuş elmi-metodiki və tənqidi işlərin müəllifidir. Onların sırasında – 6 monoqrafiya, 9 monoqrafik toplusu, 25 dərs vəsaiti, 5 itirilmiş əlyazmanın bərpası, redaktəsi və nəşri, 120-dən artıq elmi nəşrlərdə və dövrü mətbuatda dərc olunan məqalələrini qeyd etmək lazımdır.

Həmçinin, müəllif layihələri əsasında təşkil olunan 40-a yaxın müsabiqələr, elmi konfrans və musiqi festivalları, respublikada ilk elmi və ifaçılıq konfranslarının təşəbbüskarı olan Tərən Seyidov təkcə müasir pianoçuluq sənətinin problemlərini deyil, həm də bəstəkarların fortepiano yaradıcılığının milli xüsusiyyətlərini də ortaya qoymuşdur. Onun həyat və yaradıcılığı, elmi və ictimai fəaliyyəti hər zaman diqqət mərkəzində olmağa layiqdir.

Təəssüflər olsun ki, artıq Tərən müəllim bizim aramızda yoxdur. Ancaq onun bizə öyrətdikləri, musiqi təhsilində etdiyi yeniliklər, innovasiyalar,

layihələr, dəyərli göstərişlərlə zəngin nəşrləri bizə örnəkdir. Onun qoyduğu yol hər zaman davam edəcək. Doğma məktəbimiz daha da yeni layihələrə imza atacaq.

Диляра САЛАЕВА
*Преподаватель Средней специальной
музыкальной Школы-студии
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли*

МОИ САМЫЕ ТЕПЛЫЕ ВОСПОМИНАНИЯ...

Со Школой-студией связана бóльшая часть моей педагогической деятельности. Тарлана Сеидова, как педагога, я знала, еще учась в Средней специальной музыкальной школе имени Бюль-Бюля. Но как с руководителем и директором я познакомилась с Тарланом Ашрафовичем в 1996-ом году. С волнением я шла на собеседование, но, войдя в его кабинет, почувствовала доброжелательную атмосферу. Расспросив меня о моих родителях, о моем педагоге в Азгосконсерватории, о семейном положении и т. д., он принял меня на работу.

Таким образом, по воле судьбы я попала в теплый, дружелюбный коллектив, где каждый коллега готов был помочь, направить и поддержать. Конечно же, с Тарланом Ашрафовичем работать было нелегко, он постоянно предлагал новшества в учебной работе и требовал быстрого конечного результата. Он не раз оказывал мне большую помощь в подготовке учеников выпускных классов, которые готовились к поступлению в консерваторию. Давал советы в выборе репертуара, а также часто сам консультировал и направлял.

Так как Школа-студия является научно-экспериментальной лабораторией БМА, мы педагоги каждый год должны были сдавать научно-методические работы. В связи с этим мы писали статьи для научных сборников, составляли методические и учебные пособия для учащихся музыкальных школ. Одной из последних моих работ совместно с Нарминой Аливерди-заде является сборник «Обработки азербайджанских народных мелодий для фортепиано», где собраны обработки

azərbaycan xalq mahnaları və rəqlərini tanınmış azərbaycan xalq mahnaları kompozitorları. Bu mövzu Tərlan Səydovla. Bu o biri sonuncu onunun Azərbaycan xalq mahnaları musiqisi üzərində.

Tərlan Aşrafov bu böyük rolü öz təkmilliyətində mənə musiqiçilik fəaliyyətimdə. Öz işimdə mən davam etdirəcəm onununun prinsiplərini, bunları əsas mənə musiqiçilik fəaliyyətimdə. Qanlı xatirə tanınmış musiqiçilik fəaliyyətimdə və musiqiçilik fəaliyyətimdə, o biri davam etdirəcəm onununun mənə musiqiçilik fəaliyyətimdə.

Rəna MƏMMƏDOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasının müəllimi

XATİRƏLƏRİM...

Azərbaycanın görkəmli musiqişünas-pianoçusu, Respublikanın Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq doktoru, Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü, pedaqoq Tərlan Seyidovla tanışlığım ötən əsrin 90-cı illərinə təsadüf edir. Respublikamızın gərgin, qanlı, faciəvi 90-cı illəri..

Məhz 1990-cı ildə Tərlan müəllimin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyası nəzdində artıq 10 il müddətində fəaliyyət göstərən konservatoriyanın tələbələri üçün təcrübə laboratoriyası rolunu icra edən ixtisas musiqi məktəb-studiyaya fəaliyyətini Dövlət səviyyəsində davam etdirmək üçün status verilmişdir. Nə xoş halımıza ki, biz 90-cı illərin məzunlarıyıq!

Mən Tərlan müəllimin himayəsi altında elə həmin məktəbdə gənc kadr adı ilə çalışmağa başladım. Artıq 33 ildir ki, bu doğma məkanımızda nəzəriyyə fənlərini tədris edirəm.

Onunla çiyin-çiyinə çalışdığım bu illər ərzində böyük iş və həyat təcrübəsi qazanmışam. Tərlan müəllimin məsləhətləri, tövsiyələri, fikirləri bizi bir

musiqişünas kimi hər zaman daha professional, səriştəli və məsuliyyətli işləməyə sövq etmiş və edəcəkdir.

Bu illər ərzində məktəb-studiyada Tərən müəllimin təşəbbüsü ilə müxtəlif eksperimental layihələr, beynəlxalq və respublika müsabiqələri təşkil edilib. Həm də məlumdur ki, məktəb-studiya məhz Seyidovun layihəsi əsasında BMA-nın tələbələrinin pedaqoji təcrübəsi ilə bərabər elmi eksperimentlər, elmi-ifaçılıq konfranslarının həyata keçirilməsi üçün yaradılmışdır.

Məktəbimizin hansı çətinliklərlə yarandığını, qorunduğunu hər zaman professorun özündən, həmkarlarından, görkəmli musiqiçilərdən eşidirdik.

Tərən müəllim mənim yaddaşımda olduqca tələbkar, məsuliyyətli biri kimi qalmışdır. Hər bir işimdə hardasa razılıq hissərini bildirsə də nədənsə narazı olduğunu hər zaman hiss edirdik. Bəzən qərribə şəkildə qorxu hissələrinə qapılırdım. Düşünürdüm ki, birdən nəyisə yetərinçə edə bilmərəm və ya məndən tələb etdiyi hansı tapşırığı vaxtında çatdırmaram.. Tərən müəllimin Çox mənalı bir deyimi var idi. Hər hansı bir işi tapşırarkən biz, *“hansı zamana lazımdır?”* – deyər soruşardıq. O isə: *“Dünənə”*, deyər cavab verərdi.

Onun, çox ağır bir dövəndə – pandemiya dövəründə onlayn dərslərin hər birində iştirak etməsi ilə yanaşı, öz təklif və tövsiyələrini də bildirməsi yaxşı yadımdadır. Tərən müəllim hər vasitə ilə şagirdlərin təhsilinin daha da keyfiyyətli olması üçün müxtəlif yollar arayıb axtarırdı.

Onun məsləhəti və tövsiyəsi ilə xarici musiqi ədəbiyyatı fənni üzrə dərsləklərin (plan-konspektlər) hazırlanması məktəbimizin nəzəriyyə şöbəsinin müəllimlərinə həvalə edilmişdi. Məhz VI sinfin dərsliyini mən Tərən müəllimin rəhbərliyi və həmkarlarımızın dəstəyi ilə tərtib etmiş oldum.

Sonrakı mərhələdə Tərən müəllim Azərbaycan musiqi ədəbiyyatı dərsləklərinin dərc olunmasını səbirsizliklə gözləyirdi. Bu dəfə IV sinfin plan-konspektlərini tərtib etməyə tələsirdim. Özü sanki ömrünün sonunun yaxınlaşdığını hiss edirdi. Demək olar ki, hər gün zəng edib işin hansı mərhələdə olması ilə maraqlanırdı. *“Çalış tezlaşdır, vaxtına az qalır”*, – deyərdi.

Çox təəssüf.. Zaman amansız oldu..

Sonuncu dəfə onunla BMA-ya gedərkən yolda rastlaşdım. O da işə tələsirdi. Hətta bu vəziyyətdə belə məktəbin işləri ilə maraqlandı. O zaman üçün hələ hazır olmayan xarici musiqi ədəbiyyatının 8-ci sinif dərsliyinin tərcüməsinin yoxlanılmasını məndən tələb etdi.

Bu gün Azərbaycan musiqi ədəbiyyatının IV sinif dərsliyinin ərsəyə gəldiyi bir vaxtda son söz sizin olmalı idi, Tərən müəllim. Bu kitabla əlaqəli Sizin məsləhətlərinizə, tövsiyələrinizə yenə də ehtiyacım var...

Xatirələr hər zaman bizimlədir. Onların dadı, ətri olmur, toxunmaq mümkün deyil və sözsüz ki, zaman ötdükcə bu xatirələrin ömrümüzə saçdıqları işıq zəifləsə belə o, sönməyəcək və əbədi yaşayacaqdır!

Ruhunuz qarşısında baş əyirəm, professor...

Natəvan FƏRZƏLİYEVƏ

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi

Akademiyasının Orta ixtisas musiqi

Məktəb-studiyasının baş metodisti və müəllimi

BƏZƏN ÖZÜMÜZÜ ONUN DÖYÜŞÇÜLƏRİ KİMİ HİSS EDİRDİK...

Hər bir iş mühitində olduğu kimi mənim də çalışdığım dövərdə xatirələrim mövcuddur. Mən deyərdim ki, Tərən Seyidov ailə mühiti yaratmışdı. Bizi özü seçmişdi və arxamızda da dururdu. Yadımdadır, ilk dəfə 1995-1996-cı tədris ilində məktəb-studiyaya laborant vəzifəsi üzrə qəbul olunmaq üçün Tərən müəllimlə görüşməyə gəldim. İlk baxışdan ciddi obrazı, lakin bir o qədər də müsbət aurası məndə xoş hissələri bərqərar etdi. Hamıya məlumdur ki, biz onun başçılığı altında daim qızgın iş prosesində idik. Arxa-axaya müsabiqələr, konfranslar, dərslərin və metodik tövsiyələrin ərsəyə gətirilməsi və daha nələr-nələr.

Yaradıcı-dirijor kimi fəaliyyətimdən başqa T.Seyidov şəxsiyyəti rəhbərliyi altındakı digər “övlad”ları kimi məni də professional kimi formalaşdırdı. Hər gün iş gələndə sanki başqa bir “döyüş”ə hazırlanırdıq. Qarşımıza məqsədlər qoyulur, o məqsədlər də özlüyündə kiçik hissələrə bölünürdü. Səmimiyyətimə inanm ki, bəzən özümüzü onun döyüşçüləri kimi hiss edirdik. Özü də yorulmaq bilməyən, tükənməz enerjisi, ideyaları, şəxsiyyətinin mürəkkəbliyi və rəngarəngliyi ilə çulğalaşan insan idi.

Bir etiraf edim ki, Tərən müəllim bizi heç bir zaman tərifi etməzdi. Amma bu, məbadə, hansısa narazılıq əlaməti deyildi. Bəzən böyük, zəhmətli bir

müsabiqə və ya tədbirdən sonra gülümsəyən, razı baxış bizim üçün çox əhəmiyyətli bir cavab idi.

İnkişaf və məsuliyyət... Onun əsas məqsədi və bizə təqin etdiyi ən vacib xüsusiyyətlər idi. Məhz bu məqam məni indi də təqib edir. İstər pedaqoji prosesdə, istərsə də inzibati işlərdə məsuliyyətlə çalışmaq şübhəsiz ki, mənim əsas məqsədimdir. Necə ki, Tərən Seyidov öz kollektivindən gözləyər və tələb edərdi...

Zənnimcə, bu gün məktəbimizin və ayrı-ayrılıqda bizim ünvanımıza gələn xoş sözlər və təriflərdə onun qoymuş olduğu düzgün inkişaf metodlarının, məntiqli “gedişlər”in böyük rolu vardır. Odur ki, Tərən müəllimə borcluuyq. Daim onu xatırlayır və əziz xatirəsini hörmətlə anırıq. Allah rəhmət eləsin!

Офелия АХУНДОВА
*Преподаватель Средней специальной
музыкальной Школы-студии
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли*

НЕЗАУРЯДНАЯ ЛИЧНОСТЬ...

Как известно, Тарлан Ашрафович был незаурядной личностью. Он был замечательным организатором, прекрасным педагогом, новатором, любящим свое дело.

Я помню, как впервые мне пришлось познакомиться с Тарланом Сеидовым. Это был 2002 год, когда я только окончила Бакинскую музыкальную академию имени Узеира Гаджибейли по специальности «Сольное пение». Я была в поисках работы, и мой педагог по вокалу – моя любимая покойная Эльмира ханум Кулиева предложила мне испытать свои способности в школе-студии, создателем и директором которой был профессор Тарлан Ашрафович Сеидов.

В то время, как раз только открылся класс по вокалу и пока еще не было педагога. И когда мы с Эльмирой ханум подошли к Тарлану

Ашрафовичу, она попросила, чтобы он взял меня педагогом вокала, он сразу сказал:

– Эльмира ханум, она же только окончила, у нее нет опыта. Вы за нее ручаетесь?

– Ну, конечно же.

Эльмира ханум меня очень похвалила и убедила Тарлан муаллима в том, что я не подведу. Тогда Тарлан Ашрафович ответил Эльмире ханум: *«Я возьму ее на работу только под вашу четкую ответственность, чтоб вы ей помогли и проверяли ее работу»*.

Таким образом, я поступила на работу в школу-студию и по сей день продолжаю работать с большим вдохновением и интересом, следуя его требованиям.

Во-первых, когда я только начала работу, у меня не было концертмейстера, и я сама аккомпанировала своей ученице, благодаря моему пианистическому образованию, приобретённому в детской музыкальной школе. Тарлан Ашрафович сразу же оценил мои пианистические способности и отметил, что ей не нужен концертмейстер.

Как-то раз, когда по наставлению Тарлан муаллима всем педагогам по всем предметам было поручено выучить с учениками азербайджанские лады, а я в то время вела еще занятия по хору, он зашел на экзамен по этому предмету. Тогда он помимо хоровых песен потребовал спеть лады азербайджанской музыки. Я в растерянности, не зная, как загладить свою безответственность, так как не успела разучить их с детьми, предупредила учеников, что в импровизации наиграю им мелодии ладов, а они будут подпевать, чтобы он не подумал, что мы вообще не учили. Ребята так и сделали. В итоге, мои переживания оказались напрасными, наоборот, ему очень понравилось, и у него зародилась новая идея – организовать концерт под названием «Мы изучаем и исполняем азербайджанские лады». Итак, концерт прошел очень успешно, где под мою импровизацию на рояле дети пели мелодии всех азербайджанских ладов по книге Узеира Гаджибейли, адаптированного Т.Сеидовым учебника для учащихся музыкальных учреждений, а звукоряды, каденции исполняли ученики на различных инструментах. На этом мероприятии была составлена также композиция со стихами, где перед исполнением каждого азербайджанского лада определялся его характер (данный Узеира беком в его книге), а затем зачитывались стихи, как вступление к очередному ладу. Это было своего рода познавательное представление, побудивший широкий резонанс.

Я очень счастлива, что я столько лет работала с такой выдающейся личностью и за это время многому у него научилась.

Эсмеральда ДЖАБРАИЛБЕКОВА
*Преподаватель Средней специальной
музыкальной Школы-студии
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли*

ПАМЯТИ ТАРЛАНА АШРАФОВИЧА СЕИДОВА

Воспоминания, воспоминания...

Я была молодой и неопытной выпускницей Азербайджанской государственной консерватории, когда начала свою преподавательскую деятельность в Школе-студии. В то время наша школа тоже была молодой и ее создатель, вдохновитель и директор, Тарлан Ашрафович Сеидов, наверное, почувствовав во мне творческий энтузиазм начинающего специалиста и любовь к детям, принял на работу.

Я очень хорошо помню тот день в 1991 году. Тарлан Ашрафович лично пришел в кабинет Эльмиры Абасовой, бывшей тогда ректором консерватории, на совет по распределению выпускников в разные районы и села страны (в те советские времена это была обязательная практика для только окончивших ВУЗ молодых специалистов) и подтвердил, что зачисляет меня в свою школу. Если бы не он и его заступничество тогда, меня ждала бы жизнь и работа провинциального учителя где-нибудь в отдаленном уголке родины ...

Итак, я начала свой творческий и преподавательский путь в новой экспериментальной школе. Было интересно и необычно. Во-первых, потому что мы тогда проводили теоретические занятия по воскресеньям, поскольку только в выходной день в консерватории были пустые классы. Потом, через пару лет, нам дали в здании целое крыло, и мы обрели свое «гнездышко». Во-вторых, необычно было то, что нужно было каждые полгода писать разные статьи, в основном, методические. А поскольку

опыта особого не было, я придумывала различные интересные методы работы с детьми, опираясь на свою фантазию и интуицию. Не могу сказать, что все мои эксперименты однозначно нравились директору. Но он всегда внимательно читал и давал ценные советы, иногда поощрял и хвалил, но чаще критиковал. Я тогда обижалась, принимая его замечания на личный счет. Но теперь, по прошествии лет, обретая опыт и понимание многих нюансов, понимаю, насколько он был прав. Например, Тарлан Ашрафович предлагал ученикам записывать от руки в отдельной тетради нотные примеры по музлитературе и пропевать их на уроке, что казалось необычным. Но, по сути, мы в музыкальной школе имени Бюль-Бюля, где я училась, делали почти то же самое, чтобы лучше запомнить музыкальный материал. И я думаю, что это действительно очень полезная практика для учеников. Она дает эффект сразу по нескольким направлениям: учит грамотно записывать ноты и все нюансы, тренирует визуальную и музыкальную память. Общеизвестно, что существует прямая связь между нейронами мозга и всем тем, что мы делаем руками. Поэтому, когда мы пишем, играем, мозг развивается лучше и пребывает в активном творческом состоянии, а это очень важно и нужно, и особенно актуально для современных детей, многие из которых практически разучились писать «от руки», печатая на гаджетах. Одним словом, эта простая практика записи и переписывания нот, которая почти всегда присутствовала в классическом музыкальном образовании, приносит очень хорошие результаты.

Я привела один простой пример. А таких примеров было много. Не буду писать о «методе комплексного обучения», этого любимого «детища» нашего директора.

О нем многие уже знают из большого количества статей и работ. Не буду также вспоминать и о его идее внести изучение азербайджанских ладов в систему образования в нашей школе. Хотя это выглядело тогда действительно очень необычно, но однозначно своевременно. Вообще, Тарлана Ашрафовича называли «генератором идей». И так оно и было. Многие его «задумки» осуществились в виде пособий, сборников, учебников. Надо отметить, что большую роль в воплощении в жизнь его замыслов играла и продолжает играть его сплоченная «команда»: тогда его бессменный заместитель и помощник, а в настоящее время, директор, Севда-ханум Мамедова, методист и педагог Натаван Фарзалиева, его «правая рука», незаменимая Фидан Лазымова, заместитель по научно-

методической работе Айтен Ибрагимова и многие другие, можно сказать, весь педагогический коллектив.

Поскольку я работаю в школе со времени ее основания, могу назвать и другие имена: например, в 1990-е и 2000-е годы это были Лала Керимова, Кямиля Дадаш-заде, Рена Сафаралибекова, Туран Мамедалиева и другие замечательные личности, работавшие с Тарланом Ашрафовичем.

Почти половина моей сознательной жизни прошла в стенах школы-студии. Все эти годы, что мы работали, сейчас проносятся перед глазами... Воспоминаний много. Были и концерты, и конференции, и споры, и дискуссии, и публикации статей и книг. Тарлан Ашрафович всегда стимулировал нас, педагогов, к творческому подходу к работе. Мне по молодости лет, не всегда хотелось писать статьи и проводить лекции, зато сейчас, уже имея опыт и очень любя своих учеников и в целом свою работу, хочется делать и отдавать им все больше. Тарлан Ашрафович учил нас относиться к работе ответственно, был строгим, требовательным и не давал «спуску» ни педагогам, ни ученикам. Но в то же время журил и хвалил, если чувствовал, что надо поддержать. Еще он был «человеком настроения», и порой нужно было, чутко улавливая его настрой по выражению лица, просто тихо поздороваться, а порой громко поприветствовать и даже спросить, как самочувствие...

Тарлан Ашрафович всегда «шел в ногу со временем», быстро осваивая технику, интернет, гаджеты и новые приложения. Помню, как во время пандемии он подключался на урок или на экзамен в *ZOOM* или на звонок в *Whatsapp*, сам опрашивал детей, учил, ходя по своей комнате, часто забывая, что камера включена...

Конечно, в короткой статье очень трудно передать все чувства и воспоминания о нем. Мы проработали вместе более тридцати лет. И в последние годы он, старея, болея, становился все тише и нетребовательнее к нам. Но до последнего держался, отдавал свои распоряжения по телефону, был на связи. Его уход был для меня очень болезненным и до сих пор не осознан до конца. Кажется, что он где-то там, сидит в своем консерваторском кабинете, ведет урок, покуривая свои любимые сигареты и названивая в школу с какими-то очередными важными поручениями...

Vəfa HƏMİDOVA

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi
Akademiyasının Orta ixtisas musiqi
Məktəb-studiyasının müəllimi,
musiqişünas, tədqiqatçı*

MÜKƏMMƏLLİYYƏT AŞIĞI...

Bakı, 2005-ci il, səhv etmirəmsə, noyabr ayı olardı...

Tərən müəllimlə tanış olduğum ilk gün həmin ərəfəyə təsadüf edirdi – BMA-nı iki qırmızı diplomla bitirdikdən sonra 6 il idi ki, laborant işlədiyim vəzifədən imtina etdiyim gün. Qanım qara idi, çünki daima fikrimdə, hədəf və məqsədimdə məzunu olduğum Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında dərs demək olduğu halda, ildən-ilə laborant işindən bir addım irəli getməmək məni tənqə gətirmişdi. Bilmirəm, bu bir təsadüf, ya təvafiq idi ki, ərizəmi yazıb işdən ayrıldığı gün məktəb-studiyadan iş təklifi aldım. Musiqişünas, tədqiqatçı-alim, dəyərli dostum, həmkarım Turan Məmmədəliyeva müəllimi olduğu bu müəssisənin rəhbərliyinə haqqımda müsbət rəy bildirərək, ehtiyac duyulan kadr kimi məni tövsiyə etmişdi. Bu minvalla, uzun illər öncə məktəbəqədər musiqi hazırlığı, daha sonra isə tələbəlik dövründə təcrübə keçdiyim bu ocağa yenidən gəldim, müdir müavini ilə birgə Tərən Seyidovun otağına daxil olduq. Sevda xanım məni ona təqdim etdi və burada bizim Tərən müəllimlə ilk görüşümüz baş tutdu. Söhbət əsnasında onun, ilk baxışdan ötəri, ancaq həqiqətdə isə verdiyi suallarla intellektual səviyyəmi, biliyimin dərinlik dərəcəsini, təfəkkür və düşünmə qabiliyyətimi, hansı keyfiyyətə xas olduğumu bir-bir müəyyənləşdirmək məqsədi güddüyünü anlamışdım. Xülasə, tanışlığımız qarşılıqlı olaraq, müsbət nəticələndi. Beləcə, onun xeyir-duası ilə tez bir zamanda mənimçün doğmalaşan məktəb-studiyada müəllimlik fəaliyyətinə başladım. Vaxt keçdikcə rəhbərimizin nə qədər ciddi, tələbkar, eyni zamanda zarafatçı, sərt, amma bir o qədər də qayğıkeş və ürəyiyumşaq, tələskən və hövsələsiz, eləcə də hər mövzuda xırdalığımadək olduqca diqqətçil, perfeksionist və s. kimi ziddiyyətli cəhətlərə malik olduğunu aşkarladım.

Burada fəaliyyət göstərdiyim 20 ilə yaxın müddət ərzində şahidi oldum ki, Tərən Seyidov rəhbərlik etdiyi bu məktəbi yaratmaq uğrunda çox əziyyət çəkmiş və ona görə də ömrünün sonunadək bu yolda məktəbi yaşatmaq üçün

əlindən gələni əsirgəməmişdir. Fəaliyyəti boyu bir çox yeniliklərə imza atdı, daima axtarışlarda oldu. Məktəb-studiyanın həm şagirdləri, həm müəllimlərinə qarşı çox tələbkar yanaşaraq, onların qarşılıqlı tərəqqisi üçün müxtəlif layihələr hazırladı. Müəllim-şagird münasibətlərinin daimi inkişafı üçün, onları hərtərəfli bilik özüllündə axtarışa sövq edirdi. İfaçılıq və musiqişünaslıq kimi anlayışları bir vəhdət halına gətirdi, onları ayrı-ayrılıqda deyil, bir-birilə mütəlak qarşılıqlı əlaqədə olduqlarını ardıcıl davam edən maraqlı işlərində praktiki şəkildə sübut etdi. Son illərdə uzun müddət üzərində düşündüyü “Musiqi ədəbiyyatı fənni üzrə aşağı və yuxarı sinif şagirdləri üçün proqram-konspekt” kimi daha bir layihəni də gerçəkləşdirməyə nail oldu. BMA-nın tələbələri üçün pedaqoji təcrübə bazası olaraq, öz məktəbinin qapısını açdı – burada tələbələrə gələcəkdə müəllim kimi yetişmə bilmələri üçün lazımi bilik və təcrübəyə yiyələnməsinə əlverişli şərait yaradıldı. Qurduğu işlər, nəinki öz məktəbinin şagird, tələbə və müəllimlərinə yararlı oldu, həmçinin tədricən bütün şəhər və rayon məktəblərinə səs saldı, hətta ölkəmizin hüdudlarından kənara da çıxmağa başladı. Onun bu təcrübələri hər tərəfə sədələndi və bir çox məktəblər bundan faydalana bildi. Əlbəttə, onun istər rəhbər, istər ifaçı-musiqişünas, tədqiqatçı-alim, istərsə də bir pedaqoq kimi gördüyü işləri sadalamaqla bitirmək mümkün deyil. Qeyd etmək haqdır ki, bütün adı keçən fəaliyyətlərin ərsəyə gəlməsi üçün möhkəm bir sütun lazım idi. Həmin sütun rolunu isə, təbii ki, doğma ailəsi hesab etdiyi məktəbin kollektivi bir komanda şəklində yerinə yetirir, çalışır, hər bir ideyasının həyata keçirilməsində ona dəstək olurdu.

Hər kəs bunu təsdiqləyə bilər ki, Tərhan müəllim, çox mürəkkəb bir insan idi. Lakin bu mürəkkəbliyin kökündə yaradıcı bir fikir, o cümlədən, bu fikri operativ şəkildə həyata keçirmək amalı dururdu. Bunun üçün də nizam-intizam mütəlak idi. Hər şey təhsil, bilik və tərəqqi naminə idi. Hələ sağlığında BMA-nın keçmiş prorektoru, mərhum Elxan müəllim Babayev məktəb-studiya haqqında belə deyirdi ki: *“Üzük qaşılıqla tanınar, deyiblər. Bütün məktəb öz direktoru – T.Seyidovun ətrafında qərar tutur, onu üzük qaşılıqla kimi dövrəyə alıb ətrafına toplaşır. Bu nizam-intizama, həqiqətən, həsəd aparmaq olar. İntizam olan yerdə isə yaxşı iş, gözəl nəticələr, sənət uğurları olar. BMA-nın baza-təhsil müəssisəsi olan məktəb-studiyanın yüksək səviyyəsi, orada dərs deyən tələbələrimizin də müəllim kimi yetişməsində müsbət rol oynayır”*.

Bütün qeyd etdiklərim, əsla onu mədh etmək kimi bir məqsəd daşmır, hərçənd, məhz işgüzarlığı, tükənməz enerjisi haqqında ayrıca mədhəyə də yazmaq olardı. Yəqin ki, mənimlə razılaşarsınız...

Tərhan müəllimlə müxtəlif işlər müstəvisində konstruktiv zəminli qızgın mübahisələrimiz çox olub və hər belə dartsımadan sonra bir-birimizi bir daha

görməyəcəyimizi düşünmüşəm. Amma əksinə, bu müzakirələr onu düşündürür hər dəfə bir az da məqsədə yaxınlaşdırırdı, çünki nəticədə, aydın olurdu ki, daxildəki yaradıcılıq yanğısı idi bizi bu məcraya gətirən. Polemikalar sayəsində, sanki o, öz əməkdaşını bir müəllim və musiqişünas kimi yenidən kəşf edirdi. Gərgin günün sonunda hansısa bir üsulla əhvalımı xəbər almaq da diqqətindən yayınmırdı.

Onu bir “ata” olaraq görürdük. Atalar müxtəlif olur – qayğıkeşi də var, tələbkarı da. Sərt olan atalar da olur. Bizim “atamız” bütün xarakterləri birləşdirən hökmran, əzmkar ata idi. Amma çətin olsa belə, nəticədə “övladlarının” da fərqli olduğunu dərk edirdi – hər tələbəsinin uğurunu izləyərkən, müəllim və şagirlərinin konsert, konfrans kimi tədbirlərində iştirak edərkən onun nə qədər qürurlandığını, balaca uşaq kimi sevindiyyinin öz gözlərimlə seyrçisi olmuşam.

Xatırlayıram, nadirən nasaz olan vaxtlarında icazə verməzdi ki, ondan əhvalını soruşaq. Heç sevməzdi “necəsiniz” sualını da... amma əməliyyat keçirdiyim və uzun müddət sağlamlıqla bağlı çətin günlərimdə, mütəmadi olaraq, zəng edib halımı xəbər alırdı. Onun heç vaxt eşitmədiyim intonasiyası, qayğıkeş səsi hələ də qulağımda səslənir: *“Дорогая Вафочка, не переживайте... я уверен, всё пройдет отлично. У вас всё еще впереди! Вы молодая, очень талантливая и впредь еще будете радовать нас своими успехами. И мы обязательно услышим ваш приятный, нежный голос.”* (“Əzizim, Vəfacan, heç darıxmayın... Əməliyyatın yaxşı keçəcəyinə əminəm. Hər şey daha irəlidedir! Siz gənc və çox istedadlısınız, bizi öz uğurlarınızla hələ çox sevindirəcəksiniz. O yumşaq, həzin səsinizi də biz mütləq yenidən eşidəcəyik”). Tərlan müəllimin əməliyyatdan bir gün öncə telefonda söylədiyi bu sözləri məni duyğulandırdı və əslində, onun daxilən nə qədər kövrək və təəssübkeş insan olduğunu hiss etdim o an...

Belə bir münasibət onun əməkdaşına verdiyi dəyərin göstəricisi idi. Lakin özünün ağır günlərində səsini duymağımızı, ona baş çəkməyimizi rəva bilmədi bizə... Bax, belə bir insan idi mənim gözümdə bizim TƏRLAN MÜƏLLİM.

Xatirə səhifələrimin son sətirlərinə onunla vidalaşdıqdan sonra yazdığım fikirləri də əlavə etmək istəyirəm:

“Bütün ömrünü təhsil və maarifləndirməyə həsr etmiş, yaratdığı və 43 ilini fəda etdiyi Məktəb-studiya ilə nəfəs alan, Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasında neçə nəsil tələbə yetişdirmiş, mükəmməlliyət aşiqi, insan sərrafi, biliyi uca tutan, inanılmaz yaradıcı enerjisi, özünə və əməkdaşlarına tələbkər olduğundan dolayı keyfiyyət naminə hamını “tətikdə” saxlayan, can yandıran, tələbə və şagirdlərin əlverişli təhsil alması üçün müasir metodlarlar

axtarışında olan, onlar üçün ən yaxşısını etmək uğrunda döyüşən bir fədaini itirdik... Dünya fanidir. Bir gün dünyaya gələn, bir gün də getməlidir. Özündən sonra yaxşı əməlləri qalar, onunla yad edilir. İnsanın dünyadan getməsi qalanlara bir görk olur. Düşündürür... "İgid ölər, adı qalar" demiş atalar... Ümid edirəm, yaratdığı və rəhbərlik etdiyi məktəb bundan sonra Tərլan müəllimin adını daşıyacaq. Bu təşəbbüs onun adını yaşadar və xatirəsi də əbədiləşdirilmiş olar.

Şöbəmizlə keçirdiyi sonuncu iclası xatırlayıram... Bu, başqa bir görüş idi: hər şeydən uzun-uzun danışdıq, özünün şagird, tələbə olduğu dövrünün xatirələrini bizimlə bölüşdü. Səmimi və qeyri-adi bir söhbət gah oldu. Həmin gün çox təsirlənmiş və mənəvi qida almışdım, həqiqətən...

Əziz Tərլan müəllim! Yaratdığınız, qurduğunuz ailə – bizim heyət, tələbələrınız, şagirdlərimiz, məktəbimiz, bir sözlə, eviniz boşluq içərisində... Sadəcə, qoyduğunuz prinsiplə yalnız iş köklənib davam edirik..."

Layiqli davamçınız, məktəb-studiyanın yeni rəhbəri olan Sevda xanım Məmmədova gördüyü işlərlə adınızı uca tutmağa, mənəvi bir bağlıqla daim əbədi ruhunuza sadıq qalaraq, bütün məktəb-studiya kollektivi ilə bərabər əl-ələ verərək, daha da böyük məsuliyyətlə çalışır ki, xeyir-duanız bu doğma ocağın üzərindən əskilməsin. "Ruhunuz şad olsun!" – deyərək, Sizi böyük sayğı və ehtiramla anırıq, görkəmli təşəbbüskar – Tərլan Mirəşraf oğlu Seyidov!

Фидан ЛАЗЫМОВА

Методист Средней специальной музыкальной Школы-студии Бакинской музыкальной академии имени Узеира Гаджибейли

ПО-ОТЦОВСКИ РОДНОЙ

Хочу поделиться своими первыми впечатлениями от встречи с Тарланом Ашрафовичем. Когда я впервые пришла на работу и зашла в кабинет директора, там сидели Тарлан муаллим и его заместитель Севда

ханум. Сначала я подумала, что у меня не получится здесь работать. А все вот почему, потому что первый взгляд Тарлан муаллима на меня был такой строгий, что я испугалась, и подумала, что не смогу с ним работать. В итоге после собеседования меня приняли на работу, и я работаю здесь уже много лет до сегодняшнего дня. В этом дружеском коллективе Школы-студии меня очень хорошо приняли, и я всегда чувствовала себя здесь как у себя дома, все было для меня очень родное.

У Тарлана Ашрафовича были свои требования, условия, благодаря которым и, соблюдая их можно было многому научиться. Я, например, научилась порядку, дисциплине. Благодаря ему я познакомилась также со многими деятелями культуры. Так, у нас проходили международные и республиканские конкурсы и фестивали, в связи, с чем директор поручал мне относить документы по разным учреждениям. Например, я была дома у всемирно известного композитора Арифа Меликова, супруга которого меня хорошо знала и даже поила чаем. Кроме того, я познакомилась с композитором Азером Рзаевым, таристом Рамизом Гулиевым, певицей Хураман Гасымовой, музыковедами Земфирой Сафаровой, Галиной Микеладзе, со многими членами Союза композиторов и другими видными личностями. Все они меня принимали очень доброжелательно, как свою.

Требовательность Тарлана Сеидова, конечно же, имеет свое особое место, но он одновременно также нас очень любил и никогда не давал в обиду, оберегал от всего как родной человек, заботился о нас как отец. Мы и боялись его, и в то же время любили и уважали. Но даже, если обижались, то быстро прощали. Помню, когда он хотел меня о чем-то попросить, звал меня в кабинет и давал задание, затем чувствовал, что получилось очень строго, говорил: «Ну, деточка, не плачь». Хоть я и не плакала в тот момент, но он знал, что после того, что он мне скажет, я заплачу...

С ним связаны очень теплые воспоминания. Тарлан Ашрафович ко мне относился как к своей дочке и каждого из нас любил по-своему. Он знал, что я хозяйственная и помню даже, когда принимал меня на работу, увидев мою фамилию «Лазымова», воскликнул: «Нужная». Он считал меня всегда нужной, и я всегда старалась помогать ему, в чем могла. В глубине души у нас были отношения как отца и дочери. Я до сих пор скучаю по нему, часто вспоминаю его.

Как-то я проходила мимо его кабинета в Академии, куда постоянно относила ему воду, документы, нужные вещи. После него я долгое время в

этот кабинет не могла входить. И вдруг меня потянуло туда. Я открыла дверь и зашла: все, что от него осталось было на столе – и карандаш, и маленькая баночка от спирта... Увидев это, слезы нахлынули на глаза, и появилась некая тоска. Я заплакала, оттого, что его там не было. Память о нем будет вечно жить в моем сердце. Он много доброго сделал, многому научил, даже учил правильно высказываться, строить предложения...

В последние дни перед болезнью он установил вывеску над дверью с надписью нашей школы-студии. Тогда он тихо мне шепнул: «Меня не будет, но вы будете под этим жить». Эти слова я никогда не забуду. Мы – вся его команда, будем стараться всегда продолжать его традиции. Школа-студия будет существовать, и совершенствоваться пока мы есть.

Tutu HÜSEYNOVA
*Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
elmi işçisi, Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının
müəllimi, musiqişünas*

PROFESSIONALLIQ SORAĞINDA *Tərlan Seyidovun xatirəsinə ithaf olunur*

Tərlan Mir Əşrəf oğlu Seyidov (musiqişünas, pianoçu, pedaqoq, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru və professor, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü) ismi həyatı akademik musiqi sahəsindən keçən hər kəsə məlumdur. T.Seyidov haqqında danışanlar onun musiqi alimi olmağı ilə bərabər ciddi, tələbkər, bir qədər də sərt xüsusiyyətini qeyd edirlər. Məhz əldə etdiyi uğurlar da sənətinə, peşəsinə, respublikanın musiqi həyatına, rəhbərlik etdiyi Məktəb-studiyanın müəllim və şagird, tələbə heyətinə ciddi münasibətin təzahürüdür. Amma sərtliyi ilə bərabər həmişə ürəyinin nə qədər yumşaq olduğu da söylənilir. Eyni zamanda Xalq artisti, professor Fərhad Bədəlbəylinin söylədiyi kimi – “*O, işinin fanatı idi, sərtliyi işi naminə, sənəti naminə idi*”. T.Seyidov özü də əməkdaşlıq etdiyi insanlarda güvən mənbəyi kimi bu xüsusiyyətlərə önəm

verirdi və elmi rəhbəri, Akademik Zemfira Səfərova haqqında söyləyirdi: *“Məni ilk olaraq onun hədsiz sərtliyi, barışmazlıq kimi şəxsi keyfiyyətləri narahat edirdi. Lakin yaradıcı insanın məhz bu xüsusiyyətləri mənim elmi yolumu Zemfira xanım ilə davam etdirmək qərarının əsasını qoymuşdur”*.

T.Seyidovun təhsili keçən əsrin 60-cı illəri – Azərbaycanın musiqi mədəniyyətinin intibah dövrünə təsadüf edir. Adlarını qızıl hərflərlə Azərbaycan musiqi tarixinə yazmış ziyalılarımızın əhatəsində olması, professor Mayor Rafailoviç Brenner kimi pianoçu-pedaqoqun məktəbini keçmək, assistenti olmaq məsuliyyəti yaradıcılığı boyu fəaliyyət göstərdiyi bütün sahələrdə hiss olunur. İfaçı, pedaqoq, musiqişünas-alim, ziyalı, rəhbər kimi fəaliyyətində hər zaman intellekti, novator düşüncələri, Avropa və Azərbaycan musiqi həyatı hadisələrini izləməsi, təhlili, münasibəti daima musqiçiləri təəccübləndirmiş, yüksək qarşılanmışdır.

Alimin əldə etdiyi uğurlar, bərqərar olduğu mövqe uzun illərin, əzmkarlığın məhsuludur, lakin o, yalnız özünüinkişafa nail olmamışdır, Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə verdiyi töhfələr – həyata keçirdiyi layihələr, müsabiqələr, tərtib etdiyi tədris proqramları bütövlükdə xalqın musiqi mədəniyyətinin tərəqqisinə istiqamətlənmişdir. İfaçının nəzəri biliklərə yiyələnməsi, nəzəriyyəçinin ifaçılıq qabiliyyəti ilə bərabər fəaliyyəti T.Seyidovun əsas diqqət yetirdiyi məqamlardır. Bütün bu layihələrini 1980-ci ildə Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdində yaratdığı Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasında eksperimentdən keçirdir, beynəlxalq, respublika müsabiqələri təşkil edir.

Məktəb-studiya məhz T.Seyidovun layihəsi əsasında BMA-nın tələbələrinin pedaqoji təcrübəsi ilə bərabər elmi-eksperimentlər, elmi-ifaçılıq konfranslarının həyata keçirilməsi üçün yaradılmışdır. Lakin məktəbi hansı çətinliklə yaratdığını, qoruduğunu biz həmişə onun həmkarlarından, görkəmli musiqiçilərimizdən eşidirik. Bəstəkarlar İttifaqının katibi, professor Zemfira Qafarova onun bu fəaliyyətini dahi Üzeyir bəyin davamçısı kimi qiymətləndirir. İllərini, ömrünü bu məktəbə həsr etməklə onu qorumaq, ucaltmaq T.Seyidovun əsas müqəddəs amalı olmuşdur. Təlim-tədrisdə əldə etdiyi uğurlara zərgər həssaslığı ilə ətrafına topladığı müəllim kollektivi ilə nail olur. Onun haqqında hər kəsdən eşitdiyimiz tələbkərligi, əzmkarlığı, peşəsinə sonsuz sevgisi, professionallıq sorağı ilə o, ilk növbədə rəhbərlik etdiyi müəllim kollektivini, sonra şagird və tələbələrini peşəkərlığa, uğura, işıqlı səhnə fəaliyyətinə, hərtərəfli musiqiçi, pedaqoq olmağa sövq edir. Durmadan həyata keçirilən konsertlər, Məktəb-studiyanın şagirdlərinin iştirakı ilə hazırlanmış Uşaq Opera Teatr tamaşaları, müsabiqələr, bütün bunlar birdən-birə baş vermir, onunla

çiyin-çiyinə çalışan müəllimlərin zəhməti burada əvəzsizdir. Artıq onlar kiminlə çalışdığını bilirlər, T.Seyidov kimi musiqi mütəfəkkirinin rəhbərliyi ilə bütün bu proseslərin sonu uğurla, alqışlarla nəticələncəyi məlumdur. Hər bir həyata keçirilən layihə onlarla şagirdin musiqiçi kimi formalaşmasına bir işıqlı yoldur.

T.Seyidovun beynəlxalq və respublika musiqi məktəbləri arasında həyata keçirdiyi müsabiqələr yalnız Məktəb-studiya şagirdlərinin deyil, respublikanın müxtəlif bölgələri – şəhər, rayon musiqi məktəblərindən qoşulan müəllim və şagirdlərin həyatında unudulmaz anlara çevrilir. Bu zaman müəllimlər də öz üzərində çalışmalı olur, xüsusilə də Azərbaycan bəstəkar və xalq mahnılarının milli lad əsaslarının təhlil olunması böyük marağa səbəb olur. Şagird ifa ilə bərabər, əsərin lad əsası, forma və quruluşu haqqında məruzə söyləyir. Milli musiqinin duyulması və öyrənilməsi nəzəri cəhətdən mənimsənilməsi, bir sözlə milli ruhun aşılınması T.Seyidov xidmətlərinin ən ümdə cəhətlərindəndir.

Məhz buna görə Əməkdar incəsənət xadimi, professor Zümrüd Dadaşzadə onun təhsildə innovativ layihələr gerçəkləşdirməsini, XIX əsrdən fəaliyyətə başlamış maarifpərvərlərin – Həsən bəy Zərdabi və b. xalqımızın milli təfəkkürünün formalaşdırılması ənənəsi ilə müqayisə edir. Bundan başqa Z.Dadaşzadə alimin çoxşaxəli fəaliyyətini çoxsəsli musiqinin polifonik üslubu ilə xarakterizə edir.

Bir müəllim kimi mənim də musiqi həyatımda T.Seyidovun mühüm rolu olmuşdur. Hələ rayon musiqi məktəbində fortepiano müəllimi işləyərkən Məktəb-studiyanın keçirdiyi müsabiqələrə qatılır, şagirdlərim üçün əsərin ifasını öyrətməklə bərabər, əsərin forma, məqam əsasının təhlilini tədqiq edirdim. Müsabiqədə T.Seyidov və münisflər heyətinin digər üzvlərinin tövsiyələrini eşitmək, Məktəb-studiyanın müəllimləri ilə ünsiyyət, iştirakçıların çıxışını dinləmək və s. kimi yaradıcı proseslər rayon musiqi məktəbində işləyən müəllim üçün inkişafa yol açır. Müxtəlif metodik baxışları mənimsəməklə peşə məsuliyyətini daha çox hiss edərək püxtələşməyə doğru addımlayıyıq.

Həyatın amansız qanunları. Təəssüflər olsun ki, indi Tərən müəllimsiz onun əmanəti olan bu tədris ocağının istisinə sığnaraq pedaqoji fəaliyyətimizi davam etdiririk. Lakin demək olar ki, hər gün, məktəb-studiyanın tədris işləri üzrə direktor müavini, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, illərlə Tərən müəllimin ən yaxın köməkçisi olmuş Sevda Məmmədova (hal-hazırda Məktəb-studiyanın direktoru), elmi-metodik işlər üzrə direktor müavini, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Aytən İbrahimova tərəfindən Tərən müəllimin tədrisdə, müəllimlərinin fəaliyyətində görmək istədiklərini, növbəti addımlarda planlaşdırdığı tədbirlər xatırlanır. Bütün bunları Sevda xanım Tərən müəllimin xatirəsinə həsr edilmiş “İthaf” adlı tədbirdə də musiqiçilərimizə bəyan etdi və

onun 43 il boyunca yeni ideyaları, professionallığa istiqamətlənmiş tükənməz arzuları, sərgilədiyi nizam-intizam ilə nüfuzunu qoruduğu musiqi ocağında T.Seyidov adına layiq çalışmağı özü və pedaqoji kollektiv adından söz verdiyimizi vurğuladı.

Günay MƏHYƏDDİNLİ
*Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının
doktorantı,
Orta ixtisas musiqi
Məktəb-studiyasının elmi işçisi və
müəllimi, musiqişünas*

USTAD DƏRSİ...

Əvəzolunmaz ustad Tərhan Seyidov öz müsahibələrinin birində qeyd edirdi: *“Biz istedadlarla zənginlik və vəzifəmiz onları üzə çıxarmaqdır”*. Nədir ustad?.. Əgər *“ustad”* sözünün leksik mənasına varsaq o, *“müəllim”*, *“tərbiyəçi”*, *“öyrədici”*, *“mürşid”* mənalarında anlaşılır. Lakin bu sözün mənə çalarları heç də dar çərçivələrə sığmır. Hər kəs öz ustasını və ya böyük bir mədəni-intellektual nəsil üçün, yaxud məktəb üçün mürşid rolunu oynayan insanı özünəməxsus şəkildə təcəssüm edə bilər. Əsl ustadı tapmaq və ondan tərbiyə almaq, müdrikliyindən qidalanmaq həyatımızı dəyişəcək, yolumuza işıq tutacaq vacib məfhumlardandır. Ustadın illərlə zəhmət verdiyi, yorulmadan davam etdirdiyi öz missiyası var. Qədim Rusiyada maraqlı bir deyim vardır: *“Həqiqi ustalıq qırmızı qızıldan daha qiymətlidir”*. Məhz o, – professor T.Seyidov belə şəxsiyyətlərdən idi. Onun missiyası maarifçilik idi.

Gələn bir əsr əvvələ, 1920-ci illərə nəzər salaq. Əsrin əvvəllərində bütün passionarlığı ilə Üzeyir bəy şəxsiyyəti əzmlə nəin ki, musiqi mədəniyyətimizin inkişafında, habelə, maarifçilik ideyalarının təbliğ olunmasında sütunlardan biri idi. XX əsrin əvvəllərində Bakı öz yüksəliş dövrünə qədəm qoymuşdu. Azərbaycan cəmiyyətinin çoxmillətli quruluşu bir-birinə qarışan bir çox mədəni vektorları özündə birləşdirməkdə idi. Eyni zamanda mütəfəkkirlər arasında mühüm fiqurlar peyda olur. Mirzə Ələkbər Sabir, Mirzə Cəlil, Əbdürrəhim bəy

Haqverdiyev və s. kimi böyük tarixi şəxsiyyətlər yetişir. Bu mütəfəkkirlər hadisələrə tarixi proses kontekstində yanaşır, yaratdıqları əsər nümunələrində fikirlərini həm bədii-kulturoloji, həm də elmi-nəzəri baxımdan əsaslandırır dılar. Lakin bütün bu məziyyətlərlə yanaşı, onları narahat edən ən vacib məsələ xalqın savadlılıq dərəcəsi, onun sosial vəziyyəti idi. Təhsil və mədəni inteqrasiya onları daima düşündürürdü.

Dövrümüze qaydaq... Qısa zaman kəsiyi ərzində əldə olunmuş böyük bilik, təcrübələr, artıq təşəkkül tapmış ifaçılıq, bəstəkarlıq məktəbi və uzun əsrlər boyu inkişaf yolu keçərək bizə gəlib çatmış olduqca zəngin mədəni irs.

Babalardan yadigar qalmış qiymətli ənənələri qoruyub saxlamaq, inkişaf etdirmək və daima yeniliyə can atmaq üçün həqiqi vətənpərvər olmaq gərəkdir. Təsadüfi deyil ki, adını çəkdiyimiz bütün tarixi şəxsiyyətlər maarif həyatımızda həlledici rol oynamaqla, eyni zamanda öz əsl vətənsəvər simalarını nümayiş etdirmişlər. Professor Tərən Seyidov şəxsiyyətinin zənnimcə ən dominant xətti məhz bu idi. Onun vətənpərvərliyi, xalqını sevməsi və onun maariflənməsinə can atması, gələcəyimiz olan uşaqların əsl musiqi mühitində, peşəkarlar tərəfindən tərbiyələndirilməsi professorun vacib amalı idi. T.Seyidov xalq musiqisi və onun ənənələrinin mötəbər təmsilçisi və təbliğçisi idi. Alim "Azərbaycan xalq musiqi mədəniyyətinin ənənələrinin ən yeni qavranılma prinsipləri (Məktəb-studiyanın təcrübəsindən)" adlı məqaləsində qeyd etdiyimiz fikirləri təsdiq edir: "... *ənənəvi xalq mədəniyyəti əsaslarının, mədəni məkanın minillik qavranılma təcrübəsinin və onun gələcək nəsillərə ötürülməsi mexanizmlərinin dərk olunması olduqca önəmlidir.*"

Nəhayət, onunla mənim tanışlığım haqqında... Yəqin ki, hamıya məlumdur ki, onun başçılıq etdiyi məktəb-studiyada "təsadüfi" müəllim yoxdur. Əməkdaşlıq etdiyi hər bir pedaqoqla işə başlamazdan öncə şəxsən tanış olur, bir növ onu özünün şərti yoxlamasından keçirir. Lakin bu heç də bəhs olunduğu kimi şərti yoxlanış deyil. Xatirimdədir ki, məni müəllim kimi məktəbə qəbul etməzdən əvvəl, "Musiqi ədəbiyyatı" fənni üzrə istədiyim mövzuda video-dərs hazırlamağımı tapşırırdı. Dərsi böyük həyəcan və məsuliyyətlə hazırladım və Tərən müəllimə yolladım.

Qısa müddət sonra məktəb-studiyanın tədris işləri üzrə direktor müavini Sevdə xanım mənimlə əlaqə saxlayaraq bildirdi ki, 1-2 gün ərzində L.Bethovenin 8-ci "*Patetik*" sonatasının (*c moll*) notları (video-dərsdə həmin əsərdən parçalar ifa etmişdim) ilə birlikdə T.Seyidova yaxınlaşım. Doğrusu bu xəbəri eşidəndə bir qədər təlaşa qapıldım. Çünki illərini bu sənətə həsr etmiş bir şəxsiyyətin qarşısında ifa etmək cəsarət tələb edirdi... Beləliklə, notları da

götürüb onun otağına daxil oldum. Otaqda onun müavinləri də vardı. Bir qədər sual-cavabdan sonra ayağa qalxaraq fortepianoya yaxınlaşdı. Videoda ifa zamanı etmiş olduğum bəzi texniki nöqsanları mənə bildirdi və özü də çalaraq doğru variantını göstərdi. Etiraf etməliyəm ki, Tərən müəllimin bu rəftarı məndə təəccüb oyatdı. Demək ki, video-dərsə diqqətlə baxmış və heç bir məqamı gözdən qaçırmamışdı. Beləliklə, bir saata yaxın müddətdə mən “Patetik” sonatanın ifası ilə bağlı sanki ustad dərsi aldım. Sevindirici oldu ki, Seyidov məni bəyənmişdi.

Bundan sonra mənim qarşımda daha mürəkkəb vəzifə duracaqdı. Elə həmin görüşdən sonra anladım ki, tamamilə başqa, daha ciddi bir təhsil-tədris mühitinə daxil oluram və onun kollektivinin bir parçası kimi Tərən müəllimin gözləntilərini doğrultmalıyam. Bircə “ustad dərsi”ndən çıxardığım nəticələrlə artıq onun nə istədiyini anlamış oldum.

Bu gün mən onun haqqında kiçik xatirəmi sətirlərə köçürərkən təəssüf ki, böyük ustad cismən bizimlə deyil. Lakin zənnimcə, professor Tərən Seyidov şəxsiyyəti musiqi mədəniyyətimizdə haqlı olaraq heç zaman unudulmayacaq bir simadır...

Firuz HÜSEYNOV
*Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının və
BMA-nın Orta ixtisas musiqi
Məktəb-studiyasının müəllimi*

YARADICI VƏ QURUCU İNSAN

Professor Tərən Seyidov haqqında yazmaq çox məsuliyyətlidir! Tərən müəllim o qədər yaradıcı və qurucu insan olub ki, onun haqqında fikir söyləmək özü də yaradıcılıq və quruculuq tələb edir. Onun fərdi keyfiyyətlərini sadalamalı olsaq, sonda parlaq və nümunəvi insan görmüş olarıq. Öz işində sənətinin vurğunu, fanatı və zəhmətkeşliyi ilə musiqi sənətinin qoruyucularından biri kimi

özünü təsdiqləmişdir. Tərən müəllim musiqi sənətində milli və klassik musiqi ənənələrini yaşadaraq, o cümlədən, bir çox janrları sevə-sevə araşdıraraq, aşılaraq həyata keçirilməsi baxımından onların təbliğatçısı kimi də öz əməyini əsirgəməyən şəxslərdən biri olub.

Ümumiyyətlə, onun yaradıcı insan olduğunu, mədəniyyətimizə, incəsənətimizə vurğunluğu, musiqinin hər bir sahəsinə sevgisi birmənalı olaraq məhsuldar fəaliyyəti kimsəyə gizli deyildir.

Mənim fikrimcə, Tərən müəllimin eksperimentləri çox cəsarətli və mühüm addımlar olub. Mənə tam bəlli olmuşdur ki, Tərən müəllim öz milli mənsubiyyəti ilə daxilində qürur duyan insan idi. Məktəb-studiyanın dərs prosesində Azərbaycan ladlarının tədris etməsi bunun bariz nümunəsidir və onu Üzeyir Hacıbəyli ideologiyasının davamçısı kimi anlamaq olar. Bəlkə də bu böyük insanın daxilində olan bir çox bilikləri və musiqi sahəsində istəkləri bizlər üçün sirr qalaraq, bu görkəmli şəxsi içimizdə yaşatmağı bizə vadar edəcək.

Bir fikir də söyləyərdim ki, mənim müşahidələrimə görə, o, yaşadığı dövrdə kiçik nəslin fikirlərinə diqqətlə qulaq asmaq qabiliyyətinə malik və adekvat olan fikirləri həyata keçirməkdən çəkinməyən insan idi. Belə qabiliyyət hər insana xas deyil və Tərən müəllim hər bir fikrə, düşüncəyə öz meyarları çərçivəsində yanaşmağı bacarırdı.

Tərən Seyidov güclü potensiala, dərin düşüncəyə malik, öz sənətini sevən yaradıcı şəxsiyyət idi. Allah rəhmət eləsin!

*Tarlan Seyidov sinfinin və BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunları –
Выпускники класса Тарлана Сеидова и Школы-студии БМА*

Айгюн ДЖАФАРОВА-АХМЕДОВА

*Преподаватель Стамбульской государственной
консерватории при Стамбульском
государственном университете,
выпускница класса Тарлана Сеидова*

**ИМЕННО ОН НАУЧИЛ МЕНЯ СЛУШАТЬ СЕБЯ,
СЛЕДОВАТЬ КАНОНАМ ИГРЫ,
ВОСПИТАЛ ВО МНЕ СТИЛЬ И ПИАНИЗМ**

Я училась в 7-ом классе, когда мой педагог Лилия Сенчихина-Бабаева тяжело заболела. Какое-то время она еще числилась на работе, и, соответственно, я числилась у неё. Проходили месяцы, моя мама всерьёз стала волноваться насчёт моих занятий, которых практически не было. От этой ситуации была довольна лишь я, не надо было напрягаться, часами заниматься, тренироваться. На какое-то время ушли из моей жизни гаммы, этюды, открытые и закрытые концерты, которые регулярно устраивались. Понятное дело! Мне было 14 лет, переходный период, если еще учесть, что за это время я успела разленииться и расслабиться. Кое-как я сдала зимний экзамен, и все! Меня перевели к другому педагогу, так долго продолжаться не могло – или я должна была взяться за ум, или же меня выкинут из школы!

Так в моей жизни появился Тарлан Ашрафович Сеидов.

Молодой, высокий и красивый мужчина, который строго смотрел на меня из-под своих очков, разговаривал со мной на «вы». Мне, обласканной Лилией Константиновной, любившей меня искренне и нежно за мои невероятные (по ее словам) способности и музыкальность, это не очень льстило и нравилось. Я была сломлена и разочарована, но моя мама была довольна: наконец-то, у меня будет педагог, который заставит меня

заниматься (ведь, я столько упустила!), и я снова буду играть так, как мне следовало бы, учитывая мои способности.

Не скрою, мы долго «притирались», друг к другу, мне не хотелось ходить на занятия, но меня никто не спрашивал, это была моя обязанность. Проходили месяцы, в течение которых я поняла, что мне не хватает дисциплины, длительных занятий, коих никогда не было в моей жизни, ведь мне все давалось легко и без напряжения. Именно тогда я поняла, что я выросла.

Тарлан Ашрафович выбил из меня нежелание заниматься, когда я не хочу; я просто не имею право приходить на урок неподготовленной, я могу запросто оказаться по ту сторону двери, нежели в классе.

Сейчас, когда я сама преподаватель Консерватории, я понимаю, насколько это важно, когда ценят и уважают тебя и твой труд.

Именно он научил меня слушать себя, следовать канонам игры, а не играть, как Бог на душу положил. Меня часто заносило, бывший педагог это оправдывал моей необыкновенной музыкальностью, но Тарлан Ашрафович умел приструнить: *«Бога ради, не разводи цыганищину, играй с умом. Будь дипломатичной и сдержанной, в тебе достаточно эмоций, контролируй себя!»*.

Именно он привил мне любовь к Баху, к его строгой и гениальной музыке, воспитал во мне стиль и пианизм. Помню, приходила после летних каникул на первый урок:

– Ну что будем играть?

– Рахманинова.

– Не надо мне играть Рахманинова, сыграй-ка мне Сонату Скарлатти.

– (???)

– Да, я хочу Скарлатти, посмотрим, как ты будешь ходить по подиуму обнаженной, без изъянов.

Я уходила, так и не сыграв Рахманинова, но с новым заданием выучить Скарлатти.

Я потом много раз еще сыграю и Рахманинова, и Скрябина (это ж моя стихия!!). Первый концерт на выпуске школы, Второй, когда буду заканчивать Консерваторию, мне будет аккомпанировать мой учитель, который будет гордиться мной. Он редко хвалил, но на моём выпускном он обнял меня и сказал: *«Ну что ж, тебя очень похвалили! Ты получилась! Особенно понравились «Симфонические этюды» и концерт Рахманинова, но я бы предпочел, чтобы понравился Бах и Моцарт»*.

В 1998 году я уехала из Баку в Стамбул. Какое-то время, мы не общались с учителем, я устроилась работать в Стамбульскую государственную консерваторию, где я по сей день работаю. Приезжая летом в Баку, я иногда навещала в консерваторию, чтобы увидеться с ним. Эти встречи становились все реже и реже. Потом, в один прекрасный день мой учитель написал мне в мессенджер на Фейсбук.

Так, мы снова возобновили наше общение. Никому не секрет, что он очень много работал в школе-студии, которая была его детищем. У него была масса проектов, книг и рецензий. Он делился ими, приглашал участвовать в различных конкурсах. Я посылая ему видео с игрой моих студентов и учеников, спрашивала его совета, просила отредактировать, может что-то ему не понравилось или наоборот. Мы общались до последних его дней, у меня сохранились его сообщения.

Последний раз он прислал мне афиши с концертов его класса, он их бережно хранил. Через неделю я узнала из Фейсбука, что его не стало... Это было одно из печальнейших известий в моей жизни, ставшее также внезапно, как и потеря моей мамы...

Единственная радость, что и мама, и мой учитель ушли из жизни в светлом уме, что является большим благом, дарованное Богом! Помню и ценю! Спи спокойно... Allah işıqlarda uyutsun...

Руслан БИРЮКОВ
*Президент фонда Positive Motions,
основатель Лос-Анджелесского
квартета виолончелистов,
президент консерватории «РусЛан»,
лауреат международных и республиканских
конкурсов, виолончелист,
выпускник Школы-студии БМА*

**ТАРЛАН СЕИДОВ – ПЕДАГОГ,
ЕСТЕСТВЕННЫЙ ПРОСВЕТИТЕЛЬ**

Моя первая встреча с Тарланом Ашрафовичем Сеидовым явилась поворотной в моей жизни. Произошло это 35 лет тому назад, когда мои родители привели меня в Школу-студию при консерватории (ныне

Бакинская музыкальная академия имени Узеира Гаджибейли) и Тарлан Ашрафович направил нас к Юрию Абдуллаеву, уговорив его взять меня – маленького мальчика в свой класс. Юрий Агасиевич был тогда деканом оркестрового факультета и был чрезвычайно занятым человеком. Далее, именно усилия Тарлана Сеидова привели меня и на телевидение, и к первому моему выступлению с Азербайджанским государственным камерным оркестром, и многим другим знаменательным событиям в моей жизни. Так что, если бы эта встреча не произошла, виолончелистом сейчас я бы, конечно, не был...

Есть люди, которые очень хорошо учат, есть люди, которые еще к тому же являются естественными просветителями. Мне кажется, что Тарлан Ашрафович был именно из такой категории людей. У него это получалось как-то естественно, не навязчиво и блестяще.

Я бы хотел поделиться одним эпизодом из своей жизни, который, мне кажется, иллюстрирует этот талант Тарлана Сеидова наилучшим образом.

Дело было в 1994-ом году. Однажды я прихожу в консерваторию на урок и вижу при входе висит огромная афиша с моим именем, на которой было написано, что я буду исполнять сонату для виолончели и фортепиано композитора Лалы Гусейновой в сопровождении автора. В тот момент я ничего не знал ни о Лале Гусейновой, ни о сонате, ни об этом концерте. Естественно, я стал узнавать, и мои поиски привели меня к Тарлану Сеидову. Он объявил мне, что Лала Гусейнова – замечательный молодой композитор, и она сочинила эту сонату, которую очень высоко оценил величайший азербайджанский композитор Ариф Меликов. Один из моих педагогов Эльдар Искендеров должен был ее исполнять, но по какой-то причине не смог, и поэтому мне и было предложено эту сонату сыграть.

Первое, что я сделал, будучи маленьким, неопытным виолончелистом – попытался от этого отказаться. Но, каким-то образом Тарлан Ашрафович мне эти ноты «всучил» и отправил домой заниматься, сказав, чтобы через пару дней я пришел на урок к нему лично, и мы будем репетировать это произведение. Я пошел домой, позанимался, как мог. Должен сказать, что музыка меня немного озадачила, потому что это был необычный для меня тип музыки, я никогда до этого современную музыку вообще не играл. Мы встретились с Лалой ханум, немного поиграли. Я все пытался отказаться от этого мероприятия, меня все это очень пугало и настораживало.

Итак, Лала Гусейнова и я отправились сыграть Тарлану Ашрафовичу в его кабинет, у него там стоял рояль. Мы сыграли только первую часть. Когда мы закончили, он сказал: *«Вы ничего не поняли. Вы что, не понимаете? Там же – колокола!»*. Потом он встал, просто подошел к роялю и... заиграл. У меня такое было пару раз в жизни. Это было очень яркое впечатление. Прошло уже 30 лет, но я до сих пор помню, как будто это было вчера – звук первого аккорда. Для меня и, думаю, и Лалы ханум это был колоссальный опыт. Мы оба ужасно нервничали, ведь концерт буквально через неделю. Он внушил в нас чувство уверенности, воодушевил нас на работу. Я пошел домой и занимался часами.

Он научил меня интерпретации, это был первый серьезный шаг к свободной творческой интерпретации музыки. К тому же, после этого опыта я полюбил играть современную музыку. И больше того, что было еще важнее, это дало мне такой толчок уверенности – я во многом поверил в себя. Вот это одна всего лишь встреча с этим человеком.

Очень жалко, что такие люди от нас уходят и, конечно, это накладывает колоссальный груз ответственности на всех нас, и, по крайней мере, я его ощущаю. Надо нести этот факел ответственности и продолжать те импульсы, толчки, творческие порывы, которые такие люди, как Тарлан Ашрафович нам подарили.

Хочу выразить свои глубочайшие соболезнования семье Тарлана Ашрафовича, всем друзьям и близким. Это, конечно, огромная потеря и для мира искусства, и для всех нас, чьи жизни этот человек тронул и направил в очень хорошее, доброе будущее...

Təranə QARAYEVA-TEYLOR
*«Houston Repertuar» baletinin
musiqi direktoru və dirijoru,
Təranə Teylor studiyasının təsisçisi,
Tərлан Seyidov sinfinin məzunu*

HƏYATIMA MAYAK KİMİ DAXİL OLAN MÜƏLLİMİM

Uşaqlığım, gəncliyim sanki müəllimlərin bir-birini əvəz edən yürüşü kimi yadımda qalıb. Kimlərsə unudulmur, onlar həyatıma mayak kimi daxil olub

dünyanın geniş üfqlərini, rəng çalarlarını görmək üçün gözlərimi açıb, musiqi aləminin sirlərini öyrədim. Kimlərsə heç ismini xatırlamayacaq qədər epizod kimi gəlib keçib.

Tərən müəllim birincilərdən idi. Seyidov bir müəllim kimi həyatımdakı rolu, təkcə konservatoriyadakı 5 illik tədris müddəti ilə məhdudlaşmırdı. O, mənə daha yetkin yaşda, musiqidən uzaqlaşdığım zaman da müəllimlik etməyə davam edirdi, həyatımı dəyişəcək addımlar atmağa ilham, cürət verirdi.

Konservatoriyayı bitirdiyim dövr ölkəmizdə böyük dəyişikliklər baş verirdi. Nə qədər nikbinliklə, gənclik maksimalizmi ilə o yenilikləri alqışlasaq da, bunun musiqiçilərin stabil, kastalaşmış həyat tərzini də dəyişəcəyindən xəbərsizdik. Nəticədə daha təminatlı həyat üçün çoxumuz musiqidən uzaqlaşdıq, yeni dillər öyrəndik, biznes peşələrinə yiyələndik, uğurlu karyera qurduq. O illərdə mən Tərən müəllimlə rastlaşanda onun təəssüf dolu baxışları altında utanırdım. Mən ona yeni karyeramda uğurlarımdan danışdıqca, o mənə “çox heyif” deyirdi. Bəlkə də həmin qınaqlar sayəsində mən yenidən piano çalmağa başladım. Bu barədə əvvəlcə prof. Seyidova dedim. O, çox sevindi və həmin zamandan mənim ən böyük dəstəkçimə çevrildi. Musiqi sahəsində hər addımıma dəstəkləyir, mən və ya tələbələrim harda çıxış edirdiksə, nələri öynəndiksə, onunla bölüşürdüm. Müəllimim ən əziz dostum, ailə üzvüm kimi hər nailiyyətimə sevinirdi. Gözlərinin dərinliyində sanki “mən belə olacağımı bilirdim” mesajlı məmnunluq vardı. Mən hər dəfə müəllimimi sevindirən tələbə sevincini yaşayırdım. Çox heyfislənirəm ki, orkestr yaratmağım və dirijorluq fəaliyyətim haqda ona heç nə deyə bilmədim.

Bakıya hər gəlişimdə onunla görüşürdüm. Qəlbində, beynində o qədər gənc idi ki, hər yeniliyi öyrənmək istəyirdi. Sual-sual ardınca Amerikanın təhsil sistemi haqqında soruşurdu. Çox istəyirdi ki, digər ölkələrdə uğurlu olan metodları bizim təhsil prosesimizdə də tətbiq etsin. Həyatdan getməsindən az əvvəl Bakıya gəlmişdim, görüşmək istədim, cavab yazdı, amma daha heç nə demədi, deyə bilmədi... Yəqin xatirəmdə həmişə gülürüz, nikbin müəllimim kimi qalmaq istədi.

Aida HƏSƏNOVA
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının
“Fortepiano” kafedrasının dosenti,
Tərlan Seyidov sinfinin məzunu

BÖYÜK ÜRƏYƏ SAHİB PEŞƏKAR MÜƏLLİM

1985-ci il sentyabr ayı idi. Birinci kursda ixtisas müəllimi kimi mənə professor Tərlan Seyidov təyin edilmişdir. İlk görüşdən Tərlan müəllimin hədsiz ciddiliyi məni elə çəkirdi ki, 1-ci dərstdən mənə verilmiş L.V.Bethovenin (a moll) sonatasının 3-cü hissəsini əzbər öyrənib gətirmişdim.

Tərlan Seyidov peşəkar müəllim kimi musiqinin bütün incəliklərini mənə öyrətdi. O, çox tələbkar idi. Məni 1-ci kursdan öz sinfinin nümayəndəsi seçmişdi. Tərlan müəllim pedaqoji praktika fənnindən dərsi öz oğlu Muradla keçməyi mənə həvalə etmişdir. O vaxtlar bu fənni şagirdlərin evlərində keçirdik. Bu da mənə T.Seyidovun ailəsi ilə daha yaxından tanış olmağımıza, eyni zamanda onun necə mehriban ata və çox kübar ailəsi olduğunu görməyimə imkan yaratmışdır.

Seyidovun ciddi görkəmi, hərdən sərt baxışlarına görə çox vaxt ondan çəkinirdim. Hətta imtahanlarda öz müəlliminin oturmasını istəməirdim. Lakin ciddi olmasına baxmayaraq, o, çox zərif, böyük ürəyə sahib idi. Mən Tərlan müəllimdən 5 il ərzində musiqinin zənginliklərini peşəkarcasına öyrəndim. 90-cı ildə mən konservatoriyanı bitirdim. Mürəkkəb dövr idi. O illər Tərlan müəllim qabiliyyətimə inanaraq, məni Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının nəzdindəki (indiki Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası) məktəb-studiyaya müəllim kimi təyin etməyə layiq bildi. Bu təyinatdan mən xəbərsiz idim.

Bu günə kimi mən professor, böyük alim Tərlan Seyidovun metodikası üzrə tələbələrimə dərslər keçirəm. O, mənə həm böyük müəllim, həm də ata olub. Qəlbimdə böyük hörmət bəslədiyim Tərlan müəllimin adı çəkiləndə onun yoxluğundan kədər hissi keçirirəm. *Allah rəhmət eləsin!*

Nigar HƏSƏNZADƏ
*Bakı Xoreoqrafiya Akademiyasının
müəllim-konsertmeysteri, aktrisa,
Tərlan Seyidov sinfinin məzunu*

“DAYANMADAN İRƏLİ GETMƏK...”

Bizim aramızda bir insan yaşayıb, tanımamış olmazsınız. Hündürboylu, yaraşığı... ona gözəl deyən çox olub. Xeyirxahlığı, gözəl işləri ilə ətrafa, hamıya tanınıb, amma xasiyyəti... xasiyyəti bizi həmişə qorxuda saxlayıb.

Adı – Tərlan müəllim, professor Seyidov.

“Sən işini yazıb qurtardın, vaxtın yoxdur? Bazar günü yazıb qurtararsan”. “У пианистов первые пальцы висят, и вообще ни у одного из них не поставлены руки”, “Заканчивайте это безобразие...”, “А ты собираешься и дальше так играть? Срочно! Пусть все пианисты сегодня купят скрипки, даю вам два дня, через два дня все пианисты должны играть на скрипке, у меня в кабинете! Да просто распустил я вас всех!...” (“Pianoçuların birinci barmaqları sallanır, ümumiyyətlə, heç birinin əlləri düz qoyulmayıb”, “Qarışıqlığı dayandırın...”, “Sən bundan sonra da belə çalacaqsan”, “Təcili! Bütün pianoçular bu gün skripka alsın, sizə iki gün vaxt verirəm, iki gündən sonra bütün pianoçular skripkada çalmalıdır, mənim kabinetimdə!”, “Sadəcə mən sizin hamınızı boş buraxmışam!”).

Amma bəzən, anlar olur... O, yumşalır, bəzən o, gülümsəyir, bəzən hətta qucaqlayır səni, üzbəüz oturdub səninlə məsləhətləşir. Ah! Xoşbəxt anlar... Həmişə sel kimi axın...

Dayanmadan həmişə hərəkət etmək, məqsəd qoyub o məqsədə mütləq çatmaq, yeni mümkün olmayan işləri başlamaq, onların nəticəsini gözləmək, özündən və başqalarından tələb etmək. Onun şüarı: “Dayanmadan irəli getmək, istirahət, yuxu bilmədən işləmək, yazıb-pozmaq, çalmaq, oynamaq, oxumaq, yeni tamaşalar yaratmaq. Hava dəyirmanları ilə vuruşub mübarizə aparmaq, qalib gəlmək”.

Bəlkə biz sənin adını “Don Kixot” qoyaq?! Biz, sənin tələbələrin, köməkçilərin, yaxınların. Sənin şüarın bizim şüarımıza döndü: “Dayanmadan həmişə irəli getmək, yeni mümkün olmayan işləri başlamaq, istirahət, yuxu bilmədən işləmək, yazıb-pozmaq, çalmaq, oynamaq, oxumaq, yeni tamaşalar yaratmaq, nələrsə etmək...”

Başqa cür ola da bilməz, “Don Kixot”un əmrinə gərək hər birimiz hər zaman tabe olaq, başqa cür ola da bilməz, biz gərək bircə səni sevək və sənin arzularını yaşadaq...

TƏRLAN

Bu doğma divarlar çoxlu musiqi səslərini eşidib, buranın özü çoxlu ustadlar görüb, çox uşaq bu məbəddə böyüyüb, gənc olub, yetişib, püxtələşib, boya-başa çatıb, artıq özü də yeni nəsil yetişdirməyə başlayıb, kiminsə şagirdi, tələbəsi, kiminsə ustadına çevrilib.

İllər keçir... Amma bu divarlar yenə də musiqi səslərini eşidir. Bu kitabımız elə musiqinin özünə həsr olunsun, musiqinin böyük qanadlarına qonan o quşlara həsr olunsun: bülbüllərə, göyərçinlərə, şahinlərə, qartallara, bu kitabımız – Tərlana həsr olunsun...

Burada böyüyən, buradan həmişəlik uçub gedən quşlar, bura qonaq gəlib, burada həmişəlik məskən salan quşlar, yuva quran, körpələri yetişdirən quşlar... Sizin hər birinizin özünəməxsus gözəlliyiniz, təkrarolunmazlığınız var. Gözəl, bənzərsiz quşlar tanıyıram mən.

Amma mənim gözüüm o quşdadır, o quşdadır – Tərlandadır. Qanadlarını azad açan, hamıdan yüksək uçan... Gözüüm elə ondadır, o quşdadır – Tərlandadır. Çətinliklərdən qorxmayan, qürurunu itirməyən, öz qaməti ilə başqalarından fərqlənən, alicənablığı ilə nümunə olan, heç vaxt mənim gözüümdən çəkilməyən.

Gözəl, bənzərsiz quşlar tanıyıram mən, amma göydə bircə onu görürəm mən. Havada oynayan, məni öz ardınca aparan, küləyin musiqisinə aludə olan, sonra qığılıma dönən, sonra ıldırım kimi aşağı enən, sonra ondan da yuxarı qalxan, lap yüksəklərə çatan – Tərlan...

Fuad İBRAHİMOV
*Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestrinin
bədi rəhbəri və baş dirijoru,
Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti,
respublika və beynəlxalq müsabiqələr laureatı,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu*

YARADICILIQ YOLUMUN HƏLLEDİCİ ŞANSI

Mənim musiqiçi kimi yaradıcılığında və formalaşmağında bir neçə insanın böyük rolu olmuşdur. Onlardan biri Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor, Tərən müəllim idi..

Həmişə məlumdur ki, musiqi ilə erkən yaşlardan məşğul olmaq lazımdır. Mən ilk musiqi təhsilimi Şuşada almışam. Körpə yaşlarımdan musiqi ilə əhatələnmişdim. Anam Lətafət xanım fortepianoda ifa edirdi. Babam İsa Rəhimov – Şuşa xanəndəlik məktəbinin tanınmış nümayəndəsi, məşhur, “Qarabağın maralı” mahnisinin ilk ifaçısı olmuşdur. O, uzun müddət Şuşa mədəniyyət mərkəzinin direktoru kimi fəaliyyət göstərmişdir.

O zamanlar ailə dostumuz, SSRİ-nin Xalq artisti, bəstəkar Süleyman Ələsgərov mənim üçün Bakıdan violın aləti yollamışdı. Lakin faciəli hadisələrin başlanğıcı mənim violində dərslərim, musiqi təhsilimi dayandırdı. Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı ailəmlə birlikdə doğulub böyüdüyüm, mənə əziz olan Şuşa şəhərindən məcburi köçkün düşdük. Erməni təcavüzünə məruz qalan digər köçkünlər kimi biz də hər şeyimizi buraxıb Bakı şəhərinə gəlmək məcburiyyətində qaldıq. Təbii ki, orada başladığım musiqi təhsilim bu səbəbdən yarımçıq qaldı.

Xatirindədir ki, Bakıya gəldikdən sonra anamla birgə təhsilimi davam etdirmək məqsədilə dəfələrlə musiqi məktəblərinə müraciət etmişdik. Lakin musiqi təhsili üçün qoyulmuş yaş standartlarına uyğunsuzluğu səbəb gətirərək məni heç bir məktəbdə qəbul etməmişdilər. Bir müddət sonra Azərbaycanın Əməkdar müəllimi, professor, mənim musiqi yaradıcılığında əhəmiyyətli rol oynayan şəxsiyyətlərdən biri olan Tofiq Aslanovun məsləhəti ilə anam Lətafət xanım məni professor Tərən Seyidovun əsasını qoymuş olduğu və öz övladı kimi yanaşdığı Bakı Musiqi Akademiyasının Orta ixtisas musiqi məktəb-

studiyasına gətirdi. Tərən müəllim məni dinlədi və bildirdi ki, əgər mən yaşma uyğun olaraq nizamlanmış proqramı hazırlayıb təhvil verə bilsəm, o zaman məktəbə qəbul olunacağam. Beləliklə, əziz müəllimin Tofiq Aslanovun və məktəb-studiyanın müəllimi Lalə Həsənovanın rəhbərliyi altında musiqi məktəbinin 6 illik kursunu olduqca qısa müddətdə, 1 il ərzində mənimsəyərək imtahanları keçdim və T.Seyidov məni viola ixtisası üzrə 7-ci sifə qəbul etdi. Bununla da mən, bir qədər gec, yəni 12 yaşından etibarən bu sənətlə ciddi məşğul olmağa başladım.

Şübhəsiz ki, əgər Tərən müəllim mənə belə bir şans verməsəydi, bu gün bəlkə də musiqi ilə məşğul olmazdım. Onun uzaqgörənliyi, tələbkərligi, təhsilə qarşı həssaslığı, zənnimcə, T.Seyidov “məktəbi”ndən keçən hər kəsə toxunmuşdur. Hələ məktəb-studiyada şagird olduğum zamanlarda hər bir fənnə diqqətli yanaşması, ifaçıların nəzəriyyə fənlərini də lazımınca mənimsəməsinin vacibliyinə münasibəti məni daha da məsuliyyətli olmağa sövq edirdi. İmtahanlar yaxınlaşdıqda həyəcanlanırdıq... Bu həyəcan və narahatlıq isə Tərən müəllimin tələbkərligidən doğurdu. Çox zaman o, imtahanlarda hətta musiqiyə aid olmayan suallar verər, şagirdlərin dünyagörüşü səviyyəsini yoxlayardı. Onu şagirdlərin necə yetişməsi narahat edirdi.

Yəqin hamı razılaşar ki, böyük professorun keçirmiş olduğu neçə-neçə layihələr, elmi-ifaçılıq konfransları məhz bu məqamlara istiqamətlənmiş nüanslar idi. Daim musiqi təhsili, milli mədəniyyətimizin inkişafı məsələsi Tərən müəllim üçün prioritetlərdən idi.

Tərən Seyidov məhz xalqı üçün, onun təhsili üçün öz ömrünü həsr etmiş şəxsiyyət idi. Bu gün onun yoxluğu Azərbaycan professional musiqi mədəniyyəti üçün yeri görünən və daim görünəcək böyük itkidir. Mən və mənim kimi bir çoxları hər zaman onun xoş xatirəsini minnətdarlıqla anırıq.

Allah rəhmət eləsin!

Afət MƏMMƏDOVA
Bakı şəhəri 34 nömrəli
Uşaq Musiqi Məktəbinin
“Fortepiano” şöbəsinin müdiri,
Tərlan Seyidov sinfinin məzunu

XATİRƏLƏR SORAĞINDA

Əvvəla mənə də xatirə kitabında yer ayırdığınıza görə müəlliflərə öz dərin təşəkkürümü bildirirəm. Professor Tərlan Seyidov, hörmətli müəllimim haqqında mənim üçün danışmaq çox qürurvericidir. Həqiqətən də fəxr edirəm ki, Bakı Musiqi Akademiyasının sözün əsl mənasında sütunlarından birində təhsil almışam.

İlk tanışlığımız, birinci dərs günü məndən tam proqramın bir həftə ərzində yerinə yetirilməsi tələbi oldu. Həyəcanla çalışaraq yerinə yetirmişdim. Repertuarı seçdikdə şəxsən özü ifa edərdi. Maraqla kənardan onu izləyirdim. Həmişə səliqəli, baxımlı 310 №-li kabinetdə kreslodə əyləşərdi. Dərsə çox dəqiq yanaşırdı və şagirdin gecikməyini heç sevməzdi. Dərs zamanı arada olurdu ki, digər royalda səhvlər üzərində düzəlişlər edərdi. İmtahanlara yaxın ancaq bütöv proqramı ardıcıl dinləyir və fikrin söyləyirdi. Tərlan müəllim çox tələbkar idi. Elə olurdu ki, bir cümlə üzərində dərs boyu çalışırdı.

Çox maraqlı, zəngin ədəbi biliklərə malik idi. Təhsil aldığı müəllimi professor Mayor Brennerdən söhbət açardı, onun ciddi, tələbkar olduğundan danışardı. Maraqlı, özünəxas dərs metodikası var idi. Təhsilimi bitirdikdən sonra da müəllimimlə əlaqə saxlayıb, məsləhət alar, əsərləri təhlil edərdik.

İllər keçəcək... Tərlan müəllim tələbələrinin yaddaşında hər zaman əziz xatirələri ilə yaşayacaq.

Aygün MURADOVA
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının
baş müəllimi,
Tərən Seyidov sinfinin məzunu

MƏDƏNİYYƏTİN ÖZÜ TƏRLAN MÜƏLLİM!

Tərən Seyidov deyəndə ağıma gələn ilk söz mədəniyyət sözüdür. Çünki bu insan özündə mədəniyyətin bütün qollarını cəmləmişdir. Əvəzolunmaz pedaqoq və elm xadimi, professor, dahi şəxsiyyət və ən ümdəsi gözəl insan. Bu sadaladıqlarım təbii ki, onun şəxsiyyəti qarşısında bəlkə də azdır...

Mənim dərslərə məsuliyyətli yanaşmağım böyük ustadın rəğbətini qazanmağım səbəb olmuşdur. O, dərs metodikası və özünəməxsusluğu ilə hər zaman seçilirdi. Bir pedaqoq kimi işinə çox məsuliyyətlə yanaşırdı. Hər bir tələbəyə fərdi və professional yanaşmağı mənə o öyrətmişdi. Mən də öz növbəmdə onun bu müəllimlik prinsiplərini bu günə kimi qoruyub saxlayıram. Bəzən dərs zamanı öz tələbələrime onun mənə tutduğu iradlardan, misal çəkdiyi maraqlı məqamlardan danışırım.

Tərən müəllim çox ciddi insan olmaqla yanaşı çox incə qəlbli bir insan idi. Mən bu günə onun mənə öyrətdikləri sayəsində gəlmişəm və nə yaxşı ki, sağlığında özünə şəxsən sonsuz təşəkkürümü bildirməyi özümə borc bilmişəm. Hər zaman mənə gülümsəyərək deyərdi: *“Aygünçik (məni belə çağırardı), bu altı ili sən mənə necə dözmüsən?..”* Mən amma buna dözümlü deyil də, həyatımın ən önəmli altı ili deyərdim. Məhz bu illərdə Tərən müəllim mənə musiqinin incəliklərini öyrətməklə yanaşı, mədəni bir şəxsiyyət olmağı da öyrətmişdi. Mən ona hər zaman borcluyam.

Bir dəfə dərs zamanı mənə dediyi sözlər mənim həyat prinsipim oldu: *“Sən elə ifaçı və pedaqoq olmalısən ki, mən utanmayım ki, sən mənim tələbəmsən”*. Bu sözlər mənim üçün çox böyük mənə kəsb edərək, işimdə və ifaçılıq sənətində hər zaman çox məsuliyyətli olmağa çağırır və hələ də çağırır.

Bu gün də onun adını layiqincə daşıyram və qürurla deyə bilərəm ki, onun yetirməsiyəm!

Ruhun şad olsun, əziz müəllimim!

Nuranə ZEYNALOVA

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi
Akademiyasının Orta ixtisas musiqi
Məktəb-studiyasının müəllimi,
BMA-nın Məktəb-studiyası və
Tərhan Seyidov sinfinin məzunu*

PEŞƏSİNİN VURĞUNU OLAN MÜƏLLİM

Musiqi fikrə qanad verir.

Fridrix Nitşe

Musiqi aləmi ucsuz-bucaqsız bir dəryadır və insan mənəviyyəti üçün ən vacib nəsnələrdən biridir. İncəsənətin digər sahələrindən fərqli olaraq musiqinin emosional təsiri olduqca güclüdür. Ecazkar qüvvəyə malik olan musiqi həm də estetik tərbiyə vasitəsidir. İnsanın bədii zövq və və yaradıcılıq təəyyülünü inkişaf etdirir, mənəviyyətini ucaldır. İncəsənətin bu sahəsinə həvəsi, fitri istedadı olan insanlar bu məşğuliyəti özünə peşə seçərək yüksək zirvələri fəth edirlər.

Musiqi tarixinə nəzər salsaq, elə faktlara rast gəlirik ki, orada uşaq və gənclərin musiqi qabiliyyətlərinin, ifaçılıq imkanlarının artırılmasından, peşəkarlıqlarının yüksəldilməsindən bəhs edilir. Uşaq və gənc istedadlara diqqət və qayğı ilə yanaşmaq, onların qabiliyyətlərini düzgün istiqamətə yönəltmək, onları yetişdirib ərəsəyə çatdırmaq xeyli zəhmət tələb edir. Azərbaycanın əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünəslıq doktoru, professor Tərhan Seyidov öz qarşısına məqsəd qoyaraq məktəb yaratmış, var gücü ilə bütün ideyalarını həyata keçirmək uğrunda çalışmışdır. Onun Azərbaycan fortepiano musiqi mədəniyyəti sahəsində həm pedaqoji, həm elmi, həm də ictimai fəaliyyəti nəticəsində gördüyü işlər, əldə etdiyi nailiyyətlər daimi olaraq öz üzərində çalışmasının, güclü iradəsinin, özünə qarşı tələbkarlığının, zəhmətsevərliyinin və musiqiyə olan

vurğunluğunun nəticəsi idi. Məhz bu özünə aid olan xüsusiyyətləri eyni zamanda nəinki tələbələrinə, hətta onunla ünsiyyətdə olan bütün insanlara da təlqin edirdi.

Sözün əsl mənasında müəllimə xas olan bütün cəhətlər Tərən Seyidovun simasında cəmləşmişdi. Geniş və dərin biliyə malik olması, pedaqoji-metodik ustalığı, hər bir tələbəsinə fərdi yanaşma fəhmi, dərs prosesini, qarşıya qoyulan məqsədləri planlaşdırmağı, çətinlikləri aradan qaldırmaq bacarıqları, iradi-emosional qabiliyyəti Tərən müəllimin illərlə gərgin müəllimlik fəaliyyəti nəticəsində pedaqoji fəaliyyətində qazandığı qabiliyyətlər idi.

Mənim Tərən müəllimlə tanışlığım hələ 7-ci sınıfdə oxuyarkən imtahan günündən başlayır. İlk dəfə olaraq məktəbin yaradıcısı və rəhbəri professor Tərən Seyidovun qarşısında hazırladığım imtahan proqramını ifa etdim. İlk baxışda çox ciddi, zəhmli görünən professorun mənə çox diqqətlə qulaq asması, ifa etdiyim əsərlər haqqında mənə suallar verməsi, musiqi ədəbiyyatı və solfecio fənləri üzrə şəxsən imtahan götürməsi məni çox təəcübləndirdi. Mən məktəbə qəbul olundum və Gülnarə Əhmədovanın sinfində fortepiano ixtisası üzrə təhsilimi davam etdirdim. Mütəmadi olaraq, professor T.Seyidovdan məsləhət dərsləri almağımın da mənə çox böyük təsiri oldu.

Məktəb-studiyada təhsil almaq mənim üçün ilk başlanğıcda çox çətin idi. Lakin çətinliklərə baxmayaraq, tətbiq olunan yeni metodlar, dərslərin fərqli, daha yaradıcı təşkili, müxtəlif tədbirlərdə, konsertlərdə iştirak mənim üçün çox maraqlı idi. Bu maraqlarla bərabər, T.Seyidovun mənə həvəsləndirməsi və məktəb-studiyadakı yaradıcı tədris prosesi mənim gələcəkdə pianoçu olmaq, musiqi bəstələmək, müəllim kimi çalışmaq arzularımın yaranmasına səbəb oldu.

Məktəb-studiyayı əla qiymətlərlə bitirib ən yüksək balla Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının fortepiano fakültəsinə professor T.Seyidovun sinfinə daxil oldum. Onun sinfində bakalavr, magistr pillələrində təhsil aldım, assistent-stajorluq keçdim.

T.Seyidov pedaqoji fəaliyyətində M.Brenner ənənələrini, əsas etibarilə onun əsər üzərində intellektual iş metodikasını davam etdirmiş, onları milli ifaçılıq zəminində daha da şaxələndirərək zənginləşdirmişdir. Onun pedaqoji prinsiplərinin əsasında musiqi əsərinin düzgün dərk edilməsi və bu məqsədlə fikrin ifadə yollarının ilkin audio-vizual tarazlığının müəyyənləşdirilməsi metodu dayanmışdır. Dərs proseslərində Tərən müəllimin ecazkar və emosional nitqində ən sadə sözlər belə xüsusi mənə daşıyırdı. Musiqini anlamaq, onu hiss etmək, dərk edərək ifa etmək kimi tələblər qoyan Tərən müəllim özünəməxsus metodlarla işləyərək müsbət nəticə alana qədər yorulmadan çalışır və tələbəni də buna sövq edirdi. Bütün tələbələrinə qayğı ilə yanaşan müəllim imtahan, konsert

çıxışlarından sonra ifamız barəsində öz fikirlərini bölüşərək bütün təfərrüatı ilə çıxışlarımızda olan mənfi və müsbət nüansları qeyd etməsi onun işinə, peşəsinə çox diqqətli yanaşmasından irəli gəlirdi.

Tərən Seyidovun pedaqoji metodlarını nəzərdən keçirərək, 12 prinsip aşkarlayaraq hər bir metodu not nümunələri ilə əsaslı təhlil edərək dissertasiya işində də qeyd etməyi vacib saydım. Çünki birbaşa özündən dərs almaq, onun metodları ilə tanış olmaq, dərslərində oturub dinləmək mənə çox şey öyrətməmişdi. Müəllimimdən öyrəndiyim bu metodları mən dərs zamanı öz tələbələrimə də öyrədərək müsbət nəticələr əldə edə bildikdə özümü çox xoşbəxt hiss edirəm.

İlk iş təcrübəmin də məktəb-studiya ilə bağlı olması mənim üçün böyük məsuliyyət idi. Çünki həm məktəbin məzunu olaraq, həm də professor T.Seyidovun tələbəsi kimi onun etimadını qazanmalı, özümü doğrultmalı idim. Artıq tələbə kimi daxil olub oxuduğum sinif otağında müəllim kimi çalışmaq mənim arzularımın gerçəkləşməsi idi.

75 illik yubileyi ərəfəsində “Violin və fortepiano üçün poema” əsərini müəllimim Tərən Seyidova həsr edərək tədbirdə ifa etdik. Hər bir işimizə həmişə diqqətlə yanaşan Tərən müəllim tədbir bitdikdən sonra əsərim haqqında da fikirlərini mənimlə bölüşməyi, hətta yeni əsərlər yazmağım barəsində ideyalar təklif etməyi hələ də yadımdadır. BMA-nın rektoru, professor Fərhad Bədəlbəylinin ilin fəsillərinə aid şeirlərini yazı masasının üstündən götürüb mənə uzadaraq vokal musiqi janrında əsər yazmağımı məsləhət görmüşdü.

Tərən müəllimin “Müəllimlərin pedaqoji ustalığı” adı altında keçirilən Beynəlxalq müsabiqəyə qatılmağımı da özü mənə məsləhət görmüşdü. Hətta hansı mövzu üzərində video hazırlamağımı da mənə izah etmişdi. Onun qeydləri ilə videonu hazırlayaraq müəllimimə göndərmişdim. Tərən müəllimin işimi yüksək qiymətləndirməsi mənə çox böyük şövq idi. Üzərində işlədiyim elmi işimlə tanış olaraq mənə öz fikirlərini “çox böyük, ağır zəhmətli işdir” deyərək bildirmişdi.

Mən əminəm ki, onun yaratdığı məktəb, tətbiq etdiyi metodlar, layihələr, hər zaman diqqət mərkəzində olacaq. Tərən müəllimin ərsəyə gətirdiyi elmi işlərdən hələ bir çox musiqiçi nəslə bəhrələnəcəkdir.

Onun xatirəsi heç zaman yaddaşından silinməyəcək. Ruhun şad olsun, əziz müəllimim!

Зариф КЕРИМОВА
*Старший преподаватель
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
выпускница Школы-студии БМА*

**ТАРЛАН АШРАФОВИЧ СЕИДОВ:
МУЗЫКАНТ, ПЕДАГОГ, ВДОХНОВИТЕЛЬ**

В мире музыкального образования редко встречаются личности, способные не только передать знания, но и зажечь в сердце ученика огонь страсти к искусству. Таким человеком был Тарлан Ашрафович Сеидов – выдающийся музыкант, новатор, доктор искусствоведения, Заслуженный деятель искусств, профессор и директор Школы-студии при Бакинской музыкальной академии.

Его жизнь была предана развитию музыкального образования в стране. Он организовывал конкурсы, конференции, а его труды были отмечены выпуском научно-методических книг и учебных пособий. Но настоящий след он оставил в сердцах своих учеников, среди которых ныне известные музыканты не только в стране, но и за ее пределами.

Сама я была одной из его учениц. В его школе я не только нашла путь в мир музыки, но и открыла для себя бесценный билет в жизнь. Это был он, кто привил мне любовь к исполнительству, кто развил мои навыки и направил на путь творчества.

Тарлан Ашрафович был не просто педагогом. Он был внимателен к каждому ученику, зная нас лично, с нашими сильными и слабыми сторонами. Его рука не только поддерживала, но и правила путь к успеху. Тарлан Ашрафович помогал нам подбирать репертуар, развивать наши навыки, раскрывать таланты.

Вспоминаю экзамены, которые мы сдавали под его руководством. Это были не только общепринятые проверки, но и коллоквиумы, где он лично проверял наше усвоение теоретического материала и общее развитие не только в музыке, но и в литературе, истории, математике. Это создавало уникальную атмосферу обучения, разносторонне развивая личность каждого ученика.

Однако, рассказ о Тарлане Ашрафовиче не может быть полным без упоминания о его требовательности. Он был суровым преподавателем, который мог часами сидеть, доводя до совершенства каждый такт. Эта строгость, порой кажущаяся непомерной, формировала нас как музыкантов, приучая к поиску совершенства в каждой ноте.

Сегодня я являюсь профессиональным пианистом-композитором, лауреатом Республиканских и международных конкурсов, старшим преподавателем кафедры "Специальность фортепиано" в Бакинской Музыкальной Академии – все это благодаря фундаменту, который возложил Тарлан Ашрафович. Его влияние на мою музыкальную жизнь невозможно переоценить. Он сделал меня не только профессионалом, но и человеком, ценящим искусство и стремящимся к совершенству.

Тарлан Ашрафович Сеидов оставил неизгладимый след в мире музыки и в сердцах своих учеников. Его наставления, требовательность и любовь к искусству продолжают жить в нас, его выпускниках, которые с гордостью несут свое музыкальное наследие в мир. Его школа стала не просто учебным заведением, а местом, где рождались настоящие таланты, под его мудрым руководством становились настоящими профессионалами.

Так заканчиваются воспоминания о Тарлане Ашрафовиче Сеидове – музыканте, педагоге, новаторе, чья страсть к музыке и преданность образованию оставили неизгладимый след в сердцах тех, кто имел счастье быть его учениками.

Dinarə ƏHMƏDOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının "Kamera ansamblı" kafedrasının baş müəllimi, BMA-nın Məktəb-studiyası və Tərhan Seyidov sinfinin məzunu

ÇOX SEVDİYİM BÖYÜK İNSAN – MÜƏLLİMİM TƏRLAN SEYİDOV

Tərhan müəllim mənim üçün çox dəyərli, sevimli və özəl bir insan olub.

14 yaşında ikən "Qönçə 96" müsabiqəsində qalib gələrək, 1997-ci ildə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında təşkil olunmuş Beynəlxalq "Jazz"

konsertində iştirak etməyə hüquq qazanmışdım. Konsert bitdikdən sonra Əməkdar incəsənət xadimi, “İxtisas fortepiano” kafedrasının professoru Tərən Seyidov ifamı çox bəyənib, direktoru olduğu “Məktəb-studiyası”nda təhsilimi davam etdirməyimi təklif etdi. Valideynlərim bu dəvəti yüksək qiymətləndirib məni oxuduğum adi musiqi məktəbindən Tərən müəllimin rəhbərliyində olan Məktəb-studiyasına keçirdilər.

Onunla birinci dəfə görüşüm indiyədək yadımdadır... Çox ciddi baxışlı, tələbkar, amma eyni zamanda zarafatçı bir insan idi. Hamı ondan çox qorxur və çəkinirdi. Hər dəfə musiqidən anlayışı olmayan nənəmə zəng vurub məndən şikayət edərdi. Buna baxmayaraq ona qarşı bütün hissələr qarışmışdı. Həm qorxurdum, həm də ona böyük hörmət bəsləyirdim.

Ən maraqlısı konsertlərə hazırlığımız idi (üzümdə gülüş ilə yada salıram o günləri). Əsərimi mükəmməl, hazır vəziyyətdə, konsertdən bir gün öncə böyük zalda məşq edərkən hər dəfə Tərən müəllimin mənim ifamı bəyənmədiyini görüb, hətta yuxarı səslə mənim bacarıqsız olduğumu deyəndə ağlaya-ağlaya evə gedirdim. Konsert bitdikdən sonra isə məni öz doğma balası kimi qucaqlayıb, mənimlə qürur duyduğunu dilə gətirirdi və hər dəfə bu yenidən təkrarlardı. İllər keçəndən sonra anladım ki, bu müəllimin mənə verdiyi bir həyat dərəsi idi. Mən onun 14 yaşından şagirdi, sonra tələbəsi olmaqla bitmədi. O, mənim müəllimlik illərimdə də məsləhətçim, böyük dəstəkçim idi. Tərən müəllim tələbələri üçün canlı bir əfsanə, böyük bir məktəb idi. Musiqi həyatımda Tərən Seyidovun rolu əvəzolunmazdır və onun tələbəsi olmağımdan qürur hissi duyuram. Yoxluğuna hələ də inana bilmirəm, onun kimi böyük insanlar əbədi yaşayırlar. Tərən Seyidovun peşəkar irsini tələbələrimə ötürməklə müəllimimin xatirəsini əbədi yaşatmağıma inanıram.

Allah Rəhmət eləsin. Nurlar içində yatın, əziz və doğma insan...

Нигяр ГУСЕЙНОВА
выпускница Школы-студии БМА и
класса Тарлана Сеидова

**СПАСИБО ВАМ, ДОБРЫЙ НАШ НАСТАВНИК
ЗА РИТМ, ЗА ТАКТ, ЗА ЖИЗНЕННЫЙ МОТИВ**

Я с трудом могу найти слова, чтобы выразить свою глубокую благодарность за все годы обучения, которые были для меня незабываемыми. Помню, как каждый раз, когда я заходила на занятия, я знала, что это будет действительно интересно и полезно. Тарлан муаллим не оставлял никого из нас без внимания, стараясь донести каждому студенту лучшие знания и наставления. У Тарлан муаллима был уникальный подход к каждому студенту. Я действительно удивлялась тому, как Тарлан Ашрафович вдохновлял и мотивировал к обучению столько людей с разными интересами и способностями.

Всегда было интересно посещать его уроки и прислушиваться к наставлениям. Такое ощущение, что они всегда были наполнены энергией, душевностью, порой замечательным юмором, который не оставлял усталости и делал обучение забавным и увлекательным процессом. Уроки Тарлан муаллима были насыщенными, интересными и информативными. Он объяснял сложное простым языком, и за это – огромное ему спасибо. Я получила в жизни незаменимый опыт, нужный мне как для успеха в обучении, так и в своей личной жизни. Он без преувеличения талантливый и замечательный наставник, один из немногих преподавателей, которые делают свою профессию такой замечательной и эффективной.

Я признательна Тарлан муаллиму за то, что он подарил мне много ценного. Именно такой неповторимый педагог, как Тарлан Ашрафович открыл для меня огромный, прекрасный и вечный мир – мир музыки.

Он старался дать всем всё, что делало нас лучше и богаче душой, обучал понимать и чувствовать музыку. Тарлан муаллим является для нас

не просто учителем, а наставником, который учил понимать музыку, как искусство способное охватить душу и расширить горизонты.

Все ваши студенты благодарны вам за то, что вы стремились вдохновить нас, помочь найти свой музыкальный путь. Он говорил нам, что именно музыка способствует развитию воображения, что она является источником радости и утешения. Тарлан муаллим создал все условия, чтобы каждый из его студентов смог раскрыть свой потенциал и найти своё место в мире музыки. Вы подарили нам прекрасный чудный мир музыки и самых лучших песен, мелодии всех стран и музыкальный ключ, который будет вечен и могуч.

Спасибо вам, добрый наш наставник за ритм, за такт, за жизненный мотив. Мелодия тёплого чувства к вам, уважаемый Тарлан муаллим, всегда будет звучать в наших сердцах.

Vüqar HACIYEV

*Sumqayıt şəhər Qara Qarayev adına
1 №-li Uşaq Musiqi Məktəbinin direktoru,
Respublika müsabiqələri laureatı,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu*

GƏNC MUSIQİÇİLƏRƏ BÖYÜK ÖRNƏK

1996-cı ildə Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının tar sinfinə qəbul olunmuşam. Azərbaycan Milli Konservatoriyasının professoru Ramiz Əzizovun sinfində təhsil almışam. Mənim üçün direktorumuz Tərən Seyidovla bağlı söz demək olduqca çətin, lakin çətin olduğu qədər də sevindirici və məsuliyyətlidir! Tərən müəllim pedaqoq kimi yüksək səviyyəli, professional, insan kimi isə çox qayğıkeş idi. O, gənc musiqiçilərin yetişdirilməsində xüsusi marağı, diqqəti və böyük zəhməti olan müəllim idi.

Tələbəlik illərimdə Tərən müəllimin bu xüsusiyyətlərini tam dərk edə bilməsəm də, vaxt ötdükcə təhlil edərək, yəqinliklə deyə bilərəm ki, hər direktora da bu xüsusiyyətlər xas olmur. Bu gün mənim direktor kimi təcrübəmin az olmasına baxmayaraq, Tərən müəllimdə gördüyüm bu xüsusiyyətləri çalışıram ki, özümdə formalaşdırım və inkişaf etdirim.

O, hamıya qayğı göstərərdi. Bu qayğı və diqqəti mən öz üzərimdə hiss edirdim: imtahanlarda hansı əsəri ifa edəcəyim barədə maraqlanar, müsabiqələrdən əvvəl mənimlə görüşər, öz məsləhətlərini verərdi. Onun bu dəstəyi məndə hər zaman müsbət əhval-ruhiyyə yaradırdı.

Yadıma gəlir ki, 1997-ci ildə Mirzə Sadıq Əsəd oğlu (Sadıqcan) adına Beynəlxalq müsabiqədə mən Diplomant oldum. O vaxt Tərən müəllim mənə yanına çağırırdı, təbrik etdi və mənə növbəti müsabiqələrdə daha uğurlu iştirak etməyim üçün öz məsləhətlərini verdi.

1998-ci ildə VII Respublika müsabiqəsində Laureat adını qazananda müəllimin Ramiz Əzizovla birgə Tərən müəllim də narahat idi və uğurla qayıtmağımızı gözləyirdi. Müsabiqədən sonra Lauretların konsertində, BMA-nın Böyük zalında Tərən Seyidov Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru, SSRİ və Azərbaycanın Xalq artisti, “Şöhrət”, “İstiqlal” və “Şərəf” ordenləri sahibi Fərhad Bədəlbəyli ilə yanaşı oturmuşdu. Mənim ifamı dinlədikdən sonra F.Bədəlbəyli Tərən müəllimə demişdi ki, bu şagirdiniz 100 faiz Konservatoriyaya qəbul olunacaq. Konsertdən sonra professor Tərən Seyidov Fərhad müəllimin söylədiklərini mənə bildirdi: *“Fərhad müəllim sənə barədə belə bir fikir bildirdi, gərək bu etimadı doğruldasan”*. Mənim üçün həmin hadisə çox qürurverici idi.

Təkcə mənim deyil, eləcə də mənim kimi bir çox musiqiçilərin professional səviyyədə yetişdirilməsində başda Tərən Seyidovun və onun uzun illər rəhbərlik etdiyi BMA-nın Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının müəllim kollektivinin və bu gün də həmin təhsil ocağına rəhbərlik edən Sevda xanım Məmmədovanın da rolu çox böyük və danılmazdır.

Mən və məktəb kollektivimiz üçün çox sevindirici haldır ki, direktoru olduğum Sumqayıt şəhər Qara Qarayev adına 1 №-li Uşaq Musiqi Məktəbi, bir vaxtlar məzunu olduğum Məktəb-studiya ilə sıx əməkdaşlığa start vermişdir. Qeyd edə bilərəm ki, dəfələrlə bizim şagirdlərimiz Məktəb-studiya tərəfindən təşkil olunan respublika müsabiqələrində və konsertlərdə uğurla çıxışlar etmiş və laureat adını qazanmışlar.

2022 – 2023-cü tədris ilində isə Məktəb-studiyanın müəllim və şagird kollektivi məktəbimizin qonağı olmuş, geniş konsert proqramı ilə məktəbimizin konsert zalında böyük tamaşaçı kütləsi qarşısında çox rəngarəng konsert proqramı ilə çıxış etmişlər. Konsert kollektivimiz tərəfindən çox sevinclə qarşılanmış və məktəbimizin həyatında çox gözəl iz buraxmışdır. Belə konsertlərin daha da çox olacağına inanırıq və başda Sevda Məmmədova olmaqla Məktəb-studiyanın kollektivinə dərin təşəkkürümüzü bildiririk!

Son olaraq onu bildirmək istəyirəm ki, Tərən Seyidov haqqında hər bir musiqiçi kimi mənim də qəlbimdə çox xoş xatirələrim qalıb və qalacaqdır!
Allah Tərən müəllimə qəni-qəni rəhmət eləsin!

Züleyxa ABDULLA
*Üzeyir Hacıbəyli adına BMA-nın
“İxtisas fortepiano” kafedrasının dosenti,
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu*

TƏRLAN SEYİDOV VƏ ONUN “YARADICILIQ STUDİYASI”NDAN XATİRƏLƏR

Azərbaycanın ən mötəbər ali musiqi təhsili ocağı olan Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdində qırx ildən artıqdır ki, Orta İxtisas musiqi məktəb-studiyası fəaliyyət göstərir. Məktəbin yaradıcısı və qırx üç il ona rəhbərlik etmiş əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Tərən Seyidov haqqında xatirələrim mənim burada təhsil aldığım illərlə bağlıdır.

90-cı illərdə məktəb-studiyada təhsil aldığım müddətdə Tərən müəllimin təmsalında şagirdlərin təhsilində professionalizmin təməlinin qoyulmasına can atan bir məktəb müdiri simasını tanıdım. T.Seyidov təhsil, təlim prosesinə BMA-nın ən görkəmli professor-müəllim heyətini cəlb etmiş və bununla da istedadlı şagirdlərin bilavasitə akademik musiqi təhsili ilə tanışlığını təmin etmişdir. Tələbələrlə işləməyə vərmiş professorlar şagirdlərlə də uşaq kimi deyil, daha fəal metodlarla və daha tələbkar tərzdə işləyirdilər. Bunun nəticəsi olaraq mən də Azər Rzayev (kamera ansambli), Tahirə Yaqubova (orqan) kimi professorların sinfində dərs alaraq, məhz bu fənlərdən BMA-nın Böyük Zalında, Azərbaycan Akademik Dövlət Filarmoniyasının Kamera və Orqan musiqisi zalında, Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində konsertlərlə çıxış etmişdim. Tərən müəllim bu konsertlərə təşrif buyurub məktəb-studiyanın şagirdinin uğurlarını izləyir və mənəvi dəstək verirdi.

İxtisas fənnindən Gülnarə Əhmədovanın sinfində təhsil alarkən bir sıra müsabiqə, festival və konsertlərdə uğurla çıxış etmişəm. Qeyd etməliyəm ki, T.Seyidov məktəb-studiyada təhsil alan şagirdlərin müsabiqələrdə və

festivallarda aktiv iştirakımı bir o qədər də dəstəkləmirdi, çünki o hesab edirdi ki, şagird ifa etdiyi proqramlar üzərində ciddi çalışmalı və ümumiyyətlə təhsili ilə ciddi şəkildə məşğul olmalıdı. Bu yanaşma tərzinin nəticəsi idi ki, məktəb-studiyada nəzəri fənlərə də ciddi münasibət var idi və hər il ixtisas fənləri ilə eyni səviyyədə harmoniya, musiqi ədəbiyyatı kimi fənlərdən ciddi imtahanlar keçirilirdi. Xatırlayıram ki, mən onuncu sinifdə oxuyarkən Ramiz Zöhrabovun moderatorluq etdiyi tələbə konfransında məruzə ilə çıxış etmişdim, bu da mənim ilk tədqiqatçı təcrübəm idi.

Yuxarıda qeyd olunanları ümumiləşdirərkən bəlli olur ki, Tərən müəllimin məktəb-studiyada təhsil və təlim prosesində seçdiyi prioritet istiqamət şagirdlərin hərtərəfli inkişafı idi. O, ilk növbədə ciddi, bilikli musiqiçi yetişdirilməsi üçün şərait yaradırdı. Xatirimdədir ki, onun tələbkarlığı bəzi şagirdlərin valideynləri tərəfindən düzgün anlaşılmırdı və müsbət qarşılanmırdı, lakin məktəbin yetirmələrinin siyahısına və onların nail olduğu uğurlara nəzər salanda aydın olur ki, onun əməkdarlığı və tələbkarlığı ən doğru yol idi.

Tərən Seyidovun gördüyü işlər öz xalqına qoyduğu mirasdır və əminəm ki, məktəb-studiyanın ömrü daha neçə onillər uzanacaq, onun burada təməlini qoyduğu ənənələrlə təhsil səviyyəsi qorunub-saxlanılacaq və gənc musiqiçilərin yetişdirilməsi üçün, cəmiyyətin mədəni həyatında əhəmiyyətli rola malik olan mühüm layihələr həyata keçiriləcək. Məktəb-studiyanın yaradılması, qurulması, burada işin təşkili və bununla da bir neçə nəsil musiqiçilərin professional təhsilinin təməlinin qoyulması yolunda göstərdiyi bütün səylərə görə Tərən müəllimə təşəkkür edir, onu dərin hörmətlə anıram... Ruhu şad olsun!

Gülnar MİRQASIM-RZAYEVA
Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının müəllimi,
BMA-nın Orta ixtisas musiqi
Məktəb-studiyasının məzunu və müəllimi

ZAMANLA SINANAN RUHUN GÖZLƏNİLMƏZ SIÇRAYIŞI

Hər birimizin məktəb, birinci sinif, sevimli dərslərimiz və əlbəttə ki, müəllimlərimizlə bağlı öz xatirələrimiz var. Həyatımızda iz qoyan, peşə və peşə seçimində mühüm rol oynayan möhtəşəm insanlar... Müəllimlik peşə deyil,

çağırışdır, Allahın nemətinin qılgıcımıdır – nədənsə bu sözlər mənə Tərən Seyidovu xatırladır.

Hələ də yadımdadır, 7 yaşında anam ilə Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdindəki Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasına (1980-ci ildə yaranıb) gəldik. Beləliklə, həyatım o andan etibarən dəyişdi, musiqi məktəb illərini həmişə təbəssümlə xatırlayıram. Musiqi məktəbinə daxil olduğum üçün çox sevinirdim. Aləti öyrənmək çox maraqlı idi. Tərən Seyidovun yaratdığı möcüzə dolu Məktəb-studiyasına şagird kimi atdığım ilk addımlardan gələcəkdə elə burada peşəkar müəllim kimi yolumu davam etdirəcəyimi o vaxtlar ağıma belə gətirməzdim, çünki, bu məktəb mənim üçün sehrli bir aləm idi, o zamanlar sanki bir nağıla düşmüşdüm. Üzeyir Hacıbəyli ocağında yerləşən heç bir sözlə ifadə olunmayan sehir dolu, isti bir məktəb canlanırdı gözlərimin önündə. Orta məktəbdən evə tələsik gəlib, notlarla dolu ağır çantamı götürüb həvəslə qaçardım Məktəb-studiyaya. Tərən müəllim məktəbdə keçirilən imtahanların hər birində iştirak edərdi, onun bir sözünü belə eşitmək hər bir şagirdə qürur verirdi. Dəhlizdə imtahan nəticələrimizi gözləyərkən imtahan otağında: “Tərən müəllim mənə bu sözləri dedi?” və s. kimi cümlələri fəxrə bir-birimizə söyləyirdik. Çünki onun tənqidi belə bizə tərif kimi gəlirdi.

Bu məktəb şagirdlərə təkcə musiqi fənləri üzrə bilik vermirdi – burada təhsil alan hər bir şagird həyat haqqında da çox şey öyrənirdi. Məktəb yaradıldıqdan ona Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq doktoru, sözün əsl mənasında möhtəşəm bir insan, professor Tərən Seyidov rəhbərlik edirdi. Olduqca təcrübəli pedaqoq Tərən Seyidov sözdə deyil, əməldə, ondan nümunə götürərək, bizə başa salardı ki, başqalarına sevgi və anlayışla yanaşmaq, zəhmətkeş olmaq, işdən həzz almaq lazımdır. Tərən müəllim çox sərt görünə də həddindən artıq mülayim, səmimi insan idi və bizə də bunu öyrədərdi. O, hər bir tələbənin xarakterini, hobbilərini və arzularını bilirdi. Bizim uğurlarımıza sevinir, uğursuzluqlarımıza görə narahat olardı. Keçmiş tələbələr daim onun yanına gəlirdilər. Azərbaycan fortepiano musiqi mədəniyyətini dərinlən araşdırıcılardan idi. 100-ə qədər pianoçu yetişdirmişdir. Tərən müəllimin daim maraqlı, tükənməz ideyaları, layihələri, elmi-ifaçılıq konfrans və müsabiqələri olurdu. Tərən müəllimin gözəl ideyalarından biri məktəbdə şagirdin öz ixtisası ilə yanaşı hər hansı bir digər musiqi alətində fakültativ olaraq dərs alması vacibliyi idi. Bu mənə gələcəkdə fortepiano aləti ilə yanaşı orqan alətində ifaçı kimi püxtələşməyə yol açmışdır. Mən Tərən müəllimə şagirdlərə bu şansı verdiyinə görə daim minnətdar olacağam.

Tərən müəllim mənim oxuduğum illərdən bəri daim tematik konsertlər təşkil edərdi. Şagirdlərin sanki körpəlikdən səhnəyə alışmaları üçün şərait

yaradırdı. Bu tədbirlər musiqi məktəbi şagirdlərinin intellektinin artırılmasına şərait yaradır, ifa etdiyi əsərlərə qarşı daha diqqətli və məsuliyyətli olmağa cəlb edirdi. Tərən müəllimin parlaq təşkilatçılıq bacarıqları var idi və hər zaman digər ifaçı-musiqiçiləri də bu işə cəlb edərdi. Digər musiqi məktəblərindən ən böyük fərqi, müəllim heyəti ilə sıx əməkdaşlığı idi. Hər kəs ona hörmət edir və çox sevirdi.

Tərən Seyidov məktəbi mənə illər boyu inamlılıq, məqsədyönlülük, dürüstlük, əzmkarlıq, dözümlülük, hazırcavablıq, musiqililik, yaradıcılıq, pedaqoji taktika və bacarıqlar kimi xüsusiyyətləri aşılamişdır. Mən fəxr edirəm ki, şagird kimi bu məktəbin bir parçası olub müəllim kimi fəaliyyətimi davam etdirirəm. Tədris etdiyim hər dərs günü mənim üçün yeni yaradıcı yolların axtarışı olacaq. Mən öz peşəmi sevirəm və çox şadam ki, tale mənə Tərən Seyidovun məktəbinin yetirməsi olaraq bu çox çətin, lakin gözəl söz “Müəllim” adlandırılmağı nəsib edib.

Sevinc SALAHOVA

*Pro Media Group Şirkəti, Bakı Retro FM
və Space Radiolarında aparıcı,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu*

USTADIN DƏRSLƏRİNDƏN XATİRƏLƏR

Tərən müəllim ənn müqəddəs və şərəfli peşə olan müəllimliyi ən uca zirvəyə qaldıran insanlardan olmuşdur. Həyatımda böyük əməyi, əziyyəti olan böyük hərflə Müəllim adına layiq şəxsiyyət Tərən Seyidov həddindən artıq fədakar pedaqoq idi. O, bütün ömrünü müəllimlik peşəsinə və musiqiyə həsr etdi.

Onun haqqında xatirələr olduqca çoxdur. Uşaqlıqdan, hələ 6 yaşımdan onun rəhbərlik etdiyi musiqi məktəb-studiyasına daxil olduqdan başlanan uzun yol, BMA-nın fortepiano fakültəsində davam etdi. Belə bir müəllimin sinfində 6 il təhsil almaq mənim üçün böyük qürurdur. Tələbəlik illərimdə aldığım təhsil,

bilik, məhz onun adı ilə bağlı olmuşdur. Uğur və nailiyyətlərimdə Seyidovun əməyi və imzası vardır.

Növbəti uğurlarımızda da o yenidən var olacaq, yada düşəcək.

İllər sonra müəllimlik peşəsindən sonra jurnalistikaya üz tutanda mən yenidən Tərən müəllimin xeyr duasını aldım. Çalışdığım televiziya və radioda da tək amalım musiqiyə xidmət etmək və musiqi sahəsində də Tərən müəllimdən öyrəndiklərim mənə çox kömək oldu. Bu gün Tərən müəllimin davamçıları kifayət qədərdir. Hansı sahədə oluruqsa olaq, onun verdiyi bilik və bacarıq həmişə özünü büruzə verib. Sözsüz ki, istənilən uğurun arxasında böyük zəhmət və əziyyət durur. Bütün bunlar isə tələbkar və sənə inanan müəllimin əziyyətinin nəticəsidir. Hər əziyyətin isə mütləq ki, bəhrəsi var və olacaq. Nə yaxşı ki həyatım Tərən müəllim kimi ziyalı şəxsiyyətlə zəngin oldu. Onun haqqında ən uca, ən böyük söz belə yenə azdır. Tərən müəllim sözlə ifadə edə bilməyəcək qədər böyük mənə kəsb etdi həyatımda. Allah Tərən müəllimə və onun təmsalında dünyasını dəyişən bütün müəllimlərimizə rəhmət eləsin. Onlar xatirəmizdə, dualarımızda və söhbətlərimizdədir. Hətta yuxularımızda və xatirələrimizdə qalacaqlar. Onları yad etmək isə bizim borcumuzdur. Tərən Seyidova təşəkkürüm sonsuz və bitməzdir. Ruhunuz şad olsun, Tərən Müəllim.

Gülnar QƏMBƏRLİ
Şövkət Ələkbərova adına
20 Nə-li Onbirillik
Uşaq Musiqi Məktəbinin müəllimi,
BMA-nın Məktəb-studiyası və
Tərən Seyidov sinfinin məzunu

MÜƏLLİMİN BURAXDIĞI İZLƏR...

Müəllim bir memar, ya mühəndisdir ki,
İnsanların düşüncələrini, aqlını düzəldir
Atalar sözü

2003-cü ilin sentyabr ayı idi. Məktəb-studiyaya qəbul olduqdan sonra ilk dəfə idi ki, Tərən müəllim ilə tanış olurdum. Ümumi məlumatları öyrəndikdən sonra bəstəkarlar, musiqi formaları, müxtəlif əsərlər barədə o qədər suallar verdi

ki, hələ o gün daima dayanmadan öz üzərimdə işləyəcəyimə, o otaqda eşitdiyim bütün bilmədiyim sualların cavablarını öyrənəcəyimə qərar vermişdim. Artur Şnabel deyirdi ki, müəllimin rolu tələbələri qapıdan içəri itələmək yox, sadəcə qapıları onlar üçün açmaqdan ibarət olmalıdır. Artıq verdiyi suallar ilə o qədər məlumat ötürmüşdü ki mənə, bəlkə özü də bilmədən. Əsl müəllim o şəxsdir ki, tələbələrinə hər mövzuda güclü təsir etmiş olsun. Həyata baxışına yön versin, dünyagörüşünü daim artırmağa şövq etsin və tələbələrinin həyatında dərin izlər buraxsın. O gün, Tərən Seyidov da mənim üçün qapını açmış, bütün həyatım boyu silinməyəcək izlər buraxmışdı. Bu gün mən də müəlliməm və dərs zamanı çox tez-tez eynilə onun və digər müəllimlərimdən mənimsədiyim işləmə metodlarına üz tutduğumu seziyəm.

Sözün əsl mənasında işinin peşəkarı və həvəskarı idi Tərən müəllim. Pedaqogika elmini çox dərindən bilirdi və hansı əsəri necə işləmək lazım olduğunu bizə aşılayırdı daima. Bəzən bütün bir dərs prosesini əsərin kiçik bir hissəsini işləməyə sərf edə bilərdi. Eynilə onun kimi mən də şagirdlərlə dərs keçərkən, əsərin hər hansı bir hissəsini artıq uzun müddətdir ki, işlədiyimin fərqi varıram. Riçard Baxın dediyi kimi, “sənin müəllimin səni öyrədən kəs deyil, sənin nəşə öyrəndiyin kəsidir”. Mən ondan tək ifadəliliyi deyil, həm də pedaqogikanın sirlərini də öyrəndim.

Kənardan yetəri qədər sərt təsir bağışlayan simasının arxasında əslində çox pozitiv, zarafatçı, işindən daim zövq alan, işləməkdən yorulmayan, daim axtarışlar, yeniliklər edən, ən önəmlisi də yaşamağı sevən bir şəxsiyyət gizlənirdi. İmzasını atdığı bütün proyektlər novatorluğu ilə seçilir. “Başqa birinə nəşə öyrətmək üçün insan ilk öncə özünü öyrətməlidir” deyib Qoqol. Tərən müəllim də dayanmadan axtarışlar edib, xüsusilə Azərbaycan xalq musiqisinin xüsusiyyətlərini təhlil edir, bəstəkar əsərlərini araşdırır, hələ ifa olunmayan və ya nəşr olunmayan əsərləri axtarıb tapır, musiqi ictimaiyyətinə təqdim edirdi. Eyni zamanda da tələbələri ilə işləyirdi. Belə ki, proqram seçərkən, müəllim tələbənin potensialını nəzərə almaqla yanaşı, həm də həmişə daha az ifa olunmuş əsərlərə üz tutardı. Verdiyi əsərlərlə ifamızı inkişaf etdirdiyi qədər nəzəri tərəfdən də daima yeni məlumatlar öyrənməyə təşviq edirdi. Hər dəfə proqram seçməzdən öncə Bethovenin Sonatalar, Baxın, Şostakoviçin Prelüd və Fuqalar, Şopenin Etüd və s kimi məcmuələri bütünlüklə dinləyib, piano arxasında notlarını araşdırmağı tapşırırdı. Ancaq ondan sonra tərtib edə bilərdim proqramı.

Heç yadımdan çıxmaz, bir dəfə çox bərk hirsəndirmişdik müəllimi... Dəqiq xatırlamıram neçənci kurs idik, tələbə yoldaşım və Tərən müəllimin bizdən bir neçə kurs aşağı oxuyan başqa bir tələbəsi yetəri qədər çətin bir əsər

bəyənmişdik. Necə oldusa hər üçümüz də eyni gündə həmin əsəri proqramımıza salmağı xahiş etmişdik. Nəticədə güman ki, əsərin çətinliyi səbəbindən uyğun görmədiyi üçün heç birimizə vermədi..

Nə qədər çox tələbəsi olsa da, bütün tələbələrinə eyni qədər zaman və əmək sərf edirdi müəllim. Hər il çox yüksək səviyyədə təşkil etdiyi sinif konsertlərinin istər hazırlıq prosesi, istər məşqləri, istərsə də konsertin özü çox gözəl keçirdi və sonda hər birimizə ayrı-ayrılıqda diqqət yetirərək, təbrik edirdi.

Özüm də müəllim ailəsində böyüdüyüm üçün atamın həmişə dediyi “müəllim hər zaman haqlıdır” deyimini mənim üçün deviz olub. Ona görə bütün müəllimlərimin, eləcə də Tərən müəllimin bütün dediklərinə ciddi yanaşmışam. Əvvəldə hansısa fikirləri ilə razı olmasam belə, dedikləri sonda həmişə özünü doğruldub. Adətən Ali məktəbə daxil olduqdan sonra şagirdlər musiqi məktəbində olduğu kimi məsuliyyətli yanaşmırlar dərslərə. Ancaq, istər bakalavr, istərsə də magistr pilləsində oxuyarkən son ana qədər arxamda dayandı Tərən müəllim. Bütün ciddiyyəti ilə hər dərs ilk dərs kimi məşğul olurdu.

Təhsili bitirdikdən sonra da tez-tez doğum günündə ziyarətinə gedirdik müəllimin. Daim əlaqədə idik. Biz tələbələri üçün Tərən müəllim həmişə yaşayacaq! Həmişə dərin hörmətlə, böyük sevgi ilə anacam onu!

Nigar ƏLİYEVƏ

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının konsertmeystri,
BMA-nın Məktəb-studiyası və
Tərən Seyidov sinfinin məzunu*

ƏVƏZOLUNMAZ, SAVADLI, DAHİ BİR PEDAQOQ

Mən bu gün çox böyük qürur hissi və fəxrə deyə bilərəm ki, doğrudan da Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının qeyri-adi, dəqiq desəm nadir incəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, professor, əsl pedaqoq, elm xadimi, ifaçılıq və bəstəkarlıq yaradıcılığının araşdırıcısı və, nəhayət, Üzeyir Hacıbəyli məktəbinin ən layiqli davamçılarından biri olan Tərən Seyidov tərəfindən yaradılan və onun rəhbərliyi altında 43 ildir fəaliyyət göstərən BMA-

nın Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasında 2002 – 2005-ci illərdə fortepiano ixtisası üzrə təhsil almışam. Təhsil aldığım illərdə müəllimim Tərən Seyidovun əsl pedaqoq, öz işinə hədsiz dərəcədə sadıq, ciddi, işgüzar yanaşaraq, biz tələbələrin yetişməsində çox böyük rolu olmasının şahidi olmuşam.

Dərs prosesinin maraqlı və hərtərəfli, profesional, özünəməxsus tam şəkildə izahı və onun pedaqoji yanaşması, ifaçılıq məktəbinin sirlərinin öyrənilməsi baxımından ustad səviyyədə keçirilməsi hər bir tələbə kimi mənim də bu gün iş təcrübəmin mənbəyi və açarı desəm yanılmaram.

Mən, Tərən Seyidov məktəbinin yetirməsi kimi bu gün də onun bizə aşladığı tərbiyənin və musiqi təhsilinin, pedaqoji və konsertmeystr fəaliyyətinin inkişaf mərhələsində qoyduğu təməlin, bünövrənin möhkəm olduğunu hiss edirəm. Keçdiyim yolda təhsil aldığım 2005 – 2009-cu illərdə BMA-da bu günə qədər iş fəaliyyətimdə hər zaman dahi pedaqoq, ləyaqətli insan, görkəmli şəxsiyyət, mənim idealım Tərən Seyidovun varlığını hiss edirəm. Nə yaxşı ki, mən belə əvəzolunmaz, savadlı, dahi bir pedaqoqun sinfində dərs almışam və onun biliklərindən bəhrələnmişəm. Tarixi onlar yaradır, musiqi ənənələrimizi inkişaf etdirir və təkmilləşdirirlər. Bizim də borcumuz bu mirası qoruyub gələcək nəsillərə ötürməkdir.

Tural MƏMMƏDLİ

*Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü,
Beynəlxalq müsabiqələr laureatı,
bəstəkar, pianoçu,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu*

“SALAM DİREKTOR”

Tərən Seyidov mənim xatirimdə profesional musiqiçi, tələbkar pedaqoq, gələcəyinə inandığı tələbəyə dəstək olan dost idi. Məzunu olduğum Bakı Musiqi Akademiyası nəzdində Məktəb-Studiyasında təhsil aldığım illərdə, fortepiano ixtisası üzrə müəlliməm İmina xanım Əliyevadan dərs alarkən, hər zaman Tərən müəllimin imtahan prosesində necə tələbkar olduğundan, imtahanlara məsuliyyətlə yanaşmalı olduğumuzdan danışdı. Zamanla özüm də bunun şahidi oldum. Hər görüşdə qərribə bir həyəcan və məsuliyyət hiss edirdim. Təhsil

İllərimin bir ilini Tərən Seyidovdan dərslər aldım. Dərslərdə olduqca ciddi və tələbkar olan Tərən müəllim, dərslərdən kənar səmimi və mehriban münasibəti ilə hər zaman hörmət qazanıb. Günlərin birində Məktəb-studiyanın yaranmasının yubiley günündə hər şagirdin bir müəllimi parodiya etməsi bildirildi. Mənə isə Tərən Seyidovu parodiya etməli olduğum tapşırıldı. Bu əyləncə xarakterli olsa da, üzərimdə o qədər məsuliyyət var idi ki, səhv etmək şansım yox idi. Tərən müəllimin yadında qalan bütün emosiyalarını tamaşada göstərməyə çalışdım. Nəfəs almasından sinifdə addımlamasına qədər... Səhnəcik o qədər uğurlu alındı və tamaşaçıların o qədər xoşuna gəldi ki, tamaşanın sonunda Tərən müəllim səhnəyə çıxaraq məni qucaqlayıb “*Bu gündən Direktor sən sən*” – dedi. O gündən sonra məni gördüyü hər yerdə:

- *Salam Tərən müəllim.*

- *Salam Direktor, – deyər salamlaşırıdım.*

Tarıdan Tərən müəllimə rəhmət diləyir, ruhunun hər zaman şad olmasını arzu edirəm.

Fəqan HƏSƏNLİ

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasının müəllimi, Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet teatrının orkestr artisti, Beynəlxalq müsabiqələr laureatı, BMA-nın Məktəb-studiyası və Tərən Seyidov sinfinin məzunu

MÜƏLLİM

İlk məqaləni sağlığında Tərən müəllim haqqında yazmışdım. Bu isə ikinci məqalədir. 2023-cü ilin iyun ayında yazıram..

Fevral ayında onu itirdik. Balaxanıya, onu torpağa tapşırmağa gedəndə oralardakı neft quyuları haqqında düşündüm. Bizimkilər dünyada ilk dəfə bu torpaqlarda neft quyusu qazıldığını deyir. Bir az da İsrailin sabiq prezidenti Ş.Peresin neft haqqında dedikləri yadıma düşürdü. Bir də onu fikirləşirdim ki, insan yaxınını itirəndə niyə axı belə ağır olur? E.Tolle yazır ki, insanın bütün qorxuları əslində onun ölüm qorxusu ilə bağlıdır. Yəni insan itdən,

hündürlükdən, öz yaxınını itirməkdən qorxursa, o, bütün bunların onun öz ölümünü yaxınlaşdırdığından qorxur. İnsan hətta öz ölümünün qorxusundan başqasını da öldürə bilər. Beyindəki amiqdala (qorxu impulslarını generalizə edən kiçik hissəcik) xeyli aktivləşir və beyni bloka salır. A.Tarkovski deyirdi ki – *“Mən sevəndə, dostlarımla olanda və işləyəndə ölüm haqqında düşünmürəm”*. Yolda gedəndə elə yas məclislərinin də buna görə təşkil olunduğunu daha aydın başa düşürdüm. Dostlarla olanda böyük emosional yükü olan hadisələri daha rahat yaşamaq olur. Digər insanlara və zamana payladıqca necəsə həll olur bu yük. Tərən müəllim haqqında paylaşılan xatirələri, demək olar ki, oxumurdum. Heç bu məqaləni də uzun müddət yaza bilmədim.

Tərən müəllim ilk dəfə ağır xəstələnəndə (4-5 il əvvəl) mənə zəng etmişdi ki – *“Gəl mənim kitablarımı götür. Vaxtı gəlib çatıb. Onlar sənə lazım olacaq”*. Mən bu kitablardan onun hələ çox istifadə edəcəyini dedim. O vaxtı İsrailə getmişdi. Xeyri oldu. Ş.Peres də – *“Gələcək neft və qızılın yox, intellektual resursların, təhsilindir!”* – deyəndə elə bunu nəzərdə tuturdu yəqin. İkinci dəfə xəstələnəndə heç yerə getmədi.

Tərən müəllim bütün ömrünü uşaqların savadlı olması üçün çalışırdı. Musiqiçilərin ifa etdiyi əsərlər haqqında məlumatı olması üçün elmi-ifaçılıq formatında respublika və beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlər keçirirdi. Yadımdadır ki, milli musiqi haqqında çox az bildiyini deyirdi və buna görə də gənc nəslin bu sahədəki boşluqlarını aradan qaldırmaq üçün Üzeyir bəyin lad sisteminin daha geniş tətbiq olunması üçün çalışırdı. Düşünürəm ki, Tərən müəllimin istənilən yeniliyə açıq olması, ideyanın nəzəriyyəsi məntiqlidirsə, onu dərhal tətbiq prosesinə transfer etmə bacarığı mənəcə özündən xeyli cavan kadrlara örnək idi. Adətən repertuarıma Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərini salmağı tövsiyə edirdi: *“Bizimkilər çalmasa, bəs o əsərləri dünyada kim təbliğ edəcək?”*

Son zamanlar akademik, milli və caz üslubda tədbirlər təşkil edirdi. Hərtərəfli inkişafa vəsilə olan layihələr idi. Onunla improvizə haqqında çox danışırıdım. Milli musiqi ifaçılarının adətən qulaqları ilə, akademik musiqi təhsilini alanların isə daha çox gözlə (notla) işlədikləri barəsində çox danışırıdım. Bu problemi də aradan qaldırmaq üçün yeniliyə açıq idi. Mən öz şagirdlərimlə improvizə etdiyimi, onlarda bu vərdişi formalaşdırmağa çalışdığımı və bunun onların texnikasına necə təsir etdiyini deyəndə çox sevinirdi və bunu tədris planına salmaq haqqında düşünürdü.

Elə təxminən fevral ayında oxuduğum kitabın bir hissəsində müəllif yazırdı ki, *“Öz ölümünüzü təsəvvür edin. Təsəvvür edin ki, yaxınlarınız sizinlə vidalaşmağa gəliblər. Sizin haqqınızda nə deyəcəklər? Özünüz haqqında nə eşitmək istərdiniz? Nə eşitmək istərdinizsə, ona uyğun işlər görün”*. Şagirdimlə

Fikrət Əmirovun Variasiyaları haqqında annotasiya hazırlamalı idik. İnternetdə bu barədə məlumat tapa bilmədim. Nərgiz xanım mənə Tərլan müəllimin kitabında bu əsər haqqında kifayət qədər məlumat olduğunu deyəndə çox qarışıq hisslər keçirdim. Hər gün işə gedəndə şəhərin mərkəzindəki binaları, abidələri görüb hərdən onları yaradan – özü gedən, izi qalan memarlar haqqında düşünürdüm. Düşünürdüm ki, adamların yaratdıqları onların özündən çox yaşayır.

Bu gün məktəb-studiya öz fəaliyyətini davam etdirir. Həmin kitablar hələ çox adamın köməyinə gələcək. Elmi-ifaçılıq formatında tədbirlər yenə keçiriləcək. Tərլan müəllimin yaratdıqları onun özündən çox yaşayır.

Наргиз КЕНГЕРЛИ

*Старший преподаватель кафедры
«Специального фортепиано»
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
доктор философии по искусствоведению,
выпускница Школы-студии БМА*

ТАРЛАН СЕИДОВ – ВИДНЫЙ ДЕЯТЕЛЬ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ, ПЕДАГОГ- НОВАТОР И ТАЛАНТЛИВЫЙ ОРГАНИЗАТОР

Все трудные годы, как общего, так и специального музыкального обучения остались позади... школа, вуз, аспирантура. Однако, получив любимую профессию музыканта, мы опять продолжаем учиться. Наше обучение, воспитание, развитие продолжается, и оно по сути своей бесконечно. Потому что, если человеку суждено жить, то ему необходимо учиться – так считали еще великие восточные мудрецы, определяя значимость и необходимость вечного процесса человеческого познания. «...Основа всякого блага в знании и образованности...»

Думаю, что в жизни каждого человека школьные годы остаются яркими, запоминающимися событиями. Вспоминая свою учёбу в течение

11 лет с 1997 по 2008 годы в Средней специальной музыкальной школе-студии при БМА, перед моими глазами проносится череда как радостных и счастливых, так и грустных событий, которые были взаимообусловлены. Если первые были связаны с успешными выступлениями, то вторые с длительными и утомительными подготовками к ним. Сейчас я понимаю, что если не было бы этих ежедневных и напряженных занятий, часто лишённых радости, то не было бы и последующих ярких счастливых моментов, пусть редких, но навсегда оставшихся в памяти.

Все мои яркие и запоминающиеся события школьной жизни связаны с именем профессора Тарлана Ашрафовича Сеидова, потому что он принимал мои вступительные и выпускные экзамены, присутствовал на всех прослушиваниях, выступлениях, репетициях, концертах, конкурсах... Несмотря на то, что у нас было много педагогов по разным специальностям, Тарлан Ашрафовича мы считали самым главным и немного побаивались. Проходя по коридорам школы, он заходил в классы, регулярно проверял работу педагогов, интересовался успехами учащихся, назначал индивидуальные консультации. В целом, вся работа школы-студии, управлялась им как единый часовой механизм.

Незабываемыми событиями были и экзамены по всем учебным дисциплинам, на которых Тарлан Ашрафович всегда присутствовал. Для меня, как и для многих других учеников школы-студии, они были серьёзной проверкой нашего всестороннего комплексного профессионально-личностного становления, так как оценивался не только уровень музыкально-исполнительской подготовки, но и общее музыкальное развитие и воспитание. Тарлана Ашрафовича всегда интересовал уровень развития учащихся, их интеллектуальная образованность и эмоциональная отзывчивость. Он задавал юному исполнителю самые разные вопросы, касающиеся содержания исполняемого произведения, его формы и средств музыкальной выразительности.

Проверяя уровень развития учащихся, анализируя и обобщая эти важнейшие показатели, Тарлан Ашрафович разрабатывал дальнейший план работы всего педагогического коллектива школы-студии, направленный на устранение выявленных недостатков. Он обладал истинным талантом руководителя, умеющего «видеть» целостную динамику всего школьного процесса музыкального обучения и воспитания, на основе, которой делались соответствующие выводы и принимались экстренные меры и решения.

Я училась в классе по специальности фортепиано у заслуженного учителя Азербайджана Айши ханум Алиевой – замечательного человека и опытного педагога. Только сейчас, когда я сама стала педагогом, я поняла, как мудро и профессионально она обучает своих учеников. Именно гармония этих двух слов, ясно характеризуют её педагогическую методику. Безусловно, что своими творческими успехами и победами я обязана, прежде всего, ей и её вере в меня.

С большой благодарностью я вспоминаю и Раису Мурадовну Эфендиеву, которая преподавала нам гармонию и музыкальную литературу. Методика её уроков отличалась от других занятий. Она была очень строгой, требовательной и, вместе с тем, весёлой и доброй. У меня сохранились её удивительно содержательные и лаконичные конспекты уроков, в которые я и сейчас иногда заглядываю.

В целом, хорошо учиться в школе-студии было тяжело, особенно если приходилось сочетать её с учебной нагрузкой в средней образовательной школе. С одной стороны, этот напряженный ритм учебы был трудным, но с другой, он воспитывал такие качества, как организованность, трудолюбие и ответственность. Постепенно привыкая и успешно справляясь с ним, я научилась правильно и эффективно составлять режим своей учебы и успевать одновременно в двух школах. Сейчас я понимаю, что данное взаимодействие оказало большое влияние на моё личностное становление и развитие, сформировало многие качества, которые в целом необходимы современному специалисту в любой профессии.

Хочу отметить, что, несмотря на то, что школа-студия является специальной музыкальной школой, содержание учебно-воспитательного процесса носит общий всесторонне-творческий характер, так как помимо изучения основной музыкальной специальности и обязательных предметов, учащиеся очень активно участвуют в различных формах музыкальной деятельности.

Помню, как я вместе с другими учениками, участвовала в школьных музыкальных спектаклях, организованных композитором Аделей Юсифовой, заслуженным педагогом, доцентом Мединой Туаевой, выступала в концертах школьного хора, ежегодных научно-исполнительских конкурсах и даже на презентации учебника по сольфеджио, составленного известным композитором Рахилей Гасановой. Это событие особенно осталось у меня в памяти, потому что номера,

которые мы пели из этого учебного пособия, были мелодически и ритмически очень сложными.

На первый взгляд казалось, что все эти различные формы музыкально-творческой деятельности, в которых мы активно участвовали, особенно в младших и в средних классах, отнимало то необходимое время, которое могло бы с большей эффективностью посвящаться занятиям по специальности. Однако, сейчас я понимаю, что это многообразие, позволяло нам всесторонне и гармонично развиваться. Мы приобретали широкий опыт сценического искусства, столь необходимый каждому музыканту-исполнителю: учились правильно выражать свои мысли, образно рассказывать об исполняемом произведении, свободно и уверенно чувствовать себя на сцене, воспитывали свой художественно-эстетический вкус и многое другое. Это разнообразие учебно-воспитательного процесса школы-студии фактически противостояло одностороннему, узкопрофессиональному подходу, столь распространённому в системе детского музыкального образования.

Конечно, эта творческая активность и содержательность учебно-воспитательного процесса и его постоянное новаторское обновление является самой яркой отличительной особенностью школы-студии. Именно этой своей творческой направленностью она выделяется среди всех других детских и средних музыкальных школ республики. И в этом положительном продуктивном содержании школы была прямая заслуга Тарлана Ашрафовича

Созданная в 1980 году, как научно-экспериментальная база при Бакинской музыкальной академии, она, под руководством, залуженного деятеля искусств Азербайджана, доктора искусствоведения, профессора Т.М.Сеидова, стала центром проведения и осуществления многих творческих идей и проектов, передовым учебным заведением республики, воспитавшим поколение высокопрофессиональных музыкальных кадров. Многие среди них достойно представляют её традиции на международном уровне, успешно осуществляя музыкальную деятельность за рубежом.

В моём профессиональном и личном становлении школа-студия при БМА сыграла очень большую роль, так как заложила основы креативного отношения не только к своей специальности, но и к искусству и жизни, в целом. У каждого музыканта-исполнителя различные этапы развития сменяют друг друга, важно чтобы они постоянно обновлялись, под влиянием собственного критического осознания, иначе не будет движения

к совершенству, к прогрессу, так как, говоря словами С.Цвейга «... в борьбе художника за совершенство нет конца, а есть одно непрерывное начало».

В школьном музыкальном обучении важнейшим приобретением в годы обучения, на мой взгляд, являются самостоятельность, критическое мышление, саморефлексия, творческая индивидуальность и креативность. Если эти качества вовремя приобретаются, то завершив свое образование на всех ступенях обучения, музыкант в дальнейшем способен успешно совершенствоваться. Профессия музыканта немислима развитого интеллекта, увлечённости, воли и одержимости к достижению желаемого. Эти необходимые качества приобретаются не только в годы обучения, но и в процессе непрерывного самообразования и самовоспитания, работы над собственным исполнительским мастерством, а техника преподавания приобретается с педагогической практикой, с опытом работы с разными учениками, с познанием их индивидуальности.

В настоящее время, ведя преподавательскую деятельность, я понимаю, как трудно было моим учителям в специальной музыкальной школе-студии при Бакинской музыкальной академии, которые обучали, воспитывали и формировали мое профессиональное будущее. Сейчас я отчетливо понимаю, что, говоря словами французского философа XVII века М.Монтеня *«Чтобы обучить другого, требуется больше ума, чем, чтобы научиться самому»*. Данное лирико-философское отступление видится уместным потому, что *«...не всё, что кажется нам музыкантам, традиционно ясным, бесспорным и не подлежащим сомнению в отношении своей ценности, представляется таким же тем, кого мы хотим воспитать в музыке и кому мы стремимся дать художественно-музыкальное образование»*.

Трудно переоценить новаторскую, созидающую роль Т.А.Сеидова в развитии музыкального образования в Азербайджане. Его идеи и вклад в будущее этой области настолько велик, что его может оценить только само время. И сегодня педагогический коллектив школы-студии продолжает целенаправленно и успешно осуществлять его творческие проекты, реально воплощать в педагогическую практику его идеи и планы.

Мое поколение учащихся школы-студии с большой гордостью считает себя его воспитанниками, потому что во всем нашем профессиональном становлении была ведущая роль нашего дорогого руководителя – Тарлана Ашрафовича Сеидова.

Тамара НАХМЕДОВА-ХАЛИЛОВА
*диссертант института архитектуры
и искусств НАНА,
лауреат международных конкурсов,
выпускница класса Тарлана Сеидова*

В ПАМЯТЬ О ТАРЛАНЕ СЕИДОВЕ

Бывают личности, которые оставляют после себя колоссальный след как в жизни других людей, так и в профессиональной деятельности. Таковым является Тарлан Сеидов. Диапазон его творческой деятельности поражает своей необъятностью. Этот человек умел совмещать преподавательскую, научную деятельности, руководство школой с созданием совершенно новаторских проектов, таких как научно-исполнительские конференции-конкурсы, аналогов которых не было в стране. Он будто спешил жить и созидать. При этом он никогда не ограничивался своим опытом, не останавливался на достигнутом, всегда стремился к новому, неизведанному.

Проучившись в классе Тарлана Сеидова, я осознаю, насколько мне повезло, ведь он представитель школы Майора Бреннера, студентом, а позже ассистентом, которого он являлся. Много из сказанного на уроках я осознала позже, уже ведя самостоятельную пианистическую деятельность, настолько глубинны были его постижения. Несмотря на свою строгость, Тарлан муаллим обладал отменным чувством юмора, периодически проявляя его в беседе, или пытаясь донести, то, что требовалось исполнить на инструменте. Его отличало особое равнодушие к учебному процессу. Он никогда не мог проводить урок спустя рукава. Порой в погоне за нужным звучанием, работа над одним тактом растягивалась на невероятно длительное время. Он полностью погружался в этот творческий процесс и погружал в него ученика. Также стоит отметить, что Тарлан муаллим обладал особым чутьем, он чувствовал своих учеников и умел подобрать им такую программу, которая подходила бы им по духу. Однажды после

моего экзамена, едва выйдя из зала, он воодушевленно сказал мне: «Возьми чакону!». Стоит ли говорить, что это было стопроцентное попадание в мой репертуар. Тарлан Сеидов был одним из немногих, кто устраивал ежегодные академические концерты в большом зале Бакинской Музыкальной Академии. Это постоянно подстегивало нас, студентов. Я с особой теплотой вспоминаю наши репетиции в зале, где собирались его студенты, слушая друг друга и особые замечания педагога. Это были, своего рода, мастер классы, где царила непередаваемая творческая атмосфера.

Тарлан муаллим воспитал плеяду талантливых пианистов. Его уроки были настоящей кладью знаний. Он работал над произведением комплексно. Урок не сводился к простой работе над текстом. Это был полный анализ как исполнительский, так и теоретический. Тарлан муаллим считал, что исполнитель непременно должен обладать теоретическими знаниями и уметь анализировать музыкальный материал. Неслучайно он является создателем первых научно-исполнительских конкурсов, где юные музыканты наравне с концертным исполнением должны были предоставить анализ исполняемых произведений, и выступить с докладом о них. Участвуя ребенком на таком конкурсе, я приобрела несравненный опыт анализа полифонической формы, что сильно отразилось на моем отношении к исполнению полифонии в будущем.

Стоит отметить, что Тарлан муаллим был играющим педагогом, всегда сам демонстрировал на рояле то, что хотел получить от студента. При этом использовались самые выразительные средства для передачи всей музыкальной палитры.

Сложно оценить вклад, который внес Тарлан Сеидов в развитие азербайджанской музыкальной культуры. Плоды его трудов – его книги, его выпускники, научные проекты и его школа-студия, которая взрастила не одно поколение прекрасных музыкантов.

Toğrul MƏMMƏDLİ
Azərbaycan Dövlət Opera və Balet
Teatrının orkestr artisti,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu

NƏCİB ŞƏXSİYYƏTİ XATIRLAYARKƏN

Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Tərən Seyidov Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin ən dəyərli, sözün həqiqi mənasında böyük alimlərindən biridir. Hal-hazırda musiqi cəməsinə yaxşı tanış olan bir çox simalar kimi mənim də formalaşmağında və peşə seçimimdə onun mühüm əhəmiyyəti olmuşdur.

Professor Tərən müəllimin yaratmış olduğu və ömrünün son günlərinə kimi rəhbərlik etdiyi məktəb-studiya və bu ocağın simasında əsl musiqi mühiti ilə tanışlığım 2000-ci ilə təsadüf edir. O zamanlar anam Natəvan xanım məktəb-studiyada çalışırdı. Odur ki, mən də hələ kiçik yaşlarımdan tez-tez buraya gələrdim. Musiqiyə xüsusi maraq göstərdiyimdən valideynlərim məni məktəb-studiyaya gətirdi. Qəbul imtahanlarında Tərən müəllim şəxsən oturur və prosesə birbaşa nəzarət edərdi. Çünki o, məktəbində təsadüfi, musiqi istedadına malik olmayan şəxslərin mövcudluğunu qəbul edə bilməzdi. Mən imtahandan müvəffəqiyyətlə keçmiş və fortepiano sinfi üzrə qəbul olunmuşdum. Hələ o zaman Seyidov anama xüsusi musiqi duyumumun olması barədə bildirmişdi.

Xatirimdədir ki, uşaq vaxtı görmə problemlərimlə bağlı olaraq eynəkdən istifadə edirdim. Bir dəfə Tərən müəllim imtahan zamanı qərribə mehribanlıqla, zarafatlıca dedi: *“Sən də mənim kimi eynək taxırsan. Demək sən də mənim kimi professor olacaqsan”*. Ümumiyyətlə, o, şəxsiyyətinin bütün mürəkkəbliyinə baxmayaraq, daxilən olduqca yüksək insani keyfiyyətlərə malik idi.

Onu məktəbdə təhsil alan bütün şagirdlərin gələcək musiqi taleyi maraqlandırardı. Hamıya məlumdur ki, istər ixtisas, istərsə də nəzəri fənlər üzrə keçirilən yarımillik və illik-yekun imtahanlarında professor özü oturur və şagirdləri sorğu edərdi. Tərən müəllim musiqiçinin hərtərəfli dünyagörüşünə malik olmasına xüsusi diqqət yetirirdi. Qeyd edə bilərəm ki, onun yüksək tələbkarlığı, ciddiliyi mənə bu sənətin həqiqi mahiyyətinə dair fikirləri və ən əsası mənə doğru, məntiqli yanaşmanı formalaşdırmışdır.

Bilirisinizmi, Tərən müəllimi yalnız və yalnız musiqi maraqlandırır. Musiqili mühitin qurulması və onun yüksək səviyyəyə qədər çatdırılması... Yadımdadır ki, məktəb-studiyada çalışarkən Seyidov məni çağırdı və bildirdi ki, ixtisasından asılı olmayaraq məktəbin bütün şagird və müəllimlərinə blok-fleyta alətində ifa etməyi öyrədim. Onun bu tələbini ilk dəfə eşidəndə çox təəccüblənmişdim. Təsəvvür edin ki, professorun istəyi ilə məktəb-studiyada hamı blok-fleytada ifa etməyi öyrənirdi. Bu, çox qəribə və ağlasığmaz musiqili tablo idi. Amma üzərindən illər keçdikdən sonra anlayıram ki, Tərən müəllim əslində hamının musiqi “dalğasında” olmasını istəyirdi.

Professor Tərən Seyidov bütün ömrünü həsr etdiyi musiqi sənətinin vurğunu idi. Zənn edirəm ki, onun vəfatı ilə Azərbaycan musiqi mədəniyyəti, fortepiano ifaçılığı sənəti özünün böyük, əvəzsiz nümayəndəsini itirdi. Onu daim hörmətlə anıram.

Allah rəhmət eləsin!

Firuzə QƏDİMALIYEVA-NƏCƏFLİ

*Azərbaycan Akademik Musiqili
Teatrın orkestr solisti,
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının
konsertmeysteri, Beynəlxalq və respublika
müsabiqələr laureatı,
Tərən Seyidov sinfinin məzunu*

ALİCƏNAB İNSAN, BÖYÜK USTAD!

Bu gün cismən aramızda olmasa da, ruhu daim yanımızda olan dərin biliyi, intellektual düşüncəsi, əhatəli nitqi, bütün insani dəyərləri özündə ehtiva edən şəxsiyyəti, eyni zamanda heç kəsə bənzəməyən davranışı, alicənablığı ilə seçilən professor Tərən Seyidovu keçmiş zamanda anmaq çətin olsa da, qürurvericidir.

12 yaşında Məktəb-studiyada royal arxasında ifama beynəlxalq səviyyədə tanınmış bir musiqi sənətkarının qulaq asması, müəyyən səhvlərimə irad bildirməsi, göz yaşlarımı görüb mənim könlümü almağa cəhd etməsi və sonda

gülərək valideyinlərimə “*bu qıza çoxlu “kaşa” yedirdin*” deməsi, heç vaxt unudulmayan xatirələrimdəndir. Bu tanışlıq bizim uzun illər bir yerdə çalışmağımızın əsasını qoydu.

Tərən müəllimin elmi-pedaqoji peşakarlığı və insani xüsusiyyətləri illər keçdikcə musiqinin dərin qatlarında olan incəliklərini öyrənməyimə yardım etdi. O qədər gərgin iş qrafiki olmasına rəğmən hər kəsə vaxt ayıran, bir-bir qəbul edib dinləyən, qiymətli tövsiyələr verən azsaylı insan tanıyıramsa, onlardan biri Tərən müəllim idi.

İmtahanqabağı gərgin məşqlərdə yaranan çətinliklərdən sonra, imtahan günü üzündə yaranan təbəssüm sözün əsl mənasında, məlhəm kimi bütün həyəcanları unuttururdu.

Korporativ tədbirlərdə, doğum günlərindəki təbrik nitqləri, onu müşahidə etmək, səmimi söhbətlərini dinləmək başqa həyat məktəbi idi.

Onun barədə xatirələrim çoxdur. Lakin yazdıqlarıma yekun vurub deyirəm: “*O, musiqi və pedaqogika sahələrindəki Ustadım, Tərən Seyidovdur!*”

Анна ИСРАФИЛОВА-БИРЮКОВА
*Преподаватель Средней специальной
музыкальной Школы-студии
Бакинской музыкальной академии
имени Узеира Гаджибейли,
выпускница Школы-студии БМА
и класса Тарлана Сеидова*

НАСТАВНИК, УЧИТЕЛЬ, ПЕДАГОГ

Педагог – один из самых важных людей в нашей жизни и жизни каждого человека. Он формирует личность, характер и внутренний мир. Учитель помогает в достижении познания знаний и как наставник помогает в преодолении трудных вопросов жизни. Некоторые учителя оставляют неизгладимый след в нашей жизни.

Таковым наставником, учителем и педагогом для меня являлся профессор Тарлан Ашрафович. В моей памяти остались воспоминания о нашей первой встрече. Когда я, будучи ребенком, пришла в школу-студию

при Бакинской музыкальной академии для дальнейшего обучения, я и не представляла, какую роль сыграет в моей жизни Тарлан Ашрафович. При первом знакомстве профессор показался мне очень строгим и суровым человеком. Я зашла в кабинет, он сидел за письменным столом и разбирался в документах. Не подняв на меня и взгляд, он попросил исполнить то, что я подготовила. Как только я начала играть, профессор преобразился – он начал расхаживать по комнате, взволнованно объяснять и показывать мне каждый элемент. Он чувствовал музыку и смог ее передать мне словами так, что она заиграла новыми красками, которые отложили отпечаток в моем дальнейшем творчестве. С этого момента и начался мой творческий путь, связанный с профессором Тарланом Ашрафовичем. Я поступила в школу-студию при Бакинской музыкальной академии, а в дальнейшем и в саму Академию. Передо мной не стоял выбор педагога. Выбор был только один – профессор Тарлан Ашрафович. Будучи студентом второго курса, профессор предложил мне участвовать в международном конкурсе в Болгарии. Все лето, несмотря на окончание учебного года, знойную жару и собственные дела, Тарлан Ашрафович занимался со мной и готовил к конкурсу, где я и была удостоена звание лауреата. Каждый раз, не взирая на все трудности и сложности, я чувствовала его поддержку и заботу. Благодаря ему моя жизнь связана с преподаванием и музыкой в целом. Для меня он был не просто педагогом, он был моим наставником по жизни. Тарлан Ашрафович всегда полностью отдавал свои знания и все силы на становление своих студентов. Он стремился не просто научить, а учил любить и вдохновляться музыкой.

Все последующие годы обучения в Академии и дальнейшей работы в школе-студии, я каждый раз училась у профессора не только исполнению, но и правильному обучению учеников. Недостаточно просто владеть знаниями. Очень важно правильно донести их до ученика. Педагог должен найти подход к каждому из учеников, ведь все уникальны по-своему. Тарлан Ашрафович был Педагогом с большой буквы. Он искренне любил свою профессию. Ведя за собой школу-студию, он как основатель и путеводитель в преподавании, был полон идей. Его наставления до сих пор очень помогают и вдохновляют меня в работе.

Несмотря на свой строгий характер, Тарлан Ашрафович был очень заботливым и внимательным человеком. Никогда не забуду наши разговоры по душам и его поздравления на все важные события моей жизни. Профессор был с тонким чувством юмора, и мог вспомнить

анекдот на любую тему. Он мог заинтересовать беседой, рассказами о своей молодости и учебных годах. Его всегда было интересно слушать.

За годы совместной работы с профессором Тарланом Ашрафовичем, он передал мне огромный опыт. Его мысли и идеи будут вдохновлять меня на новые достижения. Учитель всегда продолжает жить в своем ученике. Я буду с гордостью вспоминать имя моего наставника – профессора Тарлана Ашрафовича, человека с большим сердцем и выдающегося педагога.

Чингиз АЛИЕВ

*артист Камерного оркестра
имени Кара Караева
и оркестра «Cadenza», альтист,
выпускник Школы-студии БМА*

ЧЕЛОВЕК С ГОРЯЩИМИ ГЛАЗАМИ И ИСКРЕННЕЙ ДУШЕВНОЙ ТЕПЛОТОЙ

Тарлан муаллим, мой любимый директор!

Как же жаль, что всего того, что я пишу в этом письме, я так и не успел сказать вам лично, глядя в глаза, пожимая вашу руку, в знак благодарности...

Ведь вы были одним из тех, кем я вдохновлялся в музыке. Только, вспоминая ваши наставления, я никогда не сдавался, не гнулся перед жизненными препятствиями между мной и музыкой. А их было очень много.

Вспоминая вас, перед глазами всплывает картина экзамена, когда у нас от страха даже смычок не попадал по струнам, так дрожали руки. Вы тогда останавливали нас, шутили, приводили в чувства и давали еще один шанс, и мы отыгрывали нашу экзаменационную программу на одном

дыхании. Несмотря на ваш серьёзный взгляд, и порой суровое лицо, вы являлись одним из самых добрых и справедливых людей в мире.

Доброта ваша, которая шла из глубины сердца, не может быть не оценена. Я благодарен Вселенной, что на моем пути встретились вы, человек с горящими глазами и искренней душевной теплотой.

Теперь, перед моими глазами всегда стоит пример достойного поведения, человеколюбия и неравнодушия.

Я не могу выразить словами, ту боль по утрате, которая поселилась в моей душе, узнав о вашем преждевременном уходе.

Аллах рехмет элясин. Ваше продолжение будет жить в ваших учениках. Мы никогда вас не забудем!

Vüsalə BABAYEVA
London Kral Musiqi Kollecinin
(Royal College of Music) magistrantı,
Beynəlxalq müsabiqələr laureatı,
Prezident təqaüdçüsü,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu

İŞİĞİN PARLAYAN ŞƏFƏQLƏRİ...

Bəzi şəxsiyyətlər haqqında keçmiş zamanda danışmaq çox çətindir. Əgər bu şəxsiyyət daim yeni ideyalarla zəngin, novatorluğu ilə seçilən, innovativ layihələr yaradan həyatsevər bir şəxsdirsə, onun həyatdan köçməsi böyük itki olaraq yaddaşlara həkk olunur. Tərən müəllim Seyidov sadaladığım xüsusiyyətləri ilə seçilən, Azərbaycan musiqi mədəniyyəti üçün son dərəcə önəmli, əvəzsiz bir şəxsiyyət idi. O, istər Azərbaycan fortepiano musiqi sənətinə dair etdiyi genişmiqyaslı araşdırmalarla, istər əsasını qoyduğu məktəb-studiyanın parlaq məzunları ilə, istərsə də öz sinfinin yetirmələri ilə Azərbaycan musiqi mədəniyyətində dəyərli imzasını atmış bir şəxsiyyət olaraq, Azərbaycan incəsənətində mühüm iz qoymuşdur. Tərən müəllim kifayət qədər uzaqgörən və fikrimcə, çox özünəməxsus bir insan idi. Onun uzaqgörənliyi daim hiss olunur, cəld düşünmə qabiliyyəti ilə möhtəşəm vəhdət təşkil edərək, kritik məqamlarda adekvat qərarlar qəbul etməyi ilə nəticələnərdi. Onunla bağlı ən unudulmaz xatirələrimdən biri 2011-ci ildə Bolqarıstanda keçirilən Beynəlxalq müsabiqəyə hazırlıq prosesim ilə bağlıdır. O zaman Tərən müəllim müsabiqədə ifa

edəcəyim repertuarla bağlı öz dəyərli məsləhətlərini məndən əsirgəmədi və mən də məhz onun tövsiyələrinə əməl edərək düzgün proqram seçimi ilə sonda müsabiqədə birincilik qazandım. Onun bu uzaqgörənliyi təsadüfi deyildi – bu onun çoxşaxəli biliklərinə, zəngin təcrübəsinə dəlalət edirdi.

Təhsil aldığım məktəb-studiyanın direktoru olan Tərən Seyidovun ixtisasca məhz pianoçu olmasının mənim ixtisasım üzrə səlis yetişməyimdə müstəsna əhəmiyyəti olmuşdur. Yuxarıda qeyd etdiyim uğur buna sadəcə kiçik bir nümunədir. Belə ki, o, daim zəngin bilik və təcrübəsinə mənə ötürmüş, peşəkar musiqiçi olmağında bilavasitə mühüm rol oynamışdır. Onun Azərbaycan fortepiano musiqisinə dair etdiyi araşdırmalar – “XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti” monoqrafiyası artıq illərdir ki, stolüstü kitablarımdan birinə çevrilmişdir. Mən mütəmadi şəkildə kitabı vərəqləyir, Tərən müəllimin böyük əzm və səbirlə araşdırdığı məlumatlardan bəhrələnir, hər dəfə onun çalışqanlığına heyran oluram.

Bununla yanaşı, Tərən müəllimlə bağlı daha bir xüsusi məqamı vurğulamalıyam. Tərən müəllim fortepiano alətinin sirlərinə yiyələnərək ifaçılıq sənəti ilə bağlı araşdırmalar edərkən, bununla bağlı elmi işlər yazıb, sənətin incə məqamlarını gənclərə aşılarkən, musiqi nəzəriyyəsini də diqqətdən kənar qoymamışdır. Məktəb-studiyada təhsil aldığım illərdə Tərən müəllimin nəzəri fənlərə göstərdiyi diqqəti xüsusilə xatırlayram. Bəlkə də kiçik yaşlarımızda bunun anlam və önəmini dərk etmək bizim üçün çətin olsa da, bu yanaşmanın əslində professional şəkildə formalaşmağımızda nə qədər önəmli olduğunu zaman keçdikcə daha çox anladım. Tərən müəllim ifaçılıq nəzəriyyədən ayırmamış, ifa olunan əsərlərin bədii və struktur təhlilini ifaçılıq müsabiqələrinin, konsert və konfransların, eyni zamanda tədris planının tərkib hissəsinə daxil edərək, savadlı ifaçılar yetişməsinə mühüm zəmin hazırlamışdır.

Tərən müəllim yüksək insani keyfiyyətləri ilə yanaşı, eyni zamanda zəhmli bir şəxs olaraq tanınırdı. Amma onun zəhmli görünüşünün arxasında əslində çox qayğıkeş və mərhəmətli bir insan var idi. Buna əyani sübut isə onun biz gənclərə, öz yetirmələrinə, ona kifayət qədər doğma, əziz olan məktəb-studiyanın məzunlarına qarşı hər zaman diqqətçil, qayğıkeş yanaşması idi. Əlindən gəldiyi qədər dəstəkləyər, bizi daim inkişafa səsləyər və stimül verərdi. Tərən müəllim mənim Londonda yerləşən, hazırda təhsil aldığım Royal College of Music-in magistratura pilləsinə daxil olduğumu bildikdə çox sevinmiş və böyük qürur hissi duymuşdu. Bu, mənim onunla bağlı ən son xoş xatirəmdir...

Bəzi insanlar sanki dünyaya xüsusi missiya yerinə yetirmək üçün gəlir, digər insanların həyatına sehrli toxunuşlar edib əbədiyyətə çevrilirlər... Tərən Seyidov şübhəsiz ki, bir çox musiqçinin, eləcə də mənim musiqi həyatıma yaxşı

mənada toxunaraq, bilavasitə işıq saçmışdır. Bu sehrli toxunuşlar hələ illərlə öz bəhrəsini verməyə davam edəcək, o işığın şəfəqləri daim parlayacaq... Və ümid edirəm ki, O, sağdığı işıqların parıltısını daim duyacaq və ruhu şad olacaqdır...!

Murad ABASOV
Trossingen Dövlət Musiqi
Universitetinin məzunu (Almaniya),
Beynəlxalq müsabiqələr laureatı,
Prezident təqaüdçüsü,
BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu

ƏZƏMƏTLİ ŞƏXSİYYƏT

Bəzi şəxsiyyətlər olur ki, onlar haqqında hətta saatlarla, günlərlə danışmaq olar... Bir neçə gün öncə mənim də məzunu olduğum məktəb-studiyanın rəhbərliyindən Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Tərən Seyidov haqqında xatirələrimi bölüşməyim barədə aldığım təklif məndə bir qədər məyusluq yaratdı. Professor Seyidov kimi əzəmətli bir şəxsiyyət haqqında keçmiş zamanda yazmaq, düşünmək şübhəsiz ki, təəssüf doğurur. Nəhayət, onun haqqında düşüncələrimi, artıq xatirəyə çevrilmiş anları sətirlərə həkk etmək üçün kompüterin arxasına keçdim. Bir müddət öncə insan yaddaşının çalışma mexanizmi, funksiyaları ilə bağlı bir neçə məqaləyə göz gəzdirərkən maraqlı bir fikrə rast gəlmişdim: *“Yaddaşımız bəzən realıqla üst-üstə düşməyən özünün ayrıca həyatını yaşayır”*. Qəribədir... Mən də öz yaddaşında səyahətə çıxdım.

Hər bir insanın yaddaşında onun təhsil aldığı ocaq – məktəb dərin iz qoyur. Mənim peşə seçimimdə həlledici rolunu 11 il musiqi təhsili aldığım Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyası oynamışdır. 6 yaşında ikən, əvvəlcə valideynlərimin qərarı ilə burada təhsil almağa başladım. Lakin bilməzdim ki, sonralar hələ illər öncə verilmiş qərar mənim həyatımın axarına təsir edəcək. 9-cu sinifdə oxuyarkən, valideynlərim məni başqa sahəyə yönəltmək istəsələr də, o vaxt anladım ki, artıq mən musiqisiz yaşaya bilmərəm. Qeyd edirəm ki, heç bir sahəni bu sənətə alternativ olaraq görmürdüm. Müəllimlərimin, mənimlə dəfələrlə ustad dərsi

keçən direktorumuz – professor Tərən Seyidovun əməyinin nəticəsində mən məktəb-studiyanı bitirərək, Almanyanın Trossingen Dövlət Musiqi Universitetinə uğurla qəbul oldum. Lakin şübhəsiz ki, bu uğurların başlanğıcı hələ kiçik yaşlarımdan doğru və məntiqli istiqamətdə qoyulmuşdu. Bu təbii idi... Çünki məktəb-studiyada bütün fənlər bilavasitə onun nəzarəti altında keçirilirdi. Tədris prosesini daim yaxından izləyər və öz təklif, iradlarını bildirərdi.

Tərən müəllim ciddi sovet fortepiano ifaçılığı məktəbini keçmişdi. Azərbaycanın Xalq artisti, pianoçu Mayor Rafailoviç Brenner onun müəllimi olmuşdur. Brenner indi bizə məlum olan pianoçu kadrların (F.Bədəlbəyli, F.Quliyeva, N.Usubova və b.) yetişdirilməsində, ifaçılıq mədəniyyətinin inkişafında böyük rol oynamışdır. Məhz bu əsnələri mənimsəmiş və yeniliklərlə zənginləşdirmiş Seyidov daim öz şagird və tələbələrini həqiqi ifaçılıq sənətinin keşiyində durmağa səsəyir və onlardan maksimal professionalizm tələb edirdi. Eyni zamanda bizə öz dəsti-xəttimizi seçmək, onu inkişaf etdirmək üçün şərait yaradır və dəstək olurdu.

Bildiyimiz kimi hər bir gənc ifaçının uğuru bir çox hallarda düzgün seçilmiş repertuardan asılıdır. Mən professor Seyidovun bu istiqamətdə də qeyri-adi intuisiyaya sahib olmasının şahidiyəm. Vurğulamaq istərdim ki, bir çox müsabiqələrdə uğur qazanmağım məhz onun məsləhətlərinin və diqqətinin nəticəsidir. Hər bir şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini üzə çıxarmaq, onu inkişaf etdirmək, bu məktəbin devizidir, desəm, yanılmaram.

İfaçı üçün ən vacib olan şərtlərdən biri də əsəri ifa etməmişdən öncə onun haqqında müxtəlif dillərdə (ingilis, alman, rus) yazılmış ədəbiyyatlarla tanış olmaqdır. Hələ məktəb-studiyada təhsil aldığı vaxtlarda direktorumuz T.Seyidov tələb edirdi ki, ifa etdiyimiz əsərlərin müəllifi, dövrü, janrı, üslubu və s. haqqında məlumatlarımız olsun. O, bizi əsərlərin maksimal dərəcədə öyrənilməsinə və təhlil olunmasına yönəldirdi. Buna görə də kiçik yaşlarımdan düşünmək və hər bir əsərin orijinal yazı üslubunu qorumaqla, məndə onlara fərdi yanaşma qabiliyyəti inkişaf etmişdi. Mən o vaxt bunları fərqi nə varmadan, mexaniki surətdə, tələb olunduğu üçün edirdim. Sonralar anladım ki, ifaçının professional inkişafı üçün bu, ən vacib amillərdəndir.

Bir sözlə, məktəb-studiyada hərtərəfli biliklə əhatələnməklə yanaşı, fərdi xüsusiyyətlərimizi inkişaf etdirə bilirdik. Bu təsadüfi deyildi. Bu baxımdan Tərən müəllimin müəllif layihəsi ilə keçirilmiş elmi-ifaçılıq müsabiqə-konfranslarını xatırlamaq istərdim. Təsəvvür edin ki, bu müsabiqə-konfrans ilk dəfə 1983-cü ildə keçirilmiş və dövrümüzədək onun təşkilinin həyata keçirilməsi davam etməkdədir. Bu, zənnimcə, böyük təcrübədir. Həmin təcrübənin nə dərəcədə böyük əhəmiyyətə malik olmasını məktəb-studiyanı

bitirdikdən sonra bakalavr təhsilimi Almaniyada almaq üçün bu ölkəyə yollananda anlamışdım. Qəbul imtahanları zamanı bizdən ifa edəcəyiniz əsərlər və ya müxtəlif bəstəkarların həyat və yaradıcılığı haqqında esse yazmaq tələb olunurdu. Esseni rahatlıqla yazaraq təhvil vermişdim. Necə deyərlər illərlə formalaşdığım, artıq yaxşı bələd olduğum metodun bəhrəsini gördüm. Çünki təməli olmayan bina heç vaxt möhkəm qala bilməz. Mənim isə 17 illik təhsilimin 11 ili, yəni çox hissəsi məktəb-studiyanın payına düşür. Mən, sözün əsl mənasında, qürur duyuram ki, məhz professor Tərən Seyidovun yaratdığı və rəhbərliyi etdiyi, həyatını həsr etdiyi məktəb-studiyanın məzunu olmuşam.

Bu gün böyük ustad və mütəfəkkir haqqında düşüncələri bölüşərkən keçmiş zamana aid şəkilçilərdən istifadə etmək, onun yoxluğunu dərk etmək təəssüf hissini doğurur. Lakin onun qoymuş olduğu zəngin ənənələrə, ifaçılıq sənəti üçün miras qoyduğu dəyərli monoqrafiya və kitablarına, metodik tövsiyələrinə, habelə, hələ də şövqlə hər il təşkil olunan müəllif layihələrinə baxarkən sevinc hissənə qapılıram. Biz hər zaman onu sevgi və dərin hörmətlə xatırlayacağıq.

Allah rəhmət eləsin!

Tasuə HÜSEYNOVA

Üzeyir Hacıbəyli adına

Bakı Musiqi Akademiyasının

“Fortepiano” fakültəsi

“Sabah” qrupunun IV kurs tələbəsi,

Respublika və Beynəlxalq müsabiqələr laureatı,

BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu

UNUDULMAZ PEDAQOQ TƏRLAN SEYİDOV HAQQINDA XATİRƏLƏRİM

Tərən Seyidov... Görkəmli alim, dahi şəxsiyyət, qayğıkeş müəllim, bizim unudulmaz direktorumuz.

Tərən müəllimin mənim həyatımda çox böyük rolu olub. Mən və qardaşım onun yaratdığı Məktəb-studiyada təhsil aldığımız müddətdə həm yaradıcı, həm də elmi tərəfdən inkişaf etmişdik. Tərən müəllim çox heyrətamiz

və hərtərəfli insan idi. Onun hər danışığında, hər kəlməsində bir anlam, bir məna var idi.

Uşaq vaxtı ondan çox çəkinirdim. Amma böyüdükcə onun çox maraqlı insan olduğunu dərk etdim. Tərən müəllim kənarından və işində çox sərt insana bənzəsə də daxilən mehriban idi. Keçirdiyi müsabiqə, konfrans və festivallarda o, hər zaman yenilik gətirmək istəyirdi. T.Seyidov daim öz şagirdlərinin arxasında dururdu.

Muğamlarımızı mənə uşaqlıqdan Tərən müəllim sevdirdi. Onunla bağlı çox xoş və işıqlı xatirələrim var. Musiqiçi kimi formalaşmadığımda, fortepiano sənətini sevməyimdə başda Tərən müəllim olmaqla məktəb-studiyanın peşəkar müəllim kollektivinin rolu böyükdür. Bu yolda qazandığım nailiyyətlərə görə ixtisas müəlliminin Ayişə xanımınla bərabər mənə hər zaman dəstək olan hörmətli Tərən müəlliminin də təsiri olmuşdur.

Tərən müəllim məktəbində oxuyan hər bir şagirdi tanıyır, potensialını bilirdi və çalışdı ki, hər bir kəs təşkil olunan müxtəlif səpkili tədbirlərdə – istər müsabiqə, konsert, istərsə də tamaşa və ya digər yaradıcı işlərdə iştirak etsinlər. Elə buna görə də Tərən müəllimin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən layihələrdə məktəb-studiyanın şagirdləri təkcə musiqi nömrələri ilə çıxış etmir, həmçinin hazırlanan tamaşalarda onların aktyorluq və oxumaq qabiliyyətləri də aşkarlanırdı. Bu rəngarəng tədbirlərdən Qara Qarayev adına “Təhlil və ifa edir gənc musiqiçilər”, Üzeyir Hacıbəylinin lad sistemi əsasında təşkil olunan Birinci Respublika festivalı, “Üzeyir Hacıbəyli lad sistemi əsasında Azərbaycan ladlarını öyrənir və ifa edirik” konsert-tamaşası, “Səni sevirəm, Xəzər” müzikli, “Buratino”, “Bremen musiqiçiləri”, “Ulduzlar ənəndə” tamaşalarında şagirdlər sevə-sevə iştirak edib bacarıqlarını göstərirdilər. Mən çox xoşbəxtəm ki, tale mənim yolumu bu məktəbdən saldı. Mən Tərən müəllimin yaratdığı məktəb-studiyanın yetirməsi və məzunu oldum. Sonradan Bakı Musiqi Akademiyasında 2 il Tərən müəlliminin sinfində təhsil almışam.

Peşəkar pedaqoq, professor, Əməkdar incəsənət xadimi Tərən Seyidovun xatirəsi bütün musiqisevərlər kimi mənim də qəlbimdə əbədi yaşayacaq. Bu gün sevimli Tərən müəllim həyatda olmasa da o, bizim hər zaman xatirəmizdədir, onun qoyduğu ənənələr məktəbin kollektivi və yetirmələri tərəfindən layiqincə davam etdirilir.

Emil HÜSEYNOV

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının “Instrumental ifaçılıq” fakültəsinin III kurs tələbəsi, violin ifaçısı, Bakı Kamera Orkestrinin artisti, BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunu

MƏNİM BÜTÜN UĞURLARIMDA TƏRLAN MÜƏLLİMİN ƏHƏMİYYƏTLİ ROLU VAR

Mən hələ kiçik yaşlarımdan musiqini çox sevirdim. Artıq 5 yaşında pianoda ifa etməyi və notları eşitməyə başlamışdım. Bu istedadımı gören nənəm və babam məni görkəmli musiqiçi-alım, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Tərən Seyidovun Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının nəzdində yaratdığı Orta ixtisas musiqi Məktəb-studiyasına gətirdilər. Beləliklə, mən 5 yaşında olarkən dinləyişdən keçdim və Məktəb-studiyaya qəbul olundum. Bu, mənim Tərən müəllimlə ilk tanışlığım idi.

Hələ 1–4-cü siniflərdə oxuduğum illərdə öz proqramıma uyğun əsərlərdən əlavə professional əsərlər çalmağa başlamışdım və hər imtahanda yüksək nəticələr əldə edirdim. Bu hadisələr Tərən müəllimin diqqətini çəkməyə bilməzdi. O, mənimlə ətraflı maraqlanır və məni məktəbin bütün konsertlərinə çağırırdı.

Tərən müəllimlə bizim çox gözəl münasibətimiz var idi. O, həmişə imtahanlarda mənə xüsusilə qulaq asardı. İmtahanlarda Bax, Mendelson, Vivaldinin ən məşhur konsertlərini ifa edirdim. Bununla yanaşı Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığına da müraciət edirdim. Tərən müəllim ənənəvi olaraq hər imtahanda şagirdlərdən Azərbaycan əsərlərini ifa etməmişdən öncə onların əsasında olan lad-məqamların səssizlərini, tam və yarım kadansların ifasını tələb edirdi. Mən də bu laddarı çox gözəl mənimsəmişdim. İmtahanların birində laddarı o qədər gözəl ifa etmişim ki, Tərən müəllim laddarı ifa etdikdən sonra digər əsərlərə qulaq asmayıb məni imtahandan azad etdi. Tərən müəllim doğurdanda bizim musiqimiz çox önəm verirdi. Onun bu əhəmiyyətli addımından məktəb-studiyanın bütün şagirdləri artıq istər-istəməz Azərbaycanın

lad sistemini mənimsəmişdi. Tərən müəllim həqiqətən də dahi insan idi. Tək bununla bitmədi bizim maraqlı hadisələrimiz. O, mənə Gürcüstanda keçirilən Vaja Çaçava adına nüfuzlu müsabiqəyə çıxış etməyə dəvət etdi və mən də müəllimin Nilufər Salamzadə ilə bu müsabiqəyə hazırlaşdım və 2-ci yerin sahibi oldum.

Vaxt ötdükcə mən daha çox nailiyyətlər qazanmağa başladım. Barselona, Bolqarıstan, Amerika, Belçika, Fransa, Türkiyə, İngiltərə və digər ölkələrdə konsert verməyə və müxtəlif müsabiqələrdə çıxış etməyə davam etdim.

Xüsusi vurğulamalıyam ki, mənə indiki səviyyəyə gəlib çıxmağım Tərən müəllimin çox böyük əziyyəti olmuşdur. Ümumiyyətlə, mənə bütün uğurlarımda Tərən müəllimin əhəmiyyətli rolu vardır. O, doğrudan da çox böyük və düzgün yol göstərən pedaqoq idi. Tərən müəllimin mənə üzərində olan əməyini heç vaxt itirməyəcəyəm. Onun sayəsində mən bir çox nailiyyətlər qazanmışam. Onun işıqlı xatirəsi qəlbimizdə daim yaşayacaq.

Allah rəhmət eləsin!

Rəbiyyə GÖZƏLOVA
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının magistrantı, BMA-nın Məktəb-studiyasının və Tərən Seyidov sinfinin məzununu

MƏNİM ƏN YAXŞI MÜƏLLİMİM

Müəllimin professor Tərən Seyidovla ilk tanışlığım 15 yaşında olmuşdur. Onun kimi bir müəllimdən dərs alacağımı biləndə həm çox həyəcanlanmışdım, həm də çox qorxmuşdum. Qorxmağımın səbəbi onun çox tələbkar olması idi. Dərsin ilk günündən bütün əsərləri əzbər tələb etməsi mənə çox heyrətləndirmişdi. Məsuliyyətim iki qat artdığı üçün həyəcan və narahatlıq içində idim. Zaman keçdikcə onun dərs metodlarına öyrəşməyə başladım və

özündəki inkişafı gördükcə həvəsim, motivasiyam artmağa başlamışdı. O illər mənim ifaçı kimi ən uğurlu olduğum zamanlar idi. Daima konsertlərə çıxır, müsabiqələrdə iştirak edirdim. Bütün bunların hamısını mən müəlliminin sayəsində əldə edirdim. Mən onu çox sevirdim. Nə qədər tələbkar və sərt olsa belə qəlbi çox yumşaq idi. Bəzən mənimlə öz uşaqlığı haqqında söhbət edərdi. Öz müəllimi olan Mayor Brenner haqqında danışardı və ondan qorxdığını deyərdi. Tərən müəllim Brennerin çox savadlı, tələbkar bir professor, müəllim olduğunu söyləmişdi. Seyidovun tələbələrinin üzərində olan bu tələbkarlığının haradan gəldiyini o an anlamışdım.

Mənə öz kitabımı hədiyyə etmişdi və demişdi ki, əgər bakalavr pilləsinə qəbul olunsam o zaman kitabı imzalayacaq. Heç vaxt unutmamam. Bakalavriaturaya qəbulu xəbəri gəldikdən sonra atamla birgə müəlliminin yanına gəlmişdik. Kitabımı da özümlə gətirmişdim. Kitaba imza atarkən bu cümlələri yazdı: *“Моей ученице, дорогой и милой Рабие с наилучшими пожеланиями в творческой жизни”*. O gün özümü çox xoşbəxt hiss edirdim. Atama hər zaman məni öz doğma nəvəsi kimi gördüyünü və öz doğma nəvəsi qədər çox istədiyini deyərdi.

Dərs zamanı mən nə qədər qəşəng ifa etsəm də bunu əsla dilinə gətirməzdi. Tam tərsinə, narazıymış kimi davranardı. Nəticədə, mən də əsəbiləşib, narazılığı qəbullanmayıb daha çox məşğul olmağa başlayırdım. Mənə 6 saat dərs dediyi günlər belə olub. *“Özünlə yemək gətir, bütün gün sınıfdə olacaqsan”* demişdi. Və məni 6 saat dərsdə saxlamışdı. Səhər saat 8-də ev telefonunun zənginə oyanırdım. Anam telefonu götürəndə anama *“Rəbiyyə yatıb??? Hanı Rəbiyyə? Niyə məşğul olmur? Pianonun səsi niyə gəlmir?”* deyə suallar verərdi. Elə bilirsiz bu günün yalnız səhər saatlarında belə olurdu? Təbii ki, yox. Gecə saat 11-də ev telefonu ilə mənə zəng edib sonata ifa elətdirdiyi vaxtlar olub. Özüdə bu kimi hadisələr mən nəinki bir gün, demək olar hər gün yaşayırdım. Hətta bir dəfə online dərs zamanı mənə whatsapp ilə düz 4-5 saat dərs keçmişdi. Gecə saat 12-yə işləyirdi, amma mən hələ də online dərsdə idim. Axırda o qədər yoruldu ki, müəllimimə *“Ay müəllim olar mən gedim? Acından ürəyim bulanır”* dedim. Mənə gülə-gülə *“Gözlə, sənin canını alacam”* deyə cavab verdi. Sonralar dərsdə bəzən *“Ay müəllim, mənim acından ürəyim bulanır”* deyib, yadına salıb, mənimlə zarafat edib gülməyə başladı. Pis ifa edəndə evə zəng edib anamla danışdı. Anama *“Rəbiyyə bu gün zəif ifa etdi, az məşğul olmuşdu. Siz pis anasınız, sizə “2” verirəm. Ona deyiniz məşğul olsun”* deyə şikayət edərdi. Bunlarla birgə mənim onunla nə qədər gözəl, maraqlı və gülməli, eyni zamanda uğur dolu günlərim olub.

Qeyd etdiyim kimi, Tarlan müəllim dərs müddəti boyunca əsla razılığını bilindirməzdi. Razılığını yalnız nəticəni aldıqdan sonra dilə gətirərdi. 2016-cı ildə baş tutan sinif konsertindən sonra ifamı bəyəndiyini biləndə sevincimdən dəli olmuşdum. Semestr imtahanından sonra isə qapıdan çıxanda əliylə başımı sıgallamasını indiyə qədər unutmamışam. O, məni tərifləyəndə mən özümü dünyanın ən xoşbəxt pianoçusu kimi hiss edirdim.

Böyüdükcə anladım, o məni tanıyan, məni anlayan, məndəki bacarığı görə bilən və bunu üzə çıxara bilmək üçün əlindən gələni edən tək müəllim idi. Ondən sonra bir də heç vaxt onun kimi birinə rast gəlmədim. Mənim həyatımda rolu hədsiz böyük oldu. Kaş, hələ də mənimlə dərs keçsəydi və yanımda olsaydı. Kaş, ona indiki məqsədlərimdən danışa, planlarımı deyə bilsəydim. Əminəm, mənə çox gözəl məsləhətlər verərdi.

Özümə bir söz vermişəm ki, nə qədər yüksəyə qalxıramsa qalxım bütün uğurlarımı ona həsr edəcəyəm. Onu hər zaman qəlbimdə yaşadacağam. O, mənim ən yaxşı, ən dəyərli və ən çox istədiyim müəllimlərimdən biridir. Onun kimisi bir də əsla olmayacaq, bilirəm...

Elmar HÜSEYNOV

*Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi
Akademiyasının "Fortepiano"
fakültəsinin IV kurs tələbəsi,
Tarlan Seyidovun tələbəsi*

ÖMÜRLƏRƏ PAYLANMIŞ NUR ÖMÜR

Hər hansı insan haqqında kənardan baxmaqla, sənədlər toplamaqla, faktları öyrənməklə nəsə yazmaq olar. Amma ərsəyə gələn yazının daha səminini

olması üçün haqqında fikir söyləyəcəyiniz insanı yaxından tanımağın uğurlu bir şərtidir. Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının (BMA) nəzdində Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyasının rəhbəri, mənim əziz müəllimim Tərlan Seyidovu az müddətdə tanıdığım üçün onun haqqında söyləyəcəklərimin səmimi olmasına çalışacağam. Az müddət olmasına baxmayaraq elə bil uzun illərdir ki, onu tanıyırdım. İlk baxışda onun haqqında söz demək asan gəlir. Lakin söhbət müəllimindən gedəndə bunun nə qədər çətin və məsuliyyətli olduğunu başa düşürsən. Belə ki, dediyin hər bir söz, hər bir kəlmə ölçülüb-biçilməli, müəllimimin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

Çünki danılmaz bir həqiqətdir ki, müəllim hər birimizin həyatında, maariflənməyimizdə, savadlanmağımızda, dünyagörüşümüzün düzgün formalaşmasında mühüm rol oynayır. Mənim həyatımda böyük rol oynayan müəllimlər arasında professor Tərlan Seyidovun müstəsna yeri var. Mən Bakı Musiqi Akademiyasında professor Tərlan Seyidovun sinfində təhsil almış çoxsaylı tələbələrindən biriyəm. Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının fortepiano fakültəsinin I kursunda təhsil aldığım gündən professor Tərlan Seyidovun sinfinə yazılmağım mənim həyatımın ən uğurlu hadisələrindən biridir. Öyrənəndə ki, Tərlan müəllimin sinfində oxuyacağam ilk gündən məsuliyyətim artdı və sözün əsl mənasında qürur hissi keçirdim. Sonralar təhsilim davam etdikcə başa düşdüm ki, qürur hissi keçirməkdə yanlışmışam. Tərlan müəllimi tanıdıqca özümü Tanrı tərəfindən seçilmiş kimi gördüm. Çünki Tərlan müəllim kimi insandan dərs almaq, onun məktəbini keçmək mənə nəsb olmuşdu. Tanrıya şükür etdim ki, nə yaxşı Tərlan müəllimin sinfinə düşmüşəm və hər zaman da şükür edəcəyəm ki, həyatımda belə bir müəllimim olub!

Mənim Tərlan müəllimlə tanışlığım pandemiya dövründə başladı. Xüsusilə onun birinci gündən mənə çətin proqram verməsi, bu proqramın artıq ikinci, üçüncü dərstdən əzbər çalınması və tez bir zamanda ərsəyə gəlməsini tələb etməsi, hər bir əsərə fərdi, xüsusi yanaşma tərzini mənim məsuliyyətimi artırır. Hər dərs sanki növbəti imtahan kimi keçirdi. Əvvəllər mənə çətin görünərsə də tədricən mən onun tələbkarlığına da, fərqli tədris rejiminə də alışdım. Tədricən onun ciddiliyi ilə yanaşı qayğıkeşliyinin də şahidi oldum. Başa düşdüm ki, Tərlan müəllim üçün müəllimlik yalnız onun yiyələndiyi və gündəlik yerinə yetirdiyi bir peşə deyil, Ulu Tanrıdan ona verilən bir missiyadır. Tərlan müəllim dərs zamanı mənimlə nəinki bu və ya digər əsər üzərində çalışır, həm də əsər ətrafında, onun bəstəkarı haqqında söhbət açır, onun portretini yaradır, bir sözlə, bu əsərə və bəstəkarı böyük maraq oyadır, onu sevdirməyi bacarırdı. Elə buna görə də bəzən balaca bir epizod üzərində saatlarla işləməyimiz, bu və ya digər

əsərin obraz mətnini cilalayıb, mükəmməl şəklə salmaq üçün inadlı tələbi mənə artıq darıxdırıcı gəlmirdi, onunla vaxtın tez keçməsinə heyflənirdim. Tədrisən başa düşürdüm ki, mən bu dərslərdə nəinki ifaçı kimi yetişir, püxtələşir, eyni zamanda, pedaqoji sirləri də mənimsəyirəm.

Tərən müəllim mənə fərdi yanaşır, hətta problemlərimlə də maraqlanır, digər istedadımın da aşkar olunmasına sevinirdi. Mənim bəstəkarlıq ilə məşğul olmağma, beynəlxalq müsabiqələrdə qazandığım uğurlara sevinirdi. Onun sevinci həmişə məni yeni-yeni yaradıcılıq nailiyyətlərinə ruhlandırır.

Bir çoxları kimi mənə Tərən Seyidov mənəvi ata oldu. Onun yoxluğu sarsıdıcıdır. O, elə bir müəllim idi ki, onu xatırlayanda belə insan nəşə öyrənir, maariflənir.

Tərən müəllim ömrünün son günlərində mənimlə sıx əlaqə saxlayırdı. Yenə öz dəyərli məsləhətlərini verirdi. Amma mən onunla əyani işləmək üçün çox darıxırdım və indi də çox darıxıram. Vəfatı günü ona məktubla onu necə gözlədiyimi, onsuz akademiya özümü tək, kimsəsiz hiss etdiyimi yazdım. Amma təəssüf ki, Tanrı mənim yazdığım bu son məktubu oxumaq fürsətini ona vermədi. Mən hesab edirəm ki, nəinki akademiya, gələcəkdə hansı yerdə, hansı sahədə işləməyimdən asılı olmayaraq həmişə ona ehtiyac duyacam. Və həmişə qəlbimdən ona yazdığım son kəlmələr keçəcək *“Tərən müəllim, mən sizsiz tək qalmışam, özümü kimsəsiz hiss edirəm, hər gün sizin yolunuzu gözləyirəm”*.

Qara Qarayevin aşağıdakı sözləri necə də mənalı səslənir: *“Əgər insanların ömrü onların gördüyü işlərə proporsional olaraq uzansaydı – İnsanların xoşbəxtliyi naminə, yaxşı yaşam naminə, xeyirxahlıq naminə, tərəqqinin xeyrinə – bu, ədalətli iş olardı!”* Amma həyatın, təəssüf, öz qaçılmaz sərt və amansız qanunları var..

Теймур КЯЗИМОВ

*Студент Санкт-Петербургской
государственной консерватории имени
Н.Римского-Корсакова,
лауреат международных конкурсов,
выпускник Школы-студии БМА*

Яна ЛОБОДЕНКО

*Дипломированный специалист в области
управления Академии государственного
Управления при Президенте
Азербайджанской Республики*

ДЕЛО ЕГО НЕ ЗАБЫТО, ПАМЯТЬ О НЕМ СОХРАНИМ...

Бывают люди, которые входят в твою жизнь по воле судьбы и даже, когда их жизненный путь заканчивается, они продолжают напоминать о себе благими делами. Таким человеком для нас стал Тарлан Ашрафович. Когда мы поступали в Музыкальную Школу-студию, мы не представляли, что войдём в коллектив школы как родные. У нас были свои опасения, потому что новое – это всегда неведомое и пугающее. Но мы сразу почувствовали себя своими, нас окружали вниманием и, главное, хорошей профессиональной музыкой!

Но какое-то особое отношение мы всегда чувствовали со стороны Тарлана Ашрафовича. Благодаря его настойчивости и умению направлять мы просто находились в постоянной работе над собой и над теми новаторскими проектами, которые он постоянно генерировал, вокруг него всегда должно было всё двигаться и вращаться... и мы в том числе!

Жалеем только о том, что так мало времени нам выпало на общение. Его последний звонок в Санкт-Петербург, когда мы уже уехали на учёбу в консерваторию и наш разговор – это последнее воспоминание о нём, а у нас было ещё столько, о чём поговорить и планов обсудить....

Люди уходят на небеса, но дела их остаются на земле. Тарлан Ашрафович свой жизненный путь прошёл с высоко поднятой головой и оставил после себя богатое наследие, которое мы постараемся сохранить. Осталось ещё многое, что надо исполнить из его заветов...

Светлая память нашему Тарлану Ашрафовичу!

M Ü N D Ə R İ C A T – С О Д Е Р Ж А Н И Е

TƏRLAN SEYİDOV HAQQINDA XATİRƏLƏR – ВОСПОМИНАНИЯ О ТАРЛАНЕ СЕИДОВЕ

*Bakı Musiqi Akademiyasının professor və müəllim heyəti –
Профессора и педагога Бакинской музыкальной академии*

Fərhad Bədəlbəyli. Musiqi mədəniyyətinə verdiyi dəyərli töhfələr onun xatirəsini əbədiləşdirəcək	3
Nərimnə Quliyeva. Tərlan Seyidov adı ilə birgə çəkilən, onun “övladı” olan məktəb-studiya	6
Gülnaz Abdullazadə. Onun fəaliyyətinin hər bir istiqamətində novator ideyaları müşahidə etmək mümkündür	10
Yeganə Axundova. Böyük hörmət və ehtiramla	12
Гюльзар Махмудова. Он был из категории энтузиастов и подвижников	14
Ульвия Иманова. Сильная и преданная своему детищу личность	17
Кенуль Насирова. Вспоминая Тарлана Сеидова	18
Elnarə Məmmədova. Tərlan Seyidov haqqında səmimi ürək sözlərim	21
İmruz Əfəndiyeva. Yüksək ənənələri yaşadan məktəb-studiya haqqında düşüncələrim	24
Земфира Кафарова. Слово о коллеге по музыкальному искусству	26
Ramiz Quliyev. Böyük sənətkarların doğum günü olur, lakin vəfat günü ola bilməz.....	30
Тамилла Кенгерлинская. Памяти видного деятеля азербайджанской музыкальной культуры	32
Zümrüd Axundova-Dadaşzadə. Xarizmatik şəxsiyyət, əməl adamı (<i>Tərlan Seyidovun işıqlı xatirəsinə ithaf</i>)	37
Лейла Мамедова. Вспоминая Тарлана Сеидова	48
Франгиз Гаджиева, Нигяр Рагимова. Ожившие воспоминания	50

Рена Сафаралибекова. Человек, который не умел отдыхать.....	52
Эмиль Хиндристанский. Главный человек моего детства	58
Имина Алиева. Школа Тарлана Ашрафовича Сеидова	59
Sevda Məmmədi. Xatırlayarkən belə maarifləndirən Şəxsiyyət	62
Turan Məmmədəliyeva. Zirvəyə ucalan ömür	67
Leyla Zöhrabova. Sənət fədaisi Tərлан Seyidov	69
Könül Hüseynova. Azərbaycan musiqi elminin görkəmli nümayəndəsi	71
Aqil Qafulov. Sənətə həsr edilmiş ömür	74
Naira Qulamova. Əsl Müəllim	76
<i>Tərлан Seyidovun dostları və həmkarları – Друзья и коллеги Тарлана Сеидова</i>	
Lalə Kərimova. Fədakar musiqiçi	78
Lalə Hüseynova. Azərbaycan musiqi təhsilinin görkəmli nümayəndəsi Tərлан Seyidovu xatırlayarkən	80
Kamilə Dadaş-zadə. Ustadımı anarkən.....	82
Севиль Исмаилова. Человек с печальной мелодией в душе	84
Агигат Магеррамова. Боль.....	86
Лидия Фоменко. Неслучайная встреча	89
Адиля Юсифова. Телефонный звонок и первое знакомство	90
Samir Mirzəyev. Yüksək təşkilatçılıq istedadına malik şəxsiyyət	92
Парвин Мурадова-Дильбазы. Творческий тандем через океан	93
Вера Войханская. Человек творчества, энергии и высокого профессионализма	96
Нушаба Гулиева. Творческое предвидение. <i>Луч света, пробивающий себе дорогу</i>	97
Лала Гусейнова. Наставник, образец трудолюбия и неиссякаемой энергии	101

Татьяна Свитова. Памяти Музыканта, Мастера, Учителя	102
Мария Курганова. Спасибо, Учитель, спасибо, Наставник!	105

***БМА-нын Мəктəб-studiyasının kollektivi –
Коллектив Школы-студии БМА***

Эльмира Мустафаева. Штрихи к портрету Мастера. <i>Вспоминая соратника и друга Тарлана Ашрафовича Сеидова</i>	108
Sevda Məmmədova. Ustadıma ithaf	112
Айтен Ибрагимова. Оставивший яркий след в истории.....	117
Нармина Аливерди-заде. Мудрый и чуткий наставник	124
Гюльнара Кулиева. Педагог, наставник, друг.....	126
Наргиз Мансурова. Помним и чтим	127
Şəfəq Nəsiyeva. Zəngin ruhun ətrafa sirayəti	129
Айша Алиева. Школа-студия была его домом, а мы – его семьей	131
Медина Туаева. Творческий стиль руководителя – как успех всего педагогического коллектива	132
Sevinc Sultanova. Görkəmli insan	134
Диляра Салаева. Мои самые теплые воспоминания.....	136
Rəna Məmmədova. Xatirələrim.....	137
Natəvan Fərzəliyeva. Bəzən özümüzü onun döyüşçüləri kimi hiss edirdik	139
Офелия Ахундова. Незаурядная личность	140
Эсмеральда Джабраилбекова. Памяти Тарлана Ашрафовича Сеидова. <i>Воспоминания, воспоминания</i>	142
Vəfa Nəmidova. Mükəmməlliyət aşiqi.....	145
Фидан Лазымова. По-отцовски родной	148
Tutu Hüseynova. Professionallıq sorağında	150

Günay Məhyəddinli. Ustad dərsi.....	153
Firuz Hüseynov. Yaradıcı və qurucu insan	155
<i>Tərən Seyidov sinfinin və BMA-nın Məktəb-studiyasının məzunları – Выпускники класса Тарлана Сеидова и Школы-студии БМА</i>	
Айгюн Джафарова-Ахмедова. Человек, воспитавший во мне стиль и пианизм	157
Руслан Бирюков. Тарлан Сеидов – педагог, естественный просветитель	159
Tərənə Qarayeva-Taylor. Həyatıma mayak kimi daxil olan müəllimim	161
Aida Həsənova. Böyük ürəyə sahib peşəkar Müəllim	163
Nigar Həsənzadə. “Dayanmadan irəli getmək, istirahət...”	164
Fuad İbrahimov. Yaradıcılıq yolunun həlledici şansı	166
Afət Məmmədova. Xatirələr sorağında	168
Aygün Muradova. Mədəniyyətin özü Tərən müəllim!	169
Nuranə Zeynalova. Peşəsinin vurğunu olan Müəllim	170
Зариф Керимова. Тарлан Ашрафович Сеидов: музыкант, педагог, вдохновитель	173
Dinarə Əhmədova. Çox sevdiyim böyük insan – müəllimim Tərən Seyidov	174
Нигяр Гусейнова. Спасибо вам, добрый наш наставник за ритм, за такт, за жизненный мотив	176
Vüqar Hacıyev. Gənc musiqiçilərə böyük örnək	177
Züleyxa Abdulla. Tərən Seyidov və onun “yaradıcılıq studiyası”ndan xatirələr	179
Gülнар Mirqasım-Rzayeva. Zamanla sınınan ruhun gözlənilməz sıçrayışı	180
Sevinc Salahova. Ustadın dərslərindən xatirələr	182
Gülнар Qəmbərli. Müəllimin buraxdığı izlər	183

Nigar Əliyeva. Əvəzolunmaz, savadlı, dahi bir pedaqoq	185
Tural Məmmədli. “Salam Direktor”	186
Fəqan Həsənli. Müəllim	187
Наргиз Кенгерли. Тарлан Сеидов – видный деятель азербайджанской музыкальной культуры, педагог-новатор и талантливый организатор	189
Тамара Нахмедова-Халилова. В память о Тарлане Сеидове	194
Toğrul Məmmədli. Nəciб Şəxsiyyətini xatırlayarkən	196
Firuzə Qədimaliyeva-Nəcəfli. Alicənab insan, böyük ustad!	197
Анна Исрафилова-Бирюкова. Наставник, Учитель, Педагог	198
Чингиз Алиев. Человек с горящими глазами и искренней душевной теплотой	200
Vüsalə Babayeva. İşığın parlağan şəfəqləri	201
Murad Abasov. Əzəmətli şəxsiyyət	203
Tasurə Hüseynova. Unudulmaz pedaqoq Tərlan Seyidov haqqında xatirələrim	205
Emil Hüseynov. Mənim bütün uğurlarımda Tərlan müəllimin əhəmiyyətli rolu var	207
Rəbiyyə Gözəlova. Mənim ən yaxşı Müəllimim	208
Elmar Hüseynov. Ömürlərə paylanmış nur ömür	210
Теймур Кязимов, Яна Лободенко. Дело его не забыто, память о нем сохраним.....	213

Çapa imzalanmışdır: 10.02.2024
Şerti çap vərəqi: 16
Sifariş: 44
Tiraj: -----
Təqdim olunan hazır fayldan
“Səda” nəşriyyatında çap olunmuşdur.